

Laurence Gardner

**STRÁŽKYNĚ
GRÁLU**

Studie založená na pokrevní linii

Ježíše a Marie Magdalény

*Me není skrytého, co jednou nebude zjeveno,
a nic utajeného, co by se nepoznalo
a nevyšlo najevo.*

Obsah

<i>Přehled mapek a ilustrací</i>	13
<i>Poděkování</i>	15
Úvod.....	19
1 Světice, nebo hříšnice?.....	23
První dáma.....	23
Restaurování.....	24
Sedm démonů.....	28
Magdalénino dědictví.....	31
Akademie.....	34
Strach a chvění.....	37
2 Pronásledování.....	41
Směrem k zapomnění.....	41
Dědicové Páně.....	43
Zjevení.....	47
Bratři a sestry.....	52
Zapovězený hrob.....	55
3 Apokalypsa.....	59
Plod vinné révy.....	59
Alegorie plodnosti.....	62
Symboly Magdalény.....	65
Harmagedon.....	70
Agonie a mučení.....	74
4 Ta druhá Marie.....	77
Dědictví nazorejských.....	77
Gabriel.....	80
Pravidla, jimiž se řídilo manželství.....	83
Neposkvrněné početí.....	89
5 Magdalénina hrobka.....	95
Svatý balzám.....	95

	Nový důraz.....	99
	Zachariášův podvod.....	101
	Živé vody.....	106
	Gotický odkaz.....	109
6	Strážci ostatků.....	113
	Dcera Francie.....	113
	Víra moudrost.....	116
	Dech univerza.....	118
	Inkvizice.....	121
	Šifra Bafomet.....	125
7	Pozoruhodné texty.....	131
	Marta.....	131
	Odstranění důkazů.....	134
	Velké kacířství.....	138
	Magdalénský archiv.....	141
	Zapomenutá evangelia.....	143
8	Zeny a církve.....	151
	Záležitost dat.....	151
	Ježíšovy narozeniny.....	154
	Choť Spasitelova.....	157
	Výběr evangelií.....	160
9	Posvátné manželství.....	169
	Aspekty překladu.....	169
	Šarlatová žena.....	172
	Ženská duchovenská služba.....	175
	Dynastický sňatek.....	179
	Zasnoubení.....	181
10	Dědicové.....	187
	Magdalénino manželství.....	187
	Království nebeské.....	193
	Melchisedechův řád.....	197
	Čas obnovení.....	200

11	Dítě Grálu.....	205
	Oddělení.....	205
	Magdalénina cesta.....	206
	Na Západě.....	209
	Zjevení Beránka.....	212
	Milovaný učedník.....	214
12	Království Desposyni.....	221
	Králové-rybáři.....	221
	Dům chleba.....	225
	Božská výsost.....	227
	Prvotní církev.....	230
	Debata biskupů.....	233
	Tajemství Páně.....	235
13	Svatý balzám.....	239
	Romantický příběh Grálu.....	239
	Hora svědectví.....	242
	Alabastrová nádobka.....	245
	Nascien a ryba.....	249
	Velké světlo.....	252
14	Království a barvy.....	257
	Svaté rodiny.....	257
	Artušova rodová linie.....	261
	Královný Avallonu.....	264
	Magdaléniny barvy.....	267
15	Leonardo da Vinci.....	275
	Mona Lisa.....	275
	Panna ve skalách.....	284
	Madona ve skalách.....	288
	Notre Dame.....	291
16	Poslední večeře.....	295
	Tragická historie.....	295
	Dohady o <i>Klanění</i>	299

Šifra mistra Leonarda.....	301
17 Svatá alegorie.....	311
Tajemná deska.....	311
Ložnicová hereze.....	317
Jišajův proutek.....	320
Kající se kurtizána.....	323
18 Tajné převorství.....	329
Spiknutí Siónu.....	329
Saunièrovo tajemství.....	332
Revoluční komandérie.....	335
Podezřelé spisy.....	336
Původní Prieuré.....	338
Bůh a Magdaléna.....	341
Poznámky a odkazy.....	348
Pokrevní linie Svatého grálu.....	380
DODATKY.....	386
I Syn Boží - Syn člověka.....	387
II Soud a ukřižování.....	390
III Ježíš a Indie.....	403
IV Svatá Helena.....	407
V Tři stoly Grálu.....	410
VI Pád Merovejců.....	414
Bibliografie.....	417
Rejstřík.....	430
 Obrazová příloha	

Přehled mapek a ilustrací

1	<i>Mapka - Země v době evangelií</i>	22
2	Římská standarta z prvního století.....	40
3	Zoubkovaný černý a stříbrný štít Saint-Clairů . . .	58
4	Grálový vodoznak z Provence, 13. století.....	61
5	<i>Zvěstování</i>	76
6	Císař Konstantin dostává mesiášské schválení pro Donaci.....	94
7	<i>Mapka - Středověká Francie</i>	112
8	Templářský portrét Bafometa-Sofie.....	128
9	<i>Vzkříšení Lazara</i>	130
10	Zlomek <i>Evangelia Marie Magdalény</i>	146
11	<i>Tři Marie u prázdného hrobu</i>	150
12	Biskupové předkládají svůj výběr evangelií	161
13	Marie Magdaléna pomazává nohy Ježíše	168
14	Marie Magdaléna pomazává Ježíšovi hlavu	186
15	<i>Mapka - Trasa Magdaléniny cesty</i>	204
16	Andělé Sangréalu.....	220
17	Josef es předává pravomoc.....	236
18	Marie Magdaléna u dveří Šimona Farizea	238
19	Formy alabaster z 1. století.....	247
20	Aedàn Pendragon.....	256
21	Davidovský lev Léonů d'Acqs	267
22	<i>Vitruviův muž</i> Leonarda da Vinci	274
23	Leonardo da Vinci.....	285
24	<i>Poslední večere</i> z cyklu <i>Velké utrpení</i>	294
25	Detail z <i>Poslední večere</i> (kopie z roku 1524).....	305
26	Podpis Jana van Eyck na „dvojportrétu“.....	310
27	Okno s magdalénským nápisem v Kilmorském kostele.....	320
28	Komandéři carcassonnského templu.....	328
29	Záhlaví Siónského převorství z května 1956	330
30	<i>Marie Magdaléna káže králi a královně marseillským</i> ..	343
31	Obdélníky zlatého řezu.....	411
32	Tři stoly Grálu.....	412

Poděkování

Za cennou pomoc při přípravě této práce jsem zavázán archivářům a knihovníkům v Britské knihovně, Britském muzeu, Bibliothèque Nationale de France, Bibliothèque de Bordeaux, Knihovně devonského hrabství, Birminghamské ústřední knihovně, Ashmolovském muzeu, Bodleianské knihovně, Congregation des Soeurs de Saint Thomas de Villeneuve, Palazzo Ducale v Mantově, Katedrálním muzeu v Geroně, nadaci Samuela Courtaulda, Ruském pravoslavném klášteře sv. Marie Magdalény v Jeruzalémě, Národní knihovně ve Walesu, Národní knihovně ve Skotsku a Královské irské akademii.

Za informace týkající se uměleckých děl patří mé poděkování kurátorům a správcům v následujících institucích: Národní galerie v Londýně, Graphische Sammlung Albertina ve Vídni, Fitzwilliamovo muzeum v Cambridge, Galleria Doria-Pamphili v Římě, Galleria degli Uffizi ve Florencii, Musée de Beaux-Arts v Caenu, kostel sv. Františka z Assisi, Národní umělecká galerie ve Washingtonu, Muzeum Louvre v Paříži, Museo di San Marco dell'Angelico ve Florencii, Pinacoteca di Brera v Miláně, Brooklynské muzeum umění v New Yorku, Filadelfské umělecké muzeum, Musée des Beaux-Arts v Nantes, Santa Maria della Grazie v Miláně a Musée Conde v Chantilly.

Jsem neskonale vděčný své manželce Angele, jejíž neúnavná podpora mi pomohla přivést tuto práci k plodným závěrům, a svému synu Jamesovi za jeho vytrvalé povzbuzování. Mé výslovné díky patří i mému literárnímu agentovi Andrewovi Lowniemu, reklamní agentce Jennifer Solignakové, agentce v záležitostech zahraničních práv Scarlett Nunnové, správce webových stránek Karen Lysterové, technickému poradci Tonymu Skiensovi a obchodnímu manažerovi Colinu Gitshamovi. Zvláště

děkuji také editorce Katy Carringtonové, ředitelům a zaměstnancům vydavatelství Thorsons and HarperCollins Publishers a redaktoru Matthewovi Corymu. Dále si můj obdiv za svou profesionální pomoc zaslouží Charlotte Lorimerová a Tamzin Phoenix z Bridgemanovy umělecké knihovny.

Děkuji rovněž královské rodině Stuartovců, svatému rodu sv. Kolumby, Evropské radě Princů, řádu rytířů-templářů sv. Antonína a Vznešenému řádu gardy sv. Germaina. Speciální uznání pak patří Jeho královské Výsosti princi Michaelovi z Albany, který mi umožnil privilegovaný přístup k archivům své rodiny, a mé uctivé poděkování i rytířům Davidu Royovi Stewartovi a Jacku Robertsonovi, jejichž bádání bylo pro tento projekt velice cenné.

Jako vždy děkuji Siru Peterovi Robsonovi za to, že vytvořil inspirované alegorické obrazy, které doprovázejí mé psaní, jakož i skladateli Jazu Colemanovi a výtvarníku Andrewu Jonesovi za jejich spolupráci na Magdalénině oratoriu. Ocenění si zaslouží též Candace Goschová z Living Element Pictures za adaptaci mé práce pro filmové zpracování. Za nepřetržitou pomoc v mezinárodním měřítku patří mé speciální poděkování Eleanor a Stevovi Robsonovým ze Studia Petera Robsona, Duncan Roads, Ruth Parnellové, Marcusovi a Robyn Allenovým z Nexu, Adrianu Forgionimu z Hery, J. Z. Knightovi a všem v Ramthově škole osvícení, Christine Zohsové z Yes News, Nancy a Mikovi Simmsovým z Entropického krásného umění a všem mediálním autorům pořadů a moderátorům, kteří velice přispěli svou pomocí k tomuto seriálu.

Vzhledem k tomu, že tato kniha do značné míry představuje syntézu vzájemně souvisejících tematických látek, jsem velice zavázán oněm autorům-odborníkům, jejichž vědecká erudice v příslušných oborech mi usnadnila pokrytí specifických hledisek. Jejich odbornost a vysoce kvalitní publikované práce lze stěží docenit.

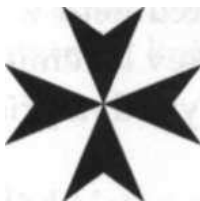
Nakonec musím vyjádřit svou vděčnost všem čtenářům, kteří sledovali mou práci během uplynulých let a podporovali ji, zvláště pak těm, kteří mi napsali mnoho užitečných postřehů a komentářů.

Laurence Gardner

The Graal Studio

[http://www. graal.co.uk](http://www.graal.co.uk)

Úvod

V roce 1996 vyšla kniha *The Bloodline of the Holy Grail* (český překlad pod názvem *Svatý grál* následoval v r. 1999; pozn. překl.), která představovala první dílo v této řadě a přinesla dosud nejobsažnější přehled potomků Ježíšovy rodiny, jaký byl v moderní době publikován. V tomto kontextu byl podrobně popsán manželský stav Ježíše a v rozporu s ortodoxním učením byla do popředí vynešena i jeho manželka Marie Magdaléna jako žena významného společenského postavení. Toto odhalení vedlo k tomu, že se v amerických novinách objevily šokované titulky, kniha začala vycházet na pokračování v britském deníku *Daily Mail* a velice rychle se umístila na žebříčcích bestsellerů. Následkem toho se ze *Svatého grálu* stalo cosi jako světová instituce s velkým počtem překladů do jiných jazyků a různých následných vydání v angličtině.

Svatý grál začal svou dráhu jako kniha, která otřásla establishmentem, ale postupně se zařadila blíže ke střednímu proudu. V roce 1997 mi vysloužila titul Autor roku, který uděluje řetězec knihkupectví Hatchard's of London a Dillons Bookstores, a začala se objevovat i ve vysokoškolských knihovnách a genealogické tabulky v ní uvedené se používaly při seminářích. Od samého počátku byla moje mediální setkání s kněžími, biskupy a dalšími církevními představiteli uklidňujícím způsobem přátelská a příčinu jsem zjistil, když jsem vystupoval v roce 1998

v televizi s jedním dominikánským mnichem. Shrnul situaci tím, že moderátorovi vysvětlil: „Laurence Gardner přistupuje k tomuto předmětu z hlediska historie a písemných záznamů. Církev k němu přistupuje jako k otázce přesvědčení a víry. Tyto dva přístupy si nepleťte - jsou to dvě různé věci.”

Obecné uznání knihy začalo být ještě výraznější v roce 2000, kdy vznikl nápad, že příběh Ježíše a Magdalény by měl být zhudebněn. V těchto souvislostech mi byl svěřen úkol napsat libreto ke gnostickému oratoriu vycházející ze *Svatého grálu*. Tohoto nesmírného hudebního úkolu se ujal Jaz Coleman, skladatel vedoucí Pražský symfonický orchestr, a společně jsme poté poskytli práva ke dvouhodinovému představení *Svatba v Káni*. Premiéru mělo v prosinci roku 2001 v London's Royal Opera House, Covent Garden.

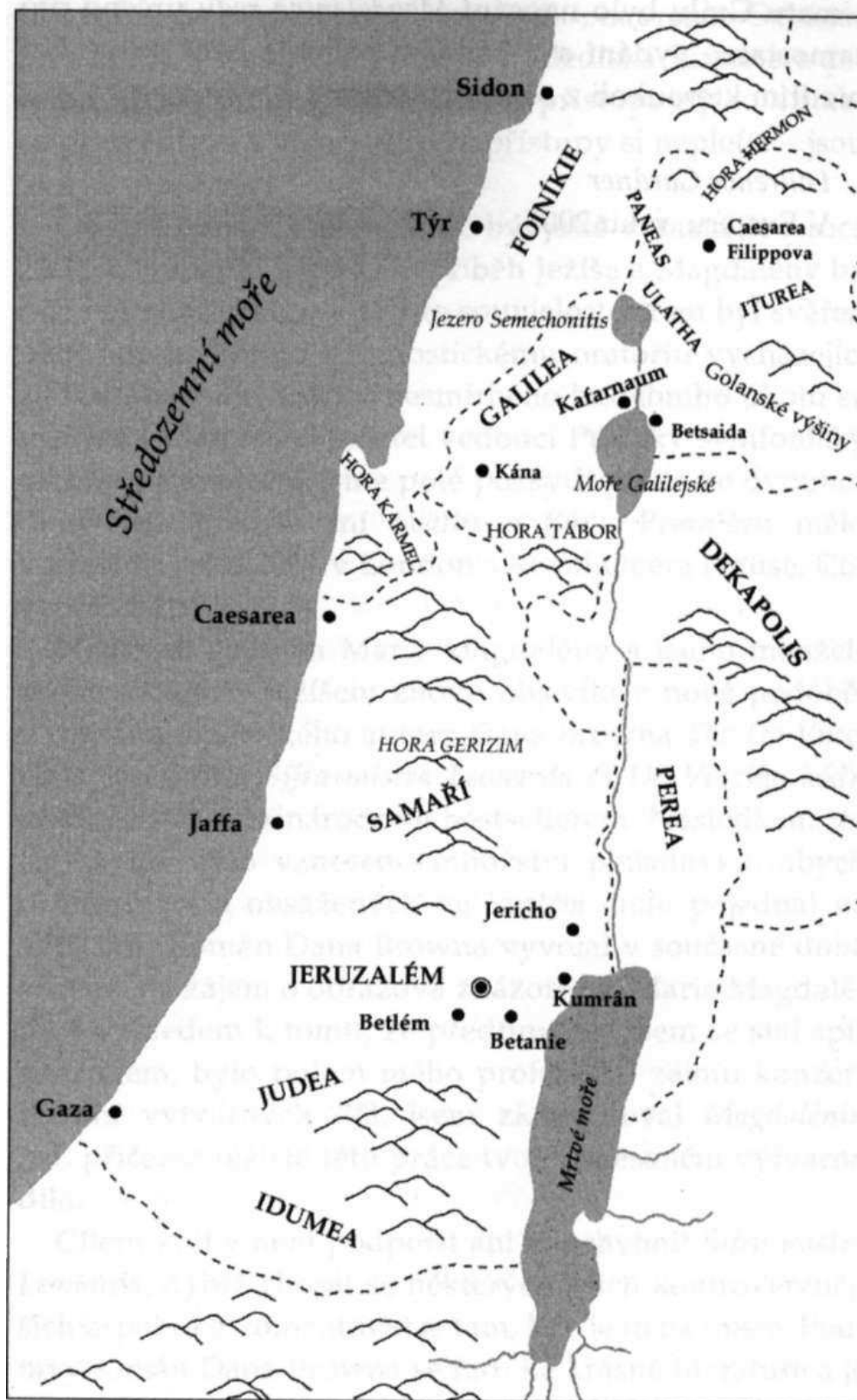
Nedávno se téma Marie Magdalény a jejího manželského vztahu s Ježíšem znovu objevilo v nové podobě: v románu amerického autora Dana Browna *The Da Vinci Code* (v češtině *Šifra mistra Leonarda* či *Da Vinculo kód*), který se stal mezinárodním bestsellerem. Následkem toho na mě bylo vzneseno množství požadavků, abych o informacích obsažených ve *Svatém grálu* pojednal ve větší šíři. Román Dana Browna vyvolal v současné době všeobecný zájem o obrazová znázornění Marie Magdalény a vzhledem k tomu, že předtím, než jsem se stal spisovatelem, bylo palem mého profesního zájmu konzervování výtvarných děl, jsem zkompiloval *Magdalénin rod*, přičemž těžiště této práce tvoří renesanční výtvarná díla.

Cílem knihy není podpořit ani zpochybnit *Šifru mistra Leonarda*, nýbrž chopit se některých jejích kontroverznějších aspektů a komentovat je tam, kde je to na místě. Poutavý román Dana Browna se řadí ke krásné literatuře a je smyšleným dílem a tak by se měl také chápat. Obsahuje však i historická fakta a předkládá některá témata, která jsou relevantní i v příběhu *Svatého grálu*.

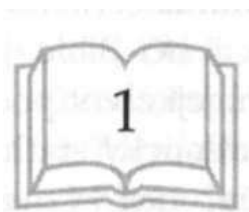
Stejně jako v případě všech prací v této řadě věnované tématu Grálu bylo napsání *Magdalénina rodu* určeno pro samostatné vydání a v žádném případě není nutné číst předtím kteroukoli z ostatních knih.

Laurence Gardner

V Exeteru, roku 2005

Země v době evangelií.

Světice, nebo hříšnice?

První dáma

V novozákonních evangeliích jsou na sedmi místech zmíněny různé ženy, které doprovázely Ježíše.¹ V šesti výčtech je Marie Magdaléna uvedena na prvním místě. V sedmém se na prvním místě nachází Ježíšova matka² a jinde najdeme zmínku pouze o Marii Magdaléně.³ Ve vztahu k Ježíši je popisována jako žena, která „se o něj starala“,⁴ a naposledy se v evangeliích objevuje jako první člověk, který mluví s Ježíšem u hrobu po jeho vzkříšení.⁵

Z literatury věnované prvotně křesťanskému období je zřejmé, že Marie Magdaléna zaujímala mimořádné místo v Ježíšově životě a v srdcích jeho následovníků. Později se však církevní biskupové rozhodli prezentovat Marii jako děvku. Zdánlivě se tak stalo proto, že v jedné z biblických zmínek je označena jako „hříšnice“.⁶ To bylo podle biskupů označení ženy volných mravů. Avšak v samotném kontextu dotyčného biblického verše se o Marii říká, že to byla zámožná žena, která patřila k Ježíšovým osobním sponzorům.

V dalším evangelijním líčení vystupuje Marie Magdaléna jako blízká společnice Ježíšovy matky, již doprovází při ukřižování. Předtím je řečeno, že Ježíš měl Marii rád.⁷ Co je tedy možnou příčinou toho, že se římská církev obrátila proti této obětavé ženě a po celá staletí špinila její jméno? Věřili skutečně biskupové, že žena hříšnice musí být nutně děvka, nebo to byla jenom výmluva související s něčím jiným, co chtěli zatajit?

Na následujících stránkách zvážíme všeobecný odkaz Marie Magdalény: jak ji líčí Bible, jak vystupuje v nekanonických evangeliích, její život podle záznamů kronikářů, její kněžský a akademický status, její zobrazování ve světě výtvarného umění a její význam v dnešním světě.

Mariino postavení je v mnoha ohledech jedinečné v tom smyslu, že navzdory její zdánlivě vedlejší roli v křesťanském příběhu se objevuje jako jedna z jeho hlavních postav. Jak je uvedeno v některých evangeliích, která se do Nového zákona nedostala, byla Marie Magdaléna „ženou, jež znala celého“ Ježíše. Byla tou, již „Kristus miloval více než učedníky“, a byla apoštolkou „nadanou poznáním, vízí a vzhledem dalece přesahujícími poznání Petrovo“.

Restaurování

K mému prvnímu bližšímu setkání s Marií Magdalénou došlo v osmdesátých letech minulého století. Měl jsem atelier restaurování obrazů a byl jsem konzultantem v oboru konzervace pro Fine Art Guild (Cech výtvarného umění) v Londýně. Dostal jsem za úkol vyčistit a restaurovat malbu nazvanou *Kající se Magdaléna*, což byla italská práce z 18. století pocházející z boloňské školy Franceschiniho Marcantonia. Při předchozích pokusech ji restaurovat byla nahrubo upevněna na jiné plátno, z něhož bylo třeba ji sundat (viz ilustrace 3 a 4).

V rámci kurzu konzervace obrazů, který jsem v té době vedl, jsem popsal detaily této konkrétní restaurátorské práce v časopise *Guided Journal*. Ale v tomto stadiu jsem se zajímal o materiální stránky restaurátorského procesu, a nikoliv o téma malby. Teprve později, když jsem zkoumal fotografie dokončené práce, jsem si začal klást otázky ohledně jistých prvků na obraze. Magdaléna byla zobrazena se šperky a zrcadlem, a přesto zněl titul *Kající se Magdaléna*, což se jevilo jako rozpor. Jednou rukou si přidržovala vlasy a ve druhé držela perlovou náušnici, vypa-

dala dosti spokojeně a nebylo tu nic, co by naznačovalo, že se nějak kaje. Proč byl tedy obraz takto nazván?

Když jsem zkoumal původ obrazu, zjistil jsem, že jeho doložený název *Kající se Magdaléna* je spíš označením žánru než titulem, který by mu dal malíř. Pro něj to byl spíše stylizovaný portrét Marie Magdalény.

Žánrové kategorie jsou ve světě výtvarného umění obvyklé, protože i když tvůrci často své obrazy podepsali nebo osobně označili, názvy na ně nepsali. Romantická pojmenování jim obvykle dávali později až jejich vlastníci, galerie a prodejci; byly to názvy, které za svého života malíři nejspíš ani neznali. *Mona Lisa* od Leonarda da Vinci je toho dobrým příkladem. Pod tímto jménem je známá po celém anglicky mluvícím světě, ale ve Francii (kde visí v Louvrů) se označuje jako *La Joconde* a v Itálii jako *La Gioconda*. (K tomuto fascinujícímu renesančnímu mistrovskému dílu se ještě vrátíme.) Dalším pozdějším příkladem je malba Jamese A. M. Whistlera, kterou on sám nazval *Aranžmá v šedé a černé*, ale která je od jeho smrti obecně známá jako *Whistlerova matka*.

Obrazy Ježíše spadají do řady podobných kategorií a jen nepříliš často se jim vymykají. Začínají „Narozením“, které se dále dělí na témata jako „Klanění pastýřů“ a „Klanění tří králů“. Pokračují portréty „Madony s dítětem“ a výjevy „Odpočinku na útěku do Egypta“. Následují vyobrazení Ježíšova „Vystoupení v chrámu“ a další významné scény z jeho služby až k ukřižování, vzkříšení a následnému nanebevstoupení.

Existuje také několik romantických portrétů, jako třeba znázornění Ježíše s lucernou ve *Světle světa* Williama Holmana Hunta (1853) a *Vinném lisu* Johna Spencera Stanhopa (1864). Avšak tyto malby ještě stále vycházejí z evangelijní tradice: „Já jsem světlo světa“ (Jan 8:12) a „Já jsem pravý vinný kmen“ (Jan 15:1). Velká většina křesťanských obrazů se zřetelně vztahuje k evangelijním událostem, ale s Marií Magdalénou je tomu jinak. Mnoho z populárních námětových oblastí, které ji zobrazují, nemá nic spo-

léčného se žádnou událostí v Novém zákoně a mezi ně patří i označení „kající se“.

Většina náboženských umělců v určité fázi malovala nebo kreslila Marii Magdalénu. Objevuje se často i jako socha, na vitrážích a zpracovaná jinými výrazovými prostředky. Ve skutečnosti je jednou z nejčastěji zobrazovaných klasických postav. Existuje množství jejích portrétů u kříže a u hrobu, včetně oblíbeného dramatického výjevu *Noli tne tangere* (Nelni ke mně) z Jana 20:17.⁸ Navíc je tu hojně obrazů kající se Magdalény, přestože vůbec nesouvisejí s tím, jak Marie vystupuje v biblickém vyprávění. V těchto scénách sedí obvykle sama u toaletního stolku nebo v osamocení v jeskyni v divočině. K pravidelně se vyskytujícím rekvizitám patří zrcadlo, svíce, šperky, lebka a kniha.

Šperky a zrcadla začaly být populární v 17. století v období baroka a v italské škole Luky Giordana. Měly symbolizovat Mariino zřeknutí se světských marností. V protikladu k marnosti představuje svíce a kniha důležitost světla a poznání; lebka (viz ilustrace 2) je synonymem nevyhnutelnosti smrti.

Nejoblíbenějším a nejstálejším předmětem na uměleckých dílech zobrazujících Magdalénu - předmětem, který je pro její osobu příznačný, zvláště je-li ve společnosti jiných žen - je nádobka se vzácnou mastí. V Markově evangeliu 16:1 se vysvětluje, že když Marie Magdaléna šla s dalšími k Ježíšově hrobce, „nakoupily vonné masti, aby ho šly pomazat,“ ale nádobka se nevztahuje speciálně k této scéně. Neodmyslitelně patří k události ze všech nejdráždivější, kdy Marie pomazala hlavu a nohy Ježíše v domě Šimona z Betanie krátce před ukřižováním.

Navzdory všem historickým konvencím a populární tradici existující již od raných dob římská církev dlouho tvrdila, že Marie Magdaléna, ta hříšnice, nebyla stejnou osobou, jež pomazala Ježíše. Trvala na tom, že Ježíš by se nedal pomazat hříšnicí. Byla tu však dvě pomazání. Těm se budeme věnovat ve vhodnou chvíli, ale abychom se po-

stavili onomu podivnému klerikálnímu názoru již nyní, uvedu alespoň, že první pomazání (Lukášovo evangelium 7:37-38) provedla „hříšnice“ v domě farizea Šimona.

Když se Janovo evangelium (11:2) zmiňuje o druhém pomazání Ježíše v domě malomocného Šimona, je zde zdůrazněno, že pomazání provedla tatáž žena jako předtím. Farizeus Šimon a malomocný Šimon byli jedna a táž osoba, ale ještě důležitější je, že hříšnice Marie a Marie z Betanie byla rovněž jedna a táž osoba. Argumenty to podpořil i papež Řehoř I. (590-604); umělci a kronikáři **0** tom byli vždy přesvědčeni a konečně tento fakt uznala *1 Katolická encyklopedie*⁹ v roce 1910.

Ve výtvarném díle je proto alabastrová nádobka na drahé masti Mariiným trvalým rozpoznávacím atributem a umělci ho používali za všech okolností, když ji zobrazovali. Vyskytuje se u ní u kříže i u hrobu, někdy i když se kaje v osamění, obvykle pak na obrazech Marie a Marty z Betanie a vždy pak na znázorněních mesiášského pomazání.

Klíčovou uměleckou žánrovou klasifikací Marie Magdalény jsou tudíž scény „U kříže“ (včetně scény „Ukládání do hrobu“), „U hrobu“ (včetně sekvencí „Nářek“ a „Vzkříšení“ spolu s „Noli me tangere“) a dřívější rituály pomazání, které se obvykle souhrnně označují jako „V domě Šimonově“. Existuje rovněž mnoho přímých portrétů, které spadají do kategorie známé jako „Alabastrová nádobka“, a další oblíbenou kategorií je „Ježíš v domě Marty“. Dále jsou stejně tak hojná nebiblická zobrazení Kajícnice. Jsou tu však i jiná, která také nemají nic společného s kanonickými evangelii. Mezi ně patří skupina označovaná jako „Marie Magdaléna v Provenci“ a „Magdaléna nesená anděly“, spolu s různými imaginárními výjevy s „Marií Magdalénou a Ježíšem“. Existují některé alternativní klasifikace (často alegorické), ale v podstatě lze u tisíce jednotlivých zobrazení vysledovat přibližně dvanáct námětů.

Nakonec se Marie Magdaléna v roce 1969 objevila jako svěřice v církevním kalendáři a její svátek se slaví 22. čer-

věnce. Tento svátek se ve skutečnosti na Západě uznává již od 8. století a jenom v Anglii je jí zasvěceno 187 kostelů.¹⁰ Přesto byl její kanonický status formálně uznán až ve 20. století, ačkoli římský misál (kterým se řídí liturgie latinského ritu) stále odmítá skutečnost, že Marie Magdaléna a Marie z Betanie je jedna a tatáž osoba.

Doplnění Mariina kanonického statusu v roce 1969 vycházelo z předpokladu jejího pokání - pokání, které mělo trvat dost dlouho. Údajně činila pokání za to, že byla prostitutkou, ale v biblickém textu není ani náznakem řečeno, že Marie byla prostitutka. Takže se vracíme k dřívější otázce: Proč se vůbec církev rozhodla snižovat Marii Magdalénu? Biskupům nejspíš na její přítomnosti v Ježíšově životě něco velice vadilo. Jak si ukážeme, opravdu tomu tak bylo, ale vadilo jim to jen proto, že se církev rozhodla, že bude institucí založenou na celibátu a vůdčím postavení mužů. Magdalénin vliv pro ně představoval hrozbu, že jejich hybridní křesťanství bude podrýváno.

Sedm démonů

Aby klerikové zdůvodnili své očerňování Marie a aby jí mohli připsat údajné pokání za prostopášnost, sloučili ji s jinou evangelijní postavou, s níž však neměla vůbec nic společného. Považovalo se za nutné mít nějaký vysvětlitelný přechod od Marie-hříšnice k Marii jako společnici Ježíšovy matky. Jediným přijatelným způsobem, jak by se to mohlo stát, bylo, že by Ježíš Marii Magdaléně její hanebný hřích odpustil. V této souvislosti se hodila nejmenovaná žena, jíž Ježíš odpustil její nevázané chování, a tak s ní mohla být Marie ztotožněna. Byla to žena, která podle Jana 8:1-11 „byla přistižena při cizoložství“ a kterou Ježíš neodsoudil, ale napomenul ji „jdi a už nehřeš“. Mezi Marií Magdalénou a touto ženou nebyla ani nejmenší souvislost, ale strategie se uznala jako dosti vhodná a o Marii, domnělé hříšnici, se řeklo, že se kála.

Další souvislost mezi touto ženou a Marií Magdalénou byla učiněna pomocí pasáže v Lukášově evangeliu 7:3-49, kdy hříšná žena pomazala Ježíšovy nohy v domě farizea Šimona. V evangeliu se uvádí, že jí Ježíš řekl: „Tvé hříchy jsou ti odpuštěny.“ Ale jak jsme viděli, v Janově evangeliu se praví, že Marie z Betanie a žena, která provedla toto první pomazání, je jedna osoba. Takto, vymyšlením „kajícího“ stavu pro Marii Magdalénu, církev ve skutečnosti uznala, že Marie Magdaléna byla Marií z Betanie. Nedává však žádný smysl, že ve všech ostatních souvislostech to biskupové, i přes její jasné uvedení v Janově evangeliu, popírali.

Nyní nabraly věci ještě podivnější směr a od dubna 1969, kdy byla formálně uznána svatost Marie Magdalény, misál tvrdí, že existovaly tři různé Marie: Marie-hříšnice, Marie z Betanie a Marie Magdaléna. Takže Marie, kterou kanonizovali, nebyla vlastně vůbec ona „kající se“ Marie! To ovšem vede k otázce: Proč je tedy Marie Magdaléna uvedena jako patronka kajících se hříšníků?

Počínem z roku 1969 se západní církev uvedla v soulad s východní (byzantskou) pravoslavnou církví, která dlouho tvrdila, že existovaly tři Marie. Ale jestliže tomu tak bylo, je podivné, že téměř každá Magdalénina ikona ve východní církvi zobrazuje Marii, jak drží alabastrovou nádobku se vzácnou mastí. Ve skutečnosti je to v rozporu s východní doktrínou, protože z toho jasně vyplývá, že Marie Magdaléna a Marie z Betanie byla jedna a tatáž žena.

Co si v této souvislosti myslí protestantská církev? To záleží na tom, které z mnoha protestantských větví se člověk zeptá. Ve skutečnosti je celá věc strašně zmatená a katolíci a protestanti jsou ještě popletenější než kdykoli předtím. A to všechno proto, že Marie Magdaléna představuje takový problém, že ať se uplatní jakékoli doktrinnální strategie, všechny se zároveň navzájem popírají, neboť ji nelze uzavřít do nějaké škatulky, kam nepatří. Marii Magdalénu ani není možné jednoduše ignorovat, protože

z evangelií dokonale jasně vyplývá její úzká spojitost s Ježíšem a jeho rodinou.

Navzdory všem pokusům Marii přisoudit, že byla nevěstkou, což nemá žádné opodstatnění, existuje v evangeliích pouze jedna poznámka týkající se jejího předpokládaného hříchu. Objevuje se v Lukášově evangeliu 8:2, kde přichází poprvé na scénu, a opakuje se v pasáži o vzkříšení u Marka 16:9. Je tam pouze řečeno, že a) Marie byla „žena uzdravená od zlých duchů a nemocí“ a b) z ní „[Ježíš] kdysi vyhnal sedm démonů“. To je všechno. Není tu nic, co by souviselo s cizoložstvím nebo prostitucí. Co to tedy znamenalo? Kdo nebo co bylo oněch sedm démonů?

V roce 591 papež Řehoř I. proslovil historické kázání, v němž se také zmiňoval o Marii Magdaléně. Právě v této řeči se tvrdilo, že Marie-hříšnice a Marie z Betanie je stejná osoba, jak je podrobněji popsáno v Janovi 11:2. Avšak během kázání se rovněž pustil do otázky „sedmi ďáblů“ a došel k závěru, že představují sedm hlavních hříchů („neřestí“, jak se obvykleji nazývají). Marie byla tedy podle něj vinna pýchou, závistí, obžerstvím, chtíčem, hněvem, chamtivostí a leností - všemi sedmi! Je s podivem, že se z toho vůbec dostala, a stejně tak, že ji Řehoř neobvinil i z hříchů smrtelných!

Když se podíváme na otázku sedmi démonů, je za prvé třeba vzít v úvahu společenskou platnost řeckého jména „Marie“ (z egyptského „Mery“, což znamená „milovaná“, a je zjevně ekvivalentem hebrejského jména „Miriam“). K podobným egyptským jménům patří Meryamon (Milovaná Amonova) a Meryaton (Milovaná Atonova). Dalšími evropskými variantami Marie jsou Maria a Mary.

V době evangelií, stejně jako v řecko-egyptské kultuře, nebylo „Marie“ ani tak jméno, jako označení hodnosti. Proto bylo tolik Marií spojováno s Ježíšem. Ačkoli v Novém zákoně je to ze jmen zjevné, v nekanonickém *Evangelium Filipově* se výslovně uvádí toto: „Byly tři, které stále chodily s Pánem ... jeho sestra a jeho matka a jeho man-

želka byly všechny Marie."¹¹ Toto jméno bylo klášterním označením té doby a dosud ho nosí mnoho jeptišek i v dnešních kláštorech, které si je dají před svoje křestní jméno, takže se potom jmenují sestra Marie Luisa, Marie Tereza a podobně. Například v Markově evangeliu 6:3 je Ježíš obecně označován jako „syn Marie“, ale přesný překlad zní „syn té, která je Marií“.

Marie byly vychovávány v celibátním klášterním prostředí ve zvláštních posvátných řádech a podléhaly přísným pravidlům, které se na ně vztahovaly až do doby, než se rozhodlo, že budou zasnoubeny. Předtím byly Marie pod autoritou Hlavního zákoníka, který byl označován za démonického kněze číslo 7. Démoničtí kněží se dělili podle hodnosti do stupňů číslo 1 až 7 a tvořili symbolicky protikladnou skupinu ke kněžím, kteří představovali sedm světel menory (v židovské tradici sedmiramenný svícen). Povinností sedmi démonických kněží bylo dohlížet a střežit ženy žijící v celibátu - stejně jako ďáblův advokát, který prověřuje povolání potenciálních kandidátů na kanonizaci v římskokatolické církvi dnes. Když se však přiblížilo manželství, byly ženy zbaveny zátěže sedmi démonů (nebo ďáblů), což znamenalo, že se na ně pravidla celibátu již nevztahovala.¹² Na základě toho lze vytušit, že když sedm ďáblů „vyšlo“ z Marie Magdalény, byla zproštěna klášterních závazků a mohla se vdát.

Magdalénino dědictví

Když už se zabýváme jmény, měli bychom se podívat rovněž na jméno Magdaléna. V Evropě se vyskytují také jeho varianty Magdalene, Maddalena nebo Madeleine. Obecně se má za to, že Magdaléna se odvozuje od místa zvaného Magdala, slova se slovním kořenem *tnigdal*, což znamená „věž“. Ale to ještě není dostatečný důvod k tvrzení, že Marie pocházela z Magdaly (nicméně se to do-

mnívají například autoři českého ekumenického překladu Bible, když Marii Magdalénu označují například jako Marii z Magdaly; pozn. překl.). Dozvídáme se pouze, že se přidala ke službě Ježíšově v Galileji (zhruba řečeno v oblasti severně od dnešní Haify).

Magdala bylo rybářské město u Galilejského moře, severně od Tiberiady. Proslula rovněž tkalcovstvím a barvením lněných látek a v době evangelií byla bohatým, rušným obchodním střediskem. Je o ní zmínka u Matouše 15:39, ačkoli v některých vydáních Bible je označována jako Magadan. Avšak v Markově evangeliu 8:10 se v tomto kontextu objevuje místní název Dalmanutha.¹³ Dnes tam nejsou žádné významné památky, pouze kousky dlážděné cesty a základy budov. Zchudlé město se nyní jmenuje el-Medjel.

Magdala byla centrem zpracovávání a lovu ryb a v židovském Talmudu se užívá delšího názvu Magdal Nuneja, což znamená „Rybí věž“. Dějepisec Josephus Flavius byl komturem Galileje roku 66 po Kr., a když psal o Magdale, používal jejího alternativního názvu Taricheae. Ve své *Židovské válce* z prvního století se zmiňuje, že tam v té době žilo 40 000 lidí.¹⁴ Poté bylo 6500 z nich zabito během velkých suchozemských a námořních bitev proti římským vojskům generála Tita Flavia.¹⁵

Podobně jako v případě Magdal Nunaiye se i jiná evangelijní místa uvádějí pod různými názvy. To může někdy vést k záměně, ale docházelo k ní i vzhledem k multikulturní lingvistické tradici, kdy se místa pojmenovávala hebrejsky, řecky, syrsky, latinsky nebo podle popisného místního zvyku. U Matouše, Marka a Jana se například místo ukřižování označuje jako Golgota, kdežto u Lukáše jako Kalvárie. Oba názvy (hebrejsky *Gulgoleť*, aramejsky *Gulgota*; latinsky *Calvaria*) se odvozují ze slov, jež znamenají „lebka“; a význam názvu místa, jak se uvádí v evangeliích, je zřejmý: „místo lebky“.

Galilejské moře se původně nazývalo Kinarót (hebrejsky „tvaru lyry“) jako v knize Jozue 11:2. Říkalo se mu

rovněž Genezaretské jezero (Lukáš 5:1) a Tiberiadské moře (Jan 6:1), z čehož pochází dnešní označení Bahr Tobarlya.¹⁶

Přestože palestinské regiony Galilea, Samaří a Judea byly v době evangelií pod římskou okupací, předtím náležely pod vládu Egypta, kde vládli od roku 305 do roku 30 př. Kr. řeční faraóni z dynastie Ptolemaiovců až po královnu Kleopatru VII. Řečtina byla tudíž v Ježíšově době velice používaným jazykem, společně s verzí staromezopotámské aramejštiny a samozřejmě hebrejštiny. Josephus Flavius byl hasmoneovský Žid, který vystudoval, aby se mohl stát farizejským knězem, ale používal často též řeckou terminologii a řečtina byla jazykem původních evangelijských textů (někteří autoři, jako například Claude Tresmontant, však přesvědčivě argumentují, že původním jazykem evangelií byla hebrejštiny a texty byly teprve posléze převedeny do hebraizované řečtiny; pozn. překl.). Je však téměř nepochybné, že Magdalénino jméno má svůj původ (stejně jako Magdala) v hebrejském slově *migdal* s významem věž nebo hrad.

Když Jacapo di Voragine,¹⁷ janovský arcibiskup žijící ve 13. století, napsal podle církevních záznamů *Život Marie Magdalény*,¹⁸ tvrdil, že Marie „byla dědičkou hradu v Betanii“ - neboli věže (*migdal*) v Betanii, jak by zněl přesnější překlad. Ale v Betanii nikdy nebyl hrad ani věž a v žádném případě nebylo titulárním Mariím dovoleno mít nějaký majetek.¹⁹ Vysoké společenské postavení (hrad/věž) znamenalo funkci dohledu na společnost, podobně jako v Micheášovi 4:8, *Magdal-eder* (Strážná věž stáda), a právě tohoto společenského postavení se hodnota Magdalény týká.²⁰ Je tedy význačné, že je Marie při svém příchodu na scénu v Lukášově evangeliu 8:2 popsána jako „Marie zvaná Magdaléna“, tj. „Marie zvaná Strážná věž“.

Magdaléna nepocházela z Magdaly, nýbrž spíše z nedalekého galilejského pobřežního města Kafarnaum, kde Ježíš započal svou službu.²¹ Velká mramorová synagoga v Kafarnaumu (která dosud existuje jako impozantní zří-

cenina) byla působištěm Jairových kněží v dynamické posloupnosti od íry Jairského, který byl hlavním Davidovým knězem.²² Tato kněžská linie začala starozákonními syny Taira²³ v době Mojžíšově.

Podle Jacapa (1229-1298) se otec Marie Magdalény jmenoval Syro (nebo Syrus). Jako Syro Jairský byl hlavním knězem (podléhajícím jeruzalémskému veleknězi) a Marie Magdaléna se v Bibli poprvé objevuje jako dcera Jairova, kterou Ježíš vzkřísil z mrtvých v Matoušově evangeliu 9:18-25.²⁴ Tato forma iniciačního vzkříšení z pomyslné „smrti“ (temnota) do stupně komunitního „života“ (světlo) byla součástí pokračujícího vyučovacího procesu zvaného Cesta a prováděla se ve věku dvanácti let. V oddílu o Jairově dceři se to v Markově evangeliu 5:42 potvrzuje: „Tu děvče hned vstalo a chodilo; bylo mu dvanáct let.“

Jacapo dále vysvětluje, že Syro byl syrský šlechtic, jehož manželka Eucharia (Mariina matka) byla spřízněna s královským rodem. Dále tvrdí, že Magdaléna „se narodila ve šlechtickém rodu rodičům, kteří pocházeli z královské linie“. V mnohem starším rukopisu arcibiskupa Rabana Maura je Eucharia podrobněji charakterizována jako potomek královského rodu Izraele.²⁵ Nebyl to však davidovský dům Judy, nýbrž kněžský hasmoneovský dům Makabejských,²⁶ kteří vládli v Jeruzalémě od roku 166 př. Kr. do doby římské okupace, která počala roku 63 po Kr. za generála Pompeia.

Akademie

Práce Jacapa di Voragine, nazvaná *La Légende de Sainte Marie Magdaleine*, existuje v jeho širší kompilaci, slavném díle *Legenda Aurea* (Zlatá legenda). Dvě stě let po autorově smrti to byla jedna z prvních knih, kterou v roce 1483 vytiskl ve Westminsteru v Londýně William Caxton. Předtím vyšla ve francouzštině a latině a Caxtona pře-

svědčil William, hrabě z Arundelu, aby z evropských rukopisů vytvořil anglickou verzi. Jde o sbírku archiválních kronik, které podrobně líčí životy vybraných světic a světců, jež byla v náboženských kruzích vysoce ctěna. Navzdory běžnějšímu podkopávání společenského statusu Marie Magdalény biskupy, se toto dílo pravidelně veřejně předčítalo ve středověkých klášterech a v některých kostelích.

Benediktinský učenec Rabanus Maurus (776-856) byl mohučským arcibiskupem a opatem ve Fuldě, největším středisku učenosti ve francké říši za panování Karla Velikého. Rabanus proslul jako nejvzdělanější učenec své doby a říkalo se, že co se týče znalosti Písma, kanonického práva a liturgie, nemá sobě rovného.²⁷ Jeho rozsáhlé dílo *Život svaté Marie Magdalény* sestávalo z padesáti kapitol, bylo svázáno v šesti svazcích bohatě ilustrovaného rukopisu. Obsahovalo mnoho z informací, které byly o Marii zaznamenány až do 4. století, kdy císař Konstantin založil římskou církev, jež měla nahradit dřívější formu nazořejského křesťanství. Kniha začíná takto:

Kontemplativní život nejpožehnanější Marie Magdalény, jmenované s nejvyšší úctou jako té nejsladší Kristovy vyvolené a Kristem nejvíce milované.

Na počátku 15. století byla v Anglii na Oxfodské univerzitě objevena kopie Rabanova rukopisu. O několik let později, v roce 1448, založil William z Waynfletu, biskup z Winchesteru a rádce krále Jindřicha VI., Magdalénin dům, nyní Magdaléninu akademii (*Magdalen College*). Akademie byla dedikována Marii a byla jednou z prvních, kde se vyučovala věda; Magdalénin rukopis se tam uchovává dodnes.

Předtím se na Rabanovu práci odvolávala *Chronica Majora* Matouše Parise (*Matthaei Parisiensis*).²⁸ Byl to mnich v opatství sv. Albana, který sebral spisy svého opata Jana de Celia z období kolem roku 1190. Rabanův rukopis je také uváděn v díle *Scriptorum ecclesiasticorum historia literaria Basiliae*²⁹ v Oxfordu.

V 70. letech patnáctého století, nedlouho po založení magdalénské akademie v Oxfordu, byla přestavěna vzdělávací kolej pro benediktinské mnichy v Cambridge pod patronátem Henryho Stafforda, vévody z Buckinghamu, a tak vznikla Buckinghamská akademie (*Buckingham College*). Poté byly přijímáni kromě mnichů rovněž laičtí studenti. Později za Tudorovců přešla akademie následkem zrušení klášterů Jindřichem VIII. do vlastnictví Thomase, lorda Audleye. Lord Audley dedikoval akademii Marii a tak se z ní v roce 1542 stala Akademie svaté Marie Magdalény (*The College of Saint Mary Magdalene*). V tomto stadiu lord Audley vymyslel způsob, jak slyšitelně odlišit svou akademii od její sesterské instituce v Oxfordu. Do rovnice včlenil své jméno a rozhodl, že se Magdalénina akademie v Cambridge bude vyslovovat jako „Maudleyn“ [mo:dlin], a tato tradice přetrvala až dodnes.³⁰

Z fonetického hlediska tu existoval dřívější precedent pokroucení jména, když se Marie objevila jako Mary Mawdelyn v *Knize Margery Kempové* z roku 1483: „Poznej, dcero, kdo byla Marie *Mawdelyn*, Marie Egyptská, svatý Pavel a mnoho dalších svatých, kteří jsou nyní v nebi.“ (V originále: „Have mend, dowter, what Mary Mawdelyn was, Mary Eypcyan, Seynt Powyl, and many other seynts that arn now in hevyn.“) Lordu Audleymu byl tento deník norfolkské vizionářky dobře znám; proslul tím, že byl první zveřejněnou autobiografií v anglickém jazyce. Navzdory autorčině nevzdělanosti, kvůli které si kniha následně vysloužila mnoho kritiky, je to fascinující záznam života v Anglii v neklidném 15. století.³¹

A tak se Anglie vedle mnoha kostelů Marie Magdalény pyšní i fakultami na Oxfordské i Cambridgeské univerzitě nesoucími její jméno. Není pochyb, že zatímco římská církev se snažila ze všech sil Marii Magdalénu upozadit, ne-li zcela očernit její jméno, byla v anglických klášterních kruzích velice uctívána - od oxfordských benediktinů po jejich bratry u s v. Albana.

Podobné to bylo ve Francii, kde byl Rabanus Maurus benediktinským opatem, zatímco Jacopo di Voragine v Itálii byl dominikánem. Ještě dříve, kdy francouzský cisterciácký opat Bernard z Clairvaux na koncilu v Troyes roku 1129 formálně založil řád templářů, ustanovil jejich přísahu věrnosti Marii Magdaléně. Francouzský král Ludvík XI. (1461-1483) trval na dynastické pozici Marie Magdalény v královském rodokmenu Francie a dominikánský kněz Père Lacordaire napsal krátce po Velké francouzské revoluci mimořádně informativní práci nazvanou *Sainte Marie Madeleine*.³²

Právě na pozadí těchto skutečností si musíme položit otázku, proč badatelé z řad mnichů byli, co se týče jejich nadšení pro Marii Magdalénu, v rozporu s církevními kleriky. Odpověď je jednoduchá: mniši zachovávali akademické principy, a přestože se zabývali zjevně náboženským předmětem, vycházeli z doložených záznamů. Na druhé straně šlo biskupům pouze o náboženské učení a vzhledem k tomu, že určovali, jaké toto učení bude, nebyly pro ně historické záznamy důležité. Ve skutečnosti se snažili vnutit své učení lidem cestou vnučeného dogmatu, když v roce 1662 papež Řehoř XV. zavedl *Congregatio propaganda fide* (Kongregaci pro šíření víry). Založil Kardinálskou kolej pro propagandu, jejímž úkolem bylo přinutit lidi k dodržování církevního učení. V tomto směru církev propagandu nejen používala, ale také *vymyslela* toto slovo, jež má kořen v církevní latině (*propagare*: množit) ve smyslu rozmnožování rostlin - „namnožit klony stejného druhu z rodičovského kmene“.

Strach a chvění

Co s tím vším má osobně společného Marie Magdaléna? Byla skutečně důležitá pro Ježíšův život a poslání, nebo byla pouze náhodnou postavou?

Z evangelií se dozvídáme, že Marie Ježíše stále doprovázela a sponzorovala. Při dvou různých příležitostech ho pomazala nardovým olejem a měla úzký vztah s jeho matkou a sestrami. Byla jim oporou při ukřižování a šla s nimi k Ježíšově hrobu, kde s ním po jeho vzkříšení mluvila jako první.

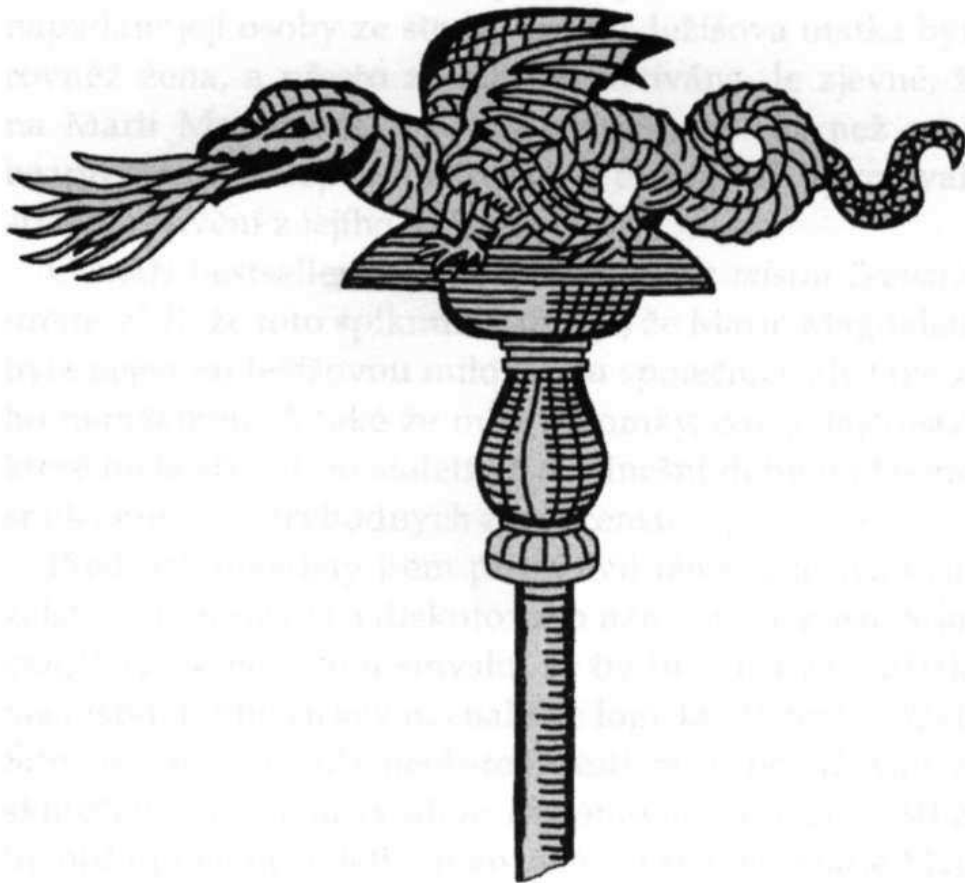
V ničem z toho není nic trapného ani kontroverzního. Ve skutečnosti byla Mariina loajalita k Ježíšovi mnohem vyrovnanější než u nevyzpytatelného Petra a dalších zjevně chybuujících apoštolů. Byla to samozřejmě žena, což samo o sobě nestačí, aby to ospravedlnilo posmrtné napadání její osoby ze strany církve. Ježíšova matka byla rovněž žena, a přesto začala být uctívána. Je zjevné, že na Marii Magdaléně toho bylo mnohem víc, než co je bezprostředně zřejmé - něco, co v biskupech vyvolávalo strach a chvění z jejího odkazu.

Čtenáři bestselleru Dana Browna *Šifra mistra Leonarda* určitě vědí, že toto spiknutí ukazuje, že Marie Magdaléna byla nejenom Ježíšovou milovanou společnicí, ale také jeho manželkou. A také že měli potomky, což je tajemství, které měla střežit po staletí až do dnešní doby podzemní společnost důvěryhodných zasvěcenců.

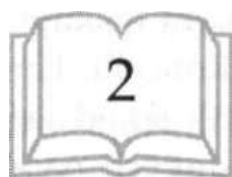
Před několika lety jsem představil téma Ježíšova manželství a potomstva a diskutoval o něm ve své knize *Svatý grál*,³³ avšak ne v tom smyslu, že by tu existovala nějaká tajemství, jež by církev neznala. Je logické, že tento aspekt *Šifry mistra Leonarda* neobstojí, jestliže je považován za skutečnost, a nikoli pouhou románovou fantazii. Jestliže by biskupové nevěděli o manželském svazku Marie Magdalény a Ježíše a o jejím následném mateřství, neměli by žádný důvod plivat na její památku. Podobně jako mnozí jiní by v křesťanském příběhu zůstala důležitou, avšak náhodnou postavou.

Ano, v dějinách skutečně existovaly skupiny, které bojovaly za Magdalénin odkaz, ale sotva něco z toho bylo někdy nějakým tajemstvím. Marie Magdaléna představovala závažnou hrozbu církvi. Biskupové to věděli, mniši

to věděli, organizace jako templáři to věděly a všeobecně to vědělo mnoho lidí. Skutečnost je taková, že k objevení pravdy o Marii Magdaléně není třeba mít přístup ke konspiračním dokumentům nebo archivům tajných společností. Její příběh byl dlouho veřejnou záležitostí, a když se pozorněji začteme do novozákonních evangelíí, můžeme se o ní mnohé dozvědět i my.

Římská standarta z prvního století.

Pronásledování

Směrem k zapomnění

V roce 1964 zprostil papež Pavel VI. významného vatikánského profesora jeho slibů chudoby a poslušnosti v jezuitském řádu. Předtím byl tento kněz činný v Pontifikálním biblickém institutu a také v Pontifikální radě pro prosazování křesťanského sjednocení za předsednictví kardinála Augustina Bey. Předtím studoval na Oxfordské univerzitě a na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě a získal doktoráty ze semitských jazyků, archeologie a dějin Orientu. Od roku 1958 sloužil Svaté stolici ve Vatikánu za papeže Jana XXIII. Měl dobré postavení, byl vážený a měl za sebou asi třicet let věrné služby církvi. Avšak roku 1964 na toto své vrcholné postavení v Římě rezignoval a začal žít v New Yorku, kde v roce 1999 také zemřel. Jmenoval se otec Malachi Martin a jeho rezignace byla způsobena schismatem, jež vyšlo na světlo až po více než 1600 letech.

Od onoho dne v roce 312, kdy císař Konstantin viděl znamení kříže na obloze a rozhodl se přebudovat křesťanství tak, aby se z něho stalo jakési hybridní římské náboženství, žila církev v neustálém dilematu: do jaké míry by měla sloužit duchovním potřebám lidí a do jaké míry by se měla podílet na moci a politice světského života? Bylo zájmem této instituce sloužit lidským duším, nebo bylo jejím záměrem vládnout západnímu světu? Od samého počátku byli na různých církevních postech tací, kdo chtěli jedno, i tací, kdo chtěli druhé, a tak od samého počátku římské církevní instituce v ní přetrvával vnitřní konflikt.

V roce 1958, když otec Martin zaujal své postavení ve Vatikánu, stal se římským biskupem, a tudíž i papežem Janem XXIII., Angelo Roncalli, kardinál a patriarcha benátský. Po smrti Pia XII. se od Jana očekávalo, že bude pouze jakýmsi přechodovým papežem, ale on se velice rychle projevil jako významný sociální reformátor. Rozšířil a zmezinárodnil kolegium kardinálů, svolal první diecézní Římský synod v dějinách, revidoval kodex kanonického práva a svolal II. vatikánský koncil, aby se oživila církev. Papež Jan byl liberal a osvoboditel a radikální změny, které prováděl, byly stejně zásadní jako kdysi Konstantinův počin vytvoření instituce církve. Svými opatřeními však Jan obrátil staré schisma vzhůru nohama, a to z pozice na samém vrcholu. Jako papež představoval církev a jeho poselství znělo nahlas a jasně. Měl zájem o duchovní službu, ne o světskou moc.

Pro mnohé to byly vítané a osvěžující novinky, ale zatímco poskytly větší svobodu lidem, na nejvyšší autoritu církve a na dlouho zastávané doktríny to mělo zničující účinky. Katolíci všeobecně, včetně mnohých kněží, přestali věřit takovým věcem, jako jsou prvotní hřích a ďábel. Kněží se chtěli oženit, ženy se chtěly stát kněžkami, biskupové se chtěli stát regionálními papeži, lidé požadovali přijatelná práva na kontrolu porodnosti a rozvod. Jan mezitím jako biskup římský neustával navštěvovat svou diecézi, nemocnice, vězení a školy - choval se jako dosud žádný papež. U lidí byl nepochybně oblíbený, ale stejnou měrou byl nepopulární u některých elementů církevní hierarchie, která pod jeho vedením ztrácela mocenskou základnu.

Papež Jan XXIII. zemřel v roce 1963. Mnozí z toho byli zoufale smutní, kdežto jiní si s úlevou oddechli - ale pro ně již bylo příliš pozdě. Škoda (alespoň jak se to jeví jim) byla způsobena a římská církev už nikdy nebude, co bývala. Její dogmatická autorita se nyní povážlivě zmenšila. Když jako papež Pavel VI. nastoupil v roce 1964 Giovanni Montini, arcibiskup milánský, řekl: „Ďábel vstoupil

do církve; kolem oltáře je kouř." Sice se snažil, ale nemohl dělat nic, aby zastavil tlak veřejnosti i kněžstva na pokračování v reformách.

Právě v této fázi, když viděl tak velký obrat událostí zevnitř Vatikánu, rozhodl se otec Malachi Martin zpřetrhat s ním své svazky. V době své služby Vatikánu, od roku 1958 do roku 1964, byl svědkem těch největších změn v celých náboženských dějinách. Martin byl v tomto období v jedinečném postavení, účastnil se zcela zásadních debat. Věděl, že někdo musí o této monumentální éře napsat svědectví pro budoucí generace, a byl to právě on, kdo se toho ujal - ale nemohl by se do toho pustit objektivně, pokud by byl i nadále zaměstnancem Vatikánu. A tak odešel v roce 1964 do důchodu, aby se stal spisovatelem. Jeho výsledné práce jsou vynikajícím odhalením církve a jejích představitelů od nejranějších dob a otec Martin oznámil, že když zvážil všechny pravděpodobnosti a důsledky, došel k závěru, že církev, jak ji známe, nyní započala svůj pád do konečné temnoty.

Dědicové Páně

V pojednání o historii církve z hlediska člověka, který byl „uvnitř“, Martin zcela jasně řekl, že hierarchie měla, co se týče shromažďování informací prostřednictvím zpravodajské sítě, dlouho privilegované postavení. Vzhledem k tomu jí nic, co by bylo pro církev nějakým způsobem relevantní, nezůstalo utajeno. A naopak mnohá její tajemství nebyla zveřejněna do té doby, dokud si to nevyžádala doktrinální potřeba. V tomto ohledu otec Martin uveřejnil jedno řecké slovo, které bylo uloženo v císařských záznamech předtím, než vůbec vznikla římská církev. Tímto slovem bylo *Desposyni*.

Jak již bylo dříve odhaleno, toto slovo bylo vždycky veřejným vlastnictvím, nikoli však takovým způsobem, jakému by většina lidí rozuměla, a to dokonce, i když by stu-

dovála příslušné dokumenty. *Desposyni* znamenali v dobách prvotního křesťanství a ještě nějakou dobu poté tu nejblahoslavenější přednost. Toto slovo znamenalo „Dědicové Páně“ a jak vysvětlil otec Martin, „týkalo se výlučně Ježíšových pokrevních příbuzných“. Dále to specifikoval slovy, že „označovat se jako *Desposyni* mohou pouze osoby v Ježíšově pokrevní linii ze strany jeho matky“.¹

V evangeliích se říká, že Ježíš byl z domu Judova a patřil k pokrevní linii krále Davida, který vládl v Jeruzalémě kolem roku 1000 př. Kr. V Matoušově i Lukášově evangeliu je vypsán Ježíšův rodokmen v mužské linii až po jeho otce Josefa.² Matouš začíná takto: „Listina rodu Ježíše Krista, syna Davidova, syna Abrahamova,“ pokračuje vyjmenováváním všech předků a končí slovy: „Jákož pak měl syna Josefa, muže Marie, z níž se narodil Ježíš řečený Kristus.“ Odpovídající genealogický výčet u Lukáše vyjmenovává předky v opačném pořadí, jde až za Abrahama a končí takto: „Enoš, Šét a Adam, který byl od Boha.“

K Lukášově výčtu tedy svou podstatou patří, že Ježíš se začal osobně definovat jako „Syn Boží“. Matouš říká, že Ježíš byl „synem Davidovým“, což v doslovném slova smyslu nebyl. Byla to symbolická definice, která měla poukázat na rod jeho pokrevní linie. Když však půjdeme ještě dál, vidíme, že Lukáš zastává názor, že nejvzdálenějším předkem Ježíše a Davida byl Adam, který byl „Synem Božím“. S příslušnou genealogickou licencí a na základě Matoušova symbolického pojetí je tedy na místě podobným způsobem říkat, že se Ježíš mohl nazývat „Synem Božím“.

V knize Losi *Secrets of the Sacred Ark* (Ztracená tajemství posvátné Archy) jsem rozebral různé biblické zmínky o „Synu Božím“ v souvislosti s Ježíšem. Tuto otázku jsem opětovně zahrnul k užitku nových čtenářů i do této práce jako Dodatek I. V tomto specifickém stadiu je však relevantnější naše zkoumání těch, na něž se vztahuje termín *Desposyni*.

Jak jsme viděli, definice *Desposyni* je omezena pouze na osoby v Ježíšově pokrevní linii po jeho matce Marii.

Když se podíváme, jak se dříve užívalo tohoto slova, zjistíme, že se nepoužívalo až do Ježíšova ukřižování, vzkříšení a nanebevstoupení. To dává smysl vzhledem k tomu, že toto slovo se vztahuje k „dědicům" neboli k těm, kdo „patřili" k Pánu.

Jestliže, jak vyplývá z Matoušova a Lukášova výčtu, byl Ježíš královským dědicem domu Davidova, potom by hlavní dynastická posloupnost tohoto domu, v případě, že by neměl syna, skončila s Ježíšem. Avšak roku 70 po Kr., když Římané nakonec potlačili čtyři roky trvající izraelské povstání, se ukazuje, že císař Vespasián měl stále ještě problém s domem Davidovým. Bylo to téměř čtyřicet let po Ježíšově ukřižování. V písemných záznamech palestinského kronikáře z 2. století Hegesippa čteme, že Vespasián nařídil, „aby byla vypátrána Davidova rodina, aby mezi Židy nezbyl nikdo z královského rodu".³ Tak nebo onak z toho tedy vyplývá, že bylo známo, že rodina Davidova existovala ještě v roce 70 po Kr. Edikt však nemluví o každém žijícím potomku Davidovu (i kdyby bylo možné určit, kdo jím je). Konkrétně definuje „rodinu" a „královský rod", což významně zužuje škálu možností.

První definovatelné užití slova *Desposyni* pravděpodobně pochází od Hegesippova současníka, historika Julia Afričana z Edessy. Obecně se o něm mluví jako o otci křesťanské dějepřavy a proslavil se překladem do latiny řady děl učedníka z prvního století Abdiáše, nazorejského biskupa babylonského, kterého do úřadu uvedl Ježíšův bratr Juda. *Knihy Abdiášovy* čítají deset svazků apoštolské historie z první ruky a mají latinský název *Historia certaminis apostolici*. Avšak stejně jako tolik důležitých výpovědí očitých svědků té doby byly jeho knihy úplně zavrženy, takže se nemohly stát součástí Nového zákona císaře Konstantina ve 4. století. Abdiáš je v záznamu označen jako jeden ze sedmdesáti dvou Ježíšových učedníků, o nichž je zmínka v Lukášově evangeliu 9:5-10:1.*

Africanus líčí, že za Ježíšova života, ještě před Vespasiánem, nařídil Herodes Antipas (syn Heroda Velikého)

likvidaci všech šlechtických genealogií. Ale Africanus pokračuje: „Několik pečlivých lidí mělo své vlastní soukromé záznamy ... a ti byli hrdí na to, že zachovávají památku na svůj aristokratický původ. K nim patří lidé ... známí jako *Desposyni* vzhledem k jejich příbuzenství se Spasitelovou rodinou.“⁵

Po Vespasiánovi nastoupil do úřadu jeho syn Titus, po němž v roce 81 po Kr. následoval jeho bratr Domicián. Domicián nenáviděl křesťany ještě víc než jeho otec a pronásledování za jeho režimu bylo stejně kruté jako za císaře Nerona, který dal popravit Petra a Pavla. Podle římských análů bylo Neronovým oblíbeným způsobem mučení připoutat křesťany ke kůlu v jeho palácových zahradách a v noci je zapalovat jako lidské pochodně.⁶ Právě za Domiciánovy vlády byl svatý Jan Teolog, autor knihy Zjevení, poslán do vyhnanství na řecký ostrov Patmos.⁷

Hegesippus ve své knize *Hypomnémata* (Paměti) zaznamenal, že Domicián nařídil popravu všech *Desposyni*, Ježíšových dědiců. Ale přestože mnozí z nich byli zajati, někteří byli propuštěni a „po svém propuštění se z nich stali představitelé církví, protože nesli svědectví i protože patřili k Ježíšově rodině“.⁸ Z Patrnu o tom psal Jan ve své *Apokalypse*. V souvislosti s pronásledováním *Desposyni* líčí, jak žena, která nosila korunu Sofie, utekla do pouště, aby unikla císařskému draku, jenž „rozpoutal válku proti ostatnímu jejímu semeni, které zachovává přikázání Boží a má svědectví Ježíše Krista“.⁹

V křesťanské tradici té doby Sofia (řecká bohyně moudrosti), která měla podle popisu v knize Zjevení na hlavě korunu z dvanácti hvězd, představovala Marii Magdalénu, která uprchla do exilu v roce 44 po Kr. (viz s. 206). Tento exil následoval po uvěznění Petra a popravě apoštola Jakuba Boanerga králem Herodem Agrippou I. Jeruzalémským (Skutky 12:1-2). Královi rádci usoudili, že křesťanské hnutí představuje rozvratný živel a vedlo by ke svržení světské a chrámové autority, avšak zanedlouho poté byl Herodes Agrippa otráven.¹⁰

Ze strachu před pomstou (neboť byli do této úkladné vraždy zapleteni) uprchli v té době ostatní apoštolově z Judeje. Unikli zélóti Petr a Šimon, ale Tadeáš to štěstí neměl. Byl chycen Herodem, králem Chalkidy (v Sýrii), u řeky Jordán a neprodleně popraven. Marie Magdaléna se obrátila o pomoc na mladého Heroda Agrippu II. (kterému bylo v té době sedmnáct let a kdysi býval žákem apoštola Pavla). On jí pohotově zařídil cestu na herodiánské panství v Galii (Francie), kde byl v roce 39 po Kr. ve vyhnanství Herodes Archelaos (bratr Heroda Antipy). Herodovský pozemek se nacházel ve Vienne nedaleko Lyonu, severně od Marseilles. Josephus Flavius o tom nedlouho poté napsal, že Římané poslali Heroda Archelaa do penze na toto místo, aby mohl na královský trůn nastoupit jeho synovec Herodes Agrippa I."

Jak ještě uvidíme, tyto historické události přesně odpovídají vyprávění Rabana Maura o životě Marie Magdalény. Avšak prozatím bychom se měli více zabývat tím, co Jan napsal ve své *Apokalypse*, když pobýval na Patru. Slovo *apokalypsa* je řecké a znamená „zjevení“. Proto se v češtině nazývá tato novozákonní kniha Zjevení.

Zjevení

Vzhledem k tomu, že z Nového zákona bylo vyloučeno tolik knih, když se na koncilu v Kartágu roku 397 dělal výběr, je podivuhodné, že podrobnému zkoumání unikla právě *Apokalypsa* svatého Jana. Církev dělala, co mohla, aby lidem tuto knihu odcizila tím, že ji líčila jako zlověstné dílo plné znamení a zkázy. Díky propagandě Kongregace pro šíření víry z roku 1662 začalo být dokonce i slovo *apokalypsa* symbolem katastrofy. Pravdou však je, že tento Janův spis (v některých ohledech esoterické povahy) je přesně to, co jeho název naznačuje. Je to „zjevení“.

Když vezmeme v úvahu Janovo líčení Magdalénina útěku do exilu, je na místě uznat, že předtím, než se zmi-

ňuje o císařském pronásledování „jejího semene, které zachovává přikázání Boží a má svědectví Ježíše Krista“, vypravuje, že když utíkala, byla těhotná: „Ta žena byla těhotná a křičela v bolestech, neboť přišla její hodina.“¹²

Čas od času teologové vyjadřovali domněnku, že toto líčení ve Zjevení se možná vztahuje na Ježíšovu matku Marii (nikoli na Magdalénu). Avšak oficiální reakce církve zní, že se nemůže vztahovat na Ježíšovu matku, protože ona nikdy „neměla porodní bolesti“. V knize Genesis 3:16 se dočítáme, že těhotenské a porodní bolesti jsou Božím trestem za to, že Eva zhřešila. V důsledku toho došli biskupové k závěru, že žena ze Zjevení „byla určitě hříšnicí“! Útěk těhotné Magdalény do pouště alegoricky znázorňovali umělci, jako byl například italský malíř Giovanni Lanfranci (viz ilustrace 11).

Ve středověké francouzské a flanderské tradici byla Marie Magdaléna tradičně známa jako *Notre Dame de Lumière* (Naše paní světla). V této souvislosti byla spojována s nejvyšší moudrostí Sofií a někdy byla v raně křesťanských dobách a ve středověku vyobrazována se svatozáří s dvanácti hvězdami, jak uvádí Jan ve Zjevení. Dobrým příkladem toho je slavná socha Černé Madony ve Verriers blízko Liège.

Ježíšova matka Marie byla podle zvyku označována jako Bílá Madona, ale zvláštní kategorie Magdaléniných portrétů nese titul „černá“. V některých případech jsou tyto sochy celé černé, ale mnohé mají pouze černé tváře, ruce a nohy od kotníků dolů. To není otázka postupné změny barvy, jak tvrdí někteří klerikové. Ani rysy matky a dítěte nejsou v žádném případě negroidní; jsou prostě černě zbarvené. Některé sochy jsou oblečené do skromného roucha, zatímco jiné vykazují různý stupeň prestiže a svrchovanosti. V tomto ohledu je šokující socha v Neuilly-sur-Seine (viz ilustrace 6). Madona má na hlavě zlatou korunu a v ruce žezlo, její roucho je červené a černé, zdobené hermelínem a *fleur-de-lis* na znamení královského rodu Francie.

Uctívání Černé Madony vzešlo v roce 44 z Ferrières v provensálské oblasti Languedoc. Ve Francii je téměř dvě stě těchto ornamentálních zobrazení, vytvořených do 16. století, a přes čtyři sta padesát jich bylo nyní objeveno i v jiných částech světa.

Zpodobnění Černé Madony a jejího dítěte představovala pro církve trvalé dilema - zvláště pak ta, která byla k vidění ve významných evropských kostelích a svatostáncích. Některá byla přebarvena na světlejší odstín, zatímco mnohá byla jednoduše odstraněna z dohledu. Madona je však černá proto, že Moudrost (*Sofia*) je černá, neboť existovala v temnotách chaosu před Stvořením. To se vysvětluje v křesťanském traktátu ze 3. století, nazvaném *O původu světa*.¹³ Sofia podle něho představuje Ducha svatého, který se podle Genese 1:1 „vznášel nad vodami“ a přinesl do světa světlo, když „nad propastnou tůňí byla tma“.

Církevní otec Órigenés z Alexandrie (asi 185-254 po Kr.) přirovnával Marii Magdalénu obrazně ke královské nevěstě z Písni Šalomounovy Starého zákona, jinak známé jako Píseň písní.¹⁴ Tam nevěsta říká: „Černá jsem, a přece půvabná, jeruzalémské dcery“ (Píseň 1:5). Dávání těchto postav do souvislosti se obecně udrželo až do středověku a odkazoval k němu ve 12. století i Bernard z Clairvaux ve svých *Kázáních o Písni písní*. Ve svém Kázání 57 mluví o Marii Magdaléně jako o „nevěstě Kristově“.¹⁵

Píseň Šalomounovu tvoří řada milostných básní týkajících se ztracené nevěsty a jejího manžela, krále. V průběhu jejich dialogu se o královně mluví jako o Šulamítce, což opět připomíná Magdalénu. Šulamítka pocházela z města Sölam na syrských hranicích¹⁶ a my víme, že Mariin otec Syro také pocházel ze Sýrie.

Píseň Šalomounova vypráví o milostném souboji mezi králem Šalomounem a jeho bratrem Adonijášem o šulamítskou šlechtičnu Abíšagu, jak se vypráví v 1. Královské 2:13-25 - souboji, který stál Adonijáše život. Podrobnosti v tomto starozákonním vyprávění jsou vyloženy důležitě

pro porozumění svatebnímu obřadu Ježíše a Marie Magdalény (viz s. 187).

Poprvé biskupové ztotožnili Marii Magdalénu s cizoložnicí právě v souvislosti se Sofií - nikoli na základě něčeho z Bible. Pro Římany bylo všechno, co souviselo s Řeky, oplzlé. Římská říše byla následnicí Alexandrový říše a řecká kultura moudrosti se v ní očerňovala mimořádnou měrou. V tomto kontextu měli Římané trvalou přezdívku pro bohyně, jako byla Sofía a Afrodité. Tato přezdívka zněla *Porné*, což znamenalo děvka, nevěstka či prostitutka. Jestliže Marie Magdaléna představovala Sofii, potom byla *Porné*!¹⁷

Když se v Janově alegorické *Apokalypse* mluví o Římské říši, připodobňuje se k „velkému drakovi se sedmi hlavami ... a sedmi korunami“.¹⁸ Nejen že měli Římané rudého draka na svých korouhvích, ale Řím byl znám jako Město sedmi králů, což byl počet korunovaných hlav předtím, než v roce 509 př. Kr. vznikla republika. Od roku 753 př. Kr. měli být těmito králi Romulus, Numa Pompilius, Tullius Hostilius, Ancus Marcius, Lucius Tarquinius Priscus, Servius Tullius a Tarquinius Superbus.¹⁹

Jak objasnil otec Malachi Martin na základě vatikánských záznamů, *Desposyni* jsou pouze osoby v pokrevní linii matky. Zmiňuje se o zvláštní příležitosti v roce 318 (zaznamenané tehdejším dějepiscem Eusebiem z Caesareie), kdy delegace *Desposyni* jela do Říma. Těmto mužům poskytl audienci biskup Silvestr v Konstantinově nově zřízeném Lateránském paláci. Ústy svého hlavního mluvčího Josese delegáti argumentovali, že církev by měla mít po právu své centrum v Jeruzalémě, nikoli v Římě. Tvrdili, že jeruzalémským biskupem by měl být skutečný dědičný *Desposynos*, kdežto biskupové dalších velkých středisek - jako například Alexandrie, Antiochie nebo Efesu - by měli být příbuzní. Prohlašovali, že konec konců biskup Klement Alexandrijský napsal, že Ježíšův bratr Jakub (jako pomazaný nazorejský biskup jeruzalémský) byl „pánem svaté církve a biskupem biskupů“. V tomto ohledu má je-

jich izraelitsko-křesťanské hnutí vyšší autoritu než vymyšlená římská odnož soustředěná na svatého Petra, který byl pouhým apoštolem Páně, a nikoli členem jeho rodiny.

Nepřekvapí nás, že jejich požadavky vyšly naprázdno, protože Silvestr (údajně první papež) mohl stěží zrušit císařova nařízení. Řekl, že Ježíšovo učení bylo nahrazeno učením, jež více vyhovuje říšským požadavkům, a sdělil oněm mužům, že moc spasení již nespočívá v Ježíšovi, nýbrž v císaři Konstantinovi.²⁰

Celá staletí po prvním římském císaři Augustovi v roce 44 př. Kr. byla císařům vzdávána zvláštní úcta jakožto božstvům na Zemi. Jednalo se s nimi jako s bohy a jako o takových se o nich i mluvilo. Navíc si císař Konstantin osoboval vlastní mesiánské privilegium.

Po tomto setkání biskupa Silvestra s delegací *Desposyni* došel Konstantin k závěru, že potřebuje takovou strategii, která by jej, co se týče jeho křesťanského významu, postavila nad Ježíšovy pokrevní příbuzné. Ve skutečnosti se potřeboval stát ještě důležitější než Ježíš.

Tím, že spojil různé prvky prvotního křesťanství s některými aspekty slunečního kultu *Sol invictus*, vytvořil hybridní náboženství, které se stalo římskou církví. Postava Ježíše však tvořila skutečný problém, protože původní dodržování nazorejství bylo v říši ve 4. století dosud značně významné. Císař věděl, že s tím musí něco udělat, a vypořádal se s tím ku svému prospěchu na konciliu v Nikaji roku 325. Křesťané čekali dříve nebo později druhý příchod svého Mesiáše, a tak Konstantin našel způsob jak naplnit, nebo dokonce překonat toto očekávání.

Poslání Ježíše vystoupit proti římské nadvládě v Judeji neuspělo kvůli nejednotnosti sektářských Židů. Přestože nazorejská a esejská komunita Ježíše podporovaly, hebrejská frakce nikoli - zvláště pak kněží z jeruzalémského Chrámu a rady starších sanhedrinu. Stačilo jim, že zastávají vysoké postavení v římském prostředí. Rovněž měli důrazné námitky proti skutečnosti, že Ježíš chtěl přístup k židovskému Bohu umožnit i pohanům. Následkem to-

ho měli křesťané od 1. století dále jen malou podporu ze strany ortodoxní židovské komunity a římscí vládci s nimi zacházeli velice špatně. Konstantin z toho pro sebe udělal výhodu tím, že zdůraznil, že Ježíš opustil křesťany ve slabé a zranitelné pozici, protože neuspěl v obhájení jejich záležitostí. Poté zasel semínko nové myšlenky: Ježíš možná nakonec vůbec nebyl pravý Mesiáš.

Dokladem byl fakt, že to byl císař (a nikoli Ježíš), kdo ve skutečnosti zajistil křesťanům v říši svobodu, a proto je jejich pravým Spasitelem ne Ježíš, ale Konstantin! Samozřejmě věděl, že Ježíše uctíval apoštol Pavel jako Syna Božího, ale aby takové pojetí přetrvalo i nadále, už nebylo možné. Ježíš a Bůh museli splynout do jedné entity, takže Syn byl ztotožněn s Otcem. Na koncilu v Nikaji (dnešním Izniku v Turecku) tedy vyšlo najevo, že Bůh se formálně definuje jako Tři osoby v Jednom: božstvo sestávající ze tří si rovných a stejně věčných částí - Otce, Syna a Ducha svatého.

V Nikaji byli někteří biskupové, kteří s tímto pojetím nesouhlasili; teologové staré školy, kteří tvrdili, že Ježíš byl skutečně Syn, a dále, že Syn byl Bohem stvořen v těle, ale že sám Bohem nebyl. Bez ohledu na to byly jejich námítky zamítnuty a ustavilo se *nikajské vyznání svaté Trojice* jako základ nové, přetvořené křesťanské víry. A tak se stalo, že tím, že Bůh byl definován jako Otec i Syn, se Ježíš příhodně obešel jako postava bez praktického významu. Od toho okamžiku byl císař považován za mesiánského Boha. V něm se nejen naplnil druhý Mesiášův příchod, nýbrž se v něm uskutečnil i první příchod - dědictví, které mu bylo určeno od počátku času.

Bratři a sestry

Přestože o Ježíšových bratrech a sestřích se v soudobém biblickém učení mluví jen zřídka, jsou nicméně uvedeni v Novém zákoně, zvláště pak nejstarší z Ježíšových bra-

trů Jakub. Potíží, s níž se dlouho musela konfrontovat církev ohledně Ježíšových sourozenců, byla záležitost *Desposyni* a jejich definice ve vatikánských záznamech: „Pouze ty osoby v pokrevní linii s Ježíšem prostřednictvím matky jsou *Desposyni*.”

Tato definice dlouho představovala pro církev významný problém, protože může znamenat pouze dvě věci:

1. Jestliže by byl Ježíš jedním jediným synem Marie, *Desposyni* by mohli být pouze jeho vlastní potomci.

2. Jestliže existovali nějakí *Desposyni* v potomstvu Mariinu, avšak ne v Ježíšovu, potom musela mít Marie kromě Ježíše ještě další potomky.

Ať by si církevní autority vybrali jako pravděpodobnou jednu, nebo druhou z těchto dvou možností, skončily by stejně dilematem. Připustit, že dědicové *Desposyni* byli potomky Ježíše, by byl nesmysl vzhledem k jeho, katolickou vírou předpokládanému celibátu. Avšak učení, že Marie byla panna, bylo dohodnuto na základě rozhodnutí koncilu v Trullu za pontifikátu papeže Justiniána II. v roce 692. Bylo rozhodnuto, že pannou zůstala navždy. Přesná formulace z kánonů koncilu a komentářů zní takto:

Katolická církev vždy učila narození z panny, stejně jako panenské početí našeho požehnaného Pána, a potvrdila, že Marie byla vždy pannou, a to i poté, co porodila vtěleného Syna.

Kdyby byli biskupové někdy nuceni se rozhodnout, museli by odmítnout usnesení z Trullu, protože z evangelíí je naprosto jasné, že v Mariině rodině nebyl pouze Ježíš.

Někteří obhájci věčného panenství namítají, že bratři a sestry Ježíše, o kterých se zmiňují evangelia, byli ve skutečnosti jeho bratřanci a sestřenice nebo to byli potomci Josefa, narození z jiné ženy. Ale z Nového zákona naprosto jasně vyplývá, že neplatí ani jedno. V Matoušově evangeliu 1:25 a Lukášově evangeliu 2:27 se jasně říká, že Ježíš je Mariin „prvorozený“ syn. Nikde se netvrdí, že by byl její jediný syn.

V Matoušovi 13:55 se objasňuje, že Ježíš měl bratry, kteří se jmenovali Jakub, Joses (podle některých rukopisů Josef; pozn. překl.), Šimon a Juda. Jejich jména se znovu objevují u Marka 6:3. V novozákonních epištolách se apoštol Pavel konkrétně zmiňuje o svém setkání v Jeruzalémě s „Jakubem, bratrem Páně“ (Galatským 1:19). V dalších pasážích se mluví o Jakobovi, který předsedá slavné diskusi o obřízce v Jeruzalémě jako představitel nazorejské církve (Galatským 2:1-10 a Skutky 15:4-34). Také kroniky historika z 1. století Josepha Flavia mluví o „Jakubovi, bratru Ježíše zvaného Kristus“.²¹

Tento poslední záznam je také dobrým příkladem dobových zmínek o Ježíšovi mimo Bibli. Jinde v *Židovských starožitnostech* Josephus Flavius mluví o Ježíšovi opět jako o „Kristu“,²² kdežto jeho odsouzení Pontiem Pilátem (správcem Judeje) je zaznamenáno v *Análech Římské říše*. Římské záznamy popisují Ježíšovu misi jako „ostudnou praxi“.²³

U Matouše 13:56 a Marka 6:3 se dočítáme, že Ježíš měl kromě bratrů i sestry. Ze spisů *Panarion* a *Ancoratus* od Epifania²⁴ se dozvídáme, že se jmenovaly Marie, Salome a Jana. Ježíšovy sestry jsou zmíněny i v *Protoevangeliu Jakobově*,²⁵ ve *Filipově evangeliu*,²⁶ a dokonce i v církevních *Apoštolských konstitucích*. V novozákonních evangeliích se tyto sestry objevují u kříže a u Ježíšova hrobu společně s Marií Magdalénou. Marie a Salome se například objevují u Marka 15:47, zatímco Jana a Marie v Lukášovi 24:10 a Marie opět u Matouše 28:1. (Salome byla známá jako Sára nebo Sára-Salome, přičemž Sára je titul a znamená „kněžna“.)

Teologové, kteří tvrdí, že Ježíšovi bratři a sestry byli Josefovi potomci z jiné ženy, tak pouze dosvědčují, že nečetli, co se v evangeliích skutečně píše - nebo možná předpokládají, že většina lidí je nečetla. Skutečností je, že evangelia jsou dostatečně výmluvná, když se v nich tvrdí, že Marie byla rovněž matka Jakuba, Josese a Salome. Tito bratři a sestry se v biblickém textu strategicky použí-

vají k tomu, aby se zdůraznil fyzický stav Ježíše v pašiovém oddílu. Před ukřižováním se o Marii mluví jako o „matce Ježíšově“ (například Jan 2:1). Ale v okamžiku, kdy je Ježíš považován za mrtvého, mluví se o ní jako o „matce Jakuba a Salome“ (Marek 16:1). Poté však, jakmile je po vzkříšení Ježíš opět na scéně, přijde návrat k Mariinu předchozímu označení jako „Ježíšovy matky“ (Skutky 1:14).

Během 2. století se začal objevovat nový druh křesťanské teologie, kterou představovali učenci, jako byli Irenaeus z Lyonu, Kléméns Alexandrijský a další, kteří se nyní označují za církevní otce. Během této éry vznikl koncept Mariina panenství, který se pevně ujal do roku 686, kdy svatý Jeroným napsal *Věčné panenství požehnané Marie* pro nově ustavenou římskou církev. Do té doby nebyla Marie v žádném z původních evangelií označována jako panna. V prvotních řeckých a aramejských textech (z nichž byl přeložen současný Nový zákon) se o Marii mluví jako o „mladé ženě“, přičemž se používá semitské slovo *alma*. Odpovídající semitské slovo, které znamená po fyzické stránce pannu, bylo *betula*, což je výraz, který nebyl pro Marii nikdy použit.²⁷ V latinském překladu se z *alma* stala *virgo*, což znamená „dívka“. Aby se vyjádřila „panna“ v dnešním slova smyslu, muselo by se k latinskému slovu přidat přídavné jméno *intacta*, tedy *virgo intacta*, „neporušená dívka“.²⁸ Mariin panenský stav byl podvrženým pojmem, jenž zavedla stará církev, který se však v primárních evangelijních textech z *Vatikánského kodexu* ve vatikánských archivech nevyskytoval.

Zapovězený hrob

V několika posledních letech se hodně diskutovalo a psalo o jeruzalémském *osáriu* (schránce na ostatky) připisovaném Ježíšovu bratru Jakobovi. Na světlo světa se dostal v roce 2002 v listopadovém-prosincovém čísle časopisu

Biblical Archaeological review (Biblická archeologická revue). Osárium nese aramejský nápis, jímž je jméno „Ja'akov bar Johosef achui di Ješua" („Jákov, syn Josefův, bratr Jošuův" neboli česky „Jakub, syn Josefův, bratr Ježíšův").

Zda je to skutečně osárium Ježíšova bratra Jakuba, zůstává předmětem diskuse a pravděpodobně se to nikdy nedozvíme. Avšak omylem, který byl tradován během diskusí, byl názor, že je to první a jediný artefakt z 1. století, na kterém se nachází jméno „Ježíš".

V roce 1980 byla během vykopávek u východního Talpiotu v Jeruzalémě odhalena rodinná hrobka. Archeologové přenesli osária z hrobky do muzejního skladu v Romemmě a kurátor pro archeologii a antropologii při Izraelském úřadu pro starověké památky to později komentoval tak, že nález je „vskutku impozantní".

Na osáriích byly tyto nápisy:

Ježíš, syn Josefův

Marie

Josef

Juda

[jméno jednoho z Ježíšových bratrů]

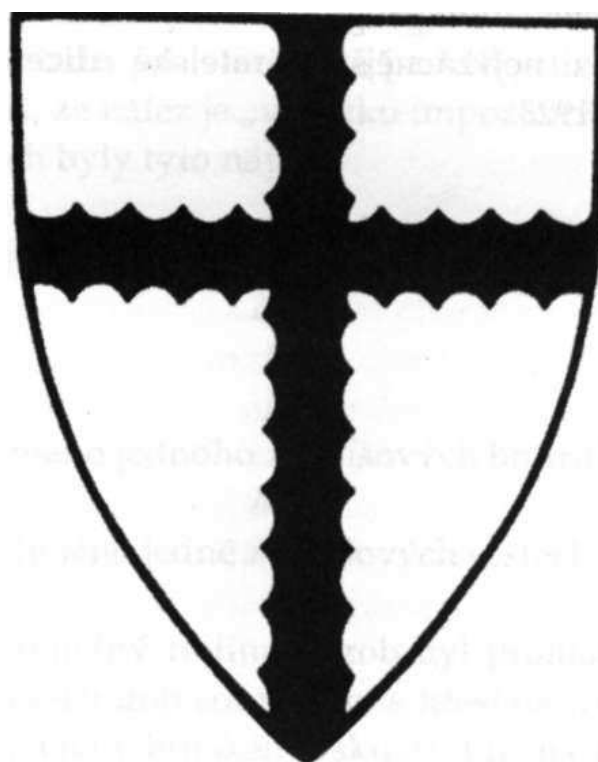
Marie

[jméno jedné z Ježíšových sester]

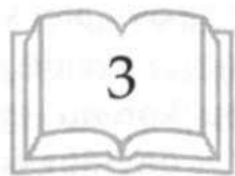
Tento podivuhodný rodinný hrob byl prohlášen za největší objev všech dob související s křesťanstvím. Zpráva o něm se objevila v britském tisku 31. března 1996 s titulky na první straně a dlouhým hlavním článkem v *Sunday Times* nazvaným „Hrobka, která se neodvažuje vyslovit své jméno". O velikonoční sobotě 7. dubna 1996 bylo vzrušení ještě větší, když Joan Bakewellová na televizním kanálu CBE uvedla proslulý televizní dokument BBC *The Body in Question* (Tělo, nad nímž se vznáší otazník). Joan Bakewellová natáčela v kryptě, kde se nacházela osária, a tam také prohlásila: „Náš nález obnoví diskusi o vzkříšení." Ale neobnovil. Církev příkře odsoudila BBC za to,

že upozorňuje na záležitost Ježíšových bratrů a sester. Biskupové měli také námitky proti skutečnosti, že nápis „Ježíš“ se vztahoval k „synu Josefovu“ (nikoli k „synu Mariinu“ nebo „Synu Božímu“). Z pohledu dogmatu o vzkříšení se také znepokojovali tím, že by bylo vůbec myslitelné, aby měl Ježíš nějaké osárium.

Nezáleží na tom, zda to byla autentická hrobka biblického Ježíše a jeho rodiny. Je nanejvýš pravděpodobné, že nebyla, ale takové věci nelze nikdy dokázat, ani vyvrátit. Důležité na tom, co se stalo v roce 1996, je, že inkvizice ještě i dnes účinně zasahuje proti jakékoli diskusi o Ježíšových bratrech a sestřích. Mezitím se velikonoční číslo časopisu s televizním programem *Radio Times* z toho roku zařadilo mezi nejvzácnější sběratelské edice od prvního čísla z roku 1923.

Zoubkovaný černý a stříbrný štít Saint-Clairů.

Apokalypsa

Plod vinné révy

Od té doby, co na ně upozornil Dan Brown v *Šifře mistra Leonarda*, jsou alegorická výtvarná díla týkající se Marie Magdalény předmětem zvýšené veřejné fascinace. Půjdem dál a podíváme se na některé obrazy, o nichž je ve zmíněném románu zmínka, ale v této fázi by bylo vhodné zaměřit se na alegorické umění obecně a na souvislost s Marií Magdalénou konkrétně.

Podle etymologických slovníků pochází „alegorie“ ze dvou řeckých slov: *alios* (jiný) a *agoraomai* (říci nahlas). Je to obrazný popis, který se vztahuje k předání skutečného významu nebo smyslu - něco, co se přidá k doslovnému smyslu, co se pak na povrchu sděluje a co vždy není hned patrné. Alegorii lze použít v písemném projevu i ve výtvarném umění. Bajky a podobenství jsou alegorie: navenek prosté příběhy, které v sobě obsahují morální nebo společenské ponaučení.

V 80. žalmu je svrchovanost Izraele vyjádřena jako rostoucí vinná réva. Je to čistá alegorie, která apeluje přímo na vizuální představitivost. Z tohoto důvodu byly pnoucí se oddenky vinné révy často použity ve výtvarném umění, aby vyjádřily životnost, růst a pokračování v dalších generacích. V Ezechielovi 19:10 například čteme: „Tvá matka je jako réva ve tvé krvi, byla zasazena u vody; byla plodná a hojně se rozvětvila.“

Již od starozákonní knihy Genesis se vyskytují neustále zmínky o vinicích a potomcích s opakovaným tvrzením: „Plodte a množte se.“ V Exodu 1:7 stojí: „Ale Izrael-

ci se rozplodili, až se to jimi hemžilo, převelice se rozmnožili." V diskusi o Jišajovi, otci krále Davida, se v knize Izajáš 11:1 prohlašuje: „I vzejde proutek z pařezu Jišajova a výhonek z jeho kořenů vydá ovoce." Předtím, v Izajáši 5:7, se Izrael a davidovský dům popisuje jako „sadba, z níž měl [Hospodin] potěšení". A konečně v Janovi 15:1 o sobě Ježíš prohlašuje: „Já jsem ten pravý vinný kmen."

Terminologie vinné révy se užívá rovněž v dobrodružné tradici Svatého grálu. V romanci o Parzivalovi, již napsal ve 13. století bavorský rytíř Wolfram von Eschenbach, se o grálové královně říká, že „v sobě nesla dokonalost pozemského ráje, kořeny i větve. Byla to věc, již lidé nazývají Grál."

Plodem révy jsou hrozny a z hroznů pochází víno. Červené víno eucharistie je věčným křesťanským symbolem mesiášské krve a právě v tomto kontextu se scházejí symboly Grálu: kalich i vinná réva. Prastarý obřad Grálu je přesně to, co se stále provádí jako rituál přijímání v kostelích. Svátost přijímání je plně totožná s pradávnu mší Svatého grálu. Z tohoto důvodu je v alegorickém umění Ježíš často zobrazován v souvislosti s vinným lisem.¹ Pro nás je však zvláště zajímavé to, že některé symboly a vodznaky Grálu z Provence ve středověku zobrazují kalich nebo vázu s vinnými hrozny - plody a semeny vinné révy - a některé na sobě mají Magdaléniny iniciály „MM".² V souladu s touto obrazivostí se Marie Magdaléna stala patronkou vinařů.³

Podle historických vyprávění o papírenství byla Provence hlavním střediskem výroby papíru po mnoho staletí.⁴ Na základě zpracování egyptského papyru vynalezli Izraelci papír vyráběný z bavlny a tuto výrobu s sebou v 1. století přivezli do Provence, kde byli po pádu své judské vlasti v exilu. První vodní značky na světě se objevovaly v Provinci od roku 1282. Harold Bayley, vedoucí osobnost v obchodu s papírem, v roce 1912 napsal, že tyto provensálské vodní značky jsou jako „myšlenkové fo-

silie, v nichž jsou zachovány aspirace a tradice. Jsou to historické dokumenty velké důležitosti, jež vrhají světlo nejen na vývoj evropského myšlení, nýbrž i na mnoho skrytých problémů minulosti. Jsou vysvětlitelné podle určitého výkladového kódu."⁵

V tomto kontextu pocházejí vodoznaky související s Grálem a nesoucí písmena MM z nejranějších pramenů a jsou pozůstatky podzemního církevního bratrstva. Značky byly objeveny až před sto lety na stránkách středověkých francouzských biblí a mají svou vlastní alegorickou symboliku. Na povrchu se tyto bible podobají kterémukoli jiným, vyrobeným pro použití v kostelích té doby. Ale pod povrchem se ve vodních značkách skrývá heretický odkaz Marie Magdalény a Svatého grálu, tajně vložený do listů papíru a biskupům či mnichům inkvizice zcela neznámý.

Grálový vodoznak z Provence, 13. století.

Alegorie plodnosti

Přes Ježíšovu poznámku o vínu při poslední večeři, „Toto je má krev nové smlouvy“, měli (Marek14:24) církevní otcové v raném období na význam tohoto symbolu přesnější názor. Učitelé jako Valentinus a Marcus (kolem roku 150) byli přesvědčeni, že víno bylo symbolem Ježíšova rodu ze strany matky, a nikoli konkrétně jeho vlastní krve. Trvali na tom, že víno má jedinečné ženské vlastnosti, protože souvisí s moudrostí (*sofia*), milostí (*charis*) a inteligencí (*epinoia*), které jsou v řečtině ženského rodu.⁶ V tomto ohledu číše (Svatý grál), která obsahuje víno (mesiášskou krev), představuje lůno - *vas spirituále* (duchovní nádobu), jak se říká v mariánské *Loretánské litanii* z roku 15877. Proto byl původní obřad kalicha a vína už před katolickým zásahem do eucharistie symbolickým přijímáním mateřství a plození.

Pro věčný symbol ženství v podobě kalicha byla vynalezena značka V (nádržka) a svatyně z doby 3500 let př. Kr. spojují tento symbol s lůnem Bohyně Matky.⁸ Svatý grál byl připodobňován k nádobě, protože měl nést svatou „královskou krev“ - *Sangréal*. Stejně jako krátery a kotle ve staré mytologii obsahovaly různé poklady, podle tradice se mělo i mesiášské dědictví uchovávat v poháru. Byl to však kalich Marie Magdalény, který krev *Desposyni* nesl *in utero*. Právě ona byla inspirací pro *Dompnu* (Vznešenou paní) trubadúrů, s nimiž tak nelítostně zacházela inkvizice a kteří ji nazývali Grálem světa.⁹

Opačný mužský symbol (obrácené V) představoval ostří nebo roh. Obecně se znázorňoval jako meč, přestože jeho nejpůsobivějším zobrazením v bájně mytologii byl jednorožec. V Žalmu 92:11 čteme: „Můj roh jsi však vyvýšil jako roh jednorožce.“

Když si to poskládáme dohromady a spojíme ženský symbol s mužským, vznikne znamení X. Tento znak spojených protikladů pohlaví se užíval od dávných časů pro vyjádření posvátného spojení svatební komnaty. Bylo to

původní posvátné znamení kříže a používalo se jako znamení křtu dlouho před Ježíšovou dobou. Jak se potvrzuje ve svtcích od Mrtvého moře, měli ho na čelech ti, kdo plakali pro Jeruzalém (Ezechiel 9:4), a měl být udělován na nejvyšším stupni iniciace do svatyně společenství.

Později byl v dobách římského vlivu vynalezen nový kříž - vzpřímený latinský kříž církve svatého Petra s vysokým břevnem. V té době se z pohledu Říma stal původní znak znamením kacířství. Následkem toho se tato heretická konotace opakuje až dodnes a je spojována s tělesností a s ďáblem - jako ve filmech s hvězdičkou, nevhodných pro mládež (v angličtině jsou to doslova „filmy s X“; pozn. překl.). Ve skutečnosti byl tento význam vzpoury proti establishmentu lidem vštěpován ve škole jednoduchým procesem, kdy mělo písmeno X zastupovat něco „špatného“.

Přestože kříž ukřižování svatého Petra v roce 64 byl latinizován tak, aby se podobal standardní podobě Ježíšova kříže, tradice Petrova bratra Ondřeje se udržela v původním X, které se začalo označovat jako Ondřejův kříž. Ondřej byl popraven v Patrasu nedaleko Černého moře, kde pracoval mezi Skyty předtím, než začali migrovat na západ do Irska a daleko na sever Británie. Následkem toho se stal Ondřej patronem Skotska a jeho kříž národním *Saltire*. Vzhledem k tomu, že Skotsko (na rozdíl od Anglie) nebylo papežským státem, neměli biskupové radost ze znovuobjevení tohoto dávného esoterického znaku, a tak vzniklo vysvětlení, že Ondřej musel zemřít na kříži ve tvaru X.

V této souvislosti stojí za to si povšimnout studií o náboženském umění z doby inkvizice - zvláště pak z roku 1252, kdy papež schválil mučení, tajné procesy a smrt upálením. Přestože bylo X odsouzeno jako heretický symbol, bylo důmyslně použito na mnoha obrazech. V *Madoňě s granátovým jablkem* od Sandra Botticelliho má anděl na prsou X z červených stuh, jeho *Madona s knihou* má červené X na živůtku a ve výjevu *Noli me tangere* od Fra

Angelika se nacházejí tři červená znamení X rafinovaně na trávě před Marií Magdalénou (viz ilustrace 5).

Rozšířená varianta symboliky V se objevila v heraldickém umění „zoubkování“ a „vroubkování“. Tato znázornění Grálu byla doprovázena V nebo pohárovitými tvary vedle sebe v řadách tak, aby tvořily vroubkovaný okraj. Vroubkování naznačovalo dynastickou generaci a malíři ho používali k vyjádření rodové posloupnosti. Jedna z nejvýmluvnějších maleb, co se týče mateřství Marie Magdalény a souvislosti s Grálem, je Caravaggiův fascinující portrét Marie Magdalény z italské sbírky knížete Pamphiliho. Na tomto portrétu z roku 1595 je na sedící a zamyšlené Magdaléně s jejími podle zvyku do červena zbarvenými dlouhými vlasy velice zřetelné její těhotenství díky pozici rukou, jako by chovala dítě. Výjev doplňuje kalich ve tvaru lastury na jejích šatech (viz ilustrace 9). Vroubkovaný lasturovitý tvar na tomto poháru je nejpřímočařejší alegorií plození související s Grálem.

Lasturovitě vroubkování bylo vždy spojováno s bohyněmi lásky a ženskými postavami figurujícími v kultu plodnosti, souvisejícími s mořem - od Marie Magdalény po Afroditu. Botticelliho malba *Zrození Venuše* představuje nejskvělejší ikonu v této tradici.¹⁰ Ve středověku nosili rytíři grálových řádů na svých zbraních vroubkování. Příkladem toho je skotský štít Saint-Clairů (Sinclairů) z Rosslynu, kde najdeme vroubkovaný (lasturovitý) černý kříž na stříbrném podkladu. Dnes je to možné spatřit vytesané do kamene v kapli Rosslyn blízko Edinburghu. Jméno Saint-Clair se odvozuje z latinského *Sanctus clarus*, což znamená Svaté světlo.

Dnes se toto middlothské město píše „Roslin“, přestože kaple si ponechala své tradiční jméno „Rosslyn“. Původně, v keltských dobách, se místo nazývalo „Ross Lynn“, což se vztahovalo ke skalnímu předhůří (ross) vodopádu (*lynn*) - avšak nemá nic společného se severo-jihní Růžovou linií, která vede přes Glastonbury, jak se uvá-

dí v *Šifře mistra Leonarda*. Roslin a Glastonbury neleží na stejném poledníku a nemají žádnou souvislost, co se zeměpisné délky týče.

Symbyly Magdalény

V *Šifře mistra Leonarda* se tvrdí, že Leonardo da Vinci namaloval na své nástěnné malbě *Poslední večeře* Marii Magdalénu a nahradil jí tak jednoho z apoštolů. Přestože toto pojetí se dobře hodí do konspirační zápletky, později uvidíme, že tomu tak nebylo. Alegorie v umění není nikdy ani hrubá, ani příliš utajená - zvláště ne u takových mistrů, jako byl Leonardo. Podobně jako v příkladu Carravaggiova lasturovitého kalichu je obvykle nápadná, přestože často esoterní. K pochopení je třeba znát symbyly a rozumět jejich významu. Symbyly a emblémy byly v umění často používány, aby sdělily věci, které mohly být napsány jako popisné vysvětlení v knize. Alegorií je lebka, kniha, zrcadlo, šperky a svíce „Kající se Magdalény” - typ umělecké zkratky na způsob důsledně identifikovatelných symbolů.

Jiný příklad magdalénské alegorie se nachází v portrétech s „červeným vejcem” na mnoha ikonách a v dalších dílech. V ruském kostele svaté Marie Magdalény v Jeruzalémě je obraz Marie, jež drží červené vejce v přítomnosti císaře Tiberia (viz ilustrace 14). Marie má na sobě bílý mnišský hábit, což je známý Magdalénin atribut ve výtvarném umění, zvláště pak v malbách vycházejících z dominikánských a františkánských dílen. Vejce patří k původním velikonočním výjevům v rámci křesťanského hnutí. A podobně jako hrozny (a někdy i granátová jablka) je také vejce symbolem narození a nového života.

Na synodu v anglickém Whitby roku 664 dosáhli římsí biskupové svého prvního doktrinálního vítězství nad tradiční keltskou církví. Hlavní debata se týkala svátku

Eostre, prastaré bohyně jara. Bylo rozhodnuto, že zvyk Eostre (anglický termín pro Velikonoce je *Easter*) bude zahrnut do mainstreamového křesťanského rámce. Cílem bylo oddělit Ježíšovo ukřižování a vzkříšení od jejich historické souvislosti se židovským svátkem pesach. Shodou okolností se s ním časově shodoval svátek Eostre, a tak byl dokonalým kandidátem pro jeho nahrazení.

Podle starozákonní knihy Leviticus 23:4-6 připadá pesach (kdy se oslavuje vyjití Izraelitů z Egypta) na 14. den měsíce nisanu (březen-duben), kdy nastává první úplňk po rovnodennosti. Po něm následuje od 15. nisanu sedm dní slavnosti nekvašených chlebů."

Určení data pro křesťanské Velikonoce, jak byly ustanoveny ve Whitby v 7. století, bylo však složitější a Velikonoce mohly být každý rok v jiné dny mezi 22. březnem a 25. dubnem. V podstatě je to první neděle po prvním úplňku po jarní rovnodennosti. Požadavkem hlavního pontifa v roce 664 bylo, aby Velikonoce připadly vždy na neděli. To znamenalo, že nemohlo být stanoveno konkrétní datum, které by každý rok odpovídalo daným podmínkám. Od nejstarších dob bylo židovským zvykem ctít to, co se pojmenovalo jako sobota, jako svatý **sabat**. Ale římské křesťanství bylo založeno na mnoha principech slunečního kultu *Sol invictus* a (jako další výraz zosnovaného oddělení od původního nazorejského židovského základu) biskupové si za svůj posvátný den zvolili Den slunce, neděli.

Navzdory tomu, že se svátek Eostre slaví na severní polokouli na jaře, keltský svátek nebyl totéž co oslavy pesachu v židovském stylu ani neměl nic společného s Ježíšem. V praxi to byla oslava *plodnosti*. V protikladu k převažujícím zvyklostem však katolická církev ve své snaze uspěla. Pesach byl oddělen od vzkříšení a zároveň byla zničena stará keltská tradice.

Takto se některé známé symboly bohyně Eostre začlenily do nové struktury, která se tak stala křesťansko-pohanským hybridem. Během svátku Eostre bylo dávným

zvykem předložit přátelům a rodině jasně barevná vejce - vejce Eostre. Co se týče jarních aktivit, představovaly zcela jednoznačně ženskou plodnost a právě z toho se odvozuje současný název ženského hormonu „estrogen“.¹²

Souvislost Marie Magdalény s červeným vejcem vznikla přímo na základě staré tradice Eostre a podobně jako její nádobka na vzácný olej se také vejce začalo zobrazovat na ikonách a dalších jejích obrazech. Novozákonní kniha Zjevení popisuje pronásledování „zbytku jejího semene“ Římem a v této souvislosti je Mariina prezentace červeného vejce před císařem Tiberiem alegorickou připomínkou, že stejně jako v případě Ježíšova vzkříšení život zvítězí a sémě je věčné.

V podstatě lze říci, že vzhledem k tomu, že Marie Magdaléna byla první, kdo zjistil, že Ježíš vstal z hrobu (Jan 20:1-1), stala se křesťanským ekvivalentem Eostre. Ale protože Eostre byla venkovskou (pohanskou) bohyní Západu, vyrobila východní církve nový příběh, aby se do vzájemné souvislosti dostaly Velikonoce a evangelijní tradice. Řeklo se, že Marie jela z Judeje do Říma na audienci k císaři Tiberiovi. Jako dar mu dala vejce a vyprávěla mu, jak Ježíš opět ožil, načež Tiberius poznamenal, že je to stejně nemožné jako to, aby bylo vejce červené. Když to dořekl, vejce v Mariině ruce zčervenalo - a proto se velikonoční vejce stala tak populární. Je to fascinující a romantická pohádka, ale nevysvětluje, z jakých příčin Marie cestovala více než dva tisíce kilometrů přes Středomoří, aby dala císaři vejce.

Portréty Marie Magdalény mají společné to, že Magdaléna má na nich vlasy rudé nebo s červeným nádechem. Viktoriánští malíři preraffaelské školy jako například Dante Gabriel Rossetti a Frederick Sandys z toho udělali typický rys svých rudovlasých Magdalén. Tato tradice začala v renesanční době, kdy se do centra pozornosti dostala díla Rabana Maura a Jacapa di Voragine. Rudé vlasy byly alegorickým znázorněním Mariina prvorozenského práva, vizuálním poukazem na její královský status, přes-

tože syrogalilejská žena v 1. století byla pravděpodobněji tmavovláška.

Rudé vlasy byly atributem jistých významných šlechtických rodů a bylo známo, že evropské dynastické rodiny mají své kořeny u královských Sythů z kavkazské oblasti, kteří se rozšířili z Karpat po Kaspické moře. Jak potvrdily nedávné vykopávky jejich starověkých mumií, měli skutečně rudé nebo světle kaštanové vlasy.¹³ Když renesanční malíři portrétovali krále, královny a členy královské rodiny obecně, bylo snadné doložit jejich vznešené postavení pomocí regalií, insignií a dvorských ozdob, ale u Marie Magdalény to bylo problematictější. Rudé vlasy proto představovaly způsob, jak do její podoby vnést rozpoznatelný aristokratický prvek.

Vedle rudé barvy vlasů je Marie Magdaléna obvykle zobrazována s dlouhými rozpuštěnými vlasy. Často ji vidíme s mimořádně dlouhými vlasy nebo s vlasy halícemi její jinak nahé tělo. V únoru roku 2001 vyšel o tomto tématu v *National Catholic Reporter* článek jedné profesorky teologie.¹⁴ Nejlepším argumentem, který však byla schopná uvést, bylo, že nahota a dlouhé vlasy byly způsobeny tím, že renesanční umělci se příliš soustředili na erotickou stránku - byl to „způsob, jak vystihnout umělecký typ“. To však neznamená naprosto nic kromě toho, že autorka neměla potuchy, proč je Marie Magdaléna obvykle takto zobrazována.

Poněkud přesvědčivěji však profesorka diskutovala o tom, proč se nyní považuje Magdalénin odkaz za symbol rostoucího trendu kněžské služby žen. Správně uvedla, že Marie byla v prvních staletích křesťanství skutečně uctívána a že o ní církevní otec Hippolytus ve 2. století mluvil jako o „apoštolce apoštolů“.

V souvislosti s Magdaléninými rudými vlasy se v Itálii objevil v 9. století apokryfní spis nazvaný *Vita eremitica beatae Mariae Magdalena* (Poustevnícký život požehnané Marie Magdalény). Vysvětluje se v něm, že po Ježíšově nanebevstoupení žila po třicet let jako poustevnice

v arabské poušti,¹⁵ a v tomto vyprávění jí byly přisouzeny mimořádně dlouhé vlasy. Tento příběh byl však středověkým klišé a podobně se vyprávěl o Martě, Marii Egyptské a dalších předpokládané kajících se ženách, jejichž oděv se zjevně rozpadl a nahradily ho vlasy.

Ve skutečnosti pocházejí Magdaléně připisované neobvykle dlouhé vlasy z téže kultury, z níž vzešla romantická karolínská pohádková tradice o takových postavách, jako je Rapunzel. Tento rys byl Marii přisouzen výslovně proto, aby se čelilo církevní propagandě o jejím údajném nevázaném chování.

V příběhu o Rapunzel se vypráví, že si dlouhé zlaté vlasy spletla do dlouhého copu, po kterém se do věže vyšplhal princ, aby ji zachránil. Než ji však vysvobodil, kouzelnice jí vlasy ostříhala a tím dívku zprostila čistoty. Důležitost velice dlouhých vlasů spočívala v tom, že skýtaly vhodný skromný závoj i v nahotě. Přestože byla dívka fyzicky nebo metaforicky zbavena šatů (jak je symbolizováno podřízeností nebo v Mariině případě útlakem církve), s kadeřemi nebyla nikdy zranitelná. Její důstojnost byla zachována a její tělo ani duše nebyly zcela nahé až do příslušného okamžiku. Toto téma vzniklo na základě příběhu o mučednictví svaté Anežky Římské. Byla svlečena a mučena za to, že se odmítla ve věku třinácti let vdát, a pohledu svých uchvatitelů unikla tak, že se ukryla do závoje splývajících vlasů. Tuto scénu vynikajícím způsobem vystihl barokní malíř ze 17. století Jusepe de Ribera.

Právě z tohoto důvodu byla Marie Magdaléna tak často zobrazována s dlouhými, zahalujícími ji vlasy - jak při jedné příležitosti namalovali Giotto a Botticelli nebo jak to stojí ve Sforzových *Hodinkách*, kde se líčí její příjezd do Provence.¹⁶ Oficiálně líčila církev Magdalénu jako přelétavou prostitutku, ale osvícení malíři velice rychle přišli s realitou její cudnosti. Podivuhodný portrét tohoto žánru, který namaloval v 15. století burgundský malíř Lukas Moser, se nachází v bazilice sv. Marie Magdalény v ně-

meckém Tiefenbronn. Zde vidíme výjev s Magdalénou, oděnou do závoje vlasů, ve společnosti biskupa Lazara Marseillského (viz ilustrace 10). Tato malba je součástí neuvěřitelné stěny nazvané *Der Magdalenaltar*, která obsahuje rovněž Mariino pomazání Ježíše v Betanii a její následnou cestu po moři do Provence.

Existuje mnoho takto výpravných uměleckých znázornění Mariina života na řadě obrazů v různých evropských kostelích. K nejlepším známým patří fresky z roku 1320 od Giotto di Bondona v kapli svaté Marie Magdalény v kostele sv. Františka v Assisi. Podobné scény z ještě dřívější doby (kolem roku 1210) uvidíme na nádherném Magdalénině okně ve francouzské katedrále v Chartres.

Dalším detailem souvisejícím s Magdalénou ve výtvarném umění je bílá holubice, která se podobně vyskytuje i na mnoha zobrazeních Svatého grálu. S Magdalénou souvisí i obraz Danteho Gabriela Rossettiho *Svatý grál*, který je v tomto ohledu dobrým příkladem (viz ilustrace 12). V dávných časech byla holubice spojována s bohyněmi Ištar, Astarté a Afrodité. Bílá holubice značí zvláště ženskou čistotu a se snítkou vavřínu v zobáčku je symbolem míru. Především je to však eucharistický emblém, který se v křesťanském umění dlouho používal ke znázornění Ducha svatého.¹⁷ V tomto ohledu tedy není výlučným atributem Marie Magdalény a často se objevuje na zobrazeních Ježíšovy matky Marie a dalších světic.

Harmagedon

Jak jsme viděli, začlenění alegorie do výtvarných děl bylo velice účinnou formou umělecké zkratky - zkráceného, symbolického způsobu vyjádření. Někdy byly určeny k pochopení celému světu. V jiných případech byly nasměrovány ke specifickému osvětlenému publiku a neměly jim rozumět všichni bez rozdílu. Podobně je tomu ve

známém Ježíšově výroku: „Vám je dáno znát tajemství Božího království, ale těm, kdo jsou vně, děje se to všecko v podobenství.“ (Marek 4:11)

Není náhodou, že malba Sandra Botticelliho *Madona s granátovým jablkem* a jeho *Madona Magnificat* zobrazují malého Ježíše, jak v ruce svírá zralé, otevřené granátové jablko plné zrněk. Výsledkem bezcílného rozmaru není ani to, že na Botticelliho *Madoně s knihou* drží Ježíš tři miniaturní zlaté šípy - esoterický symbol tří střel osvětlení, což je motiv hermetických alchymistů. Takové věci jsou zcela nebiblické, ale v Botticelliho umění se neobjevují náhodou. Všechno, co namalovali osvětlení umělci jako Botticelli, mělo smysl a význam, ať už to bylo, nebo nebylo každému hned jasné.

Existuje mnoho maleb nazvaných *alegorie*... toho nebo onoho. Většina z nich jsou však pouze obrazy, u nichž neznáme název, jenž byl proto po umělcově smrti nahrazen označením „alegorický“, protože kontextu jejich předmětu se nerozumělo. Skutečná alegorie je v této souvislosti vždy zjevná, i když poselství je někdy těžké pochopit, neboť podmínkou porozumění je vzdělání v některých alternativních směrech.

Ve světě krásného umění je za mistra alegorie obecně považován norimberský malíř Albrecht Durer (1471-1528). Jedním z jeho nejambicióznějších a nejznámějších projektů byla řada dřevořezů a dvě titulní stránky pro tisky *Apokalypsy svatého fana Teologa*, novozákonní knihy *Zjevení* z let 1498 a 1511. Jak již bylo dříve uvedeno, řecké slovo *apokalypsa* se překládá jako zjevení nebo ještě přesněji jako odhalení.

Zjevení se velice odlišuje od ostatních knih v Bibli, protože není vyprávěno přímočaře jako kronika. Jeho jeviště je zjevně uspořádáno vizionářským způsobem, skoro jako by Jan seděl v divadle a sledoval události, které se odehrávají před ním. V podstatě tomu tak i bylo, protože Zjevení je skutečně chronologickým pokračováním evangelíí a Skutků apoštolů. Jeho status byl zatemňován

řadou epištol apoštola Pavla, apoštola Petra a některých dalších pomocných spisů - celkem jedenadvaceti knihami - které byly umístěny mezi ně. Ve skutečnosti by mělo Zjevení následovat hned po Skutcích a další knihy a dopisy by měly tvořit pouze dodatek k Novému zákonu. Důvodem převahy Petrových a Pavlových výkladů je to, že Konstantinova římská církev byla založena na učení Petra a Pavla a její hlavní loutkovou postavou byl císař. Nebyla založena na Ježíšově učení jako původní křesťanství. Vlastně jde spíš o „církevnictví“ než křesťanství.

Na první pohled se zdá matoucí, že Zjevení bylo vůbec do Nového zákona zahrnuto, protože po vzkříšení sleduje život Ježíše, Marie Magdalény a jejich potomků v bilanci 1. století.¹⁸ Avšak zahrnutí Zjevení se ukázalo jako pozoruhodná strategie v tom smyslu, že jeho esoterická povaha Římu umožnila ho využít k dezinterpretaci jeho textu z kazatelen; bylo to samozřejmě v době, kdy lidé většinou nevladnili Bibli, aby si v ní mohli sami číst.

Svitky od Mrtvého moře, objevené v roce 1947 v Kumránu, nám poskytly mnoho informací o vírách, zvyklostech, rituálech, politice, filozofiích a tradicích v Judeji předevangelijské a evangelijské doby. Základní vírou bylo, že vesmír se skládá ze dvou hlavních duchů: ducha Světla a ducha Temnoty. Světlo ve svém kontextu představovalo pravdu a spravedlnost a Temnota zvrácenost a zlo. Rovnováha jednoho s druhým byla v kosmu nastolována nebeským pohybem a lidem byl jednotlivě přidělován určitý stupeň jednoho nebo druhého ducha podle planetárních okolností v okamžiku jejich narození. Kosmická bitva mezi Světlem a Tmou tak pokračovala v lidstvu a mezi jedním a druhým člověkem.

Bůh byl považován za nejvyššího vládce nad těmito dvěma hlavními duchy, ale aby člověk našel cestu ke Světlu, vyžadovalo to dlouhou a namáhavou cestu konfliktu. Taková cesta vyvrcholila v konečném poměrování

jedné síly s druhou v Čase ospravedlnění - později zvaném Soudný den. Vládlo přesvědčení, že tento čas je blízko, že síly Temnoty naberou na intenzitě v Období pokušení. Lidé budou přirozeně tomuto procesu zkoušek podrobeni. Ti, kdo se drželi Cesty Světla, se snažili vyhnout nadcházejícímu posouzení prosbou „Neuveď nás v pokušení, ale zbav nás od zlého“.

V knize Zjevení 16:16 je předpovězena velká konečná válka mezi Světlem a Tmou (mezi dobrem a zlem), která se měla odehrát v Harmagedonu (*Har Megido*) - tj. na Výšině Megido, což je historicky významné bitevní pole v Palestině, kde vojenská pevnost střežila planiny Jezreel jižně od Galilejské pahorkatiny. Ve *Válečném svitku* se podrobně líčí předpovězený zápas mezi Děťmi Světla a Syny Tmy při velké bitvě u Har Megida. Kmeny izraelské měly stát na jedné straně a Římané s různými pohan-skými klikami na druhé. Měla to být smrtelná bitva plná násilí mezi Světlem, jímž byl Izrael, a Temnotou imperiálního Říma.

V pozdějších časech převzala rodící se římská církev některé základní rysy tohoto pojetí a pozměnila je. Bitva u Har Megida byla přenesena ze svého konkrétního místa a měla se nyní týkat celého světa a Řím (dřívější Temnota) si pro sebe uzurpoval Světlo ode dne, kdy se císař Konstantin ustanovil hlavou křesťanství.

Aby mohla převládnout moc katolických biskupů, byl vydán výnos, že Soudný den dosud nenastal. Těm, kdo potom poslouchali revidované principy římskokatolické církve, bylo zaslíbeno právo vejít do nebeského království, které posvěcovali sami biskupové. Někdejší palestinská pevnost na výšině Har Megido tak dostala nadpřirozený rozměr, takže již zvuk samotného slova Harmagedon (někdy psáno též Armagedon) vzbuzoval příšernou hrůzu. Navozovalo představu děsivého konce všeho, z něhož jedinou jistou cestou ke spasení byla bezvýhradná poslušnost vládě Říma. Ukázalo se, že to je jeden z nejgeniálnějších politických tahů všech dob - nebo

přinejmenším do té doby, než byly objeveny svitky od Mrtvého moře a historická pravda o Harmagedonu vyšla najevo.

Agonie a mučení

Viděli jsme, že příběh o exilu a útěku Marie Magdalény je podán ve 12. kapitole Zjevení a historickou událost její cesty po moři do Provence roku 44 vyobrazili různí malíři. Ale kde je zobrazena agonie jejího mučení? Kde je malba, která by nějak zobrazovala lítého draka Řím, jenž „rozpoutal válku se zbytkem jejího semene"? Kdo namaloval alegorii pronásledování dědiců Páně *Desposyni*?

V roce 1961 vydal francouzský vydavatel Joseph Foret nejdražší knihu na světě. Šlo o jediný výtisk, který se prodával konsorciu sběratelů za jeden milion dolarů a následně byl uschován v trezoru jedné švýcarské banky. Předtím však byla kniha umístěna do plastické bubliny a vystavována po celém světě. Její název zní *L'Apocalypse de Saint Jean*.

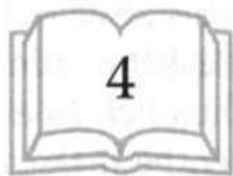
Všechno na knize bylo speciální, od ručně zhotovených pergamenových listů po sochařsky ztvárněné bronzové desky osázené drahokamy. Celá je ručně kaligraficky zdobená, váží 210 kg a obsahuje speciálně objednaná díla mnoha nejlepších umělců světa. Joseph Foret byl nej přednějším vydavatelem *Livres d'Artistes* a vydával díla Picassa, Utrilla, Cocteaua a dalších. Nejvíce se asi proslavil vydáním Danteho *La Divine Comédie* se sty dřevorezy od surrealisty Salvadora Dalího.

Dalího si Foret znovu zvolil jako jednoho z tvůrců ilustrací pro *L'Apocalypse de Saint Jean* a on vytvořil různými technikami řadu děl - použil vodové barvy, koláže, lepty a kombinované techniky. Téma mučení a pronásledování na těchto portrétech zobrazil Dalí pomocí hřebů, a tak použil symbolů ukřižování i na jiných místech, v příběhu Zjevení.

V rámci této jedinečné objednávky namaloval Salvador Dali mimořádný obraz útoku na potomstvo Marie Magdalény. Toto dílo vytvořil v roce 1960 a nazval je *Život Marie Magdalény* (viz ilustrace 8). Na skutečně apokalyptickém stylu je nepochybně nápadné a výmluvné, co z toho vyplývá: pouhé torzo Marie Magdalény, do jejíhož břicha se zvrhle noří nelítostné hřeby Říma.

Zvěstování, podle reliéfu Luky della Robbia (1400-1483).

Ta druhá Marie

Dědictví názorejských

Abychom správně ocenili politické a společenské důsledky manželského svazku Marie Magdalény s Ježíšem, je nejprve nutné pochopit povahu jejich společenského, náboženského a politického prostředí. Potřebujeme zjistit konkrétní pravidla, jimiž se manželství řídilo, abychom se od dokladů o jejich prostředí dostali k důkazu o jejich manželství. V současném okamžiku se náš stav bádání podobá tomu, jako když ráno vyjdete ven a zjistíte, že tráva je mokrá, na cestách jsou kaluže, ze stromů kape a strouhou se valí voda - na základě toho je nám jasné, že v noci pršelo, ale nemáme žádný důkaz, který by tuto skutečnost potvrdil.

Josephus Flavius (narozený roku 37) psal v sedmdesátých letech, krátce po době evangelií a bezprostředně po judské revoltě, a líčil, že v jeho vlasti bylo mezi Židy mnoho sekt a podsekt. Třemi hlavními filozofickými skupinami byli farizeové, saduceové a eseji.¹ Jejich společenské poměry a kultura se v mnoha ohledech velmi lišily a Josephus vysvětluje, že eseji „k sobě měli navzájem hlubší citový vztah, než tomu bylo v jiných sektách“. Farizeové a saduceové se řídili přísnými pravidly hebrejské tradice, kdežto eseji byli liberálnější a helenizovanější.

Farizeové dodržovali staré židovské zákony a v Lukášově evangeliu 19:39 čteme, že farizeové nařídili, aby byli Ježíšovi učedníci, když přišli do Jeruzaléma, napomenuti za narušování pořádku. Saduceové se zdáli být moder-

nější, ale byli povětšinou neduchovně založení, zatímco esejci inklinovali k mystice. Byli ovlivněni helénskou kulturou a obhajovali řeckého filozofa Pythagora (cca 570-500 př. Kr.). Josephus líčí, že esejci byli zběhlí v léčitelském umění a své terapeutické znalosti kořínků a kamenů získali od starých.² Ve skutečnosti se již samotné označení *esejci* vztahuje k této specializaci, protože aramejské slovo *asaja* znamenalo lékaře a bylo příbuzné s řeckým slovem *essenoi*.

U Matouše 16:1-12 (a jinde) se zdá, že Ježíš neustále zpochybňoval režim farizeů i saduceů. Jeho chování se po všech stránkách podobalo mnohem více esejskému životnímu stylu léčení, esoterické filozofii a liberálnímu přístupu. Jak je doloženo v *Židovských starožitnostech*, byli „esejci vyloučeni ze společného chrámového soudu“.³ Bezprostředně po veřejné urážce, kdy byl Ježíš pokárán farizeji, jim to oplatil tak, že vešel na chrámové nádvoří a převrhl stoly kupců a penězoměnců.

Josephus, přestože byl v podstatě farizeus, psal nicméně o esejcích lichotivě:

Jejich způsob života je lepší než jiných lidí a zcela se věnují hospodářství. Náš obdiv si zaslouží i to, jak vynikají nad jinými lidmi v pěstování ctnosti. To se projevuje na jejich zřízení, že totiž nestrpí nic, co by jim bránilo mít všechny věci společné; takže bohatý neužívá svého bohatství více než ten, kdo nemá nic.⁴

Hlavní středisko esejců bylo v Kumránu na severozápadním pobřeží Mrtvého moře, východně od Jeruzaléma. Další nedaleká sídliště byla v Murabba'at, Ain Féshkha a Mirdu. Celkově byla tato oblast známá jako Judska poušť a právě v tamních jeskyních se od roku 1947 začaly objevovat esejské svitky od Mrtvého moře.⁵ Tyto četné pergamenové svitky jsou dnes nejcennějším nástrojem sloužícím k pochopení esejské struktury v evangelijní době.

Záznamy se skrývaly téměř dva tisíce let v hliněných džbánech a náhodně je našel malý beduínský pastýř, když hledal ztracenou kozu. Téměř prorocky stojí ve starozákonní knize proroka Jeremjáše 32:14: „Toto praví Hospodin zástupů. Vezmi tyto listiny ... a vlož je do hliněné nádoby, aby se uchovaly po mnoho dní.”⁶ Celkem bylo ve džbánech kolem pěti set hebrejských a aramejských rukopisů - mezi nimi starozákonní spisy a mnoho dokumentů s komunitními záznamy. Obsahují zápisy některých tradic pocházející až z doby kolem roku 250 př. Kr., v době židovského povstání proti Římanům (66-70 po Kr.) byly ukryty a nikdy nebyly objeveny. Bohužel po nalezení bylo mnoho svitků zničeno - jejich význam nebyl hned zřejmý, a protože byly velice křehké, rozpadly se, takže o nezanedbatelnou část se přišlo.

O esejské komunitě se mluvilo jako o *Nazrie ha Brit* (Zachovavatelé smlouvy)⁷ a právě z tohoto názvu pochází pojem *nazorejec*. V Koránu jsou křesťané označováni jako *nazara* a běžný arabský výraz pro ně je *nasrani*.⁸

Jedna ze zavádějících chyb se v Novém zákoně objevuje v souvislosti s překladem této palestinské terminologie. Na počátku Ježíšova příběhu se v Matoušově evangeliu 2:23 tvrdí, že Ježíš byl „Nazorejský” (takto v překladu, který je věrný řeckému originálu, avšak běžně je známé přízvisko „Nazaretský”, které se vyskytuje v některých českých překladech a citacích; pozn. překl.), ovšem uvádí se, že to bylo proto, že jeho rodiče pocházeli z Nazaretu.⁹ Ve skutečnosti neexistuje žádný doklad o tom, že v té době Nazaret existoval. Není o něm zmínky v hebrejském *Talmudu* ani v žádném z dopisů apoštola Pavla. Tento název chybí i v římském archivu i ve všech historických spisech Josephových. Nazaret ve skutečnosti nelze nalézt v žádné knize, na žádné mapě, v žádné kronice ani vojenském záznamu té doby, alespoň pokud je doposud známo.

V praxi neměli nazorejští či nazírové evangelijní doby nic společného s městem zvaným Nazaret, které bylo za-

loženo a takto pojmenováno nejspíš až později. Nazorejci byli esejská podsekta a jejich sektářský status je popsán ve Skutcích apoštolů 24:5, kdy je apoštol Pavel předvolán na základě obžaloby z vyvolávání nepokojů k místodržiteli Cesareje: „Shledali jsme, že tento člověk jako morová nákaza po celém světě vyvolává nepokoje mezi Židy a je hlavou nazorejské sekty." Kromě překladatelské chyby v Novém zákoně žádný Ježíš z Nazareta nikdy neexistoval. Byl to totiž Ježíš Nazorejský.

Gabriel

Dalším významným klíčem k Ježíšově sektářské pozici v židovské společnosti je anděl Gabriel. Jméno této postavy se objevuje v celé Bibli pouze čtyřikrát, přičemž druhá zmínka je odkazem k první.

Gabriel figuruje ve starozákonní knize Danielově 8:16 a pokračování toho najdeme u Daniela 9:21. V tomto kontextu se o Gabrielovi mluví jednoduše jako o muži, který vysvětlil Danielovi vidění. Poté se v Novém zákoně objevuje Gabriel s novinou pro Zachariáše (Lukáš 1:9), že se jeho ženě Alžbětě narodí syn (pozdější Jan Křtitel). Následně Gabriel navštíví Josefovou manželku Marii (Lukáš 1:26) a oznamuje jí, že také ona porodí syna a dá mu jméno Ježíš. U Matouše není Gabriel uváděn jménem; je o něm zmínka jako o „andělu Hospodinovu" (Matouš 1:20), který navštěvuje Josefa, nikoli Marii.

Mezi Starým a Novým zákonem je čtyřsetletá propast, takže je zde několik možností: 1) muž jménem Gabriel, jak se objevuje v knize Danielově, byl někdo jiný než anděl Gabriel u Lukáše; 2) byl naopak tatáž postava s transcendentní schopností mimořádné dlouhověkosti. V ortodoxním křesťanském myšlení se dává přednost druhému názoru, přestože neexistuje žádný důkaz, který by takové pojetí podpořil. Mnohem pravděpodobnější je třetí scénář, kdy *Gabriel* byla titulární hodnost a nikoliv osobní

jméno. Musíme proto zjistit, zda tu nebyla například dynastická tradice andělské struktury určitého druhu.

V křesťanském učení je Gabriel označován jako *Fortitudo Dei* (latinsky Síla Boží). Je to anděl vtělení a útěchy, kdežto Michael je spíš andělem soudu.¹⁰ Naproti tomu v apokryfní Knize Enochově se Gabriel (což znamená Muž Boží [ve skutečnosti to v hebrejštině znamená *Síla Boží*; pozn. překl.]) objevuje jako přímluvce a ten, kdo trestá hříšné.¹¹ Tento kompilovaný spis (existující nyní pouze v etiopštině a v několika fragmentech v řečtině) byl sestaven z jednotlivých částí napsaných palestinskými Židy ortodoxní chasidské školy mezi rokem 200 př. Kr. a evangelijní dobou.¹²

Knih Enochova velice dobře souzní s určitými aspekty svitků od Mrtvého moře a zdá se, že sloužila jako základní zdroj různých andělských jmen, jež se v Bibli nevyskytují. Britské muzeum vlastní několik magických misek popsaných hebrejskými, aramejskými a syrskými invokacemi, v nichž se objevují andělské tituly Michael, Rafael a Gabriel. Tyto misky z doby kolem roku 500 př. Kr. byly nalezeny v babylonském nalezišti Hillah v Iráku a tvoří zajímavý archeologický doklad o zajetí Izraelitů za Nebúkadnesara, jak se popisuje ve Starém zákoně.

Jeho důležitost spočívá v tom, že ačkoli se Gabriel objevuje ve starozákonní knize Daniel (napsané v Babylonu během sedmdesáti let zajetí cca od roku 586 př. Kr.), nejsou o něm jinde v náboženských textech zmínky až do té doby, kdy byla v prvním století po Kristu zkompilována evangelia. Mezitím právě Židé z chasidské školy (původci enochovského materiálu) založili sídliště v Kumránu.

Odtud pocházejí archeologické nálezy datované do období přibližně kolem roku 3500 př. Kr., kdy byla na tomto místě beduínská tábořiště. Období stabilizovaného formálního osídlení se omezuje na dobu kolem roku 130 př. Kr. Poté se židovské kroniky zmiňují o silném zemětřesení v Judeji v roce 31 př. Kr.¹³ a to je potvrzeno v Kumránu

přestávkou mezi dvěma různými obdobími osídlení.¹⁴ Podle *Měděného svitku* se starý Kumrán nazýval Sekhana.

Druhé období osídlení začalo za vlády Heroda Velikého (37-4 př. Kr.). Herodes byl idumejský Arab, ustanovený za krále Judeje římskou vládou, která tuto oblast poprvé ovládla za Julia Caesara. Kromě dokladů ze svitků pochází z kumránského sídliště i sbírka mincí z období hasmoneovského vládce Jana Hyrkána (135-104 př. Kr.) až do židovského povstání v letech 66-70 po Kr.¹⁵

Vzpouřila se v roce 168 př. Kr., kdy vystoupila do popředí kněžská kasta hasmoneovských Makabejců (předků Marie Magdalény), dostala významný podnět v činu syrského krále Antiocha IV, který židovské společnosti podstrčil systém řeckého kultu. Makabejská armáda porazila Syřany a později nechala znovu vysvětit chrám, ale přestože v boji proti králi Antiochovi uspěli, utrpěli určitou vnitřní škodu, neboť bylo nutné bojovat i během sabatu. Jádro ultraprísrných židovských věřících zvaných *chasidim* (zbožní) mělo proti tomu velké námitky, a když vítězný rod Hasmoneovců ustanovil svého krále a velekněze v Jeruzalémě, *chasidim* (zbožní) zformovali opozici a pochodovali pryč z města. Poté vytvořili v nedaleké kumránské poušti vlastní „čistou“ společnost. Sídliště začali stavět kolem roku 130 př. Kr.

Přibližně o sto let později bylo území zasaženo zemetřesením. Kumrán se vylidnil a poté byl přestavěn. Bylo to v době egyptské královny Kleopatry VII, jejíž řecká dynastie ptolemaiovských faraónů vládla v období osídlení Kumránu. Před římskou invazí v roce 44 př. Kr. byl v Judeji patrný silný řecko-egyptský vliv a právě v této době vzešli z chasidské základny esejci a vznikla klášterní terapeutická komunita v egyptském stylu známá jako *thérapeute* (toto označení je téhož původu jako český výraz „terapeutický“). Jak jsme zjistili, s lékaři souviselo i řecké slovo *essenoi* (viz s. 78).

Mezitím se stal Kumrán v obrazném slova smyslu domovem andělů, kteří v hebrejské tradici farizeů a sadu-

ceů v Jeruzalémě nehráli žádnou roli. Ve svém pojednání o esejcích Josephus jasně říká, že právě oni „zachovávali jména andělů“.¹⁶ Z toho, že se Gabriel jako zvěstovatel objevil u Marie a Josefa (rovněž dříve ve vyprávění o Mariině sestřenici Alžbětě a jejím manželovi Zachariášovi), je jasné, že tato evangelijní vyprávění pocházejí z esejské kultury a že v tomto prostředí šlo o rodiny, které patřily k sektě nazorejských. Ježíš Nazorejský byl tudíž esejec a formovalo ho liberální společenství terapeutů.

Pravidla, jimiž se řídilo manželství

Takže nyní je již možné poskládat si dohromady pravidla, jimiž se řídilo manželství a která se vztahovala i na Josefa a Marii a na Ježíše a Marii Magdalénu, protože nazorejské zvyklosti byly v tomto ohledu zcela jiné než židovská norma. Je nutné zaměřit se na tuto oblast kvůli novým čtenářům, abychom i jim přiblížili určité věci, o nichž jsme pojednávali v předchozí knize. Bude to však užitečné i pro nás ostatní, abychom se tak mohli při této příležitosti více pohroužit do daného tématu.

Ježíšův otec Josef je v rodokmeni u Matouše i Lukáše uveden jako potomek královského domu Davidova. Větší podrobnosti přináším v Dodatku I, ale stojí za zmínku, že v Lukášově evangeliu 1:27 konkrétně stojí, že Josef je „z domu Davidova“. Mnoho křesťanských apologetů ve snaze ospravedlnit dogma o panenském početí tvrdilo, že vzhledem k tomu, že je o Ježíšovi při mnoha příležitostech řečeno, že „učiněn jest ze semene Davidova podle těla“ (například v Římanům 1:3), potom to musí být Marie, která pocházela z tohoto královského rodu. Možná i pocházela, ale evangelia to nikde nezmiňují. Pouze se v nich tvrdí, že Josef patřil k dynastii Davidovců a že Ježíšovi se dostalo jeho královského dědictví jako Krista (řecky *christos*, král) po jeho otci.

Pokud tomu tak bylo, proč by byl urozený Josef v evangeliích označován za „tesaře“? Ve skutečnosti tam nic takového ale není - přinejmenším ne v původním evangeliu. Podobně jako v případě slova *alma* ve vztahu k Marii jde i zde o chybný překlad ze sedmnáctého století do angličtiny (a z angličtiny to bylo následně převzato do jiných evropských překladů).

Slovo, které bylo do angličtiny přeloženo jako „tesař“, zní v řečtině *ho tekton*, převod semitského slova *nagar*⁷ Jak poukázal odborník na semitské jazyky a překladatel svitků dr. Geza Vermes, mohlo by se toto popisné slovo vztahovat na řemeslníka, ale pravděpodobněji označovalo významného učenice nebo učitele. Určitě nepopisovalo Josefa jako zpracovatele dřeva. Přesněji řečeno, definovalo ho jako muže s dovednostmi - učeného člověka a mistra svého povolání. Lepším překladem *ho tekton* by tedy bylo „mistr umění“.

U Matouše 1:18, Lukáše 1:2 a Lukáše 2:5 se tvrdí, že *alma* (mladá žena) Marie byla „ženou zasnoubenou“ Josefovi, a v tomto a jiných kontextech se o ní mluví jako o jeho „manželce“. Na těchto stránkách stojí, že anděl Gabriel se zjevil Josefovi (u Matouše) a Marii (u Lukáše) a vysvětloval, že Marie porodí syna, který „bude nazván synem Nejvyššího a Pán Bůh mu dá trůn jeho otce Davida“.

Překlad slov z Lukášova evangelia 1:28 vedl ve snaze zbavit Josefa jeho role Ježíšova otce k další teologické spekulaci. Tento verš zní: „Přistoupil k ní a řekl: ‚Buď zdráva, milostí zahrnutá, Pán s tebou.‘“ V této souvislosti se naznačuje, že skutečným fyzickým Ježíšovým otcem je anděl Gabriel v božském zastoupení. Opět zdůrazňuji, že možné je všechno, ale jestliže by toto byl ten případ, potom by Marie stejně nebyla panna a Ježíš by nebyl prostřednictvím Josefa potomkem domu Davidova. Musí tu být tedy lepší vysvětlení těchto událostí, které se odehrály v tomto oddílu, a vzhledem k tomu, že již víme o souvislosti s esejí, je tomu mnohem snazší porozumět.

Slovo „zasnoubená žena“, jak je použito v evangelijním opisu, znamená, že Josef a Marie byli oddáni. Z přísně lingvistického hlediska to označuje smluvní dohodu (mít manžela/manželku), na rozdíl od poměrně neformálního zasnoubení. Ovšem jestliže tohle byl ten případ, potom není jasné, proč Mariino těhotenství přivedlo Josefa do rozpaků, jak se říká v evangelijním vyprávění. U Matouše 1:19-25 čteme: „Její muž Josef byl spravedlivý a nechtěl ji vystavit hanbě; proto se rozhodl propustit ji potají.“ Vyznačovalo se esejské manželství nějakým pravidlem, že početí a těhotenství manželky bylo z nějakého důvodu ponižující?

Z hlediska židovské společenské normy byly a dosud jsou mateřství a rodinný život v této kultuře vysoce ctné. Ve skutečnosti je právě narození z židovské matky potřebné k uznání židovského původu. V minulosti byli Židé obyvateli Judeje (k níž patřily Jeruzalém i Kumrán), kdežto Izraelci byli potomky starozákonní postavy Jáko-ba-Izraele,¹⁸ vnuka Abrahama. Ale v praxi šlo o Judejce, Samařany a Galilejce, oproti palestinským Arabům a různým dalším, jež evangelia volně označují za pronárody.

Z tohoto kontextu je jasné, že když Ježíš pocházel z Judeje (která se před římskou dobou nazývala Juda), byl Zid (Judejec), ale Marie Magdaléna mohla být označena jen jako Izraelitka, protože byla Galilejka (Galilea byla oblast severně od Judeje a Samaří).¹⁹ To jí však nebránilo v tom, aby se stala členkou sekty nazorejských, a na některých obrazech je také vyobrazena v černém plášti nazorejské kněžky (například na renesančním obraze *Svatá alegorie* od Jana Provosta).²⁰ To byl další důvod ve prospěch jejího statusu Černé Madony (*viz* s. 448).

Josephus vysvětluje, že esejci vedli v Kumránu klášterní způsob života. Muži a ženy žili odděleně a většinou dodržovali celibát. Manželství a plození bylo tolerováno v některých případech, kdy byly důležité zájmy zachová-

ní rodu, ale vládla tu přísná pravidla, jež se zdaleka nepodobala běžné normě židovské rodiny.

V esejské hierarchické struktuře se v rámci určitých dynastií vysokého kněžstva zachovávala jména andělů. V pospolitosti byl vždy nějaký Michael, Gabriel, Rafael, Uriel či Sariel. Tito muži byli v úzkém smyslu slova jako „andělé“ (což znamená „poslové“) vyslanci společenství s vysokou hodností. Byli to v podstatě strážci řádu a pravidel.

V hierarchii byla rovněž zachovávána patriarchální struktura vycházející z abrahamovské rodiny (s titulárními jmény jako Izák a Jákob), společně s prorockou radou starších, v níž byli Izajáš, Zachariáš a podobně. Kromě toho tu byla královská větev pocházející z královského domu Davidova - domu Judova, do níž se narodili Josef i Ježíš.²¹ Apoštol Pavel se o tom zmiňuje zvláště ve svém dopise Židům, kde říká, že ačkoli byl Ježíš královského původu, neměl podle svého rodu právo na vykonávání kněžské služby.²² Právě v souvislosti s těmito hierarchickými rozdíly se Ježíš (jako David) objevil na hoře s Mojžíšem a Eliášem (Marek 9:2-4). Tato triarchie (odpovídající Knězi, Králi a Prorokovi) nesla symbolická jména Moc, Království a Sláva.

V patriarchu společenství byl nejvýše postavenou osobou „Otec“ (Abraham) a jeho dva bezprostřední zástupci byli označováni za jeho Syna a jeho Ducha. Paralelně s andělskou strukturou měl velekněz Sádok titul Michael, zatímco kněz Ebjátar (druhý po něm) byl označován za Gabriela. Tyto kněžské tituly vznikly v době krále Davida (2. Samuelova 20:25). Sádok/Michael byl znám jako „Pán“ (podobně jako Bůh) a Ebjátar/Gabriel byl označován za „anděla Páně“. Tento andělský systém je podrobně popsán v 1. knize Enochově a kumránský *Válečný svitek* 9:15-17 popisuje, jak vypadal andělský řád kněžských hodností v evangelijní době. V davidovské linii (jak je uvedeno ve 2. Samuelově 20:26) byl rovněž jairský kněz, jehož případný následník v pozdější době mohl být otcem Marie Magdalény.

Z toho všeho je vidět, že vzhledem k titulárním označením byly pojmy Pán a Otec sice ctěny, ale měly světský význam. Tam, kde se objevují v novozákonním vyprávění a dialogu, se obecně předpokládá, že se vztahují vždy k Bohu. Pro eseje byl však Bůh na zemi zastupován aristokratickými osobami, které byly nositelkami těchto atributů podobně, jako je v dnešní době papež Otcem (Papa) katolického společenství.

Vrátíme-li se k vyprávění o Gabrielově návštěvě u Zachariáše, Josefa a Marie, vidíme, že postavou označenou jako anděl, jenž udělil svolení k narození jejich syna, byl ebjátarský kněz. Ale proč by tak osobní věc jako porod vyžadovala kněžské svolení a schválení? Odpověď zní, že syn Zachariáše i syn Josefa byli potomky dynastického původu - Zachariáš byl sádokovského velekněžského původu a Josef pocházel z davidovského královského rodu. Přestože si eseji cenili svého celibátu a kvůli pokračování společenství si přiváděli opuštěné nebo nemanželské děti zvenčí, fyzické plození bylo životně důležité tam, kde šlo o pokračování dynastického rodu. Ale k tomu bylo třeba svolení a vztahy s tím související podléhaly přísným pravidlům.

V Lukášově evangeliu 1:22 vidíme, že v případě Zachariáše a Alžběty bylo Zachariášovi přikázáno, aby o porodu manželky v Chrámu mlčel: „Když vyšel, nemohl k nim promluvit ... dával jim jen znamení a zůstal němý.“ To se vztahuje k tomu, že mu bylo stanoveno období určené ke zplození potomka, kdy nemusel vykonávat kněžské povinnosti - jinak řečeno, bylo mu zabráněno promlouvat tak, jak byl vzhledem ke svému kněžskému úřadu zvyklý. U Lukáše 1:24 je dále uvedeno, že po početí se Alžběta vzdálila. V případě Josefa a Marie i Josef podobně mluví o tom, že ji „potají propustí“.

Josephus vysvětluje, že podle esejského zvyku se v dynastickém řádu slušelo, aby muži „nedoprovázeli své manželky, když měly dítě, jako projev toho, že se nezení pro potěšení, ale kvůli potomstvu“.²³ Z toho je jasné, že

když mluvíme o Zachariášovi a Alžbětě, o Josefovi a Marii nebo o Ježíšovi a Marii Magdaléně, neocitáme se na poli romantické lásky. Naopak je to doména smluvních manželských dohod a strategicky vybraných dvojic za účelem pokračování významných dynastických rodů. Bylo proto nutností, aby Marie a Josef obdrželi v tomto ohledu pokyn a souhlas od Ebjátara Gabriela.

První tři měsíce pobytu doma byly rozhodující pro rozhodnutí, zda dynastický manžel dostane svou vybranou manželku, nebo ne, protože tu byli ještě další z kasty urozených, kteří mohli být stejně vhodní. Vždy hrozilo, že žena potratí, a v tom případě se na ni pohlíželo jako na nevhodnou a vybrala se jiná. Obecně k potratům docházelo (pokud k nim docházelo) během prvních tří měsíců těhotenství, a tak byla manželka v tomto období mimořádně zranitelná. Mohlo se také ukázat, že je zcela neplodná, a aby se to zjistilo, vysvětluje se v *Židovské válce* z prvního století, že v dynastickém pořádku se jako zkušební období poskytovaly první tři roky manželství.²⁴

V takových manželstvích tedy existovaly dvě fáze. Po zasnoubení byla dvojice sezdána soudně, ale manželská smlouva nebyla ještě cele potvrzena. Během tohoto zkušebního období, dokonce i v případě, že zasnoubená žena počala, byla před uplynutím tří měsíců svého pobytu doma stále ještě považována za „dívku“ (*alma* nebo *virgo*). Teprve poté nastala druhá fáze manželského obřadu a až v této době měla žena právo být označována za „manželku“. Právě v této době zasahoval ebjátarský kněz (Gabriel), potvrdil těhotenství a manželství plně legalizoval.

Nakonec po porodu dítěte začala být manželka uznávána jako „matka“. Předtím ve všech fázích statutu *alma* (který jí udělil její původní konvent) se o ní mluvilo jako o „sestře“.²⁵ Ve světle toho je jasné, že příběh o Marii a Josefovi je vylíčen správně v případě, kdy se v něm mluví o tom, že Marie počala jako *alma* - přestože byl po-

jem chybně přeložen jako „panna“. Poté dostala souhlas Nejvyššího (sádokovského kněze) prostřednictvím jeho andělského posla Gabriela. Existovalo tu však stále riziko a možná příčina pohoršení, kdyby Marie potratila. A tak v přípravě na to a zcela podle zvyku se v Matoušově evangeliu 1:19 vysvětluje: „Její muž Josef byl spravedlivý a nechtěl ji vystavit hanbě; proto se rozhodl propustit ji potají.“ (Byl tu ještě další důvod, proč měl Josef v těchto souvislostech obavy, a my se k němu vrátíme, až bude řeč o pozdějším manželství Marie Magdalény - viz s. 181).

Neposkvrněné početí

Stojí za to načrtnout rozdíl mezi Ježíšovým narozením z panny, jak je definuje církevní dogma, a neposkvrněným početím, které se vztahuje konkrétně k narození Ježíšovy matky Marie.

Navzdory ohromnému uctívání požehnané Marie v křesťanské teologii neexistují žádné informace týkající se jejího pozadí v novozákonních evangeliích. Tyto kanonické texty pojednávají pouze o rodokmenu Ježíšova otce Josefa. Až v mnohem pozdějším církevním výkladu bylo Marii v katolické církvi přiděleno primární místo²⁶ a došlo k tomu následkem pokračující disputace o Trojici, jež začala na nikajském koncilu císaře Konstantina.

Přestože Konstantinovi biskupové prohlásili, že Bůh jsou „tři osoby v jedné“ - že je božstvem sestávajícím ze tří si rovných a stejně věčných částí: Otce, Syna a Ducha svatého - byli tu stále ještě křesťané předřímské školy, kteří si stáli na tom, že Bůh je Bůh a Ježíš je člověk, dědičný Mesiáš z davidovského rodu. Rozhodně na tom trvali a odmítali jakékoli zmínky o tom, že Marie byla panna. Jejich pohled se podobal tomu, který vyjádřil kněz Areios v Nikaji, ale přestože byl očerňován a zakazován, jeho názory byly opakovány stále znovu.

To velice ztěžovalo život pozdějšímu císaři Theodosiovi, který v roce 381 svolal koncil do Konstantinopole s cílem tuto diskusi ukončit. Do roku 390 bylo dokončeno apoštolské vyznání jako alternativa nikajského vyznání. Začínalo slovy: „Věřím v Boha, Otce Všemohoucího, i v Ježíše Krista, syna Jeho jediného, Pána našeho.“ Z tohoto znovuuvedení Ježíše (jehož Konstantin upozadil) do popředí však již sotva vyplývalo mesiášské postavení císaře, ale během několika let vydrancovali Řím Gótové a západní císařství začalo upadat.²⁷

Od tohoto okamžiku začala církev podléhat nejvyšší autoritě papežů a v disputaci o Trojici se objevil nový protagonista, konstantinopolský patriarcha Nestorios. Říkal, že hádky o tom, zda je Ježíš Bohem nebo Synem Božím, jsou naprosto zbytečné, protože všem je jasné, že Ježíš byl člověk narozený zcela přirozeně z otce a matky. Takto se postavil proti svým katolickým kolegům, kteří tenkrát mluvili o Marii jako o *Theotokos* (řecky „Bohoro-dička“) neboli *Dei genitrix* (latinsky totéž). Následkem toho bylo nestoriánské pojetí, že Marie byla žena jako každá jiná, odsouzeno koncilem v Efezu v roce 431 a poté byla uctívána jako prostřednice (neboli přímluvkyně) mezi Bohem a světem smrtelníků.

Čas běžel, ale hádky o Trojici nepřestávaly, přičemž Marie zůstávala někde uprostřed. Nebyla součástí svaté Trojice, ale její církevní postavení se řídilo vztahy mezi Bohem, Ježíšem a Duchem svatým. V tomto ohledu se římstí katolíci západního křesťanstva rozhodli ratifikovat to, co se nazývá článkem víry *Filioque*, který zavedl roku 589 koncil v Toledu. Obsahoval, že Duch svatý vychází „z Otce i Syna (latinsky *filioque*)“. Východní církev, kterou neovládali císařové, však vyrůstala z byzantské základny. Tato církev prohlašovala, že Duch svatý vychází „z Otce skrze Syna (řecky: *dia tú hyiú*)“. Byl to nedotknutelný a zcela zvláštní bod teologické diskuse, avšak rozštěpil formální křesťanství na dvě poloviny.

V každém případě už Marie nebyla považována za Matku Boha, byla od té doby Matkou Syna. Byla nástrojem, skrze který tak či onak prošel Duch svatý. Ve skutečnosti byla debata o *Filioque* pouze triviální kontroverzí v rámci rozsáhlé bitvy o to, zda církev bude politicky ovládána z Říma, nebo z Konstantinopole. Nevyhrála ani jedna strana a výsledkem byl vznik dvou samostatných církví z jedné původní. Ke konečnému oddělení Vatikánu od východní pravoslavné církve došlo roku 867, kdy tato oznámila, že zachovává pravou apoštolskou posloupnost.²⁸ Vatikánský koncil s tím nesouhlasil, a tak konstantinopolský patriarcha Fotios exkomunikoval římského papeže Mikuláše I.

Hlavními biografickými prameny, týkajícími se Marie, nejsou kanonická evangelia, ale apokryfní spisy, *Mariino evangelium* a *Protoeuangelion*. Vycházejí z nich mnohá umělecká zobrazení Mariina života a její rodiny - takové malby jako například *Setkání svaté Anny se svatým Jáchymem* (Mariiných rodičů) od Albrechta Durera. Za nejobtáhlejší dílo na toto téma je obvykle považována *La Legenda di Sant Anna Madre della Gloriosa Vergine Maria, e di San Gioacchino* (Příběh svaté Anny, matky požehnané Panny Marie, a svatého Jáchyma). Toto líčení Mariina života přivezli do západní Evropy z Byzance křižáci a jeho popularita se rozšířila po celém křesťanském světě. Ve Francii byl ve 14. století zaveden svátek svaté Anny a papež Urban VI. ho na žádost krále Richarda II. v roce 1378 rozšířil i na Anglii. Svátek se začal všeobecně slavit v roce 1584, kdy ho papež Řehoř XIII. předepsal pro celou církev.

V ději mariánské legendy bylo stanoveno, že když je Marie tak mimořádná, že počala a porodila jako panna, musela být něčím jedinečná. Nemohla mít obyčejné dítě a musela se sama narodit bez přičinění muže. Odtud pochází konstrukce, že otec Jáchym nebyl za její zplození přímo zodpovědný a Marie byla výsledkem Annina neposkvrněného početí. Tak vzniklo mimořádné umělecké

dílo, z něhož není zdaleka nejmenším příkladem *Neposkvrněné početí svaté Anny* od Jeana Bellagamba (cca 1500) zobrazující, jak se oblečená dospělá Marie utváří v těle své matky.²⁹

Může se zdát překvapivé, že jisté aspekty katolického vyznání víry (dosud pouze mlčky předpokládané) byly stanoveny jako výslovné články víry až relativně nedávno. Učení o neposkvrněném početí bylo formálně vyjádřeno až v roce 1854, kdy papež Pius IX. rozhodl, že i samotná Marie, matka Ježíšova, byla počata bez prvotního hříchu. Mariino nanebevzetí prohlásil až v listopadu 1950 papež Pius XII. a papež Pavel VI. ji prohlásil za Matku církve teprve v roce 1964. Takové výnosy byly umožněny na základě nejvyššího prosazení autority - totiž papežovy neomylnosti. Toto dogma bylo vyhlášeno na Vatikánském koncilu v roce 1870 a zní: „Papež se nemůže mýlit, když definuje záležitosti církevního učení a morálky ze svého trůnu!”

Bez ohledu na dosavadní názory, výklady, dogmata a výnosy započala v 60. letech dvacátého století nová osvícená éra, kdy slavily v publikovaném překladu svůj debut svitky od Mrtvého moře. Víra v církevní doktrínu trvá i nadále, avšak nyní je ve svém přístupu k evangelijní době zcela oddělena od doložené historie života v Judeji. Dokonce i povinnosti Mesiáše Izraele a jeho Rady dvanácti povolaných apoštolů jsou detailně popsány v esejském svitku *Sektářské pravidlo*, v němž se také líčí rituál poslušnosti pro každoroční mesiášskou hostinu. Byla to právě tato událost v roce 33 po Kr., která se stala tak známá v biblické tradici jako Poslední večeře Ježíšova.

Císař Konstantin dostává mesiášské schválení pro Donaci
(z římského rukopisu ze 12. století).

Magdalénina hrobka

Svatý balzám

Vedle císařů, kteří si od dob Konstantinových osobovali mesiášský status, bylo stanoveno, že hned na druhém místě, co se týče moci v církvi, jsou římské biskupové (neboli papežové, jak začali být označováni)¹ v jejich nádherném Lateránském paláci. Tvrdili, že toto privilegium mají na základě apoštolské posloupnosti od svatého Petra, kterého dal v roce 64 popravit císař Nero. Posloupnost z jednoho papeže na druhého se formálně předávala s biskupskou autoritou vkládáním rukou. Avšak problém spočíval v tom, že celý tento předpoklad, na kterém se stavělo, je zcela neplatný. Apoštol Petr (šířitel křesťanství v Římě v 1. století společně s apoštolem Pavlem) nikdy nezastával oficiální úřad. Prvním ustanoveným vůdcem církevního hnutí v Římě byl britský kníže Linus (syn Caractaka Pendragona) a jak je zaznamenáno v samotných církevních *Apoštolských konstitucích*, byl Linus uveden do úřadu za Petrova života apoštolem Pavlem v roce 58.²

Dokonce i kdyby tohle obecný lid nevěděl, věděli to představitelé a misionáři církve *Desposyni*, stejně jako to věděla další keltská a gnostická hnutí.³ V pojednání ze 4. století s názvem *Petrova apokalypsa** se o hierarchii římské církve mluví jako o „vyschlých kanálech“. Dokument pokračuje:

Označují se za biskupy a diákonů, jako kdyby dostali svou autoritu přímo od Boha. Přestože nechápu

mystérium, vychloubají se nicméně, že pouze oni jsou vlastníky tajemství Pravdy.

Krátce po knížeti Linovi začalo být zvykem, že představitel většinové křesťanské církve nominoval svého nástupce předtím, než zemřel, ale tato tradice se změnila, když se Konstantin prohlásil za „Božího apoštola na Zemi“. Od té doby bylo císařovým právem jmenovat a potvrzovat jmenování a různí kandidáti byli často fyzicky napadáni, takže na ulicích docházelo i ke krveprolití. Když však již byli ustanoveni, bylo jejich povinností prosazovat nové dogma v rámci říše co nejsířejí.

Prvním říšským biskupem (314-335) se stal Silvestr, který byl korunován s velkou pompou a obřadem. Velice se to lišilo od předchozích jednání v dřívějších dobách v přítomí zadní místnosti. Křesťané již nebyli bráni do zajetí a posíláni na práci v lomech a dolech; mohli se nyní pohybovat volně a jejich hierarchie byla oděná zlatem, hermelínem a šperky. Mnoho lidí to uráželo a považovali to za profanaci svých ideálů, ale nemohli s tím nic dělat. Z jejich dříve pronásledovaného náboženství se nyní stala oficiální římská církev.

Oblastmi, s nimiž měli papežové největší problémy, byly Británie a Francie. Keltská církev v Británii měla svou tradici *Desposyni* a nedala se zastrašit. Významní předřímští církevní otcové jako Eusebius z Caesareie (260-340), který byl na nikajském koncilu, a sv. Hilarius z Poitiers (300-367) vyprávějí o raných návštěvách apoštolů v Británii. Mluví o době krátce po ukřižování - dříve, než byli Petr a Pavel v Římě a než se na veřejnost dostaly původní evangelijní texty.

Ve svém spise *De demonstratione evangelii* Eusebius napsal: „Apoštolově se přeplavili přes oceán na ostrovy známé jako Británie.“⁵ Jiní dějepisci to poté potvrdili. Velšský kronikář Gildas II. Badonicus (516-570) tvrdí ve své práci *De excidio Britanniae*, že zásady nazorejského křesťanství se dostaly do Británie za posledních dnů cí-

saře Tiberia, který zemřel v roce 37. Později dokonce vaticánský knihovník kardinál Césare Baronius zaznamenal ve svých *Annales ecclesiastici* z roku 1601, že křesťanské učení přišlo na Západ nejdříve roku 35. Hugh Cressy, benediktinský mnich, který žil krátce po Reformaci, napsal ve svých *Církevních dějinách Británie* toto:⁶

V roce čtyřicet jedna po Kristu navštívil svatý Jakub při svém návratu ze Španělska Galii, Británii a města Benátčanů, kde kázal evangelium, a poté se vrátil do Jeruzaléma, aby se poradil s Požehnanou Pannou a svatým Petrem o záležitostech velice závažných a důležitých.

Závažné záležitosti, o nichž je zde řeč, se týkaly nutnosti rozhodnout se, zda přijmout neobřezané pohany do nazorejské církve. Jako hlava delegace *Desposyni* v Jeruzalémě předsedal koncilu, kde se tato debata konala, Ježíšův bratr Jakub. (O tomto jednání existují zmínky i v Novém zákoně, jmenovitě ve Skutcích apoštolů 15:4-34.)

Roku 303 napsal fénický historik Dorotheus z Týru ve své *Synopsis de apoštole*, že „apoštol Šimon Zélóta kázal Krista po celé Mauretánii. Nakonec byl ukřižován v Británii“. Toto potvrdil i Nikéforos, patriarcha konstantinopolský (758-829), který napsal:

Svatý šimon s příjmím Zélóta ... putoval po Egyptě a Africe, potom po Mauretánii a celé Libyi a kázal evangelium. A totéž učení přinášel národům Západního moře a ostrovů zvaných Británie.

V mnohem starších písemnostech římského člena církve Hippolyta (narozeneho kolem r. 160) se uvádí, že Aristobulos byl biskup Britů. Cressy se domníval, že Aristobula ordinoval samotný apoštol Pavel. V řecké *Církevní martyrologii* se tvrdí, že Aristobulos byl umučen v Británii „po-

té, co postavil kostely a vysvětil diákonů a kněze pro tento ostrov".

Sv. Dorotheus napsal, že Aristobulos byl v Británii, když apoštol Pavel pozdravoval jeho domácnost v Římě: „Pozdravujte ty, kteří jsou z domu Aristobulova.“ (Římanům 16:10) Dále se v *Jesuit regia fides* praví: „Je zcela jisté, že předtím, než svatý Pavel kázal v Římě, byl Aristobulos v Británii.“ Ve skutečnosti ho v roce 59 popravili Římané ve Verulamiu (St. Albans).⁷ To později potvrdil sv. Ado (800-874), arcibiskup ve Vienne, ve svém díle *Adonis martyrologia*.

Aristobulos byl bratrem krále Heroda Agrippy I. (a také Heroda z Chalkidy a Herodiady, matky smrtonosné tanečnice Salome). Ve spolupráci s mladým Herodem Agrippou II. byl Aristobulos spojencem Marie Magdalény, když jí Herodovci poskytli ochranu ve Vienne (nedaleko Lyonu).⁸ V Británii se o něm mluvilo jako o Arwystli Hen (Aristobulovi Starém), aby se tak odlišil od mladšího Aristobula, který byl manželem Salome.⁹ Bylo po něm pojmenováno velšské město Arwystli v Powysu.

Líčení mučednictví Šimona Zélóty v Británii ve vatikánských *Annales ecclesiastici* Cesareho Baronia potvrzují (v souladu s Dorotheem a Nicephorem), že byl ukřižován Římany za Catona Deciana v Caistoru v Lincolnshire. Text k tomu dodává, že na světcovo přání byly jeho pozůstatky poslány na místo v Provinci, kde byly i ostatky Marie Magdalény.

Odkaz Marie Magdalény a dědicové Pána *Desposyni* v jižní Francii představovali pro císařský Řím obrovský problém. Ve snaze potlačit nazorejské věřící soustředil císař Septimius Severus své útoky na Lyon a na oblast vionnského panství. Během krátké doby od 28. července 208 nechal na tomto území zavraždit 19 000 křesťanů. Podobně to neměl o mnoho snazší ani císař Konstantin a jeho nástupci, přestože sami měli církve na starost. Po celé Francii byly postaveny svatyně sv. Marii de Madeleine, včetně místa, kde byla pohřbena, v opatství sv. Maxima la

Sainte-Baume,¹⁰ kde její hrob a alabastrovou hrobku střeží dnem i nocí cassianští mniši. Toto místo bylo pojmenováno po svatém balzámu (la Sainte Baume), kterým Marie pomazala v Betanii Ježíše.

Řád cassianitů založil přibližně v roce 410 Jan Cassianus a byl to nejstarší klášter, který si udržel nezávislost na církvi biskupů. V poznámkách na adresu římské církve Cassianus kritizoval braní svatých řádů jako „nebezpečnou praxi“ a prohlašoval, že jeho mniši se musí „za každou cenu vyhýbat biskupům“. Nejprve byl Jan Cassianus asketickým poustevníkem v Betlémě a později založil v Marseilles dvě klášterní školy - jednu pro muže a druhou pro ženy.

Město Marseilles se poté stalo uznávaným klášterním střediskem a právě tam se zrodil hromnicový rituál, v němž pokračovalo dřívější pochodňové procesí Persefoné z podsvětí. Tento rituál (nosí se při něm dlouhé zelené svíce - symboly plodnosti) se dosud koná každoročně 2. února a vrcholí u přístavu blízko opatství sv. Viktora postaveného na způsob pevnosti. Časově se shoduje s jarním pohanským svátkem Imbolc a na počest námořní cesty Marie Magdalény se v pekárně opatství pečou sušenky ve tvaru lodi a s pomerančovou příchutí zvané *navettes*. U svatého Viktora je i sarkofág Jana Cassiana, středověká Černá Madona (*Notre Dame de Confession*) a prastarý oltář v kryptě se jménem Marie Magdalény.

Nový důraz

V pátém století spadala římská církev pod městskou správu, jejíž členové se nazývali kardinálové (což je titul odvozený z latinského *cardo*: čep), a dvacet osm jmenovaných bylo umístěno ve Vatikánu. Mezitím vznikla velká řevnivost vůči rychle se rozvíjející byzantské církvi, jejímiž klíčovými středisky byly Konstantinopol, Alexandrie, Antiochie a Jeruzalém.

V letech konfliktu mezi východní a západní frakcí křesťanství, předtím, než se církve definitivně rozdělily, usilovaly obě o prvenství. Po pádu Římské říše vládli římsští biskupové na Západě a konstantinopolští patriarchové vedli byzantskou církev. Nevyřešená debata o Trojici vrážela trvale klín mezi obě strany a každá si nárokovala, že právě ona představuje pravou víru.

Zatímco římská církev procházela restrukturalizací, západní říše se hroutila - ničili ji Vizigóti a Vandalové. Poslední císař Romulus Augustulus byl sesazen germánským náčelníkem Odoacerem, který se stal v roce 476 italským králem. Byzantská říše na Východě však vzkvétala a měla vzkvétat ještě dalších tisíc let. V nepřítomnosti římského císaře získal vítězný nejvyšší biskup Lev titul *Pontifex maximus* (Velekněz neboli Hlavní stavitel mostů) a stal se tak papežem Lvem I.

V roce 452 se Lev spolu s neozbrojenou skupinou mnichů postavil strašnému Hunovi Attilovi a jeho armádě u řeky Po v severní Itálii. V té době sahala Attilova říše od Rýna až do střední Asie. Jeho dobře ozbrojené hordy disponovaly vozy, žebříky, katapulty a vším možným válečným vybavením a byly připraveny vytáhnout na Řím. Konverzace netrvala déle než několik minut, ale výsledkem bylo, že Attila nařídil svým mužům, aby opustili tábořiště a táhli na sever. Co se mezi těmito muži skutečně odehrálo, se nikdy nezjistilo, ale poté byla Lvovi Velkému dána do rukou nejvyšší moc.¹¹

O něco dříve, v roce 341, se s obávaným Hunem setkal vyslanec byzantského císaře Theodosia II. za podobných okolností u řeky Moravy (jižně od dnešního Bělehradu). Dal Attilovi částku, která se rovnala dnešním milionům dolarů, jako výkupné za mír na Východě. Biskup Lev předtím udělal pravděpodobně totéž.

Přesto s tím, jak se na Západě otřásala v základech moc římského císařství, sláblo také římské křesťanství. Císařové ztotožňování s křesťanským Bohem selhali. Jejich náboženská svrchovanost přešla na papeže, ale pod něj nyní

spadala pouze menšinová náboženská oblast v křesťanském prostředí plném gnostiků, ariánů, nazorejských a rychle rostoucí keltské církve.¹²

Po synodu ve Whitby a vykradení Velikonoc v roce 664 (viz s. 66) posílila katolická církev do značné míry svou moc, ale když byla nová papežská svrchovanost testována na Dianothovi, bangorském opatovi v Severním Walesu, reagoval na to tak, že on ani jeho kolegové žádnou takovou autoritu neuznávají. Řekl, že jsou připraveni uznávat církev Boží, „ale co se týče jiné poslušnosti, nevíme o žádné, již by si ti, koho vy označujete za papeže či biskupy, mohli nárokovat“. V předchozím dopise, adresovaném v roce 634 iónskému opatovi, se shodně píše o sv. Patricovi Irském jako o „našem papeži“.

Ve snaze zvýšit autoritu církve se biskupové rozhodli spojit Ježíše ještě těsněji se svou institucí. Středověcí klerici vytvořili iluminované rukopisy, kde byli minulí císařové a papežové zobrazováni ve společnosti Krista - dokonce i ve společnosti Konstantina, jemuž bylo uděleno privilegium být osobně pověřeným Spasitelem lidstva. Tomu předcházelo něco, co mělo dodat této představě nezbytnou hybnou sílu: mistrovský kousek papeže Zachariáše v roce 751.

Zachariášův podvod

Aniž by prozradil svůj zdroj, vytvořil Zachariáš dokument, který byl údajně starý čtyři sta let a nesl podpis císaře Konstantina. Prohlašovalo se v něm, že papež je Kristem osobně vyvolený představitel na Zemi a že má mít palác, který převyšuje všechny ostatní na světě. Jeho božsky daná důstojnost přesahuje důstojnost všech pozemských vládců a pouze on, papež, má moc a autoritu ustanovovat krále a královny a své podřízené. Z listiny jasně vyplývalo, že papež zastává zástupný úřad Kristova vyvoleného náměstka a na základě toho mu přísluší titul *Vicarius Filii Dei* (Zástupce Božího Syna).

Dokument byl označen jako *Konstantinova donace*¹³ a v roce 751 prohlásil Vatikán ustanovení v něm uvedená za platná. Tímto způsobem se změnila celá povaha a struktura monarchie a už to nebyl úřad, jehož úkolem bylo dohlížet na společnost, nýbrž úřad absolutistické vlády. Od té doby byli evropští monarchové korunováni papežem a stali se tak služebníky církve, místo aby byli služebníky lidu.

První iniciativou papeže Zachariáše v souladu s touto údajnou imperiální pověřovací listinou bylo sesadit dlouho existující francouzský královský rod: galské Merovejce. Tato záhadná dynastie, jež se pyšnila rodovými kořeny sahajícími až k izraelskému králi Davidovi, vládla Frankům po tři sta let. Podle nazorejské tradice popsané ve starozákonní knize Numeri 6:5 měli dlouhé vlasy a řídili se vzorem dvora krále Šalomouna. V dopisech Ludvíka XI. z roku 1482 se mluví o návštěvě merovejského krále Clovise u hrobky Marie Magdalény v roce 480 a Clovis se oženil s burgundskou princeznou Clotildou v centru Černé Madony ve Ferrières.¹⁴

Ode dnů krále Clovise tvořili Merovejci mírové spojení s římskou církví, ale nyní to bylo k ničemu. Ve starém stylu knížecí ochrany byli reprezentativními králi Franků, avšak nikoliv územními králi Francie. Zachariášovým plánem bylo změnit tuto tradici tak, že udělí územní panství budoucím králům, kteří budou vládnout (spíše než kralovat) pod jeho nejvyšší autoritou. Nefunkční Římská říše byla historickým přežitkem, ale Zachariáš měl novou koncepci - Svatou říši římskou ovládanou z Vatikánu.

V té již nebylo pro Merovejce místo,¹⁵ protože byli dědicí *Desposyni*, a navzdory své významnosti jakožto zakladatelů francouzské monarchie představovali pro papežský režim velkou hrozbu. Clovis se ve snaze udržovat dobré vztahy dal pokřtít remešským biskupem sv. Remyem, ale jeho potomci stále okázale nosili židovský trojlístek *fleur-de-lis* (květu lilie, jaký je zobrazen na starých mincích jeruzalémských), aby tak poukázali na svou pokrevní linii,¹⁶ a na svých štítech měli Lva z Judy. V soula-

du s ediktem císaře Vespasiána z 1. století, který nařídil, aby „byla vyhledána Davidova rodina a aby mezi Židy nezbyl nikdo královského původu“,¹⁷ bylo i Zachariášovým zájmem, aby žádní Merovejci neexistovali, a už vůbec nebyli kralující dynastií.

Merovejci byli proto na papežův příkaz na základě autority *Konstantinovy donace* sesazeni¹⁸ a jejich posledním králem byl Childeric III. Papežské vojenské sbory Childerika zajaly a uvrhly jej do klášterního žaláře, kde o čtyři roky později zemřel. Místo Merovejců byla ustavena rodina, která do té doby vykonávala funkci majordomů. Potomci Karla Martela, který v roce 732 odvrátil maurskou invazi blízko Poitiers, byli poté označováni jako Karlovcí. Během celých 236 let karolínské monarchie byl jejich jediným králem, který byl něčím významný, Martelův vnuk, legendární Karel Veliký. Nicméně se zrodila nová tradice a vznikla svatá říše. Od nynějška byli evropští králové korunováni papežem, v Anglii jím pověřeným arcibiskupem z Canterbury. Skotsko zůstalo ve svém odporu proti katolické invazi osamoceno a jeho monarchové zůstali navždy králi Skotska, nikdy králi Skotska.

Před více než pěti sty lety se v době renesance objevil důkaz, že *Konstantinova donace* je ve skutečnosti podvrh. Jeho novozákonní odkazy se vztahují k latinské bibli Vulgátě,¹⁹ kterou přeložil a sestavil svatý Jeroným, který se narodil nejdříve roku 340, to znamená asi dvacet šest let poté, co měl Konstantin dokument podepsat a datovat. Kromě toho jazyk *Donace* obsahující mnoho anachronismů a formálních i obsahových chyb pochází z 8. století a nemá nijaký vztah k písemnému stylu z Konstantinových dnů.²⁰ Liší se od něho tolik jako moderní angličtina od jazyka Williama Shakespeara (příčemž obojí dělí zhruba stejně dlouhá doba).

Poprvé označil *Donaci* za podvrh saský císař Otto III. v roce 1001. Zaražen tím, že Konstantin přesunul své hlavní město z Říma do Konstantinopole, si Otto uvědomil, že to byla lest, aby tak vyšla naprázdno jakákoliv ambice Me-

rovejců soustředit své královské působení do Říma v opozici proti říšským biskupům. Přestože byl Otto German, jeho matka byla Východořímanka, která si byla velice dobře vědoma toho, že stejný strach existoval i na konci merovejské éry, kdy byla vyrobena *Konstantinova donace*.

Ottovo prohlášení se stalo nevíтанou zprávou pro vládnoucího papeže Silvestra II., ale tato záležitost se ignorovala a nedostala se na pořad dne až do doby, kdy německý teolog a filozof Mikuláš Kusánský (1401-1464) oznámil, že Konstantin *Konstantinovu donací* nikdy nena-psal.²¹ Přestože byl Mikuláš doktorem kanonického práva, který prohlásil, že papež je ve skutečnosti podřízený členem církevního hnutí, biskupům se jej podařilo zastrašit a v roce 1448 přijal hodnost kardinála, čímž se stal pravou oporou papežství!

O *Donaci* se na veřejnosti nemluvilo do té doby, než její pravost v 15. století prudce napadl italský jazykovědec Lorenzo Valla.²² Vallu (cca 1407-1457) si papež Mikuláš V. vybral, aby přeložil z řečtiny do latiny díla Herodota a Thukydidy. Ale Valla nebyl pouze vynikajícím vědcem, nýbrž i horlivým řečníkem ve prospěch reformy vzdělání, a byl pevně přesvědčený, že duch řecko-římského starověku ve středověku zanikl. Obával se, že elegance klasické latiny ustoupila neohrabanému středověkému jazyku (jehož příkladem je zkažený a velice nesrozumitelný styl církevní latiny), a byl velice kritický vůči církevnímu překladu Bible do latiny, Vulgátě, a jejím strategickým chybám v překladu, jimiž se odlišuje od řeckých textů. To vedlo další renesanční učence, jako například nizozemského humanistu Desideria Erasma (cca 1466-1536), k tomu, že se ve svém biblickém bádání obraceli k původnějším textům. Výsledkem toho bylo, že roku 1516 vydal Erasmus svůj vlastní latinský překlad Bible z řeckého Nového zákona a tak ukázal, že Vulgáta je chytře špatně přeložený dokument, který označil za „vyprávění z druhé ruky“.

Výsledek Vallova zkoumání *Konstantinovy donace* byl ten, že ji odhalil jako podvod pocházející z 8. století. Ve

své zprávě napsal: „Vím, že uši lidí dlouho čekají na obvinění, které vznesu proti římským papežům. A je to vskutku obvinění obrovské.“²³ Přesto právě tento dokument usnadnil celý nový styl papežského kralování. Byl nástrojem, s jehož pomocí strhla římská církev politickou moc na sebe a po pádu impéria zastínila dědice *Desposyni*, Ježíše a Marie Magdalény.

Navzdory debatám, které následovaly po Vallových odhaleních v roce 1450, se církvi podařilo přežít renesanční období osvícení a mnohé z velkých myslitelů té doby upálila na hranici jako kacíře. A tak se Vallova zpráva (známá jako *Declamatio*) příhodně ztratila kdesi ve vatikánských archivech. Nebyla nalezena více než sto let, dokud ji opět v 17. století neobjevil kněz Mura tor, který pracoval ve vatikánské knihovně.

Poté o podvrženosti *Donace* diskutoval znovu anglikánský pastor Henry Edward Manning (1808 až 1892),²⁴ ale byl od anglikánské církve odlákán, vydal se ve stopách Mikuláše Kusánského a stal se členem Vatikánské rady, kardinálem a arcibiskupem westminsterským. Později, v roce 1862, vydal svou knihu *The Temporal Power of the Vicar of Jesus Christ* (Časná moc náměstka Ježíše Krista).

Úlohy vynést tento podvod na světlo se potom ujal v USA Christopher B. Coleman, od roku 1924 ředitel Historické komise a historického úřadu ve Státní knihovně v Indiáne. Byl autorem aktualizovaného komentáře nazvaného *The Treatise of Lorenzo Valla on the Donation of Constantine* (Pojednání Lorenza Vally o *Konstantinově donaci*),²⁵ která je nyní nejautoritativnější prací na toto téma.

Zásadní podvod papeže Zachariáše (v latině nazvaný *Constitutum Constantini*) byl určen konkrétně k tomu, aby posílil moc církve a zvláště pak římské Stolice po pádu západního impéria. Přestože tato zásadní listina obsahovala Konstantinovo předání časné moci na Západě papežství, zcela dezinterpretovala teritoriální status papežů tím, že jim připsala velkou, avšak falešnou starobylost. Vydávala se za dokument předaný Konstantinem papeži

Silvestrovi I., ale z historického hlediska se klíčový dokument oné éry vztahuje pouze na císařovo odkázání Lateránského paláce a dalších výhod a staveb nově zformované římské církvi.

Od uvedení v platnost v roce 751 neexistuje o *Donaci* žádná oficiální zmínka až do doby, kdy o ní v dopise píše roku 1054 papež Lev IX. konstantinopolskému patriarchovi Michaelu Cerularisovi. Avšak do 12. století představovala základní dokument papežské vlády nad celým křesťanstvem i jeho monarchy.

Živé vody

Navzdory této lumpárně ale nebylo možné zabránit lidovému uctívání Marie Magdalény. Celé pojetí dědiců *Desposyni* bylo velice důležité pro některé urozené rodiny a Mariin odkaz podobně zachovávaly i klášterní kruhy.

Více než tisíc let, od roku 411 až do doby renesance, střežili cassianité svaté ostatky La Sainte-Baume.²⁶ Pramen vyvěrající ze skály v jejich poustevně dokonce označovali za „pramen živých vod“, související se starozákonní *Písni Šalomounovou* (4:15), s níž byla Marie Magdaléna dávána do úzké souvislosti. V knize Zachariáš 14:8 je proroctví, že „z Jeruzaléma poplynou živé vody, polovina k moři východnímu, polovina k západnímu“. Podle mnichů to popisovalo dva aspekty křesťanství, s tím, že Mariina cesta po moři představovala zřídlo *Desposyni*. Proto byla nazývána *la Dompna del Aquae*: Paní vod.

Na počátku osmého století podnikali Arabové a Berberři ze severozápadní Afriky rozsáhlé nájezdy do Provence a severního Španělska. Španělé je nazývali Maury a ve Francii byli označováni jako Saracéni.³⁷ Tito snědí muslimové z bagdádského kalifátu se brzy zmocnili Iberského poloostrova a vládli mu tři sta let.²⁸ Hlavním městem Saracénů bylo Narbonne na pobřeží nedaleko Marseilles a jejich silnou baštou Nimes v Languedoku, takže mniši

od La Sainte-Baume dostali velký strach. Přenesli proto Mariiny ostatky z její alabastrové hrobky do jiného hrobu v téže kryptě: do mramorového hrobu sv. Sidonie, biskupky v Aix. Prozíravě do hrobky uložili rovněž psanou poznámku o tom, co udělali.

Jen o čtyřicet let později přišla *Konstantinova donace* a v té době byly jižní Francie a Španělsko již z velké části pod vládou saracénských muslimů. Nově ustaveným karolínským králem Francie byl otec Karla I. Velikého Pipin III. Mladší (Menší, Krátký), který se rozhodl něco podniknout a požádal o pomoc Židy z Narbonne. V tomto městě byla silná *desposynská* základna, v jejímž čele stál Guilhelm de Toulouse, uznávaný potentat královského domu Davidova. Pipin souhlasil s tím, že ustanoví v jižní Francii židovské království, jestliže mu Guilhelm pomůže zahnat Saracény do Španělska. Guilhelm mu vyhověl a v roce 768 bylo založeno království Septimánie s Guilhelmem v čele.²⁹

Pipinův syn Karel se v roce 771 stal franckým králem Karlem Velikým a v roce 800 císařem Svaté říše římské. Potvrdil Guilhelmův nárok na dynastickou suverenitu v Septimánii a prosadil také, že na to přistoupili chalífa bagdáský i papež Štěpán v Římě. Všichni uznávali Guilhelma z domu Judova jako skutečného pokrevního potomka krále Davida v posloupnosti *Desposyni*.

Ještě i po více než třech stech letech v Septimánii ve španělském Midi stále existoval davidovský rod, přestože království již jako autonomní stát přestalo fungovat. V roce 1144 napsal anglický mnich Theobald z Cambridge:

Nejvýznamnější muži a rabíni židovští, kteří přebývali ve Španělsku, se shromáždili v Narbonne, kde sídlí královské sémě a kde požívají nejvyšší vážnosti.

Kronikář Benjamin z Tudely v roce 1166 zaznamenal, že stále existuje několik významných majetků ve vlastnictví hlavních davidovských dědiců:

Narbonne je starobylé město Tóry.³⁰ Jsou tam vzdělanci, magnáti a knížata a v jejich čele stojí Kalonymos, syn velkoknížete Todra požehnané památky, potomek z domu Davidova, jak je uvedeno v jeho rodokmenu. Vlastní pozůstalosti a další polnosti vládců země a nikdo jej nesmí vyvlastnit.

Mezitím sassianitští mniši pokračovali i nadále ve strážní službě v St Maximu la Sainte-Baume, ale když se v 11. století roznesla zpráva, že Mariin hrob je prázdný, podnítilo to falešné zvěsti. Říkalo se, že Gerard de Roussillon, místopředseda Provence, přenesl Mariiny kosti do nového domu v opatství ve Vézelay, kde byly uschovány v kněžišti pod vysokým oltářem.

Diecézní biskup Autunu a Vézelay začal mít obavy, že na základě této smyšlené historiky by se jeho milované opatství mohlo stát nedovolenou turistickou atrakcí. Proto požádal Svatou stolicí o edikt, který by tomu zabránil. K jeho velkému překvapení se však papež Paschal II. představou nového poutního střediska nadchnul. Dokonce zařídil, aby se starý kostel opatství začal v roce 1096 přestavovat na velkolepou baziliku. Poté vydal v roce 1103 bulu, v níž nové místo vychválil a vyzval všechny katolíky, aby se shromažďovali ve Vézelay.³¹ Místo nabylo takové proslulosti, že král Ludvík VII, královna Eleanora a sv. Bernard de Clairvaux se tam v roce 1147 vydali, aby v bazilice kázali o druhé křížové výpravě, čemuž naslouchala francouzská a vlámská aristokracie a kolem 100 000 přítomných lidí. Od toho data se uctívání Marie Magdalény úzce pojilo s křížáckými výpravami a v roce 1190 Filip Augustus a anglický král Richard Lví srdce vyhlásili třetí křížáckou výpravu ve Vézelay, kde se setkali se stejným nadšením.

Teprve roku 1254 si král Ludvík IX. položil otázku, zda existuje důkaz, že se ve Vézelay skutečně nacházejí Mariiny ostatky. Konec konců, biskup z Autunu (který v té době úřadoval) důrazně popíral, že by kdy došlo k jejich převzetí. Ludvík samozřejmě zjistil, že na zvěs-

tech není ani zrnko pravdy, a spolu s pánem z Joinville se neprodleně vydal do St Maxima la Sainte-Baume, kde stále sídlili mniši. Pán z Joinville ve svých pamětech napsal:

Přijeli jsme do města Aix v Provence, abychom uctili památku požehnané Magdalény, která leží asi den cesty odtud. Jeli jsme na místo zvané Baume na velice příkré a drsné skále, kde nám bylo řečeno, že svatá Magdaléna dlouho bydlela v poustevně.

Gotický odkaz

Král Ludvík byl rozhořčen, že jeho královští předchůdci společně s křižáky Svaté země a svatým Bernardem, opatem z Clairvaux, patronem a ochráncem rytířů Šalomounova chrámu, byli oklamáni. V dominikánském záznamu se popisuje, jak se Ludvík rozhodl věci, byť opožděně, napravit. Vydal se na cestu se synovcem Karlem, knížetem salernským a hrabětem provensálským, který se později stal neapolským králem Karlem II. a hrabětem z Anjou. O počátcích Karlova pátrání se vypráví:

Poté přibyl do St Maxima bez jakékoli parády, doprovázen několika urozenými muži ze své družiny, a poté, co vyslechl mnichy a starce, dal 9. prosince 1279 otevřít jámu ve staré cassianitské bazilice.

Poté je zaznamenáno, že o devět dní později, 18. prosince, vstoupil Karel na radu mnichů do hrobky sv. Sidonie. V přítomnosti krále Ludvíka, biskupů z Arles a Aix, společně s několika preláty a dalšími zlomil princ pečetě na sarkofágu a otevřel ho. Před všemi očitými svědky sňal válec z rozpadajícího se korku, z něhož vyndal pergamen, který dali do hrobu dávno před tím cassianité. Přečetl dokument:

Roku našeho Pána sedmistého desátého, šestého dne měsíce prosince, za kralování Euda, nejzbožnějšího z Francie.³³ Když Saraceni drancovali tento národ, tělo naší velmi drahé a ctihodné Marie Magdalény bylo velice tajně během noci přeneseno z její alabastrové hrobky do této z mramoru, do níž bylo dříve uloženo tělo sv. Sidonie, aby pozůstatky naší světice byly ve větším bezpečí před znesvěcující zřivostí podlých musulmanů.

Princ Karel pořídil autorizovanou kopii listiny a zprávu o jejím objevení a podepsali ji přítomní arcibiskupové a biskupové. Pátého května následujícího roku se sešli preláti, hrabata, baroni, rytíři a smírčí soudci z Provence a přilehlých oblastí. Na shromáždění byly oznámeny podrobnosti o vézelayké falešné zprávě a 12. května 1280 se delegáti odebrali do La Sainte-Baume, aby si prohlédli Magdaléniny ostatky. Bylo oznámeno, že „hlava je v dokonalém stavu, ale z ostatních částí těla zbylo jen pár kostí“. Na pravé části čela zbyl jen malý kousíček kůže a delegace kasačního soudu v Aix (včetně jejího předsedy, druhého státního prokurátora a dvou radních) o tom podepsala svědeckou zprávu. Toto místo označili jako místo *noli me tangere* - romantická narážka na místo na hlavě, kterého se možná dotkl Ježíš, když Marii Magdalénu žádal, aby se jej po jeho vzkříšení nedržela.

Princ Karel rozdělil Mariiny kosti na tři díly. Její lebku zasadil do nádherné zlaté busty z litého skla pokrývajícího její tvář. Jeho otec Karel I. z Anjou poslal z Neapole svou korunu, aby se na tento svatý podnik použilo její zlato a drahokamy. Zbylé Mariiny kosti byly uloženy do stříbrné skříňky a později byla horní část její paže, kost pažní, umístěna v postříbřeném relikviáři na podstavci, který podpírali čtyři lvi.

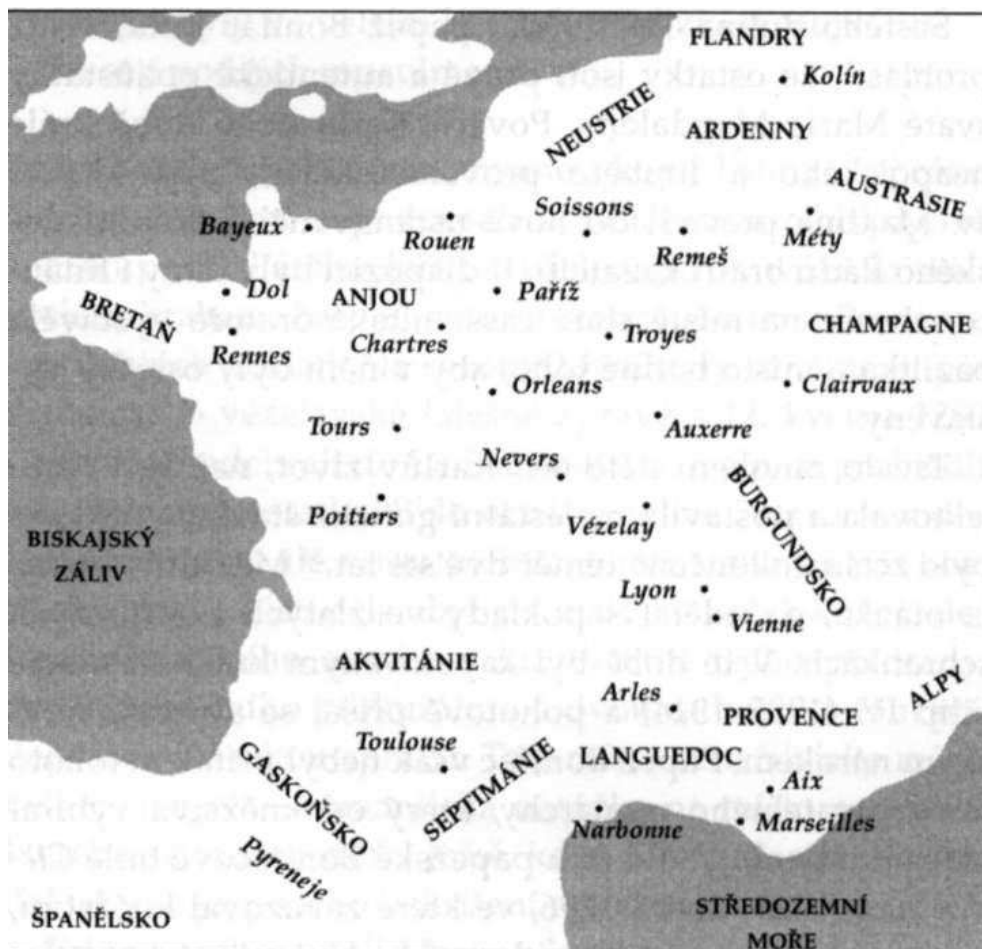
Bylo stanoveno, že vzhledem k tomu, že římská církev byla zodpovědná za podporování vézelaykého mýtu, měl by vládnoucí papež ostatky posvětit, aby věci napra-

vil. V této fázi byl však Karel povolán k jiným záležitostem po smrti svého otce a trvalo téměř pět let, než se mu dostalo audience u Bonifáce VIII. na svatopetrském stolci. Před tím bylo přísahou stvrzené svědectví všech aristokratů a církevních činitelů v Sainte-Baume předneseno papeži společně s originálním pergamenem cassianitských mnichů z 8. století.

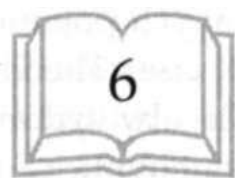
Šestého dubna 1295 vydal papež Bonifác bulu, v níž prohlásil, že ostatky jsou pravé a autentické pozůstatky svaté Marie Magdalény. Pověřil Karla (v té době krále neapolského a hraběte provensálského), aby klášter sv. Maxima převedl do nově ustanoveného dominikánského Řádu bratří kazatelů. K dispozici byly dány i finance, aby se na místě staré cassianitské oratoře vystavěla bazilika - místo hodné toho, aby v něm byly ostatky vystaveny.

Trvalo mnohem déle než Karlův život, než se vyprojektovala a postavila majestátní gotická stavba a dílo nebylo zcela dokončeno téměř dvě stě let.³⁴ Mezitím vyvstala otázka, co udělat s poklady ve zlatých a stříbrných schránkách. V té době byl kapetovským králem Francie Filip IV. (1285-1314) a pohotově přišel se svým královským nárokem. Papež Bonifác však nebyl přítelem tohoto nevyzpytatelného monarchy, který od kněžstva vybíral nelegální daně. Vedlo to k papežské Bonifácově bule *Clerics laicos* z 24. února 1296, ve které zakazoval kněžstvu, aby se vzdávalo svých církevních důchodů či majetku bez povolení apoštolské stolice a také aby knížata ukládající takové vybírání daní - v podstatě král Filip - byla prohlášena za exkomunikovaná.

Filipovu žádost o Magdaléniny ostatky v takové konfliktní atmosféře papež Bonifác odmítl. Zařídil to jinak. Tenkrát to sice vypadalo logicky a na místě, ale vedlo to přímo k jedné z nejbrutálnějších a nejtragičtějších epizod středověké evropské historie.

Středověká Francie.

Strážci ostatků

Dcera Francie

Záznamy, které jsme studovali v souvislosti s ostatky Marie Magdalény, jsou záznamy dominikánského Řádu bratří kazatelů. Od roku 1295 byl jedním z jeho hlavních základních cílů projekt baziliky v St Maximu la Sainte-Baume podle nařízení papeže Bonifáce VIII. Marie byla prohlášena za patronku dominikánského řádu a rovněž konventu sester svaté Magdalény v Německu.¹

V současných teologických pracích je dosti běžné, že jsou dominikáni obviňováni z mnoha zvěrstev katolické inkvizice. V poslední době (společně zvláště s františkány) se stali pohodlnými obětními beránky pro papeže, kardinály a biskupy, kteří byli ve skutečnosti oněmi zodpovědnými za ohavná pronásledování. Od samých počátků klášterů světců Cassiana, Martina, Benedikta, Kolumby a Patrika tu bylo neustálé rivalství - často i nepřátelství - mezi mnichy a ortodoxním kněžstvem. Jak řekl Jan Cassianus: „Mniši by se měli za každou cenu vyhýbat biskupům.“

Klášterní režim byl tvrdý a přísný, byl takřka protipólem životního stylu biskupů. Mniši byli ukázněni až do krajnosti, a to bylo patrné i na jejich činnosti, k níž patřilo kolacionování a zapisování historických záznamů. Ať se to kněžím líbilo, nebo ne, mniši zaznamenávali události, jak uměli, a nebyli při tom motivováni politickou propagandou ani církevním dogmatem. Právě z tohoto důvodu Jindřich VIII. Tudor rozpustil a zničil kláštery v Anglii. Jeho ambicí bylo zbavit se této sekce klášterních kniho-

ven a umění ve snaze potlačit historické vzdělávání ve prospěch jeho samozvaných pojmů a koncepcí. A přesně stejnou taktiku použil i císař Theodosius v roce 391, kdy pověřil biskupa Theofila, aby vydrancoval a zapálil starobylou alexandrijskou knihovnu.

Oproti tomu se mniši snažili shromáždit a vyprávět historická fakta a obvykle chápali rozdíl mezi historií a dogmatickým podvodem. Právě benediktinský učenec Cressy a keltský mnich Gildas psali o apoštolských návštěvách v Británii, Francii a Španělsku. Byl to benediktin abbé Rabanus, kdo zapsal útěk Marie Magdalény do Francie, a dominikánský mnich Père Lacordaire zase publikoval sainte-baumeské záznamy bratří kazatelů. Zatímco církevní biskupové byli zaneprázdněni tím, že pranýřovali Marii jako děvku a zastírali její odkaz, mniši vyzdvihovali její ctnosti a zastávali její úhel pohledu.

To jsou příklady toho, jak se učenci z klášterů v záležitostech vzdělávací praxe lišili od ortodoxního kněžstva. Ve skutečnosti, jak již bylo uvedeno v úvodu této knihy, to byl právě dominikánský kněz, který na to spolu se mnou poukázal před několika lety v celostátní televizi (viz s. 19).

Père Jean-Baptiste-Henri Dominique Lacordaire (1802 až 1861) je v *The Catholic Encyclopedia* (Katolická encyklopedie) popsán jako „největší řečník z kazatelny devatenáctého století”.² Než se stal dominikánským mnichem, vystudoval práva a měl za sebou letitou praxi úspěšného obhájce. Poté, co jej vysvětil pařížský arcibiskup, se stal proslulým zastáncem náboženské svobody a svobodného tisku. Nikdo, ať už laik, nebo klerik, rojalista, či liberal, si nebyl jistý před jeho útočným perem nebo kritickými přednáškami, jestliže se Lacordaire dozvěděl, že se dopustil politické nebo náboženské manipulace.

Přesto byl Lacordaire velice ctěn a v roce 1835 mu byla nabídnuta kazatelna v Notre Dame de Paris, kde uspořádal řadu šokujících kontroverzních konferencí. Vynechal modlitby, náboženské zpěvy a čtení z Bible a mluvil o věcech dříve ve zdech kostela neslýchaných, přičemž se

soustředil zvláště na záležitosti náboženských dějin, o nichž se obecně nemluvílo. Poté následovaly podobné konference v Metz a Toulouse a jeho otevřený řečnický styl se stal věhlasný. Mezitím však vstoupil do dominikánského Řádu bratří kazatelů a byl pozván do přední literární arény Académie de Française. Krátkou dobu byl po revoluci druhé republiky v roce 1848 vydavatelem časopisu *Nové éry L'Ere Nouvelle*, ale většinu pozdějších let strávil psaním děl vycházejících z neznámých aspektů církevních záznamů. K nim patří i kniha *Sainte Marie Magdalene*, v níž vylíčil exhumaci Mariiných ostatků z její hrobky ve 13. století v St Maximu la Sainte-Baume.

Dominikánské anály vypovídají o mnoha významných lidech, kteří putovali do La Sainte-Baume. Král Ludvík XI. (1461-1483) prohlásil, že Marie je „dcerou Francie, která patří k monarchii“.³ Jeho nástupci, Karel VIII. a Ludvík XII., následovali jeho příkladu. Anna Bretaňská (postupně manželka obou monarchů) měla malou zlatou figurku znázorňující ji samu, jak se modlí, umístěnou v relikviáři. František I. (1515-1547) štědře sponzoroval sainte-baumeskou nemocnici pro cizince a jeho nástupce Karel XIII. dále nadaci přispíval. V roce 1622 vykonal na toto svaté místo pouť a 4. února 1660 tam přijel Ludvík XIV se svou matkou Annou Rakouskou. Postarali se o umístění Mariiny stříbrné skříňky s malými ostatky do urny z křišťálu a porfyru, kterou nechal speciálně vyrobit a zaslat z Říma generál bratří kazatelů.

Dosud nikdy nepřitahoval svatý relikviář tolik slibné pozornosti. V jediném dni během stavby baziliky přijelo pět králů⁴ z různých částí Evropy a v průběhu jediného století byla na tomto místě zaznamenána návštěva ne méně než osmi papežů.⁵

Během Velké francouzské revoluce (1789-1799) doznala La Sainte-Baume určitých škod, kdy chtěli rozrušení občané zdemolovat všechno, co bylo dosud v jejich zemi považováno za svaté. Ale klíčové relikvie byly uschovány v bezpečí, s výjimkou křišťálové urny, která se ztratila.

Na svatodušní pondělí roku 1822 byly provedeny nezbytné opravy a přibližně 40 000 lidí se shromáždilo, aby sledovalo, jak arcibiskup z Aix vrací ostatky v pouzdrech ze zlata a stříbra do jejich právoplatného domova. Krátce poté, v roce 1842, byl dokončen impozantní kostel La Madeleine blízko Seiny v Paříži. Tento napoleonský monument, který dal postavit Lucien Bonaparte, shlíží na Place de la Concorde, kde za revoluce konala své dílo „Madame la Guillotine“, byl odrazem magdalénské horečky, která se šířila v celém národě. Kostel je postaven ve stylu klasického athénskému chrámu a na jeho průčelí se odráží protější budova Národního shromáždění na druhé straně náměstí za obeliskem z Luxoru. V kostele je jedna malá Magdalénina relikvie - kousek kosti vzatý z porfyrové urny na žádost Ludvíka XVI. v roce 1785. Původně to byl dar vévodovi parmskému, ale vzhledem k následné ztrátě urny a Ludvíkově popravě za revoluce byl v roce 1810 předán pařížskému arcibiskupovi.

Víra moudrost

V gnostických kruzích byla Marie Magdaléna spojována s moudrostí nesmrtelné Sofie (viz s. 46). Dokument, z něhož to zvláště jasně vyplývá, je *Pistis Sofia* (Víra moudrost), získaný Britským muzeem v Londýně v roce 1785. Byl zakoupen od dědiců dr. Anthonyho Askewa a je jinak znám pod názvem *Askew Codex*.⁶ Tento starobylý traktát je amalgámem šesti prací, z nichž je pouze druhá správně označena jako *Pistis Sofia*, přestože se toto pojmenování obvykle vztahuje i na celek. Správnějším názvem celé sbírky je *Knihy Spasitelovy*.

Svázaný kodex sestává ze 178 listů (356 stran) a je napsaný ve dvou sloupcích o přibližně třiceti dvou řádcích v každém. Byl napsán v dobách prvotního křesťanství v koptštině, jazyce Horního Egypta, ale nebyl zahrnut do Nového zákona. Koptština byla místním dialektem egypt-

ského jazyka, která se již nezapisovala pomocí hieroglyfů, nýbrž řeckou abecedou, doplněnou o symboly, které představovaly určité vokální zvuky.⁷ V koptském textu *Pistis Sofia* se zachovalo mnoho známek dosvědčujících jeho starobylost, včetně slov a terminologie, z níž je jasné, že má svůj původ v řečtině - stejně jako novozákonní evangelia.

V podstatě je *Pistis Sofia* rozhovor mezi Ježíšem a jeho apoštoly a jeho matkou, sestrou Salome, Marií Magdalénou a Martou. Scéna je zasazena do roku 44, jedenáct let po Ježíšově ukřižování a vzkříšení. Je to velice důležité datum, protože je to stejný rok, kdy se Marie Magdaléna plavila do exilu v Provence. Text začíná takto:

Ale stalo se, že poté, co Ježíš vstal z mrtvých, strávil jedenáct let hovory se svými učedníky. A učil je pouze po místa prvního ritu a až po místa prvního tajemství.⁸

Aby uspíšil pokrok svých druhů v porozumění vyšším tajemstvím, bere je Ježíš na Olivetskou horu, kde se postupně střídají během sezení, při kterém se kladou otázky a odpovídá se. Významně v tom figuruje Marie Magdaléna, jejíž jméno se v textu vyskytuje stopadesátkrát, oproti Petrovi, jehož jméno je zmíněno pouze čtrnáctkrát. Ježíš mluví o Marii Magdaléně jako o „tobě, ryzí ze světla“.

Ve skutečnosti se Petr rozzlobí, že Marie si údajně zabírá celý proces pro sebe, a žádá Ježíše: „Můj Pane, nemůžeme snášet tuhle ženu, která nám bere příležitost a nedovoluje nikomu z nás mluvit, ale sama mluví mnohokrát.“⁹ Ježíš za to Petra napomíná, ale Marie ve své pozdější odpovědi dodává: „Obávám se Petra, protože mi vyhrožuje a nenávidí naše pokolení.“¹⁰

Řada rozhovorů otázka-odpověď se celá týká „slov, která řekla Pistis Sofia“, a Ježíš každého z nich žádá, aby podal svůj výklad tajemné moudrosti. Jeden po druhém odpovídají, ale když prvně odpovídá Marie Magdaléna, Ježíš jí říká: „Ty jsi ta, jejíž srdce je blíže nebeskému krá-

lovství než všech tvých bratří."¹¹ Marie zde vystupuje jako ta, která se umí nejlépe vcítit do nesmrtelné Sofie a byla s ní také vždy spojována.

Dech univerza

Bez ohledu na církev a její různě vytvářené hierarchie (korunované v souladu s *Konstantinovou donací*) byl nejmocnějším a nejprestižnějším bratrstvem ve středověku Řád chudých rytířů Krista a Šalomounova chrámu.¹² Byl založen během první křižácké výpravy a tito francouzští a vlámské rytíři byli Kristu oddanou jednotkou různých mnichů, na rozdíl od Řádu rytířů špitálních sv. Jana Jeruzalémského orientovaného na křtění. Ve zkrácené formě se o nich začalo mluvit jako o templářích a špitálních. Pod vedením Huguese de Payens (synovce hraběte ze Champagne) začali templáři kopat na místě bývalého jeruzalémského Chrámu a v roce 1127 tak opětovně získali bohatství rukopisů a vzácných předmětů z pokladu. O jejich návratu do Francie jejich patron a ochránce sv. Bernard z Clairvaux napsal:

Práce byla s naší pomocí dokončena a pod ochranou hraběte ze Champagne byli rytíři vysláni na cestu přes Francii a Burgundsko, kde bylo možno učinit všechna opatření proti jakémukoli vměšování ze strany veřejnosti nebo církevních představitelů.¹³

Poté se na historickém templářském koncilu v Troyes v lednu 1129 stal Hugues formálně jmenovaným velmistrem a sv. Bernard sestavil konstituci a pravidla řádu. Při tom specifikoval požadavek na „poslušnost Betanii, hradu Marie a Marty“.¹⁴ Sv. Bernard je zobrazován, jak vítá Marii v Provinci, na symbolickém obraze *Sv. Magdaléna se sv. Dominikem a sv. Bernardem* od Nicoláse Borrarse, španělského malíře ze 16. století (viz ilustrace 18).

Něco z jeruzalémského pokladu bylo ukryto před invazí Nebúkadnesara Babylonského v roce 586 př. Kr. a něco během židovské revolty proti nadvládě imperiálního Říma v 1. století. S tímto vzkříšeným pokladem, který tvořil pomocnou základnu, se templáři stali nejúspěšnější finanční organizací, jakou kdy svět poznal. Během krátké doby se stali poradci a bankéři monarchií a parlamentů po celé Evropě a v Levantě.

V 60. letech 19. století prováděl britský badatel Sir Charles Warren rozsáhlé vykopávky pod jeruzalémskou Chrámovou horou pro Palestinský badatelský fond¹⁵ a záznamy tohoto fondu týkající se projektu jsou velice objevené. Tým vykopal do kamenného podloží mnoho vertikálních šachet, které byly poté otevřeny, i boční tunely mezi nimi, aby se ukázaly spodní zdi a základy Chrámu. Pak se pokračovalo ještě hlouběji do vápencové horniny, kde byl objeven šokující podzemní labyrint se spleťnými koridory a průchody. Z nich se větvyly velké skladovací plochy a řada důmyslně stavitelsky řešených jeskyní a vodních cisteren.¹⁶

V průběhu těchto prací byl nalezen čtvercový základ původního Chrámu krále Šalomouna. Jeho nižší opěrné zdi byly dosud nepoškozené a jejich stavitelská technika se podstatně lišila od techniky Druhého chrámu a jejich pozdějšího hasmoneovského a herodovského rozšíření.

Krátce poté, roku 1894, celý podzemní komplex zmapovali britští vojenští inženýři a zvláště zajímavou odměnou za tuto tunelovací akci byl objev templářského kříže, zlomeného templářského meče a dalších podobných předmětů pocházejících z 12. století.¹⁷

Dokumentace týkající se Magdaléniných ostatků (viz s. 112) vysvětluje, že když byla koncem 15. století vysvěcena a otevřena bazilika sv. Maxima od Sainte-Baume, byly do ní umístěny Magdaléniny ostatky a zůstaly tam až do dnešního dne (viz ilustrace 53). Avšak kde byly uschovány mezi tím a komu je papež Bonifác VIII. svěřil po dobu stavebních prací od roku 1295?

Díky vysokému statusu templářů a jejich bankovních trezorů předal Bonifác ostatky v roce 1295 k bezpečnému uložení právě jejich řádu. Dalším důvodem bylo, že se zlobil kvůli tomu, co se stalo při vézelském podvodu.¹⁸ Stejně jako král Ludvík VII. a mnozí další byl falešnými zvěstmi oklamán i sv. Bernard, cisterciácký opat z Clairvaux, a bylo tudíž správné, že se templářům dostalo zadosťučinění tím, že byli poctěni úkolem strážit ostatky.

To samozřejmě rozzuřilo krále Filipa IV, jehož žádost o to byla odmítnuta. Měl již to štěstí, že získal od řádu půjčky, a protože prakticky zbankrotoval, byl z templářů dost nervózní. Navíc se bál jejich politické a esoterické moci, o níž věděl, že dalece přesahuje jeho. Filip byl přesvědčený, že si z Jeruzaléma přinesli Archu úmluvy a nyní mají i Magdaléniny ostatky - včetně největší kořisti, zlaté busty, která obsahovala její lebku od sv. Maxima od Sainte-Baume. Na základě těchto úvah zahájil nenávistnou kampaň proti templářům i proti papeži Bonifácovi.

Z informací v knize *Lost Secrets of the Sacred Ark* (Ztracená tajemství posvátné Archy) vyplývá, že templáři se po výpravě do Jeruzaléma mimořádně zajímali o výrobu kvintesenciálního zlata. Vypadá to, že zvlášť velký význam měly antigravitační vlastnosti tohoto exotického materiálu při stavbě velkolepých francouzských gotických katedrál, a Filipa uváděly v úžas vědecké znalosti templářů. Tento monoatomární prášek - o němž Nicolas Flamel a jiní chemici mluví jako o kameni filozofů - byl nepochybně používán při výrobě skvostných gotických vitráží. Navrhl je perský filozof ze školy Omara Chajáma, který vysvětloval, že součástí jejich metody výroby skla je *Spiritus mundi* - kosmický dech univerza. V pojednání o cisterciácko-templářském skle napsal v 16. století hermetik Sancelrien Tourangeau toto:

Náš kámen má ještě dvě velice překvapivé vlastnosti. Ta první souvisí se sklem, jemuž propůjčuje vnitřní barvy všeho druhu, jako například oknům v pa-

řížské Sainte-Chapelle a ve tvých kostelích Saint-Gatien a Saint-Martin ve městě Tours.²⁰

Je důležité si povšimnout, že templářské bratrstvo oné doby nazývalo toto odvětví své činnosti *Ormus*.²¹ Dnes (od znovuobjevení této okultní vědy před několika desítkami let) fyzikové označují tuto tajemnou látku *ORMEs* - orbitálně přeskupené monoatomické prvky (Orbitally rearranged monoatomic elements).²² K tomuto tématu se v našem zkoumání ještě později vrátíme (viz s. 227).

K výrobě exotického materiálu *Ormus* templáři potřebovali snadno dostupné aluviální zlato, a to našli v Bezu v oblasti Languedoku. Půda kolem Bezu byla bohatá na povrchové zlato původem ze starých dolů, což bylo přesně to, co potřebovali pro transmutační proces. Kvůli usnadnění přístupu na panství byl do řádu přijat jeho vlastník Bertrand de Blanchefort a později, v roce 1153, byl odměněn i velmistrovským titulem.

Inkvizice

S templářskou hermetickou činností na počátku 13. století byl spojen cisterciácký učenec Vilars Dehoncort z Pikardie.²³ Byl to geometr, architekt a alchymista, jehož *Album de croquis* (náčrtník) - pergamenové archy v obálce z vepřovice - bylo uloženo v Bibliothèque Nationale²⁴ v roce 1795 u pařížského kláštera St Germain. Bylo tu deponováno již od středověku. Tento ceněný artefakt obsahuje mnoho architektonických kreseb detailů gotických katedrál, včetně plánu slavného labyrintu v Chartres.²⁵ Jeho vzor byl převzat z řeckého alchymického rukopisu z 2. století a byl věnován bohyni-patronce Francie *Notre-Dame de Lumière* (Naší Paní Světla). Pokládá se za jednu z nejposvátnějších forem na Zemi.

Katolické duchovenstvo 17. století se tak bálo templářských labyrintů, že mnohé z nich zničilo - v Auxerre v ro-

ce 1690, v Sens v roce 1768, v Remeši v roce 1778 a v Arrasu v roce 1795. Avšak Jean-Baptiste Souchet, kanovník v Chartres, který zemřel v roce 1654, se nikdy neodvážil pokusit se o znesvěcení v Chartres. Dnes je největším, nejzachovalejším a tradičně nejmagičtější z všech labyrintů od časů středověku.

Dehoncort, označovaný za „Leonarda gotiky“, mluvil o lebce Marie Magdalény obložené zlatem jako o *Caput mortuum* - ne proto, že to byla „hlava smrti“ (jak vyplývá z tohoto latinského označení), nýbrž vzhledem k alchymické technice použité při její konzervaci. *Caput mortuum* byl pojem pro sytě rudou látku, s níž se člověk setkává v procesu výroby prášku *Ormus*. Představuje rovněž purpurově červený pigment sestávající z oxidu železa zvaný studený hematit, který se používal od rané renesance a dosud ho lze získat jako *Caput mortuum* od speciálních dodavatelů v oblasti výtvarného umění.

S templáři byl v bézuském období spojen rovněž významný teolog, hermetický filozof a chemik-experimentátor Albertus Magnus (Albert Veliký, 1206-1280).²⁶ Albertus představuje další pojitko k dominikánskému bratrstvu kazatelů. Byl členem řádu od roku 1223 a spolu s kolegou Tomášem Akvinským (rovněž přírodním filozofem) byl Mistrem svatého paláce v Římě, vyučoval na generální kapitule ve Valenciennes a také na Svatojakubské koleji v Paříži, kde byl na univerzitě Mistrem studentů.²⁷ Albert napsal mnohé o povaze kamene filozofů zvaném *Ormus* a znovu potvrdil, že alchymická činnost měla v té době ve vzájemně propojených bratrstvech naprosto prvořadé místo.

Do roku 1296 se dosud rozptýlené templářské aktivity soustředily do jednoho domu templářů v Bezu. Ten se stal hlavní dílnou v blízkém Campagne-sur-Aude a byli sem přivedeni rytíři z Aragonie, aby ji trvale strážili a hlídkovali na pozorovatelně. Filip měl podezření, že Archa a Magdaléniny pozůstatky jsou uchovávány právě na tomto místě, ale vzhledem k tomu, že templářům byla udělena státní autonomie a podléhali pouze samotnému

papeži, nemohl s tím mnoho dělat, alespoň co se týče přímého napadení Bezu. Potřeboval zmanipulovat papeže, aby mu poskytl možnost svobodně jednat.

Proto zinscenoval úkladnou vraždu Bonifáce VIII., jehož následovníka Benedikta XI. poté otrávil Filipův právník William de Nogaret.²⁸ Benedikta nahradil v roce 1305 Filipův kandidát Bertrand de Got, arcibiskup bordeauxský, který se stal papežem Klementem V. Filip měl nového papeže na základě osobní závazanosti pod kontrolou a jeho plánem bylo bratrstvo v Bezu naprosto izolovat a nechat ho bez jakékoli pomoci, jíž by se mohlo dovolávat.

Následoval 13. říjen 1307, kdy udeřili Filipovi pochopové,²⁹ ten však nepředpokládal, že templářská zpravodajská síť je tak rozsáhlá. O Filipově úmyslu se dozvěděl nejvyšší kaplan z La Buzadière, který byl náležitě varován před hrozící inkvizicí. Sedm rytířů bylo pověřeno, aby předali tuto zprávu na klíčová místa, včetně Paříže, St Mala a Bezu. Jmenovitě to byli Gaston de la Pierre Phoebus, Guidon de Montanor, Gentilis de Foligno, Henri de Montfort, Luis de Grimoard, Pierre Yorick de Rivault a Cesare Minvielle.³⁰

V té době byl generálním velmistrem řádu Jacques de Molay. Většina templářského pokladu byla ve sklepeních jejich pařížského kapitulního domu - místa známého ze slavného obrazu templářů s Archou úmluvy z roku 1147, který nyní visí v Château de Versailles.

Jacques pohotově zařídil, aby pařížská skupina odjela na rychlých galérách z La Rochelle. Většina lodí se plavila do Skotska, jiné do Portugalska. On a několik hlavních činnovníků poté zůstali ve Francii, aby dokončili svou práci - hlavní bylo, aby informovali rytíře, kteří dosud nevěděli o Filipově útoku. Poslové se rozjeli do všech stran, ale v mnoha případech už bylo pozdě. Pozdě však bylo i pro krále Filipa. V době, kdy jeho muži dorazili do templářského domu a alchymických dílen v Bezu, byly již opuštěné. Ve skutečnosti neměl francouzský král právo tam

vůbec vstoupit, protože Bezu v té době spadalo pod autoritu španělského aragonského dvora.

V průběhu událostí vytáhl Filip výčet obvinění proti řádu, z nichž hlavním bylo kacírství. Templáři byli po celé Francii zatýkáni, vsazováni do vězení, vyslýcháni, mučeni a upalováni. Byli podpláceni svědkové, aby proti nim svědčili, a tak byly získány někdy i velice bizarní výpovědi. Poté, co vydali svědectví, ať už za úplatek nebo pod hrozbou vězení, jich mnoho beze stopy zmizelo.

Při pokusu najít Magdaléninu lebku znělo jedno z Filipových obvinění, že rytíři vlastní hlavu, kterou obřadně uctívají. William de Nogaret ustavil vyslýchací procedury doprovázené mučením ve snaze zjistit, kde se nachází, ale setkal se s pramalým úspěchem. Pařížští templáři přicházeli jeden po druhém s různými historkami, ale žádná nebyla ta, kterou chtěl Filip slyšet, a vnější „svědkové“ a ti, kdo se pokusili infiltrovat do řádu, neměli ponětí, o co se tu vůbec jedná. Někteří říkali, že to byla hlava kočky, jiní, že to byl kohoutek, kozel nebo tak strašný démon, že jej ani nelze popsat.³¹

Rainier de Larchant přiznal, že tam byla skutečně hlava. Guillaume d'Arbley řekl, že to byl vousatý muž. Hugues de Piraud prohlásil, že hlava měla také čtyři nohy. Poté si to Guillaume rozmyslel a tvrdil, že to byla krásná ženská hlava. Modla měla jeden obličej, dva obličej, tři obličej. Měla vous, byla holá, stříbrná, dřevěná, byl to Jan Křtitel, byla to sv. Ursula, byl to Hugues de Payens, byla to nedotčená panna, byla velice velká, byla maličká, měla hladkou pokožku, měla uhry, byl to Veroničin závoj, byla to malba - bylo to všechno, co si jen lze představit! Ale pro Filipa to nemělo žádnou cenu. Věděl přesně, co to je. Chtěl pouze vědět, *kde* to je.

Jednotícím faktorem bylo, že se rytíři, kteří skutečně věděli, o čem je řeč, shodli na jednom. Když se jich ptali na tajemnou hlavu, všichni ji označili jako „Bafometa“.

Šifra Bafomet

Svitky od Mrtvého moře nyní představují nejužitečnější pomůcku k porozumění judské kultuře předevangelijní éry.³² *Měděný svitek* patří k důležitějším rukopisným textům a dozvídáme se z něho o inventáři a umístění jeruzalémských pokladů a o hřbitově v údolí Kidrón. *Válečný svitek* obsahuje podrobný popis válečné taktiky a strategie. V *Kázeňském manuálu* jsou detailně popsány zákony, jakož i právní a rituální praxe, spolu s informacemi o důležité roli pověřené Rady dvanácti, jejímž úkolem bylo zachování víry v zemi. Ve fascinujícím *Pešeru Abakuka* se setkáváme s komentářem o soudobých osobnostech a důležitých událostech té doby. Ve sbírce je také úplný náčrt knihy Izajášovy, což je se svými devíti metry nejdelší svitek o celá staletí starší než kterákoli jiná kopie starozákonního díla.

Kromě těchto byl již o dva roky dříve v Egyptě učiněn další významný objev z poevangelijní doby. V prosinci roku 1945 dva rolníci, bratři, kopali, aby získali hnojivo, na hřbitově blízko města Nag Hammádí, když narazili na velkou zapečetěnou nádobu se třinácti v kůži vázanými knihami. Listy papyru obsahovaly sbírku spisů psaných koptsky v gnostické křesťanské tradici. Ve známost vešly jako „Knihovna z Nag Hammádí“.

Koptské muzeum v Káhiře zjistilo, že kodexy byly ve skutečnosti mnohem staršími pracemi původně sestavenými v řečtině. Skutečně bylo shledáno, že některé texty jsou velmi starého původu a obsahují tradice evangelijní doby. V padesáti dvou samostatných traktátech jsou zahrnuty různé náboženské texty a několik do té doby neznámých evangelií. Obvykle se v nich popisovalo prostředí velice odlišně od toho, jak bylo prezentováno v Bibli. Města Sodoma a Gomora například nejsou líčena jako střediska zkaženosti a smilstva, nýbrž jako města velké moudrosti a učenosti. A co je pro nás důležitější, popisují svět, ve kterém Ježíš sám vypravuje o svém ukři-

žování a kde je šokujícím způsobem odhalena povaha jeho vztahu k Marii Magdaléně.

Během 50. let dvacátého století bylo při vykopávkách v Kumránu, v místě nálezů svitků od Mrtvého moře, objeveno přes tisíc hrobů. Kromě toho byl odhalen rozsáhlý klášterní komplex z doby druhého osídlení, kde se nacházely sály setkávání, sádrové lavičky, velká vodní cisterna a spleť vodovodního potrubí. V písařské místnosti se našly nádržky na inkoust a zbytky stolů, na kterých byly rozloženy svitky - některé více než pět metrů dlouhé.³³

V Kumránu bylo nalezeno mnoho starozákonních biblických rukopisů. Stejně jako Izajáš se vztahují k takovým knihám jako Genesis, Exodus, Deuteronomium a Jób. Existují rovněž komentáře k vybraným textům, právní dokumenty a záznamy. Mezi těmito starobylými knihami je několik vůbec nejstarších písemností, jaké kdy byly objeveny, které pocházejí z doby starší než vše, z čeho byla překládána tradiční Bible.

Zvláště zajímavé jsou biblické komentáře sestavované zákoníky takovým způsobem, aby uvedly starozákonní texty do souvislosti s historickými událostmi jejich doby.³⁴ Taková souvztažnost je zvláště patrná v komentáři zákoníků k Žalmům a prorockým knihám jako Nahum, Abakuk a Ozeáš. Technika použitá k uvedení do souvislosti takovýchto starozákonních spisů s novozákonní érou vycházela z eschatologických vědomostí a byla to určitá forma šifrování, při níž se používalo tradičních slov a slovních spojení a přidával se k nim speciální význam platný pro soudobé chápání.³⁵ Tyto významy byly určeny k tomu, aby jim rozuměli jen ti, kdo znali kód.

Esejci byli školeni v užívání tohoto alegorického kódu, který se objevuje v evangelijních textech především v souvislosti s podobenstvími, která jsou uvedena slovy „pro ty, kdo mají uši k slyšení“. Aby evangelium nerozuměli Římané, byla do značné míry sestavena s dvojí významovou vrstvou (Písmo neboli evangelium na povrchu a politická informace vespod) a pečlivě nasměrovaná poselství

byla obecně založena na substitučních kódech, s nimiž přišli kumránští zákoníci či „písmáci“. Ale jak kód funguje, se nevědělo až do doby, kdy byly publikovány některé svitky od Mrtvého moře. Teprve poté přispělo zhodnocení kryptické techniky k mnohem většímu povědomí o politické inteligenci, jež se skrývala v evangelijních textech.

Jedním z badatelů, kteří pracovali na dešifrování svitků, byl dr. Hugh Schonfield. Jako odborník na blízkovýchodní studia a bývalý prezident organizací Commonwealth of World Citizens a International Arbitration League byl v roce 1959 nominován na Nobelovu cenu míru. Byl prvním Židem, který zhotovil objektivní a historický překlad Nového zákona z řečtiny do angličtiny - což je práce, jež si svou přesností vysloužila nejvyšší chválu.

Při zkoumání zákonických kódů ve svitcích v souvislosti s některými aspekty Starého zákona, narazil na jednu zvláštní, avšak velice prostou šifru. Hebrejská abeceda má 22 písmen a v této šifře se zaměňovalo prvních 11 písmen za posledních 11 písmen v opačném pořadí. V případě anglické abecedy by to znamenalo, že písmenem Z by se nahradilo A, písmenem Y písmeno B atd. V hebrejštině to bylo *alej = tav* a *bet = šin*. Takže tato šifra (ATBš) byla nazvána *atbaš*.³⁶

Šifra se dále používala k pochopení poměrně velkého množství informací skrytých v biblických textech, ale překvapením bylo, když ji dr. Schonfield použil i na zvláště používané templářské slovo „Bafomet“. Udělal to proto, že se toto slovo poprvé objevilo v záznamech inkvizice vyslychající templáře, pocházejících ze 14. století, a on věděl, že si templáři v roce 1127 odvezli z Jeruzaléma mnoho starých rukopisů. Stejně jako svitky od Mrtvého moře pomohli rozluštit kód *atbaš* v současnosti, mohli podle jeho domněnky i templáři dostat do rukou esejské vysvětlující dokumenty. Když přepsal slovo „Bafomet“ do hebrejštiny a použil na jeho dešifrování *atbaš*, okamžitě z něho byla „Sofia“.³⁷

Přestože někteří z vyslýchaných templářů připustili, že jejich relikvií byla krásně zlatem zdobená hlava ženy, jiní řekli, že to byl vousatý muž, a tak dr. Schonfield zkusil jiný přístup. Ve středověké židovské kultuře kabaly, s níž byli templáři dobře obeznámeni, představoval muž s vousem Kosmického muže, který se v hebrejštině definoval jako *Chochma*. V přímém překladu znamená *Chochma* Moudrost - totéž, co znamená Sofia v řečtině. Zdá se, že při svých výpovědích inkvizici templáři nemluvili nepravdu. Ani si vzájemně neprotiřečili, když jednotlivě mluvili o relikvii, protože Bafomet = Sofia = Moudrost = Magdaléna.

Dr. Schonfield uzavřel svou zprávu poznámkou: „Asi nebude pochyb, že krásná hlava ženy templářů představuje Sofii v jejím ženském a isidském aspektu a že v křesťanské interpretaci byla spojována s Marií Magdalénou.“

Templářský portrét Bafometa-Sofie.

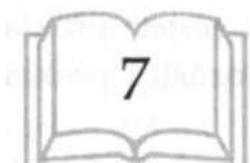
V této fázi je zjevné, že Magdaléniny ostatky templáři přechovávali od doby, kdy papež Bonifác VIII. započal v roce 1295 stavbu baziliky sv. Maxima. Ale vzhledem k tomu, že byl řád v roce 1307 ve Francii rozprášen, vyvstává otázka: Kdo měl v úschově tyto ostatky od roku 1307 do doby, než byla koncem 15. století otevřena nová bazilika? Odpověď se dozvíme v našem příběhu později.

Vzkříšení Lazara -

dřevořez

Julia Schnoora von Carolsfeld (1794-1872).

Pozoruhodné texty

Marta

V Janově evangeliu je uvedeno vyprávění o tom, jak Ježíš vzkřísil jistého Lazara z Betanie z hrobu.¹ Je to označováno za jeden z jeho prvních zázraků a píše se tam, že to byl důvod, proč se velekněz Josef Kaifáš a farizeové začali Ježíše bát a „smluvili se, že ho zabijí“ (Jan 11:47-53). Přesto se tento příběh, navzdory jeho zdánlivé důležitosti jako předzvěsti Ježíšova odsouzení a ukřižování, nevyskytuje u Matouše, Marka ani Lukáše.

Vzhledem k tomu, že se Janovo evangelium od ostatních tří v mnoha ohledech liší, označují se tato jako synoptická evangelia. Označení má původ v řeckém slově *syn-optikos* - „[viděný] stejným okem“. V tomto kontextu je Marek primárním evangeliem, z něhož vycházejí autoři Matoušova a Lukášova evangelia. Původní Markovo evangelium napsal v Římě kolega apoštola Pavla Johannes Marcus, o němž se ve Skutcích 12:25 mluví jako o Janu Markovi.² Kléméns Alexandrijský, duchovní žijící ve 2. století, potvrdil, že bylo rozšířeno v roce 66, kdy Židé z Judeje povstali proti římské vrchnosti. Právě během tohoto povstání se historický kronikář Josephus Flavius stal vojenským velitelem Galileje.

Židovská revolta byla hlavním důvodem, proč se Markovo evangelium veřejně šířilo po Římské říši - mělo totiž přinést naději v těžkých dobách. Aniž by šlo o nějakou souvislost s konfliktem v Judeji, dal krátce předtím císař Nero popravit Petra a Pavla a s křesťany se v Římě zacházelo velice krutě. Cílem evangelií bylo předat evangelijní

zvěst (řecky *euangelion*, což znamená „dobrá zpráva“). Rovněž anglické slovo *gospel*, překládané do češtiny jako „evangelium“, je anglosaský překlad z řečtiny s přesně stejným významem.

Jestliže by byl příběh o vzkříšení Lazara uveden u Marka, nacházel by se s velkou pravděpodobností i v Matoušově a Lukášově evangeliu, která vznikla o něco později v temže století. Janovo evangelium se od ostatních liší obsahem, slohem i koncepcí, protože je silně ovlivněno esejskou tradicí herodiánské éry. V důsledku toho má své stoupence, kteří hájí jeho odlišnost od synoptických evangelií. Přestože bylo zveřejněno až po ostatních třech, jeho rysy připomínající svitky od Mrtvého moře naznačují, že vzniklo kolem roku 37 po Kr.³ V Janově evangeliu se vyskytuje bezpočet drobností, které jinde nenajdeme - což je faktor, jenž přivedl mnoho vědců k závěru, že se spíše jedná o přesnější svědectví.

U Matouše a Lukáše jsou určité prvky, které se nevyskytují u Marka. Například příběh o narození Ježíše, který se u Marka a Jana zcela pomíjí. Avšak i když Matouš a Lukáš obsahují látky, které u Marka nejsou, je i u Marka mnoho materiálu, který se v ostatních synoptických evangeliích nevyskytuje. Proč tedy autor Markova evangelia nezahrnul něco tak důležitého jako vzkříšení Lazara? Proč Janovo evangelium jako jediné vypráví tento příběh?

V Janově popisu je uvedeno, že Marie Magdaléna a Marta byly Lazarovy sestry. Tyto ženy jsou za sestry považovány i v Lukášově vypravování o Ježíšově návštěvě v Martině domě. V tomto krátkém příběhu Martě vadí, že se musí o všechno starat sama, zatímco Marie sedí u Ježíšových nohou a povídá si s ním. Tato stručná epizoda sestává jen z pěti veršů (Lukáš 10:38-42), přesto byla inspirací pro mnoho obrazů od tak významných malířů, jako byli Vermeer, Brueghel, Rubens, Tintoretto a Velasquez.

Tento příběh a příběh o Lazarovi jsou jediné příležitosti, kdy se v Novém zákoně objevuje Marta. Nikde není uvedena jako řádná učednice Ježíšova a neobjevuje se u kříže

ani u hrobky s Ježíšovou matkou a jejími družkami. Spolu s Marií, Matkou Marií a Salome však figuruje v dokumentu *Pistis Sofia*. V této souvislosti se stejně účastní diskusí s Ježíšem o Moudrosti jedenáct let po jeho vzkříšení a je zaznamenáno, že byla s Magdalénou v Provinci.

Martiny ostatky leží pohřbeny v kostele po ní pojmenovaném v Tarasconu ve francouzské provincii Vienne. Kostel je postaven ve tvaru obrácené lodi, sloupy vypadají jako stěžně a jeho loď zdobí umělecké ztvárnění Magdaléniny cesty. Je tu i do zdi zasazená pamětní deska připomínající návštěvu kaple, která stávala na tomto místě, králem Clovisem v roce 500.⁴

Na základě rozhodnutí sv. Caesaria z Arles (470-542)⁵ se kolegiální chrám sv. Marty původně nazýval Sancta Mariae de Ratis (Sv. Marie z lodi) a ještě dnes se při nešporách v kostele čtou slova „Veni, Sponsa Christi, accipe coronam, quam tibi Dominus preeparavit in aeternum“ (Přiď, Nevěsto Kristova, přijmi korunu, kterou ti připravil Pán ve věčnosti). Co se Marty týče, je ve čtení přidáno toto:

Toto je jedna z oněch moudrých panen, které Pán našel bdící, protože když vzala svou lampu, vzala s sebou i olej. A o půlnoci nastal pláč. Hle, přichází Ženich, jděte mu naproti. A když Pán přišel, vešla s ním v manželství.⁶

Podobně jako vznešený titul „Marie“, také „Marta“ byl ve skutečnosti titul. Marta znamenala „Paní“ a rozdíl mezi Martami a Mariemi spočíval v tom, že Martám bylo dovoleno mít majetek, kdežto Mariím ne. Proto se o domu v Betanii u Lukáše 10:38 mluví konkrétně jako o domě Martině. Marta nebyla rodná sestra Marie Magdalény, byla to sestra kněze Šimona-Lazara. Marie Magdaléna byla jejich sestra podle vyznání s hodností *alma* (dívka), jak již bylo uvedeno ve 4. kapitole. Marta a Lazar byli ve skutečnosti Mariini příbuzní z matčiny strany, teta a strýc (viz schéma „Pokrevní linie Svatého grálu“, s. 380).

Odstranění důkazů

Vyjdeme-li z toho, že Markovo evangelium bylo do značné míry hlavním evangeliem v rámci synoptické trojice, je významné, že v jeho stavbě jsou dvě do očí bijící anomálie. Za prvé, známá verze obsahuje věci, které se nevyskytují ve starších řeckých rukopisech. Za druhé, Markovo evangelium neobsahuje oddíl, který *byl* v původní verzi.

Když se ve 4. století sestavoval Nový zákon, končilo Markovo evangelium nynější šestnáctou kapitolou, 8. veršem, který předchází vyprávění o událostech, které nastaly po vzkříšení.⁷ Tyto kratší rukopisy jsou součástí *Codex Vaticanus* a *Codex Sinaiticus* ve vatikánském archivu.⁸ Nyní se všeobecně má za to, že posledních dvanáct veršů ze 16. kapitoly u Marka vzhledem k jejich odlišnému literárnímu stylu dodali jako nově dopsané přídatky biskupové z koncilu, který vybíral spisy do Nového zákona, po roce 397.

V původní podobě končilo Markovo evangelium ve verši 16:8 tím, že Marie Magdaléna a další ženy odcházejí od prázdného Ježíšova hrobu. Verše byly přidány konkrétně s dvojím účelem. Podvržený verš 16:9 strategicky připomíná, že z Marie bylo vyhnáno sedm démonů, jak se o tom píše u Lukáše 8:2. Ve skutečnosti je to v této souvislosti jediný biblický odkaz, který má však ten účinek, že se v rozhodující fázi snižuje Mariin status. Vedle toho, ve stejně podvrženém verši 16:15 v Markově evangeliu, dává vzkříšený Ježíš svým učedníkům mužského pohlaví pokyn: „Jděte do celého světa a kažte evangelium všemu stvoření.“ Opět je to snaha úspěšně vymanévrovat Marii Magdalénu a ženy vůbec z evangelijního obrazu, aby se tak v hnutí podstatnilo výsadní právo mužů.⁹

V přímém rozporu s těmito dodanými verši bylo poměrně nedávno odhaleno, že z Markova evangelia byla před jeho zařazením do Nového zákona odstraněna podstatná část týkající se Marie Magdalény, Marty a vzkříšení Lazara. V roce 1958 Morton Smith, později profesor starověkých dějin na Columbia University, našel překvapující

rukopis ekumenického patriarchy Konstantinopole ve Věžní knihovně kláštera v Mar Saba blízko Kumránu. Tento klášter s terasami na skaliskách, táhnoucích se až k údolí Kidrón, je jedním z nejhonosnějších budov v Judeji.

Smith byl pověřen katalogizací knih v knihovně a během této práce učinil mimořádný objev. V jedné z knih sv. Ignatia Antiochejského z 1. století byl přepis dopisu napsaného Klementem Alexandrijským (150-215).¹⁰ Byl adresován jeho kolegovi Theodorovi a obsahoval malý neznámý úsek z Markova evangelia. Klementův dopis pojednával o nepravověrné skupině zvané karpokraté, kteří byli inspirováni učením Marty a Salome (tj. Heleny-Salome, manželky Šimona-Lazara, nikoli Ježíšovy sestry Sáry-Salome). Nařizovalo se v něm, aby části z původního obsahu Markova evangelia byly odstraněny, protože se neshodují s požadavky ortodoxie. Když Kléméns vysvětloval své důvody pro jejich škrtnutí, napsal:

Protože i kdyby [karpokraté] říkali něco pravdivého, ten, kdo miluje Pravdu, by s nimi stejně neměl souhlasit. Protože ne všechny pravdivé věci jsou Pravda; ani by se oné pravdě, která se jeví pravdivá podle lidských názorů, neměla dávat přednost před pravou Pravdou - tou podle víry. Člověk jim nesmí nikdy ustupovat, ani když prosazují své podvrhy, by neměl připustit, že tajné evangelium napsal Marek, ale měl by to popírat pod přísahou. Protože všem lidem se nesmějí říkat všechny pravdivé věci.¹²

V odstraněné části z Markova evangelia volá Lazar z hrobu na Ježíše ještě předtím, než z něho byl odvalen kámen.¹³ Z toho je jasné, že tento člověk nebyl fyzicky mrtvý a že Ježíšův akt „vzkříšení“ nebyl nadpřirozeným zázrakem v tom smyslu, jak se obvykle podává.

Vzhledem k tomu, že sv. Kléméns odstranil z Markova evangelia tuto zmínku o Lazarovi, neobjevuje se již u Matouše ani u Lukáše - pouze u Jana. Hlavní rozdíl mezi Ja-

nem a tajným Markovým vyprávěním se však vztahuje k chování Marie Magdalény v kontextu této události. U Jana 11:20-29 se píše:

Když Marta uslyšela, že Ježíš přichází, šla mu naproti. Marie zůstala doma... [Marta] zavolala svou sestru stranou a řekla jí: „Je tu Mistr a volá tě.“ Jak to Marie uslyšela, rychle vstala a šla k němu.

Není uveden žádný důvod Mariina váhavého chování, nicméně tato pasáž se jeví jako dosti výmluvná: Marta odešla z domu, ale Marie zůstala uvnitř do té doby, než ji zavolal Ježíš. Tato příhoda byla však mnohem podrobněji popsána v odstraněném úseku z Marka. Tam se vysvětluje, že Marie ve skutečnosti vyšla z domu s Martou již při první příležitosti, ale poté byla kárána učedníky a poslána dovnitř, aby tam čekala na Ježíšovy pokyny.

Pravdou je, že Ježíšova manželka Marie byla vázána přísnými pravidly, jimž podléhala každá nevěsta. Nebylo jí dovoleno opustit dům a pozdravit manžela, dokud se jí k tomu nedostalo jeho výslovného souhlasu.¹⁴ V Janově vyprávění je ponechána na svém vykázaném místě bez vysvětlení, ale podrobnější Markův text byl výslovně odstraněn, protože z něho manželská skutečnost vyplývala příliš jasně. Jak říká sám Kléméns, Markovo evangelium ukazuje Pravdu, nikoliv alternativní „pravdu podle víry“.

Vypuštění příběhu o Lazarovi je důvodem toho, že se vyprávění u Marka a Matouše o následném pomazání Ježíše Marií Magdalénou v Betanii odehrává v domě malomocného Šimona (u Lukáše označovaného za farizeje Šimona), a nikoli v domě Lazarově jako u Jana.¹⁵ Abychom pochopili význam, musíme se podívat na širší souvislosti této epizody. Je rovněž nutné rozumět biblickému užití slova „smrt“ v tomto kontextu, jak je stanoveno podle zákonických kódů ve svtcích od Mrtvého moře.

Muž nazývaný jako Lazar byl Ježíšův přítel a apoštol Šimon bývalý farizeus. V apoštolském výčtu u Matouše

10:4 a Marka 3:18 je nám představen jako Šimon Kananejský, kdežto u Lukáše 6:15 a ve Skutcích 1:13 se nazývá Šimon Zélóta. Zélóti byli militantní bojovníci za svobodu a zastánci války proti Římu - někdy byli označováni jako *kananités* (řecky „fanatici“).

Roku 32 po Kr. se Šimon dostal do konfliktu s vrchností, protože se účastnil neúspěšné revolty proti římskému gubernátorovi Pontiovi Pilátovi. Důvodem povstání, jak to líčí Josephus v *Židovských starožitnostech*, bylo to, že Pilatus používal veřejné fondy ke zlepšení své soukromé dodávky vody.¹⁶ Byla proti němu vznesena formální stížnost u soudu, načež Pilátovi vojáci známé stěžovatele zavraždili. Okamžitě poté následovala ozbrojená vzpoura, vedená Šimonem Zélótou. Tato revolta nejspíš musela skončit neúspěchem a Šimon byl na základě výnosu krále Heroda Agrippy I. postaven mimo zákon.

Podle židovského práva bylo postavení mimo zákon formou rozsudku smrti - spirituální popravou společenským zavržením (podobným exkomunikaci) - a mluvilo se o něm obrazně jako o „smrti“. Ale trvalo čtyři dny, než vešlo v platnost. Mezitím byl exkomunikovaný vysvělečen, zahalen do plátna,¹⁷ zavřen a považován za „smrtelně nemocného“. V případě Lazara Marta a Marie věděly, že jeho duše bude navždy odsouzena, pokud nebude třetího dne omilostněn (vzkříšen), a tak daly vědět Ježíšovi, že Šimon je „nemocný“ (Jan 11:3).

Zpočátku Ježíš nemohl nic dělat, protože takové vzkříšení mohl provést pouze velekněz nebo otec společenství a Ježíš nezastával kněžský úřad. Stalo se však, že Herodes Agrippa se pohádal s římskými autoritami a přišel o svou jurisdikci v krátkodobý prospěch svého strýce Heroda Antipy, který podporoval zélótskou akci proti Pilátovi. Antipas se chopil příležitosti a zrušil příkaz vedoucí ke zbavení práv a nařídil, aby byl Šimon vzkříšen z mrtvých.

Přestože období spirituální smrti (čtvrtý den po exkomunikaci) již pro Šimona nastalo, Ježíš se rozhodl vzít na sebe kněžský úkol a udělovat dispens při každé příleži-

tosti. Při tom potvrdil hodnost duchovně mrtvého Šimona jako Abrahamova pomocníka Elíezera (Lazar) a přikázal mu (přičemž ho oslovoval tímto novým titulem), aby povstal z náručí Abrahamova. A takto byl tedy Lazar (Šimon Zélóta) vzkříšen z mrtvých i bez oficiální sankce velekněze, Otce sanhedrinu, rady starších.

Ježíš zjevně porušil pravidla chrámové společnosti, ale Herodes Antipas tehdy zavázal hierarchii, aby tento fakt přijala pasivně - a pro široké masy byla tato politicky bezprecedentní událost skutečným zázrakem. Právě v té době (jak stojí v Janovi 11:47-53) se velekněz Kaifáš a farizeové „smluvili, že ho zabijí“.

Popis Šimona jako „malomocného“ se sem dobře hodí, protože společnost se k němu chovala jako k malomocnému a v důsledku exkomunikace byl považován za ohavně nečistého. To zase následně vysvětluje nezvyklé vyprávění o malomocném, který hostil významné hosty ve svém krásném domě (Matouš 26:6 a Marek 14:3).

Velké kacírství

V roce 1959 uveřejnil dominikánský mnich Antoine Dondaine kontroverzní traktát týkající se Ježíše a Marie Magdalény.¹⁸ Zpráva nesla název *Durand de Huesca et la polémique anti-cathare* (Durando d'Osca a antikatarská polemika) a byla napsána pro časopis *Archivum Fratrum Praedicatorum* - roční revue Dominikánského historického institutu v Římě.¹⁹ V diskusi o středověkých historických záznamech sekty katarů v jižní Francii Dondaine psal, že věřili, že „Marie Magdaléna byla ve skutečnosti manželka Kristova“.²⁰

Sto let před vyslýcháním templářů inkvizicí byli kataři z Languedoku (západo-severozápadně od Marseilles, u Lvího zálivu) těmi nejpronásledovanějšími heterodoxními křesťany neboli „heretiky“, jak byli označováni. Vedle své víry ohledně postavení Magdalény podporovali dě-

dictví *Desposyni* a mluvili o mesiášské pokrevní linii jako o *albigenských*. V jazyce staré Provence se elfka označovala jako *albi* (*elbe* nebo *ylbi*) a Albi bylo jméno hlavního katarského střediska v Languedoku. Bylo to z úcty k matrilineárnímu dědictví grálovské dynastie davidovské královské krve známé jako *Sangréal*. (I přes anglosaské mytologické užívání slova „elf“ [semitsky „elef“] se tento výraz ve starozákonní terminologii vztahoval k hlavě královského kmene.)²¹

V roce 1208 katary za jejich nekřesťanské chování přísně napomenul papež Inocenc III. Následujícího roku pak vytáhla papežská armáda o 30 000 mužích na území pod vládou Simona de Montfort. Vojáci byli zrádně ozdobeni rudým křížem křížáků Svaté země, ale jejich cíl byl zcela jiný. Byli vysláni, aby vyhubili asketickou katarskou sektu (Čisté), která byla podle papeže a francouzského krále Filipa II. odporně kacířská. Játka trvala třicet pět let, vyžádala si desítky tisíc životů a vyvrcholila krvavým masakrem u montségurského semináře, kde bylo v roce 1244 na kůly nabodnuto a zaživa upáleno dvě stě rukojmí.²²

Z náboženského hlediska bylo učení katarů v podstatě gnostické; byli to pozoruhodně duchovní lidé, kteří věřili, že duch je čistý, ale fyzická hmota je nečistá. Přestože jejich přesvědčení bylo ve srovnání s hrabivými snahami Říma neortodoxní, papežův strach z katarů byl zapříčiněn něčím mnohem hrozivějším. Říkalo se o nich, že jsou strážci velkého a posvátného pokladu spojeného s fantastickým a prastarým poznáním - jedinečně esoterické moudrosti zvané *Sapientia*, která přesahovala křesťanství. Languedocká oblast v podstatě tvořila v osmém století židovské království Septimánii a žilo v ní mnoho tradic o Lazarovi a Marii Magdaléně, o nichž mluvili jako o Matce Grálu křesťanství.²³

Podobně jako templáři byli i kataři výslovně tolerantní k židovské a muslimské kultuře. Ve skutečnosti bylo hrabatům toulouským vytýkáno, že udělují Židům veřejné úřady. Kataři rovněž zastávali rovnost pohlaví,²⁴ ale za to

vše byli katolickou inkvizicí (formálně založenou v roce 1233) zavrženi a násilně potlačeni a bylo proti nim vzneseno mnoho obvinění z rouhání a pohlavních úchylek. V rozporu s těmito obviněními se ve svědectvích mluvilo jedině o katarské „církvi lásky“ a o neúnavné oddanosti katarů službě Ježíšově. Věřili v Boha a Ducha svatého, modlili se modlitbu Páně a tvořili příkladnou společnost, která měla vlastní systém sociálního zabezpečení s charitativními školami a nemocnicemi. Dokonce nechali do svého jazyka, *langue d'oc* (jazyka západu; z tohoto francouzského slovního spojení pochází i název jejich kraje), přeložit Bibli a z jejich altruistických snah mělo prospěch i nekatarské obyvatelstvo.

Z praktického hlediska to znamenalo, že kataři byli prostě nonkonformisté, kteří kázali, aniž k tomu potřebovali nějaké povolení, a nepotřebovali ani žádné ustanovené kněze či bohatě zdobené kostely jako jejich katoličtí sousedé. Sv. Bernard z Clairvaux řekl: „Žádná kázání nejsou křesťanštější než jejich a jejich morálka je ryzí.“ Přesto na ně pod rouškou svaté misie přitáhla papežská armáda, aby jejich společnost smetla z povrchu zemského.

Edikt, kterým se tato likvidace přikazovala, se vztahoval nejen na samotné mystické katary, nýbrž i na všechny, kdo je podporovali - což zahrnovalo většinu obyvatel Languedoku. V té době byl tento region zcela nezávislým státem, ač byl geograficky součástí Francie. Politicky byl spojený spíše se severošpanělským pomezím a jeho vrchním pánem byl hrabě z Toulouse. Na rozdíl od atmosféry útlaku, která převládala v západní Evropě, byla languedocká společnost podstatně tolerantnější a kosmopolitnější.²⁵ Tento kraj byl ve skutečnosti prominentním centrem trubadúrské lyrické poezie a dvorské lásky, která kvetla pod patronátem hrabat z Béziers, Foix, Toulouse a Provence. Vyučovaly se zde klasické jazyky společně s literaturou, filozofií a matematikou. Oblast byla poměrně bohatá a obchodně stabilní, ale to vše se mělo změnit v roce 1209, kdy papežská vojska dorazila k úpatí Pyrene-

jí. Protože kataři podporovali dynastické albi-genské (královskou krev), barbarské válečné tažení se nazvalo křížovou výpravou proti albigenským.²⁶

Ze všech náboženských kultů, které ve středověku rozkvétaly, byl katarský nejméně nebezpečný a skutečnost, že kataři byli spojováni se zvláštním prastarým poznáním, nebyla ničím novým. Guilhelm de Toulouse de Gellone, král Septimánie, založil Židovskou akademii v Languedoku již o čtyři sta let dříve. Římští biskupové se však báli, že kataři jsou s to převrátit ortodoxní církevní učení, a pro zoufalý a fanatický režim tak existovalo pouze jediné řešení. Takže nakonec zazněl příkaz: „Zabijte je všechny!“

Magdalénský archiv

Již dříve jsme se dívali na traktát *Pistis Sofia* z *Askewova kodexu*, kde se popisuje, jak se Marie Magdaléna a apoštolově účastní Ježíšova vyučování v roce 44 po Kr. (viz s. 116). Avšak podobně jako v případě tajného Markova evangelia existují ještě další starobylé texty, které Marii líčí v méně obvyklém světle. Je to právě Magdaléna, které Hippolytus a předřímští křesťané dali titul *Apoštola apostolorum*, apoštolka apoštolů.

V roce 1969 formálně prohlásila katolická církev Marii za svatou (svátek 22. července), ale je zajímavé si povšimnout, že v 17. století byla žádost o totéž, vznesená dominikánským konventem v La Sainte-Baume, zamítnuta.²⁷ Tato aktivita ze strany francouzských dominikánů vznikla na podnět Fra Michaelise z Provence, aktivního reformátora v době jeho zvolení převorem v St Maximu la Sainte-Baume. Předtím v roce 1691 historik Thomas Souéges, který sestavil hesla svatých na každý den v dominikánském roce, napsal (když se dostal ke 22. červenci): „Marie Magdaléna, Matka Ochránitelka Řádu kazatelů.“ K tomu dodal osobní poznámku: „Byla jsi k nám tak laskavá, poctila jsi nás tím, že ses k nám chovala jako k dětem a bratřím.“

Zalíbilo se ti, žes chtěla, aby vzácné pozůstatky tvého těla byly střeženy a místo tvého pokání uctíváno."

Dvacátého června 1295 převzal první dominikánský převor Guillaume de Tonneins od cassianitů do vlastnictví svatyni Sainte-Baume a až na malou přestávku během Velké francouzské revoluce zůstali řeholníci v tomto sídle až do roku 1957. Poté byl klášter předán jeptiškám, které zde v roce 1872 založily svůj konvent. Po práci krále neapolského, sicilského a provensálského Karla II. v St Maximu la Sainte-Baume spolu s jeho dominikánským rádcem a zpovědníkem Pierrem de Lamanon byl svátek Marie Magdalény v dominikánském řádu poprvé slaven v roce 1297, jak bylo doporučeno generální kapitulou v Boloni.²⁸ Matkou Ochránkyní dominikánského řádu byla odevždy Ježíšova matka Marie, ale Marie Magdaléna byla stanovena jako jeho paralelní Matka Ochránitelka, což stavělo obě Marie na roven od samého počátku. Velice příhodně to vyjádřil Fra Mortier, autor *Dominikánské liturgie*: „Tělo Marie Magdalény stráží kazatelé; řád kazatelů je strážěn Magdalénou."²⁹

Svědectví o tom se nachází v obecné ikonografii Marie Magdalény, která byla umělecky vypoodobněna se sv. Dominikem a také se sv. Kateřinou Sienskou, přičleněnou k dominikánům, která navštívila La Sainte-Baume v roce 1376. Kolem roku 1320 si dominikánský biskup ze Savony objednal u italského malíře Simona Martiniho svůj portrét s Marií Magdalénou. Také ve dvacátých letech 14. století si františkán Teobaldo Pontano objednal u Giotta di Bondone neobvyklý portrét své osoby a Marie Magdalény. Tato freska v kapli sv. Magdalény v kostele sv. Františka v Assisi znázorňuje velice pokorného Pontana ve společnosti proporcčně obrovské Magdalény oblečené do červeného roucha (viz ilustrace 17).

V roce 1787 zveřejnil Père Lacordaire dominikánský rukopis s kázáním sv. Tomáše Akvinského, kde bylo uvedeno, že „červená je barvou víry".³⁰ To bylo do jisté míry v souladu s ortodoxním názorem církve, protože červená

byla barva kardinálů. Rozdíl tkvěl v tom, že Vatikán to v případě žen neuznával. Když měla žena na sobě červený kabát, bylo to nejen rouhání, nýbrž to značilo chtíč a chlípnost Šarlatové ženy. V klášterních kruzích bylo rovněž běžné Marii Magdalénu zobrazovat v bílém hábitu, jak vidíme například na portrétu s červeným vejcem (viz ilustrace 14). I to bylo pro římskou církev nepřijatelné, protože bílá byla barvou čistoty a hříšník ji nesměl mít na sobě. (K tématu pravidel ve výtvarném umění se ještě v pravý čas vrátíme.)

Neopominutelným důležitým detailem, který se týká trvalého zaobírání se Marií Magdalénou v kláštorech, je, že s ním začali již v roce 410 cassianitští mniši v Marseilles. Když katoličtí biskupové císaře Konstantina sestavovali na koncilu v Kartágu v roce 397 Nový zákon, bydlel zakladatel Jan Cassianus v Betlémě. Tenkrát bylo ustanoveno, že evangelia, epištoly a další texty, které nebudou vybrány do kánonu, budou zničeny, následkem čehož byly jejich kopie páleny a ukrývány v různých částech říše.

Cassianus přesně věděl, co tyto rukopisy obsahují o Marii Magdaléně, ale teprve když byla v 18. století objevena *Pistis Sofia* a nověji, v roce 1945, dalších 52 textů v Nag Hammádí, dostaly se tyto utajované dokumenty na světlo. Posledně zmíněné knihy byly ve skutečnosti zveřejněny až v 70. letech dvacátého století a přes 1500 let byl církevní Nový zákon jediným dostupným pramenem křesťanského Písma. Až teprve velice nedávno jsme se dozvěděli to, co kdysi věděl Jan Cassianus a čemu vždy věřili dominikánští bratři kazatelé.

Zapomenutá evangelia

Vzhledem k nedávným objevům, jako jsou svitky od Mrtvého moře a z Nag Hammádí a desítky tisíc dalších dokumentů ze starozákonní doby, které jsou nyní nacházeny, je již nemožné, aby mělo zavedené církevní dogma

takovou váhu jako po celou dobu její dlouhé tradice. Lidé mají samozřejmě právo věřit, čemu chtějí, ale nedávno objevené dokumenty vrhají zcela nové světlo na mnoho aspektů náboženských dějin. V některých případech potvrzují to, čemu se dlouho věřilo, ale v jiných vycházejí najevo další scénáře.

Slepá víra již není přijatelná, protože nyní je třeba vážit na nových vahách. Buď budeme brát plně v úvahu důkazy, které jsou v současné době k dispozici, nebo je budeme ignorovat a věřit bez ohledu na ně starým výkladům. Nyní zde máme alternativní vyprávění - možnosti, na jejichž základě si můžeme udělat uvážlivý úsudek. Není možné zpochybnit dogma na jedné straně a zavést dogma nové, jež má to první nahradit. Dogma je volitelný systém, který můžeme, nebo nemusíme přijímat, ale v prostředí svobodné vůle a volby fungovat nemůže.

Slovo „hereze“ (neboli „kacířství“; pozn. překl.) se odvozuje od řeckého výrazu *hairesis*, který znamená „volba“. Takže obvinění z hereze znamenalo popření možnosti volby. Za dob inkvizice bylo zločinem neřídít se pravidly Říma a dogmatickými názory biskupů. Dnes je tomu jinak; musí převažovat vlastní volba, ale měla by to být volba informovaná. K usnadnění tohoto procesu je třeba studovat nekanonický materiál, stejně jako ty dokumenty, které vybrali (za nás, ale bez našeho souhlasu) ti, kdo měli před mnoha sty lety své specifické zájmy.

Podíváme se tedy v krátkosti na to, jak přesně probíhal výběr novozákonních evangelií. Ale nejprve se zamyslíme nad některými knihami, které do kánonu vybrány nebyly - spisy, jež byly z toho či onoho důvodu vyloučeny.

Jeden z těchto textů, který znal i Jan Cassianus, stejně jako spis *Pistis Sofia*, nese název *Rozhovor Spasitelův*. Je to záznam dalšího dialogu otázka-odpověď, ale v užším kruhu, který se soustředí na Ježíše, Matouše, Tadeáše a Marii Magdalénu. Diskuse má v některých ohledech

mírně kabalistický ráz a jsou v ní i názvuky grálovské tradice v tom smyslu, že se v některých ohledech zabývá spásením a osobním dosažením Světla. Vychází z rozsáhlé sbírky Ježíšových výroků, označované jako „Q“ (od německého slova *die Quelle*, které znamená „pramen“). Mnohé z výroků se objevují u Jana i v synoptických evangeliích, ale jiné ne, přestože jsou zaznamenané jinde v kontextu „Q“. Důležitým aspektem *Rozhovoru Spasitelova*, alespoň co se našeho tématu týče, je skutečnost, že představuje Marii Magdalénu jako chápavou vizionářku, jako apoštolku, která vyniká nad jiné, a jako „ženu, která znala Všechno“.³¹

Kromě toho, že se o Ježíšovi říká, že Marii Magdalénu miloval, je v Novém zákoně jejich intimní blízkost zjevně zastřena. Není tomu tak ale ve *Filipově evangeliu*, kde se o vztahu Ježíše a Marie otevřeně hovoří:

A manželkou Spasitelovou je Marie Magdaléna.³² Ale Kristus ji miloval více než všechny učedníky a líbal ji na ústa. Ostatní učedníky to pohoršovalo a dávali najevo svůj nesouhlas. Říkali mu: „Proč ji miluješ více než nás všechny?“ Spasitel odpověděl a řekl jim: „Proč vás nemiluji jako ji? ... Veliké je tajemství manželství, protože bez něho by svět neexistoval. Existence světa závisí na člověku a existence člověka na manželství.“

I přes konkrétně uvedenou „manželku“ (královskou choť) a důležitost manželství v tomto oddílu je zvláště významná zmínka o líbání na ústa. Vztahuje se specificky k posvátným úřadům nevěsty a ženicha a v židovské pospolitosti nebylo známkou mimomanželské lásky nebo přátelství. Tyto polibky jsou součástí královského svatebního refrénu a předmětem první zmínky ve starozákonní Písni písní, jež začíná slovy: „Kéž políbí mě polibkem svých úst! Vždyť lepší je tvé laskání než víno.“

Dalším úchvatným textem je *Petrovo evangelium*. Francouzská archeologická mise v Káhiře ho v roce 1886 objevila v hrobě jednoho mnicha na starověkém hřbitově v Akhmímu (Panopolis) v Horním Egyptě.³³ Podobně jako v případě mnoha těchto starých pergamenových knih se i listy této rozpadly a mnohé bylo ztraceno. Přesto se zachovala část jejího fascinujícího obsahu, který svědčí o tradici, jež se datuje až do 2. století anatolských křesťanů z Rhossu.

Petrovo evangelium sleduje podobnou linii jako novozákonní evangelia v tom smyslu, že vypráví příběh o Ježíšově ukřižování, pohřbu a vzkříšení. Klade však v mnoha ohledech důraz na jiné věci a zvláštní důležitost připisuje

Zlomek *Evangelia Marie Magdalény*.

roli Marie Magdalény. Když se v něm vypráví o ženách u Ježíšova hrobu, nezmiňuje se toto evangelium vůbec o jeho matce ani o nikom dalším jménem - stojí tam prostě, že Marie Magdaléna „s sebou vzala své přátele a šla k hrobce, kam byl položen“. V dalším verši čteme jen o „Marii Magdaléně a té druhé Marii“.

Asi nejdůležitější knihou ze všech je *Evangelium Marie Magdalény*. Tento text byl součástí nálezů v Nag Hammádí, ale starší kopii našel v roce 1896 německý badatel dr. Carl Reinhardt v Káhiře. Kvůli dvěma světovým válkám nebyla přeložena a publikována až do roku 1955, kdy již byl k dispozici i druhý exemplář. V obou případech šlo o koptské texty, ale později se našly i dva starší zlomky v řečtině. Přestože bylo možné sestavit ze zlomků velkou část textu, nemálo ho ještě chybí - celkem deset stránek. Evangelium, jak ho zde máme k dispozici, začíná 4. kapitolou originálu. Vztahuje se k období bezprostředně po Ježíšově vzkříšení a říká se tam, že nějakou dobu po vzkříšení někteří apoštolově o této události nic nevěděli.

V textu se vypravuje, že apoštolově „velice lkali a říkali: Jak bychom mohli jít k pohanům a kázat evangelium o království Syna člověka? Když se k němu zachovali krutě, cožpak se nezachovají krutě i k nám?“ Marie Magdaléna, která již mluvila s Ježíšem u hrobu, jim na to mohla říci: „Přestaňte hořekovat. Není třeba se rmoutit. Místo toho seberte odvahu, protože jeho milost bude s vámi a kolem vás a ochrání vás.“

Petr na to řekl Marii: „Sestro, víme, že tě Spasitel miloval víc než jiné ženy. Řekni nám vše, co si pamatuješ z toho, co Spasitel řekl jenom tobě - všechno, co o něm víš, ale my ne.“

Marie vypravovala, že jí Ježíš řekl: „Požehnaní jste, když neochabnete při pohledu na mne: protože tam, kde je mysl, je i poklad.“ Na to Ondřej řekl bratřím: „Říkej si, co chceš, o tom, co bylo řečeno. Já ale nevěřím, že Spasitel toto řekl.“ Petr v souhlasu s Ondřejem dodal: „Cožpak by

skutečně mluvil soukromě se ženou, a ne otevřeně s námi?" Na to:

Marie zaplakala a řekla Petrovi: „Myslíš, že jsem si to všechno vymyslela, nebo že říkám pravdu o Spasiteli?" Leví odpověděl a řekl Petrovi: „Ty jsi byl vždy vznětlivý. Teď vidím, že se hádáš s touto ženou, jako byste byli nepřáteli. Ale jestliže ji Spasitel shledal hodnou, kdo jsi ty, abys ji odmítal? Spasitel ji jistě velmi dobře zná."

Když vezmeme v úvahu tyto komentáře, nikterak nepřekvapuje, že biskupové císaře Konstantina se rozhodli tato a podobně vyznívající evangelia odstranit. Nejen že byla Marie Magdaléna historicky mnohem významnější, než bylo přijatelné pro jejich establishment, v němž vládli muži, ale ukazuje se také, že byla ve velkém nesouladu s Petrem, v jehož jménu byla římská církev založena. *Desposyni*, dědici Ježíše a Marie Magdalény, byli největší hrozbou říšské mašinerie a navzdory pokračujícím císařským výnosům o pronásledování a fyzické likvidaci měli rodinní dědicové a jejich nazorejská církev v říši povážlivý vliv.

Vzhledem k tomu, že ke zvážení na koncilu v Kartágu byly desítky evangelií a textů, skončily tyto dokumenty a jim podobné ve stejném tavícím kotli. V tomto textovém výběru jsme se setkali se zmínkami o Marii Magdaléně jako manželce Ježíšově a s oddíly, kde se vysvětluje, že ji často líbal a miloval ji více než všechny ostatní. Byla označována za apoštolku apoštolů, chápavou vizionářku, která vynikala nad ostatní, ženu, která znala Všechno, a tu, jejíž srdce bylo nasměrováno na Království nebeské více než srdce všech jejích bratří. A všemu dává korunu skutečnost, že když se žárliví apoštolově mužského pohlaví Ježíše ptali, proč má Magdaléna mezi nimi tak významné postavení, odpověděl jim přednáškou o důležitosti manželství!

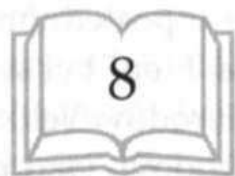
Pro říšskou církev existoval jediný způsob, jak takové rukopisy potlačit. Biskupové museli vyrobit nový dokument pro veřejnou potřebu - strategicky uspořádanou, oficiální a vnucenou knihu víry, která by je neobsahovala. A tak se zrodil Nový zákon.

*Tři Marie u prázdného hrobu -
dřevořez*

Julia Schnoora von Carolsfeld (1794-1872).

Ženy a církvev

Záležitost dat

Zvláštní skutečností v souvislosti s novozákonními evangelií je, přestože všechna vyprávějí v podstatě tentýž příběh, že nejsou vždy v takovém souladu, jak by si člověk možná představoval. Existují tam některá jedinečně se vyskytující vyprávění, jako například o svatbě v Káni a vzkříšení Lazara, ale když se tyto z porovnání vyjmou, zůstane ve všech základní příběh Ježíšova života a jeho nešťastné poslání. Je tam však mnoho nesrovnalostí ve způsobu, jakým je ono biografické vyprávění tlumočeno.

Dobrý příklad, jak se evangelia liší v tom, co říkají, se objevuje na samém počátku vypravování o narození, které je společné dvěma z nich. Marek se o té události nezmiňuje vůbec, kdežto Jan se jí dotýká jen mimochodem. Téma je v úplnosti pojednáno pouze u Matouše a Lukáše, ale jejich časový rámec se od sebe zcela liší.

U Matouše 2:3 dojde k narození během kralování Heroda, krále Judeje. Matouš 2:22 podrobně vypisuje, že synem tohoto krále je Archelaos, takže víme, že zmíněný Herodes je Herodes I. Veliký, který zemřel v roce, který dnes označujeme jako rok 4 př. Kr.

Lukáš 2:1-2 uvádí jinou chronologii a tvrdí, že Ježíš se narodil v roce sčítání lidu v Judeji, které nařídil císař Augustus, když Quirinius spravoval Sýrii. V *Židovských starožitnostech* z prvního století je zaznamenáno, že v Judeji byl skutečně kvůli daním proveden soupis lidu, který řídil římský senátor Quirinius na příkaz Caesara Au-

gusta.¹ Je to jediné zaznamenané sčítání lidu v tomto regionu a uskutečnilo se v posledním roce vlády syna Heroda Velikého Archelaa, který byl sesazen v roce 6 po Kr.²

Evangelia mluví o Herodovi Velikém i Herodovi Arche-laovi prostě jako o Herodovi, jako by šlo o jednu a tutéž osobu. Poté byli i galilejský Herodes Antipas, judsky Herodes Agrippa I., Herodes Agrippa II. a Herodes z Chalkidy podobně nazýváni „král Herodes“. Je proto nezbytné dostat chronologii evangelií do určité perspektivy, abychom věděli, o kterém Herodovi je v danou chvíli řeč.

Co se týče Ježíšova narození, můžeme vědět, že nastalo před rokem 4 př. Kr. (Matouš) a rokem 6 po Kr. (Lukáš). To tvoří minimálně devítiletý časový rozdíl a bez přístupu ke komunitním záznamům ve svitcích od Mrtvého moře by bylo zcela nemožné pochopit, proč v této otázce vládne taková neshoda. Vychází však najevo, že „narození“ byla událost o dvou částech. První bylo fyzické narození a poté to bylo narození do společenství. To druhé byl symbolický rituál znovuzrození, kdy bylo dítě obřadně zabaleno do lněné látky (obinadla) a obrazně uvedeno do společnosti. Toto je událost zaznamenaná u Lukáše, zatímco Matouš pojednává o Ježíšově dřívějším fyzickém narození.

Historicky dělil v esejské tradici tyto události se symbolikou narození interval dvanácti let.³ Narození do společenství předcházelo statusu *bar micva* (syn příkázání), který podle tradice datující se od středověku označoval členství v židovské pospolitosti od věku třinácti let. Lukáš vysvětluje, že druhá událost se konala v roce 6 po Kr. (v roce Quirinia a císařského nařízení o sčítání lidu), takže na základě toho můžeme zjistit, že Ježíš se ve skutečnosti narodil v roce 7 př. Kr., což bylo skutečně na sklonku vlády Heroda Velikého.

Nedorozumění ohledně tohoto dvanáctiletého zvyku vedlo k následnému omylu v překladech Lukášova evangelia, co se týče Ježíšova iniciačního vstupu do dospělosti. Ve verších 2:41-50 Lukášova evangelia se vypráví pří-

běh o tom, jak se Ježíš zdržel v Chrámu, když byl se svými rodiči v Jeruzalémě. Píše se tam, že k tomu došlo, když bylo Ježíšovi dvanáct let, ale mělo by se to ve skutečnosti vztahovat k jeho symbolickému „dvanáctému roku“. To není dvanáct let po příchodu na svět, ale dvanáct let po jeho narození do společnosti. Během pesachu toho roku bylo Ježíšovi ve skutečnosti dvacet čtyři let, což je věk společenské většiny. Místo aby doprovázel rodiče na související oslavy, zůstal v Chrámu, kde diskutoval o své hodnosti s učiteli,⁴ a říkal: „Což jste nevěděli, že musím být tam, kde jde o věc mého Otce?“ Jeho duchovním otcem, Otcem pospolitosti, byl v té době kněz Elíezer Anáš.

V biblických chronologiích se obvykle udává, že k narození došlo v roce 5 př. Kr. (například v publikaci *Oxford Concordance Bible*, Oxfordská biblická konkordance). To se liší od skutečnosti jen o dva roky - ale co má kterýkoli z těchto údajů společného s naším konvenčním udáváním letopočtu jako „před Kristem“ a „po Kristu“ (př. Kr. a po Kr.)?

První publikované pořadí biblických událostí se objevilo v roce 526 a vypočetl je mnich Dionysius Exiguus. Podle jeho počítání se Ježíš narodil v římském roce 754 AUC (*anno Urbis conditae*, což znamená „let po založení Města [Říma]“). V tomto kontextu se rok 754 AUC rovnal pozdějšímu kalendářnímu datu rok 1 po Kr., což také dává smysl označení *anno Domini* neboli „léta Páně“. První křesťanský vládce, který použil Dionysiův kalendář, byl v 8. století císař Karel Veliký a jeho užívání se postupně rozšířilo po celé Evropě a tak byly stanoveny i roky milénia, jak je uplatňujeme dnes.

Avšak později bylo rozhodnuto, že vzhledem k tomu, že se Ježíš narodil za vlády krále Heroda Velikého, musel se tedy narodit před Herodovou smrtí v roce 750 AUC, což bylo již stanoveno jako rok 4 př. Kr. V důsledku toho upravil mnichův kalendář anglický vydavatel William Eusebius Andrews z Norwiche (1774-1837) společně

se svými newyorskými protějšky Georgem Pardowem a Williamem Denmanem. Upřesnili jako rok Ježíšova narození rok 5 př. Kr. (749 AUC), rok před Herodovou smrtí. To je datum, které je nyní obvykle udáváno v moderních encyklopediích a podobných knihách, ale z dříve pevně stanovených pojmů „před Kristem“ a „po Kristu“ to dělá naprostý nesmysl.⁵

Díky zmatku v tomto postupném datování a měnění dat mohly sice současné oslavy milénia probíhat v roce 2000 podle libovolně zavedeného římského kalendáře, ale pokud měly mít nějaký vztah ke skutečnému Ježíšovu narození, dělo se tak se sedmiletým zpožděním.

Na základě toho můžeme vidět, že ačkoli Matouš ani Lukáš nejsou nepřesní, zdánlivě se při povrchním pohledu liší, pokud neporozumíme zvyklostem a terminologii evangelijní doby. Bez těchto znalostí můžeme nemalou část Nového zákona číst špatně. Při našem zkoumání života Marie Magdalény je nutné znát povahu některých tehdejších tradic, abychom mohli porozumět přesným detailům Mariina manželství s Ježíšem, které jsou uvedeny v Novém zákoně.

Ježíšovy narozeniny

Jeruzalémská událost o Ježíšových 24. narozeninách, týkající se jeho hodnosti, je vysloveně důležitá, protože z ní vyplývá přesný měsíc, a u Lukáše se praví, že se to stalo v době pesachu.

Starozákonní kniha Leviticus, verš 23:5, stanoví v této souvislosti zákon, že pesach Hospodinův je večer „14. dne prvního měsíce“. Židovský Nový rok se slaví v září a pesach je v březnu. Existuje však rozdíl mezi pojmy Nový rok a první měsíc, ačkoli žádný z nich neodpovídá cyklu leden-prosinec gregoriánského kalendáře.

Židovský Nový rok známý jako Roš ha-šana (Hlava či Počátek roku) nastává prvního a druhého dne měsíce tišri

(září-říjen), kdežto Leviticus mluví o Vzpomínkovém dni, Jom ha-zikaron, v měsíci nisanu (březen-duben). V praxi to znamená, že svátky připadají na měsíce rovnodennosti, březen a září. Trochu matoucí je, že „první měsíc“ židovského kalendáře není tišri, ale nisan - měsíc historicky používaný k výpočtu vlád králů.

Každopádně platí, že když Ježíš dosáhl svého „dváctého roku“ (věku dvaceti čtyř let) v roce 771 AUC (6 po Kr.) a převzal svou příslušnou hodnost od chrámových učenců během pesachu, můžeme z toho zjistit, že měl narozeniny počátkem měsíce nisanu (březen), před jeho 14. dnem, jak je stanoveno v pravidlech pro pesach uvedených v knize Leviticus.

Ve výpočtu přesného data se můžeme vrátit k datovacím pojmům Nového zákona, jak jsou uvedeny v esejském datování ve svitcích od Mrtvého moře. Ty začínají stanovením rovnodenností a slunovratů. V novozákonní řečtině se fráze *en ekenais tais hémerais* (v oněch dnech) vztahuje k měsíci rovnodennosti tišri (*září*), kdežto fráze *en tais hémerais ekenais* (ve dnech oněch) se vztahuje k měsíci rovnodennosti nisanu (březen). Fráze *en tais hémerais tautais* (ve dnech těchto) znamená tamuz (červen) a *en tautais tais hémerais* (v těchto dnech) je tevet (prosinec). Důležitým faktorem je umístění podstatného jména *hémerais* (dny).⁶

Dále, specifičtěji, se slova *treis hémerais* (tři dny) vztahují ke třetímu dni (úterý), přičemž neděle je první den atd. Když se používá definice jako *hémerai októ* (osmý den), myslí se tím den související s prvním dnem - to znamená osmý den po konkrétní nedělní události (tzn. následující neděli), místo aby se o něm mluvilo jako o prvním dnu v dalším týdenním cyklu. To je důležité, vezmeme-li v úvahu Lukášovo líčení Ježíšovy obřízky.

Smlouva obřízky je ustavena v Genesi 17:11-12, kde se praví, že obřízka se má provést, když je chlapci osm dní. To je doloženo v knize Leviticus 12:3. V souvislosti s Ježíšem se v Lukášově evangeliu ve verši 2:21 dočteme:

„Když uplynulo osm dní a nastal čas k jeho obřízce.“ Ale v původním řeckém textu není *októ hémerais* (osm dní), nýbrž *hémerai októ* (dne osmého), což označuje neděli následující po speciální neděli, dni prvním. Z knihy Leviticus však víme, že to bylo také osm dní po Ježíšově narození, což muselo být podobně v neděli. Dále víme, že to bylo v neděli před pesachem 14. nisanu (v březnu), což zužuje pole možností na jednu ze dvou nedělí.

Když se nyní vrátíme ke dnům měsíce, shledáme, že existovaly speciální definice klíčových dat s terminologií jako „tohoto dne“, „onoho dne“, „příštího dne“ a „poslední den“. První den v měsíci byl definován jako „tento den“, a to je pojem, kterým se označovalo rovněž datum římského Nového roku podle juliánského kalendáře, zavedeného roku 46 př. Kr. Pro Ježíšovy narozeniny se tohoto pojmu užívá velice specificky: „Tohoto dne se vám narodil.“ (Lukáš 2:11) a římský kalendář začínal 1. března.

Z toho lze učinit závěr, že datum Ježíšova narození je neděle 1. března roku 7 př. Kr. juliánského kalendáře. A podle *Finigan's Handbook of Biblical Chronology* (Finiganova příručka biblické chronologie) připadlo toto datum skutečně na neděli.⁷

Kvůli souladu s mesiášskou konvencí byly Ježíšovi později prisouzeny oficiální dynastické narozeniny 15. září, aby se jeho status stal regulérní. V jedné přísně ortodoxní tradici se jako doba Ježíšova narození dosud udává září (tišri), měsíc smíření (*Jom kipur*). To byl oficiálně určený měsíc narození dynastických dědiců bez ohledu na dobu, kdy se narodili skutečně.⁸ Teprve roku 314 po Kr. změnil císař Konstantin svévolně datum Ježíšových narozenin na 25. prosince. Vedl ho k tomu dvojí důvod. Za prvé, křesťanskou slavnost tak zbavil jakékoli souvislosti se židovstvím a zároveň se naznačilo, že Ježíš byl křesťan, a ne Žid. Za druhé, připadla tak na dobu pohanského svátku slunce následujícího po zimním slunovratu - na datum, které římsští občané již dobře znali.

Chot' Spasitelova

V některých případech sice evangelia určitou událost líčí shodně, v jejím podání jsou však mezi nimi významné rozdíly. Jednou z nich, jež se zvláště týká Marie Magdalény, je výjev u Ježíšova hrobu po ukřižování - výjev, který definuje vzkříšení.

Během Ježíšova ukřižování o pesachovém pátku roku 33 po Kr. vyjednával Josef z Arimateje s římským správcem Pontiem Pilátem, aby směl sundat Ježíšovo tělo z kříže již po několika hodinách visení. Mělo to usnadnit změnu popravčího postupu v souladu s dávným zákonem, který je zapsán ve starozákonní knize Deuteronomium 21:22-23 a potvrzen v kumránském *Chrámovém svitku*:

Bude-li nad někým pro hřích vynesena rozsudek smrti, bude-li usmrcen a ty jej pověsíš na strom, ne necháš jeho mrtvolu na stromu přes noc, ale bezpečně ho pohrbíš týž den.⁹

Pilát tudíž sankcionoval změnu postupu od pověšení (jak se projevuje v římském ukřižování) na alternativní židovský zvyk pohřbení zaživa (pozn. překl.: toto tvrzení je očividně nesmyslné). Ježíš byl poté položen do hrobky, která patřila Josefovi, a Marek 15:47 potvrzuje, že „Marie Magdaléna a Marie, matka Josesova (Ježíšova mladšího bratra), se dívaly, kam byl uložen“.

Druhého dne byl sabat, o kterém se evangelia mnoho nerozepisují. Pouze Matouš 27:62-66 se zmiňuje o této sobotě, ale vztahuje se to jednoduše k rozhovoru mezi Pilátem a židovskými staršími v Jeruzalémě, po kterém Pilát nařídil, aby u Ježíšovy hrobky hlídali dva strážci. Jinak všechna čtyři evangelia pokračují v příběhu od následujícího nedělního rána.

Když ženy přišly za svítání k hrobu, užasly, když našly kámen u vchodu do hrobky odvalený. Prakticky na tom nebylo nic překvapivého - odvalit ho mohl kdokoli. Ve

skutečnosti ho odvalily samy ženy, protože neměly důvod předpokládat, že jim někdo bránil ve vstupu. Nemyslitelná však byla skutečnost, že kámen byl odvalen o sabatu, svatém dni, během něhož bylo striktně zakázáno hýbat jakýmkoli břemenem. Záhadný nebyl akt odvalení kamene, nýbrž den jeho odvalení.

Ještě větší tajemství však spočívá v tom, kdo byl při této příležitosti s Marií Magdalénou. Evangelia se v tomto bodě neshodují a celkový obraz je zmatený.

Matouš 28:1 říká, že ke hrobu šla Ježíšova matka Marie a Marie Magdaléna, kdežto Marek 16:1 uvádí ještě Ježíšovu sestru Salome, zatímco u Jana 20:1 čteme, že Marie Magdaléna tam přišla zcela sama. U Marka, Lukáše a Jana se tvrdí, že když žena (ženy) přišla (přišly) na místo, byl kámen již odvalený. U Matouše se dočítáme, že tam hlídali dva strážci a kámen byl ještě na svém místě. Potom k úžasu žen i setníků „anděl Páně sestoupil z nebe ... a odvalil kámen“.

Následně se ukázalo, že Ježíš není v hrobce, do níž byl uložen. Podle Matouše 28:5-6 zavedl anděl ženy do hrobky. U Marka 16:4-5 tam šly samy a setkaly se tam s mládencem v bílém rouchu. Lukáš 24:3-4 se však zmiňuje o dvou mužích, kteří stáli uvnitř. Jan 20:2-12 vypráví, že Marie Magdaléna šla o tom zpravit Petra a ostatní učedníky ještě dříve, než s nimi do hrobky vstoupila. Poté, co její společnice odešly, našla Marie v hrobce sedět dva anděly.

Při konečné analýze není jasné, zda strážci existovali, nebo ne. Počet žen byl buď jedna, dvě, nebo tři. Možná tam byl i Petr, možná ne. Buď byl anděl venku, nebo mladý muž uvnitř; buď byli dva andělé uvnitř a možná seděli, nebo možná stáli. Co se týče kamene, byl za úsvitu možná ještě na svém místě, nebo už byl odvalený.

Existuje pouze jeden potenciální společný jmenovatel v tom všem: Ježíš už tam nebyl - ale ani to není jisté. Podle Jana 20:14-15 se Marie Magdaléna odvrátila od andělů a spatřila Ježíše, jak stojí v zahradě. Pohnula se smě-

rem k němu, ale Ježíš jí zabránil v objetí a řekl: „Nelni ke mně.“ (Jan 20:17)¹⁰

Toto jsou čtyři líčení, na nichž je založena celá tradice o vzkříšení, a přesto si vzájemně protiřečí téměř ve všech detailech. Proto následovaly spory táhnoucí se po celá staletí, zda vzkříšeného Krista viděla jako první Marie Magdaléna, nebo Petr. Neexistuje způsob, jak se dozvědět, které vyprávění je správné, pokud je ovšem jako celek vůbec nějaké správné. Ve skutečnosti na tom tolik nezáleží, ale vzhledem k tomu, že nekanonická evangelia *Petra* a *Marie Magdalény* připisují toto privilegium Marii, je pravděpodobné, že to byla skutečně ona.

Ve *Filipově evangeliu* se uvádí, že „byly tři, kdo stále chodily s Pánem ... jeho sestra a jeho matka a jeho choť byly všechny Marie“. Tyto tři byly u kříže a pravděpodobně i u hrobky. Na jiném místě v temže evangeliu stojí: „A chotí Spasitelovou je Marie Magdaléna.“ (Přesně vzato, každá z Ježíšových sester se nazývala *Marie*.)

Klíčem k postavení Marie Magdalény je v řeckém originálu slovo, z něhož pocházejí všechny překlady. „Choť“ je podle slovníku královská manželka; obecně nositelka titulu¹¹ a slovo použité ve *Filipově evangeliu* v této souvislosti je *koinónos* (choť). Tento výraz má zcela specifický význam; má pozitivně manželské konotace a vztahuje se výslovně na manželského sexuálního partnera.¹²

Ať už byla u hrobky jedna, dvě či tři ženy, tento scénář způsobil velký problém římské církvi, jež byla přece založena jako apoštolská církev svatého Petra. Právě z tohoto důvodu bylo k Markovu evangeliu ve 4. století přidáno podvržených dvanáct veršů a podobnými dodatky byla vybavena i synoptická evangelia Matouše a Lukáše.

S pomocí této strategie se status Marie Magdalény zmenšil, stejně jako význam jejích dědiců *Desposyni* a jejich nazorejského hnutí. Zbývalo jedině to, aby biskupové vymysleli nějaký vzorec, který by potlačil postavení žen obecně. A to se stalo prostřednictvím *Apoštolských konstitucí a Církevních kázeňských předpisů*.

Výběr evangelií

Nový zákon, jak ho známe, se začal utvářet v roce 367 po Kr., kdy byla knihovna spisů proseta sítem a připravena k výběru. Tuto počáteční část procesu vykonal biskup Athanasius Alexandrijský, který vynalezl i pojem „kánon“ (schválený zákon) a později byl znám jako otec ortodoxie.¹³ Předtím neexistovala žádná formálně sestavená kniha víry, pouze řada jednotlivých křesťanských textů, jež se v různých částech Římské říše těšily větší či menší oblibě.

Některá díla z Athanasiova užšího seznamu spisů-kandidátů schválil a ratifikoval koncil v Hippu roku 393 a koncil v Kartágu roku 397. Nicméně existovala různá kritéria, kterými se výběr řídil - první bylo, že evangelia vybraná do Nového zákona musí být napsána ve jménu vlastních Ježíšových apoštolů (nebo jim připisována). Zdá se však, že toto pravidlo se již od počátku nedodržovalo a čtyřmi evangelií, která se objevila pro schválené kanonické používání, byla evangelia Matoušovo, Markovo, Lukášovo a Janovo.

Podle apoštolských seznamů uvedených v Novém zákoně byli Matouš a Jan skutečně Ježíšovými apoštolý, ale Marek a Lukáš nikoli. Ve Skutcích apoštolů jsou uvedeni jako pozdější kolegové apoštola Pavla. Na druhé straně Tomáš, Filip a Petr jsou jmenováni mezi původními dvanácti apoštolý, a přesto byla evangelia nesoucí jejich jména vyřazena. Navíc bylo rozhodnuto, že mají být zničena, a lidé v celém Středozeří zakopávali a jinak ukrývali jejich kopie, společně s *Mariiným evangeliem* a mnohými dalšími texty, které byly zničehonic prohlášeny za kacířské.

Poté byl strategicky sestavený Nový zákon podroben mnoha redakčním zásahům a opravám, dokud nebyla verze, kterou dnes známe, teprve roku 1547 schválena koncilem v severoitalském Trentu.

Některé rané rukopisy byly objeveny až v poslední době, ale jejich existence nebyla pro historiky nábožen-

Biskupové předkládají svůj výběr evangelií císaři Konstantinovi
(z římského rukopisu pocházejícího ze 12. století).

ství žádným tajemstvím. Některé z nich, včetně *Tomášova evangelia*, *Evangelia Egyptanů* a *Evangelia pravdy*, byly citovány ve spisech starých církevních autorů, jako například Klementa Alexandrijského, Irenea Lyonského a Órigena Alexandrijského. Co tedy bylo skutečným kritériem výběru evangelií? Bylo to ryze sexistické pravidlo, které již předem vylučovalo vše, co podporovalo status žen v církvi nebo společnosti. Římská církev byla apoštolskou církví svatého Petra a Petrovy názory se dostatečně ozřejmily v *Tomášově evangeliu*, kde se píše, že Petr měl důrazné námitky proti přítomnosti Marie Magdalény v Ježíšově doprovodu. V textu je uvedeno, že v oslovení dalších apoštolů „jim Šimon Petr řekl: Ať od nás Marie odejde, protože ženy nejsou hodny života“.¹⁴

Kromě toho jsme již dříve zaznamenali Petrův nepochybný odpor k tomu, že Marie byla účastna i jiných příležitostí. V *Mariině evangeliu* Petr zpochybňuje její vztah s Ježíšem a říká: „Mluvil skutečně soukromě se ženou,

a ne svobodně s námi? Proč bychom měli měnit své názory a naslouchat jí?" A také v koptském traktátu *Pistis Sofia* si Petr stěžuje na Mariinu účast a žádá Ježíše, aby jí zabránil v tom, aby umenšovala jeho (tj. Petrovu) nadřazenost.

Od počátku existence komunity prvotních křesťanů v 1. století existovaly dvě odlišné frakce. Primární postavení mělo nazorejské hnutí Ježíšova bratra Jakuba, s nímž byli spojeni Šimon Zélóta, Filip, Tomáš a Tadeáš, společně s Judou, Salome, Marií Magdalénou a *desposynskou* rodinou obecně. Potom tu byla evangelikální škola Petra a Pavla (obecně označovaná jako pavlovské hnutí) se střediskem v Římě. Postupem času se z ní místo původního křesťanství stalo „církevnictví“ a nakonec převládla nad nazorejským bratrstvem, když se stala oficiálním státním náboženstvím císařů.

Ačkoli Konstantin zmanipuloval křesťanství tak, že se z něho ve 4. století stal hybrid zahrnující sluneční kult a další pohanské víry, nemůže být volán k odpovědnosti za všechnu degeneraci. Prvotní protagonisté toho, co se později stalo ortodoxní církví, zdeformovali náboženství tak, aby vyhovovalo jejich vlastním ambicím, již dávno před Konstantinem. Kléméns Alexandrijský odstranil příběh o Lazarovi z Markova evangelia kolem roku 195 a Quintus Tertullianus brojil proti ženské účasti zhruba v téže době a z *Pravidel církevní kázně* při tom citoval:

Ženě není dovoleno mluvit v církvi, ani jí není dovoleno křtít, ani obětovat eucharistii, ani si nárokovat žádnou mužskou funkci, nejméně pak kněžský úřad.

V této souvislosti Tertullián (církevní otec z Kartága) vyjádřil obecný pocit pavlovského hnutí - znovu opakoval a zdůraznil doložené názory svých předchůdců, zejména Petra a Pavla.

Ve *Filipově evangeliu* se o Marii Magdaléně říká, že byla symbolem božské moudrosti, ale biskupové rozvíjející se církve všechny takové texty odstranili, protože oslabovaly nadvládu ryze mužského kněžstva. Apoštol Pavel naopak ve svých epištolách vyjadřuje své učení takto:

Žena ať přijímá poučení mlčky, s veškerou podřízeností. Učit ženě nedovoluji. Žena nemá mít moc nad mužem, nýbrž má se nechat vést. (1. Timoteovi 2:11–12)

Takovéto direktivy se společně s dalšími podobnými prohlášeními nacházejí v *Apoštolských konstitucích* - rozvlácném a důkladném souboru nařízení katolické církve, které započal Kléméns a uzavřeli konstantinovští biskupové. Bývají označovány za „nejsvatější z kanonických knih a křesťanských zákonů“.¹⁵

Autoritativní edikty, jako ty právě citované, úspěšně potlačily odkaz Marie Magdalény. Aby se to zajistilo, šly *Apoštolské konstituce* skutečně tak daleko, že ji zmiňují jménem a dodávají: „Náš Učitel a Pán, sám Ježíš, když vyslal nás dvanáct, abychom získávali učedníky z lidu a mezi národy, nikdy neposlal kázat ženy.“ Potom, opět citující sv. Pavla (z 1. Korintským 11:3), pokračují: „Neboť je-li hlavou ženy muž, není rozumné, aby ostatní tělo ovládalo hlavu!“

Z textu *Konstitucí* jasně vyplývá, že v nazorejské komunitě byly ženy úzce zahrnuty do kněžské služby. Dokument proto dalekosáhle varuje před touto praxí a praví se v něm, že „těm, kdo to provozují, hrozí nikterak zanedbatelné nebezpečí“. Zvláště v diskusi o křtu se v *Apoštolských konstitucích* tvrdí, že je „špatné a bezbožné“, když žena vykonává tuto nebo jinou kněžskou funkci. Ospravedlňuje se to slovy, že „jestliže by byl křest vykonáván ženami, zajisté by náš Pán byl pokřtěn svou matkou, a nikoli Janem“. „Tyto kacírky,“ psal

Tertullián, „jak jsou jen troufalé! Nemají žádnou skromnost. Jsou tak opovážlivé, že vyučují a zapojují se do disputací.“¹⁶

Abychom to vše dostali do náležité perspektivy, měli bychom mít na paměti, že tato forma křesťanství před vznikem římské církve byla institucí velice se podobající židovskému pojetí. Následovníci byli prakticky žido-křesťané a lnuli k mnoha tradičním pojmům. V hebrejské společnosti se do minimálního počtu deseti lidí potřebných k tomu, aby se mohla konat synagogální bohoslužba, nikdy ženy nezapočítávaly.¹⁷ V *Palestinském talmudu* stojí: „Slova tóry budou zničena ohněm dříve, než by je směla vyučovat žena.“¹⁸ A se ženami se obecně zacházelo jako s méněcennými smrtelníky, kteří mají jen málo z privilegií mužů. Například v Deuteronomiu 22:23-27 je psáno, že panna, která je znásilněna ve městě, by měla být odsouzena k smrti, protože přeci mohla snadno křičet o pomoc!

Právě v souvislosti s takovými věcmi se liberálnější, tolerantnější a společensky vyrovnanější názory Ježíšova nazorejského bratrstva tak lišily. Existovala zde pozoruhodná míra rovnosti, která neměla obdoby v přísně židovské ani pozdější žido-křesťanské společnosti, ale římské křesťanství bohužel zdědilo netolerantní pohled takových, jako byl Tertullián.

Mnoho žen, které vedly skupiny v nazorejském stylu a byly prohlášeny za kacírky, bylo nositelkami učení pocházejícího od asketických terapeutů v Kumránu. Takové učení mělo spíše spirituální základ, kdežto římská forma křesťanství byla velice materialistická a mystické učení se vnímalo jako obrovská hrozba. Strategie Říma proti ženám-učitelkám spočívala v tom, že se měly považovat za hříšnice a za podřízené autoritě sv. Pavla, který napsal (v 1. Timoteovi 2:13-14): „Vždyť první byl stvořen Adam a pak Eva. A nebyl to také Adam, kdo byl oklamán, ale žena byla oklamána a dopustila se přestoupení.“

Do 2. století po Kr. začal v křesťanských církvích proces segregace: muži vykonávali obřady, ženy konaly bohoslužbu mlčky. Na konci onoho století pominula dokonce i tato úroveň zapojení a ženám byla účast na bohoslužbách zakázána docela. Když o nějaké ženě vešlo ve známost, že se účastní náboženské praxe, byla prohlášena za couru a čarodějnici.

V té době byli nazorejci nepopulární nejen u římských autorit, nýbrž byli krutě trápeni pavlovskými křesťany - zvláště pak Ireneem, biskupem v Lyonu (nar. kolem roku 120). Odsuzoval je jako kacíře za to, že tvrdili, že Ježíš byl člověk a neměl božský původ, jak pravila nová víra. Ve skutečnosti dokonce prohlásil, že Ježíš sám praktikoval špatné náboženství a že se osobně ve svých názorech mýlil! Ireneus napsal o nazorejcích, které nazýval *ebionity* (chudými), toto:

Oni stejně jako sám Ježíš a esejci a sádokovci přede dvěma sty lety vykládali své názory na Starý zákon. Odmítají pavlovské epištoly a odmítají i apoštola Pavla, nazývajíce ho odpadlíkem od Zákona.

Na oplátku zase nazorejci z *desposynského* hnutí označili Pavla za „renegáta a falešného apoštola“ a říkali, že jeho modlářské spisy by se měly odmítnout všechny.

Zvláště vzhledem ke strachu církve z Marie Magdalény byl pro ortodoxní trh vyroben mimořádný dokument. Stanovilo se v něm, co biskupové pokládají za Mariino místo v uspořádání věcí. Byl to přepis údajné diskuse mezi apoštoly, který nesl název *Apoštolský církevní řád*, a tvrdilo se v něm (co evangelia netvrdí), že Marie a Marta byly přítomny u poslední večeře. V tomto ohledu spíše potíral část své vlastní námitky tím, že takovou výsadu u žen připustil, nicméně měl výrazně destruktivní cíl. Výtah z údajné debaty zní následovně:

Jan řekl: „Když Učitel požehnal chléb a kalich a pro- nesl nad nimi slova ‚Toto je mé tělo a má krev‘, ne- nabídl je ženám, které jsou s námi.“ Marta řekla: „Nenabídl je Marii, protože ji viděl, jak se směje.“¹⁹

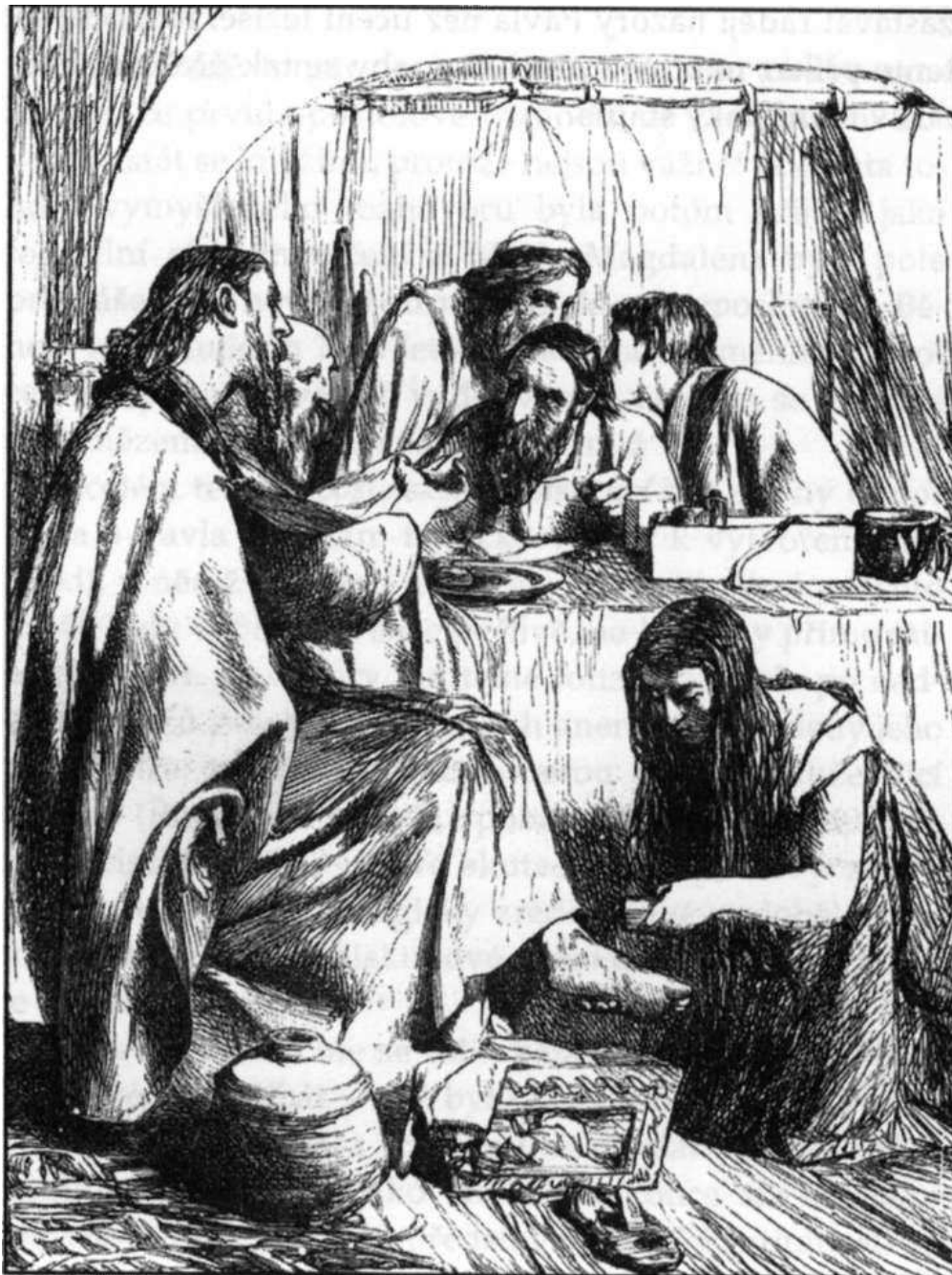
Na základě tohoto imaginárního dialogu církev pro- hlásila, že první apoštolově rozhodli, že ženám není do- voleno stát se kněžími, protože nejsou vážné! Podstata to- hoto vymyšleného rozhovoru byla potom přijata jako formální církevní učení a Marie Magdaléna byla poté prohlášena za nevěřící odpůrkyni, která neposlouchá. Bě- hem následujících 1600 let se toho moc nezměnilo a v ro- ce 1977 papež Pavel IV. vydal výnos, že žena se nemůže stát knězem, „protože náš Pán byl muž“!

V celém textu *Apoštolských konstituci* byl zjevný odpor Petra a Pavla k ženám takticky využit k vytvoření pro- středí, v němž vládou muži, ale citované výroky těchto mužů byly vybírány velice pečlivě, ne-li někdy přímo mi- mo kontext. Navzdory viditelné touze sv. Pavla po nad- vládě mužů jsou v jeho dopisech jmenovitě uvedeny jeho pomocnice: například Foibé, kterou nazval „služebnicí církve“ (Římanům 16:1-2), spolu s Julií (16:15) a mučed- nicí Priscillou (16:3–4). Ve skutečnosti žije Nový zákon (dokonce i v jeho strategicky zredigované podobě) žena- mi-učednicemi, ale biskupové římské církve se rozhodli je všechny ignorovat.

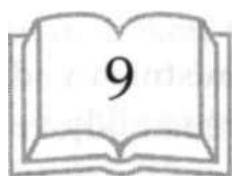
Církevní hierarchie se tolik bála žen, že pro její kněží byl zaveden celibát - což bylo pravidlo, které se v roce 1138 stalo zákonem a trvá dodnes. Avšak co biskupům vadilo, nebyly ženy jako takové, dokonce ani sexuální aktivita obecně; byla to představa kněžské intimnosti se ženami. Proč? Protože ženy se mohou stát matkami a podstatou mateřství je zachování pokrevní linie. A to bylo tabu, které muselo za každou cenu zůstat oddělené od nutné představy Ježíše.

Avšak v Bibli se nic takového netvrdilo. Ve skutečnosti to bylo právě naopak. Sv. Pavel totiž řekl ve své druhé

epištola Timoteovi 3:2-5, že biskup by měl být manžel jedné ženy a měl by mít děti. Vysvětloval, že muž, jenž má zkušenosti s vlastní domácností, je schopný se lépe starat o církev. Přestože si biskupové vybrali, že budou zastávat raději názory Pavla než učení Ježíše, rozhodli se tento příkaz naprosto přecházet, aby se tak přehlédli i Ježíšův manželský status.

Marie Magdaléna pomazává nohy Ježíše.

Posvátné manželství

Aspekty překladu

Během období, které trvalo od roku 397 až do 17. století, měla církev silné postavení, alespoň co se týče její literatury. Alexandrijská knihovna byla zničena, většina nekanonických spisů během jedné generace zapomenuta a Nový zákon převládl. Z pracovní základny řeckých rukopisů přepsaných z jejich původního znění Klementem a dalšími ve 2. století byly novozákonní edice, jako například *Codex Sinaiticus* a *Codex Vaticanus*, dokončeny krátce po koncilu v Kartágu.

Předtím v roce 383 pověřil papež Damasus I. učence římské církve sv. Jeronýma, aby přeložil různé texty do latiny. Jeroným vyřadil určitý počet spisů, které považoval za apokryfní (ukazující „skryté věci“), a sestavil *Vulgate editio* - edici spisů pro obecné použití. Ale nebylo tomu tak, že by měl každý jednu kopii Vulgáty.¹ Její „obecné“ použití spočívalo v tom, že se stala standardem pro čtení z kazatelny, takže v podstatě zůstalo na kněžích, jak si poradí s výkladem textu a co budou na jeho základě učit. Mohli tak vlastně kázat, co chtěli.

Vzhledem k tomu, že ve čtyřech evangeliích je mnoho rozdílů, bylo vynalezeno nové evangelium - zcela uhlazené vyprávění, které čerpalo ty nejpoutavější podrobnosti ze všech evangelií a pospojovalo je v romantický příběh, který nebyl nikdy nikým autenticky napsán. Jednu verzi tohoto kontinuálního vyprávění zkompiloval roku 175 syrský teolog Tatian. Ve známost vešla pod názvem *Diatessaron* - z řečtiny „Podle čtyř“.² Tento evangelijní příběh

se stále vyučuje velice podobným způsobem ještě v dnešních školách a církvích.

Existovalo několik místních vydání vybraných výtahů z Nového zákona, které vznikly ve středověku, ale nebyly příliš rozšířené.³ V Anglii oxfordský mistr John Wycliffe spolu s Johnem Purveyem a Nicholasem z Herefordu přeložili v roce 1382 Vulgátu do angličtiny - ale Vatikán jejich dílo odsoudil. V téže době Wycliffe otevřeně kritizoval církevní praktiky jako například odpouštění viny kněžími, zpověď a shovívavost, což mělo za následek jeho upálení jako kacíře a pálení jeho knih.

Univerzitní klerik William Tyndale přeložil do angličtiny Nový zákon z řeckých textů v roce 1526. Jeho práce se dostala do mnoha kostelů, ale krátce poté byla katolickou královnou Marií Tudorovnou zakázána. Švýcarští protestanti vytvořili v roce 1560 slavnou Ženevskou bibli, anglický překlad se nazýval Velká bible (Great Bible; vydal ji Tyndaleův žák Miles Coverdale) a královna Alžběta I. ho schválila pro svou novou anglikánskou církev. Následkem toho byla Římem exkomunikována. Mezitím se postupně v několika fázích mezi lety 1582 a 1910 objevovala nová, přístupnější verze Vulgáty zvaná Douai bible, určená katolíkům ve Francii.

Když v 16. století vrcholila protestantská reformace, nadřazenost latinské Bible úspěšně zpochybnil německý reformátor Martin Luther. Zhotovil úplný překlad z řeckých textů, čímž vzniklo vydání, které si lidé mohli opatřit a sami číst. Později vyšla v roce 1611 paralelní verze s autorizovaným vydáním Bible krále Jakuba. Právě s tímto nově tiskem vydaným textem se počínaje rokem 1620 angličtí Otcové poutníci a jejich pozdější následovníci plavili do Ameriky. Když přistáli u jejích břehů, usídlili se na různých místech na východním pobřeží a jejich místně se různící výklad dal vzniknout mnoha malým (a často mezi sebou soupeřícím) církevním hnutím, jako období větších křesťanských denominací v Británii a Evropě. Protestantský misionář John Eliot v Massachu-

setts nebyl se svou anglickou Biblií spokojený, a tak v roce 1663 vytvořil místní idiomatickou verzi v nyní odlišném místním jazyce té doby.

Jak přesný tedy byl překlad krále Jakuba, který zůstává dodnes normativním modelem? Byl to z větší části přepis Great Bible (Velké bible), která byla přeložena z řeckých textů. Netrpí povážlivými nepřesnostmi latinské Vulgáty, nicméně je mnoho míst, kde starověká řecká, aramejská a jiná semitská slova postrádají v jakubovské angličtině odpovídající protějšek. Proto došlo k některých chybám. Na dvě z nich jsme se již podívali,⁴ kdy se *alma* (mladá žena) stala „pannou“ a *ho tekton* (mistr umění) „tesařem“.

Zvláště významná nepřesnost tohoto druhu se nachází u Lukáše ve verších 7:37, kde je Marie Magdaléna charakterizována jako „hříšnice“, když poprvé pomazává Ježíšovi nohy. (Před druhým pomazáním v Betanii se v Janovi 11:2 vysvětluje, že to byla ona, kdo pomazal Ježíše již dříve.) Lukášova zmínka je jediné místo, kdy je Marie označena za hříšnici, ale ve skutečnosti je to špatný překlad. Původní řecké slovo *hamartólos* byl sportovní termín, který označoval „toho, jenž minul cíl“. Používal se v lučištnictví a podobných oblastech a vztahoval se k tomu, že člověk „byl mimo cílový plán“. V běžném užití se takto označuje ten, kdo nedodržel určité učení, kdo se odchyloval od obvyklé praxe - ale nemělo to nic společného s hříchem. Podobně jako *ho tekton* („tesař“) v případě Josefa, i pojem „hřích“ byl výsledkem překladu, protože v angličtině neexistovalo slovo odpovídající výrazu *hamartólos*. V Lukášově evangeliu 5:8 se apoštol Pavel označuje jako *anér* (ženatý muž) *hamartólos*, což se podobně překládá jako „jsem hříšník“ (*anér* znamená prostě „muž“, bez ohledu na to, zda ženatý, nebo svobodný; pozn. překl.).

Další překladatelská chyba, která se vztahuje k Ježíšovým rodičům a jeho narození, vedla k nyní rozšířenému, avšak mylnému názoru, totiž že se Ježíš narodil ve stáji.

Tato představa však nemá nijaké opodstatnění. V žádném původním evangeliu není jediná zmínka o stáji a toto ani podobné slovo se v Bibli krále Jakuba nenachází. Ve skutečnosti se v Matoušově evangeliu 2:11 jasně říká, že malý Ježíš ležel v domě: „Vešli do domu a uviděli dítě s Marií, jeho matkou; padli na zem a klaněli se mu.“

Jak jsme viděli, Lukáš je jediným evangeliem, které pojednává o narození, a právě zde vzniká překladatelský zmatek - nikoli však ze zmínky o stáji, nýbrž protože u Lukáše 2:7 se praví, že Ježíš byl položen do jeslí, „protože se pro ně nenašlo místo v hostinci“. V Judeji 1. století však ve skutečnosti žádné hostince nebyly. Poutníci byli zváni do domů a poskytnout ubytování se považovalo za náboženskou povinnost.⁵ V původním řeckém textu (z něhož byl překlad zhotoven) se říká, že nebylo „*topos v kataluma*“, což znamená, že nebylo „*místa* (či zaopatření) v *místnosti*“.⁶ Stručně řečeno, Ježíš byl položen do jeslí, protože v místnosti nebyla kolébka. Jesle byly (a stále jsou) zařízení, do něhož se dávala potrava zvířatům⁷ a nebylo vůbec nezvyklé, když se použily jako improvizovaná kolébka.

Šarlatová žena

K dalším podobným překladatelským omylům dochází, když se biblické pojmy ztotožňují se slovy, jejichž význam se v průběhu staletí změnil. Výmluvným příkladem toho je Matouš 21:31, kde se praví: „Ježíš jim řekl: ‚Amen, pravím vám, že publikáni a nevěstky předcházejí vás do Božího království.‘“ V dnešní angličtině je publikán „provozovatel veřejného domu“ (v angličtině *a pub*) - hospodský. V biblických dobách byl publikán výběrčí daní. Pro naše zkoumání je však důležitější slovo „nevěstka“, které se často chybně uvádí v překladech starověkých textů.

Již dříve jsme se zabývali definicí „děvky“ (anglicky *whore*), jak byla přisuzována Sofii a Marii Magdaléně. Slo-

vo *whore*, „děvka, kurva“, se do angličtiny dostalo ze středověké němčiny, kde se slovo *hoře* vztahovalo spíš ke smilstvu než k prostituci, jak se později tento výraz začal chápat.

Anglické slovo „harlot“ (překládané do češtiny jako „hampejznice, děvka“) nemá nic společného ani s jedním z těchto pojmů a ve skutečnosti to bylo až do 15. století slovo používané ryze pro označení (určitých) mužů.⁸ Ženskou konotaci získalo, až když se začalo používat jako zkomolenina výrazu „whorelet“⁹ (malá děvka - slangový výraz pro cikánské květinářky). Předtím však toto slovo znamenalo „pobuda“ nebo „tulák“.

Když se tento pojem začal používat jako označení pro některé ženy v souvislosti s „malou děvkou“, měl sloužit i jako způsob, jak překládat starověké a nejasné slovo *hierodulé*. To se objevuje již v sumerské *Písni Inanny* z doby kolem 2500 let př. Kr. (před starozákonní dobou Abrahmovou).¹⁰ Eroticky laděná *Píseň* se vztahovala k posvátnému svazku bohyně, která si vzala za muže pastýře Dummuziho (či Tammúze, jehož oplakávaly ženy, jak je uvedeno v knize proroka Ezechiela 8:14).

Tehdy se králové označovali za „pastýře“, byli strážci svých stád a bohyně (Inanna nebo Ištar) byla *Magdal-eder*, Strážná věž stáda. Předsedala Velkému domu *E-gal*. Jak jsme viděli, právě z této hodnosti pochází titul Magdaléna. Je zvláště významné, že když Marie vstupuje na scénu v Lukášově evangeliu 2:2 (chronologicky první zmínka o ní), je uvedena jako „Marie zvaná Magdaléna“ a obecně se označuje jako *ta* Magdaléna. Tyto zmínky o jejím statusu *Magdal-eder* mají výslovnou důležitost; Magdaléna znamenala hodnost, nikoli příjmení ani nic odvozeného od nějakého místa.

V mezopotamském Sumeru (zemi Abrahamově: Genesis 11:28-31)“ se kněz-král nazýval *sanga-lugal* - z čehož pochází i francouzský výraz *sang* (krev) jako například v *Sangréal*, Krvi královské¹² - a jeho hůl shromáždění byla totéž co pastýřská hůl (berla). Nedlouho poté si i křesťan-

ská církev uzurpovala pro své biskupy královskou berlu jako nástroj autority. Inanna, královna-bohyně, byla považována za „nositelku číše“, jejíž posvátná esence, „nektar nejvyšší kvality“, se nazývala *Gra-al* (v pozdější angličtině „the Grail“, v češtině pak „Grál“). Od viktoriánských dob začal být Svatý grál spojován s pohárem, který použil Ježíš při poslední večeři, ale tak tomu v původním příběhu nikdy nebylo. Pojem Grál existoval dlouho před Ježíšem.¹³

V kontextu toho všeho byla *hierodulé* (představovaná Inannou) nejsvatějším aspektem svatebního rituálu. Inanna, bohyně světla a ohně, byla později ztotožněna s Dianou devíti ohňů (*an-na* je akkadský výraz označující „ohnivý kámen“). Její symbol, jak se vyskytuje na mincích té doby, byl *Rosi-crucis* - Pohár rosy - kříž v kruhu, původní emblém Svatého grálu.¹⁴

V klášterních souvislostech byly *hierodulai* (množné číslo) „svaté ženy“, spojované v novozákonních dobách s velebněžkami řádu Diany Efeské. Odění *hierodulai* bylo červené. Představovaly *ritu* (pravdu), z čehož pochází slovo „rituál“. Vzhledem ke kněžskému atributu Marie Magdalény jako symbolické *hierodulé* ji umělci často zpodobňovali v červeném oděvu (viz ilustrace 17 a 18). Kvůli jazykovému pokroucení se z *hierodulé* stala *harlot* (anglicky „děvka“), krátce před tím, než byla Bible přeložena do angličtiny, začala být Inanna Veliká spojována s Nevěstkou babylonskou v knize Zjevení 17:1-5 a červená byla dáována do přímé souvislosti s prostitucí. Ve skutečnosti prostitutky stále ještě používají zvrácené církevní obrazivosti tím, že se oblékají do červené nebo se ukazují v červeném světle.

Nicméně *hierodulé* tvořila podstatu posvátného manželství označovaného jako *hieros gamos*. *Píseň Inanny* byla dřívější verzí starozákonní Písně písní a právě zde se vysvětluje svatební obřad *hieros gamos* - posvátný rituál, který se opakuje v novozákonních výjevech s Ježíšem a Marií Magdalénou.

Ženská duchovenská služba

Když uvážíme výroky sv. Pavla na adresu žen a jejich služby, zdá se, že tu je trvalá anomálie. Místy upoutává pozornost čtenářů ke svým jednotlivým pomocnicím a chválí je za jejich práci, kdežto při jiných příležitostech ženám zakazuje, aby se jakýmkoli způsobem podílely na bohoslužbě, natož pak na vykonávání duchovenských povinností.

Zdá se, že tomu bude asi tak, že takoví jako Kléméns, Tertullianus a další, kteří později sestavovali *Apoštolské konstituce*, vybrali z Pavlových spisů pasáže, které se nejvíce hodily k zájmům, jež sledovali, a zbytek ignorovali. Ale to ještě nevysvětluje Pavlova rozporná měřítká v této souvislosti, která vedla mnohé teology k podezření, že Pavlovy epištoly byly před zveřejněním upraveny tak, aby vyhovovaly určitým požadavkům. Další uvádějí, že možná nenapsal osobně epištoly v té podobě, v jaké jsou předkládány. Ve skutečnosti není způsob, jak to dokázat, protože původní dopisy již neexistují, ale je zjevné, že je tu jisté časové období mezi Pavlem a těmi, kdo používali jeho díla na podporu nově vzniklé větve křesťanské víry.

Pavel se v Novém zákoně objevuje v roce 40 po Kr. a umučen byl v roce 64. Tertullianus se narodil v roce 160 po Kr., Kléméns byl jeho současník a zemřel v roce 215 a Konstantinův první koncil v Nikaji se konal roku 325. Bez ohledu na 261 let dělicích sv. Pavla od ustanovení římské církve tu bylo ještě více než sto let od Pavlovy smrti k působení církevních otců. Mezitím byli křesťané v říši pronásledováni, zvláště pak v Římě, kde byli popraveni Petr a Pavel.

Není pochyb, že Pavel musel vykonat těžkou práci. Zatímco Ježíš a jeho apoštolově působili na území jim známé vlasti, Pavlova misie byla odlišná. Úkol, jenž mu připadl, znamenal šířit křesťanskou zvěst po řecky mluvících zemích na pobřeží Středoziemního moře. V tomto prostředí musel soupeřit s mnoha pohanskými představami. Existovalo tu mnoho náboženství, jejichž bohové a proroci se

měli narodit z panny a vzdorovali smrti na ten či onen způsob. Všichni byli nadpřirozeného původu a měli ohromující moc nad obyčejnými smrtelníky. Abychom byli k Pavlovi spravedliví, musíme připustit, že se určitě setkal s problémy, s nimiž původní apoštolově nebyli ve svém domácím prostředí nikdy konfrontováni. Ale jeho strategie úspěchu tváří v tvář takovým protivenstvím znamenala představit Ježíše způsobem, který by překonal i tyto paranormální modly. Nakonec to však byl právě transcendentní Ježíš z Pavlovy dílny, který se později stal božským Ježíšem ortodoxního křesťanství.

Původně byl Pavel (Saul z Tarsu) zbožným Hebrejem a vychovatelem syna krále Heroda Agrippy I. K liberálnější nazorejcům konvertoval, když jel do Damašku, aby tam uvěznil Ježíšovy učedníky, jejichž helénistické učení bylo v rozporu s hebrejským právem. Ve Skutcích 9:1-2 je psáno, že rozhodnutí k tomu bylo vydáno na základě mandátu jeruzalémského velekněze, ale tak to být nemohlo, neboť židovská chrámová rada starších, sanhedrin, neměla v Sýrii žádnou pravomoc.¹⁵ Mnohem pravděpodobnější je, že jelikož byl Pavel spojen s herodovskou administrativou, pracoval pro Římany při jejich snaze potlačit nazorejce.¹⁶

Bez ohledu na to spočívá významný aspekt Pavlova příběhu v jeho obrácení a ve skutečnosti, že když byl později obviněn z vyvolávání nepokojů vladařem Caesareie, jeho žalobce tvrdil: „Shledali jsme, že tento člověk jako morová nákaza po celém světě vyvolává nepokoje mezi Židy a je hlavou nazorejské sekty." (Skutky 24:5)

Po zkušenosti s apoštolou v Damašku se Pavel stal nazorejcem a právě v tomto kontextu vidíme, že pracuje se ženami ve službě Ježíšovi. Jestliže se nyní znovu podíváme na zmínky o pomocnicích v jeho epištolách, najdeme tu opakující se chybu v překladu z řeckých kopií jeho dopisů.¹⁷

Když se Pavel zmiňuje například o Foibé, čteme, že byla „služebnicí církve" (Římanům 16:1). Když se to však

přeloží správně, tím slovem není „služebnice“, nýbrž „diakonka“.¹⁸ Po tomto zjištění začíná být jasné, že tu byl zásadní rozdíl mezi nazorejskou praxí a ideály „nové církve“, jež hlásal Tertullianus o více než sto let později. Říká se nám, že od počátku své služby měl Ježíš vedle matky a sester další pomocnice. Existovala samozřejmě Marie Magdaléna a Marta, ale Lukáš 8:3 také zmiňuje „Janu, ženu Herodova správce Chuzy“, Zuzanu a mnohé jiné, „které mu ze svých prostředků sloužily“.

Nazorejské křesťanské hnutí Ježíše, apoštolově, sv. Pavel a další zakladatelé Nového zákona nebyli totéž co pozdější křesťanství Klementa nebo Tertulliana, nic takového. Ani nebylo pozdějším „církevnictvím“ biskupů Říma. Jak jsme viděli, byl to nejhroživější soupeř těchto institucí; bratrstvo, které Eusebius potvrdil, vedli dědicové *Desposyni* v „přísné dynastické posloupnosti“. Podobně jako podával sv. Pavel přehnaný obraz Ježíšův kvůli svým pohanským posluchačům, není pochyb, že i pozdější otcové nové církve zmanipulovali Pavlovy spisy tak, aby se hodily jejich účelům, stejně jako sv. Kléméns provedl bezostyšně zásahy do Markova evangelia.

Dokonce ještě během svého života měl Pavel příležitost varovat lidi před podvrženými dopisy, jejichž byl údajným autorem,¹⁹ a nebylo nezvyklé, že byly vytvářeny dopisy z propagandistických důvodů.²⁰ Pavlovy dopisy Timoteovi, Titovi a Filemonovi byly podrobeny speciálnímu lingvistickému zkoumání a o jejich autentičnosti existují značné pochyby.²¹ Tyto jednotlivcům adresované listy (známé jako pastorální epištoly) se velice liší stylem i slovníkem od těch, které jsou adresovány sborům v Korintu, Galatii a Thessalonice. Právě v 1. epištole Timoteovi se nacházejí domnělé Pavlovy poznámky související s útlakem žen,²² ale vědci jsou nyní přesvědčeni, že byly jako falzum napsány dlouhou dobu po Pavlově smrti.

Vezmeme-li toto v úvahu, měli bychom se podívat na některé starší doklady v této souvislosti, abychom viděli,

co mají obecně ohledně žen v duchovenské službě co říci neprosazované spisy. Překvapivě zjišťujeme, že Kléméns Alexandrijský ve svém *Komentáři k 1. Korintským* napsal, že apoštolově pracovali ve společnosti se ženami, které byly „sestry“ a „spoluslužebnice“. Když psal Órigenés Alexandrijský (185-254) o Pavlově pomocnici Foibé, zmínil se, že ženy byly „v církvi ustanoveny jako diakonky“. Římský senátor Plinius mladší psal o diakonkách v roce 112 po Kr. V zápisu z nikajského koncilu je zaznamenána diskuse o církevní roli diakonek, jak o ní diskutoval Epifaneios ze Salaminy (315-403), sv. Basileios z Caesareie (329-379) a mnozí další. Možná je nejvíce ohromující to, že navzdory všemu protiženskému obsahu zmíněnému v předchozí kapitole (viz s. 171) a na rozdíl od obecného tónu dokumentu, stanovují dokonce i *Apoštolské konstituce* rozdíly v úřadu mezi diákonky a diakonkami.²³

Je proto nelogické a pro církevní hierarchii zcela nerepresentativní, aby tvrdila, že „Náš Učitel a Pán, sám Ježíš, když vyslal nás dvanáct, abychom získávali učedníky z lidu a mezi národy, nikdy neposlal kázat ženy“. Z dokumentů mimo veškerou pochybnost vyplývá, že to nebyla pravda. Praxe ordinování žen do duchovenského úřadu trvala ještě dlouho po novozákonní době. Asi nejrenomovanější z těchto žen byla ve 4. století sv. Olympias z Konstantinopole.

Rodiče zanechali Olympiádě obrovský majetek a ona se vdala za Nebridia, prefekta Konstantinopole. Krátce nato zemřel a Olympias, mladá, bohatá a bezdětná vdova, dala postavit chrám *Hagia Sofia* - hlavní kostel ve městě, kde byla arcibiskupem Nektariem vysvěcena jako diakonka. Poté pracovala s jeho nástupcem, slavným sv. Janem Zlatoústým. Byzantská církev vděčí za značnou část svého historického úspěchu a prestiže Olympiádě, stejně jako i celá východní říše, která měla veliký prospěch z její filantropie vůči chudým.²⁴

Dynastický sňatek

Biblické *almy* Nového zákona (včetně Ježíšovy matky Marie a Marie Magdalény) byly totéž co klášterní jeptišky, vychovávané a vzdělávané s vyhlídkou na dynastický sňatek. Byly to vysoce urozené kněžky, nazvané tak plným právem, jež měly povinnost dodržovat různé kmenové řády, jako například řády kmene Dan, Ašer a Menashe, a příslušely k asketickému společenství terapeutů v Kumránu.²⁵

O esejcích v Kumránu a na poušti v Judeji se často říká, že žili v celibátu, a z větší části tomu tak i bylo. Přetrvali však mnoho generací, a tudíž se museli množit, i když za dodržování velice přísných pravidel. Sexuální aktivita nebyla náplní volného času ani způsobem, jak si užívat rozkoš, ani nutně nesouvisela s láskou k partnerovi. Pravidla byla striktní a dohlíželi na ně andělští kněží jako například Gabriel, o kterém tu již byla zmínka. Josephus mohl na základě své zkušenosti z první ruky o sektě esejců mnoho vyprávět ve svých *Židovských starožitnostech* a *Židovské válce*.

Co se týče Ježíšovy matky Marie, jak v Matoušově 1:18, tak v Lukášově evangeliu 2:5 se tvrdí, že byla „zasnoubena“ Josefovi, a poté se o ní mluví jako o jeho „manželce“. Slovo „zasnoubena“ zde znamená smluvený sňatek. U Matouše 1:1-17 a Lukáše 3:23-38 jsou také uvedeny rodokmeny mužských předků až po Ježíše přes jeho otce Josefa v linii královského domu Davidova.²⁶ Davidovský původ je potvrzen v epištole Židům 7:14, kde jde o to, že Ježíš je královského původu z kmene Juda.

Jako manželka muže z královské dynastie musela Josefova žena Marie splňovat požadavky vztahující se na mesiánskou (pomazanou) linii, jako byla linie krále Davida a kněze Sádoka. Dynastická pravidla zde nebyla obyčejná a židovské manželské normě se nepodobala.²⁷ Celý postup byl jmenovitě definován a přikazoval celibátní životní styl, až na případné plození dětí, a to jen ve stanove-

ných intervalech. Tři měsíce po zásnubním obřadu bylo formálně potvrzeno První manželství, aby v měsíci odpovídajícím září mohly začít oddávky. Bylo tomu tak proto, aby se zajistilo (co nejučinněji), že k jakémukoli výslednému dynastickému narození dojde během následujícího měsíce Smíření, v září. Jestliže nevěsta nepočala, byly intimní vztahy přerušeny do příštího prosince, atd.²⁸

Když „manželka na zkoušku“ počala, uzavřelo se Druhé manželství a tak se svazek legalizoval. Avšak nevěsta byla stále považována za *almu* až do naplnění Druhého manželství, které se podle Josepha Flavia slavilo, když byla ve třetím měsíci těhotenství.²⁹ Cílem odkladu bylo nechat možnost pro případ potratu. Druhá manželství se tak uzavírala v měsíci březnu. Příčinou toho, že úplný sňatek neproběhl až do doby, než se těhotenství s jistotou potvrdilo, bylo umožnit legální změnu manželky dynastického manžela, jestliže by se první ukázala být neplodná.

V případě Josefa a Marie je zjevné, že pravidla dynastického sňatku nebyla dodržena, protože Marie porodila Ježíše v nesprávnou roční dobu (v neděli 1. března roku 7 př. Kr.).³⁰ K pohlavnímu spojení muselo tudíž dojít šest měsíců před stanoveným prosincem, v červnu roku 8 př. Kr., tj. zhruba v době jejich prvního zasnoubení a asi tři měsíce před jejich Prvním manželstvím v září. Marie nejen počala jako *alma* (dívka/sestra), ale také porodila jako *alma* (v biblickém překladu se uvádí „panna“) ještě před Druhým manželstvím.

Když se Mariino nepovolené těhotenství potvrdilo, Josefovi byla dána možnost neprojít obřadem Druhého manželství. Aby se předešlo pohoršení, mohl dát Marii do klášterního opatrovnictví („propustit ji potají“, jak stojí v Matoušovi 1:19), kde by dítě vychovávali kněží. Ale pokud by bylo dítě chlapec, bylo by Josefovým prvozeným potomkem v davidovské linii. Nemělo by příliš smysl, aby bylo vychováváno jako anonymní sirotek a jeho náhradníkem v královské linii se stal případný mladší

bratr. Nenarozené dítě Josefa a Marie prostě představovalo významnou šanci a vyžadovalo speciální zacházení jako výjimku z pravidla. Andělský Gabriel (kněz Ebjátar) poradil, aby vzhledem k tomu, že v sázce je posvátný rod, Josef podstoupil Druhé manželství, „neboť co bylo počato, je z Ducha svatého“ (Matouš 1:20).

Po tomto povolení výjimky byla opět uplatněna normální pravidla, přičemž první bylo, že manželům nebyl až do určité doby po narození dítěte dovolen žádný fyzický kontakt - „Když se Josef probudil ze spánku, učinil, jak mu přikázal anděl Hospodinův, a přijal svou manželku k sobě. Ale nepoznal ji, dokud neporadila syna svého prvorozeného; a dal mu jméno Ježíš.“ (Matouš 1:24-25)

Zasnoubení

Zběžné poohlédnutí se po Novém zákoně odhalí zvláště jednu svatbu, na níž byl Ježíš aktivním účastníkem. Je to svatba v Káni, kde proměnil vodu ve víno. Podobně jako v případě Lazarova vzkříšení je však podivné, že takovou zjevně důležitou událost uvádí pouze Janovo evangelium. Vzkříšení Lazara bylo posledním Ježíšovým zázrakem, voda a víno jeho prvním, ale i to se podobně omezuje pouze na jedno evangelijní vyprávění.

Ježíš neměl příliš trpělivosti s přísným věrovyznáním židovských skupin, jako byli farizeové, a věděl, že lidé z Judeje nemohou být osvobozeni od římského útlaku, dokud se nezbaví svého nekompromisního sektářství. Byl si rovněž vědom, že je už dlouho vyhlížen Spasitel Mesiáš - prorokovaný vykupitel, od něhož se čekalo, že nastolí novou éru vysvobození. Jako dědic davidovského královského domu věděl, že má kvalifikaci být tímto Mesiášem a že, pokud by měl jako takový vystoupit, pouze málo lidí by tím bylo nemístně překvapeno. S tímto na mysli měl revoluční vyhlídky, a to se projevilo, když se oddělil od obvyklé praxe.

Co však Ježíš neměl, byla společenská autorita, jež by mu byla připisovaná; nevládl jako král ani jako velekněz. Ale takových drobných technických detailů si nevšímal a postupoval tak, aby zavedl rituální změny, bez ohledu na svou společenskou nedostatečnost se vysmíval mnoha hebrejským tradicím. Zázraky nemusejí být nutně nadpřirozenými událostmi, ale jsou svou povahou mimořádné a bezprecedentní. Výraz používaný v evangeliích (překládaný jako „zázrak“) zněl ve skutečnosti *dynamis*, což souvisí s působením „síly“, někdy doprovázeným *teras* („div“) a *sémeion* („znamení“).³¹

Při první příležitosti otevřeně narušit zvyklosti na svatbě v Káni Ježíš váhal a říkal: „Ještě nepřišla má hodina.“ Ale jeho matka na nedostatek oprávnění nedbala a instruovala služebnictvo slovy: „Udělejte, cokoli vám nařídí.“ (Jan 2:4-5)

V popisu svatební hostiny se v evangeliu vysvětluje: „Když se nedostávalo vína, řekla Ježíšovi jeho matka: ‚Už nemají víno.‘“ A pokračuje se vyprávěním o tom, jak Ježíš údajně proměnil vodu v nádobách ve víno. Kumránský svitek *Sektářské pravidlo* to definuje, že při takových společných stolováních byla služba vína záležitostí předsedajícího kněze.³² Jak se říká v epištole Židům 7:14, neměl Ježíš kněžskou moc, takže jakýkoli zásah z jeho strany týkající se vína před tím, než bylo nalito, by bylo porušením *Pravidla*, ale i přesto zasáhl.

Význam této sekvence spočívá v tom, že pít obřadní víno bylo dovoleno pouze zcela zasvěceným lévijcům. Všichni ostatní přítomní byli považováni za neposvěcené a museli se omezit na očistný rituál s vodou.³³ To se týkalo ženatých mužů, noviců, pohanů a všech židovských laiků. Potvrzuje se to v Janově evangeliu 2:6, kde se praví: „Bylo tam šest kamenných nádob, určených k židovskému očišťování.“

Důležitost Ježíšova činu tkví v tom, že se dopustil porušení tradice, když pominul vodu k očišťování a dovolil nezasvěceným hostům pít posvěcené víno. Správce hosti-

ny (řecky *architriklinos*) „nevěděl, odkud [víno] je, ale služebníci, kteří vodu nabírali, to věděli“. Nekomentoval nijak žádnou zázračnou proměnu, ale prostě poznamenal, že je překvapen, že tak dobré víno se objevilo až v této fázi. Jak prohlásila matka Marie, když dala pokyn služebníkům, ať Ježíše poslechnou, tato epizoda „ukázala jeho slávu a jeho učedníci v něj uvěřili“.

V Janově evangeliu není řeč o jakékoli manželské službě v Káni, pouze o svatební hostině a vodě a vínu. Byli tam někteří učedníci, stejně jako různí hosté, včetně pohanů a dalších, kteří byli technicky vzato nečistí. Toto tedy nebyl obřad manželství, nýbrž svatební hostina u příležitosti zasnoubení. Bylo zvykem, že tam byl formální hostitel (jak vyplývá z vyprávění), který měl na starosti celý průběh jako Správce hostiny. Další autoritu představoval pouze ženich a jeho matka, a to tu zcela odpovídá, protože když vyvstala záležitost obřadního pití vína, Ježíšova matka řekla služebníkům: „Udělejte, cokoli vám nařídí.“ Žádný pozvaný host by neměl podobné právo rozkazovat a jak to komentovali mnozí teologové, Ježíš a ženich byla nejspíš jedna a tatáž osoba. Nejinak se vyjadřuje v této souvislosti biskup John Shelby z Newarku, jehož pojednání o Marii Magdaléně je velice objektivní, alespoň co se týče současného církevního myšlení.³⁴

Stejně jako při diskusi o svatbě v Káni, učinil několik zajímavých postřehů o jiných novozákonních tématech biskup Spong. Upozorňuje zvláště na 14. Korintským 1:5, kde je řeč o manželkách apoštolů a sestřích, které doprovázely Ježíše, a ptá se:

Jak se mohla Marie Magdaléna stát vůdčí postavou v této skupině manželek (apoštolkou apoštolů) a je možné, aby se její jméno uvádělo v seznamu vždy na prvním místě, kdyby nebyla manželkou Ježíšovou?

Jak si mohla nárokovat právo na to, že odnese Ježíšovo tělo pryč (jako v Janově evangeliu 20:15), kdyby nebyla jeho nejbližší členkou rodiny?

Proč by na sebe brala povinnost manželek a pomazala Ježíše k jeho pohřbu, kdyby jeho manželkou nebyla?

Ve světle těchto a dalších podobně přesvědčivých příkladů biskup Spong říká, že kumulativní argument svědčí skutečně ve prospěch toho, že Ježíš a Marie byli manželé. Píše: „Záznam byl křesťanskou církví potlačen, ale nikoli zničen. Jejich vztah byl totiž natolik reálný, že narážky na něj se vyskytují všude v evangeliích.“

Mnoho obhájců církevního odlidštění Ježíše poukazuje na to, že nikde v evangeliích se neříká, že byl ženatý. Totéž by se však dalo říci i o apoštolech - ale proč omezovat Nový zákon pouze na evangelia, která tvoří méně než polovinu celku? Na jiných místech v Novém zákoně je skutečně řeč o manželkách apoštolů. V reakci na tvrzení těchto apologetů mnozí jiní uvedli, že nikde v evangeliích se neříká, že by Ježíš nebyl ženatý. Ale nemá příliš cenu popírat negativní negativním, když je třeba uvážit pozitivní. Jak ještě odhalíme, v evangeliích (všech čtyřech) se s určitostí tvrdí, že Ježíš ženatý byl.

Co se týče evangelijní chronologie, svatební hostina v galilejské Káni se odehrála roku 30 po Kr., což naprosto odpovídá dynastickému zasnoubení tři měsíce před zářijovým Prvním manželstvím. Když budeme sledovat tutéž chronologii, zjistíme, že v září roku 30 pomazala Marie Magdaléna Ježíše v Šimonově domě (Lukáš 7:37-38).³⁵ V této fázi rovněž plakala pro svého manžela (jak se také popisuje v Lukášovi 7:38) předtím, než se odloučili kvůli jejich statutárnímu oddělení během října a listopadu. Následně byla jako *alma* při zasnoubení označena jako *postižená žena* až do doby, kdy bylo páru dovoleno se sejít kvůli fyzickému spojení v prosinci.³⁶

Ve světě krásného umění bylo často považováno za samozřejmé, že Marie Magdaléna byla přítomna na svatební hostině v Káni, a na portrétech zaujímá místo po Ježíšově levici. Na Giottově fresce z 15. století například sedí mezi Ježíšem a jeho otcem, zatímco na malbě Gerarda Davida rovněž z 15. století je Marie vyobrazena mezi Ježíšem a jeho matkou (*viz ilustrace 13*).

Marie Magdaléna pomazává Ježíšovi hlavu.
V domě Šimonově - dřevořez Julia Schnoora von Carolsfeld
(1794-1872).

Dědicové

Magdalénino manželství

Pojem Mesiáš, vztahující se na Ježíše, se odvozuje z hebrejského *masách* („pomazat“). Mesiáš byl „Pomazaný“.¹ Řeckým ekvivalentem byl *Christos*, z čehož také pochází královské označení „Kristus“. Z tohoto pohledu Ježíš nebyl jedinečný. Byl Mesiáš, ale existovali i jiní Pomazaní v královské linii před ním. Ve svitcích od Mrtvého moře se v textu známém jako *Válečný řád* (napsaném dlouho před Ježíšovou dobou) popisuje vojenská strategie války proti utiskovatelům a nejvyšší velitel Izraele se tam označuje jako Mesiáš.² Další kumránský svitek nazvaný *Mesiášské pravidlo* pojednává o mesiášském úřadu a společenství Rady shromáždění.³

Ve starověkém Egyptě byli králové pomazáváni krokodýlím olejem, protože souvisel se sexuální zdatností. Posvátný krokodýlí olej Egypťanů se označoval jako *messeh*, což souvisí s izraelským pojmem *Mesiáš*. Ještě dříve se v Mezopotámii jedno neohrožené královské zvíře (čtyřnohý ještěr) nazývalo *Mus-hus*. Z těchto tradic se královské pomazání dostalo do Izraele, když král Saul zřídil království (1. Samuelova 10:1). Tehdy byl pomazán král David (2. Samuelova 5:3), stejně jako jeho syn Šalomoun (1. Královská 1:39), za něhož byl rituál předán knězi Sádokovi. Poté byli sádokovci držiteli velekněžské výsady v průběhu celého trvání davidovské posloupnosti - do značné míry stejně jako byli pozdější evropští monarchové uváděni do svého úřadu papežem nebo arcibiskupem z Canterbury.

Takové královské pomazání určovalo status Mesiáše. Z toho vyplývá, že David, Šalomoun a jejich královská dynastie byli Mesiášové (Pomazaní). Ale Ježíš neměl královské postavení a nedosáhl svého mesiášského statusu do té doby, než Marie Magdaléna provedla v týdnu před jeho ukřižováním pomazání v Betanii. To nebylo pomazání k trůnu, ani se netýkalo sádokovského kněze. Více se to podobalo tradičnímu manželskému pomazání sester-nevěst faraónů nebo královen v Sýrii a dalších zemích mimo hebrejskou doménu.⁴ Místo olivového oleje smíchaného se skořicí, myrrhou, puškvorcovou silicí a kasií (jak je předepsáno pro posvátný olej pomazání v knize Exodus 30:23-25) použila Marie „oleje z pravého nardu“, vzácného výtažku z kořene rostliny rostoucí v Himálaji (Jan 12:3).⁵

Vyprávění o tomto pomazání, které následovalo po vzkříšení Lazara a konalo se v jeho domě, najdeme v evangeliu Matoušově, Markově i Janově.⁶ V Janově vyprávění o Lazarovi (11:1-2) se vysvětluje, že Marie pomazala Ježíše také při předchozí příležitosti. Popisuje se dřívější pomazání, vylíčené v evangeliu Lukášově.⁷

První pomazání (Lukáš) se odehrálo v září roku 30, kdy Marie pomazala Ježíšovi nohy a utřela je svými vlasy. Překlad pasáže ohledně „jejích vlasů“ poněkud zamtlžil její kontext. Dotyčným výrazem byla *thrix* (typ závoje popisovaný jako „vlasy“) a toto slovo se vztahovalo k plachetce, kterou nosily ženy té doby.⁸ Ke druhému pomazání došlo v březnu roku 33. Jan potvrzuje, že při této příležitosti se opakoval stejný rituál, kdežto Matouš a Marek dodávají, že Marie také vzala svou „alabastrovou nádobku s drahým nardovým olejem ... a vylila ho na jeho hlavu“.

Jak jsme viděli, pravidla dynastického sňatku nebyla nic obyčejného. Výslovně definované parametry stanovily celibátní styl, s výjimkou plození dětí v přesně určených intervalech. Po dlouhém období zasnoubení následovalo První manželství v září, po něm přišlo v prosinci fyzické

spojení. Došlo-li k početí, slavil se obřad Druhého manželství v březnu, jímž se sňatek legalizoval. Během této zkušební doby a do doby Druhého manželství se nevěsta, ať už těhotná, nebo ne, považovala podle zákona za *almu*. V případě Ježíše a Marie máme stejné dodržení těchto pravidel - v září první pomazání, po němž následovala červenová zasnubní hostina v Káni a březnové druhé pomazání. Vzhledem k tomu, že druhé stadium (stmelení smlouvy) nenastalo až do tří měsíců těhotenství, znamená to, že Marie musela počít v prosinci roku 32, a porodila tudíž v měsíci Smíření, tj. v září roku 33.

Avšak proč byl při této příležitosti použit nardový olej místo obvyklé směsi? Jidáš Iškariotský si zjevně stěžoval, že nard je příliš drahý, aby se použil k takovému účelu (Jan 12:4-5). Ve skutečnosti právě nardem se liší toto mesiášské pomazání jako svatební událost od ustanovení králem, které prováděl sádokovský kněz. Všechna evangelia zdůrazňují, že balzám byl vzácný a drahý, a Jan 12:3 dodává, že „dům se naplnil vůní té masti“. Klíč k celé záležitosti a důvod užití nardu se objasňuje tím, že Marie Magdaléna byla syrského původu, jak se vysvětluje v Rabanově a Jacapově vyprávění o její rodině.

K romantičtějším knihám Starého zákona patří *Píseň Šalomounova* - sbírka milostných písní, které si vyměňují královská nevěsta a její ženich. V Písni se definuje elixír symbolický pro královskou nevěstu jako aromatická mast z nardu: „Pokud je při stole král, vydává nard svou vůni.“ (Píseň 1:12)⁹ Tento obraz se opakuje v Betanii, kde byl daný obřad také vykonán Marií, zatímco Ježíš seděl u stolu.¹⁰ Připomíná to starodávný rituál, při kterém nevěsta z panovnického rodu posvěcovala ženichův pokrm. To se převzalo přímo z tradice *hieros gamos* (posvátného manželství) Inanny a krále-pastýře Dumuziho. Podobná představa vyplývá rovněž ze starozákonního Žalmu 23: „Hospodin je můj pastýř“, kde se o ženském aspektu božství říká: „Prostíráš mi stůl ... hlavu mi olejem potíráš, kalich mi po okraj plníš.“¹¹ Rituál svatebního poma-

zání byl výslovnou výsadou mesiášské nevěsty a odehrával se jedině při obřadech Prvního a Druhého manželství.

Pouze jako manželka Ježíšova a kněžka po právu mohla Marie pomazat jeho hlavu i nohy posvátnou mastí. Rituál byl obvyklý v nejstarší knížecí kultuře mezopotamského Sumeru jako reprezentace bohyně, která projevovovala svou přízeň a udělovala královský úřad svému vyvolenému ženichovi.¹² V raných dobách neexistovalo právo prvorozenství; po králích nenastupovali automaticky jejich synové. Královská hodnost závisela na rozhodnutí princezen a jejich pokračující sexuální přijímání králů-pastýřů záviselo na plodnosti země.¹³ Nejen že muž nemohl být králem bez královny, ale tato královna musela být královské krve.¹⁴ Jejich osobní vztahy a země se považovaly za neodmyslitelně propojené; když se nepodařilo jedno, neúspěch se projevil i na druhém.

V artušovském romantickém příběhu se země Camelotu rozpadla, když král Artuš ztratil Guineveřinu lásku kvůli Lancelotovi. Jeho rytíři se následně snažili obnovit matrilineární *Sangreal* (Svatý grál) a říkalo se, že neúrodná pustina nebude plodit, dokud se králova rána nezhojí.

Ve 2. kapitole (viz s. 49) vidíme, že královskou nevěstou z Písni Šalomounovy nazývanou „Šulamítka“ byla šlechtična Abišaga (Abigail) z města na syrských hranicích Sölam (Šulam). V Písni se líčí milostný zápas o Abišagu mezi králem Šalomounem a jeho bratrem Adónijášem, jak se popisuje v 1. Královské 2:13-25. V tomto ohledu to byl syrský původ Marie Magdalény, který způsobil, že se v Betanii užilo nardu v temže kontextu jako v Písni písní. Samuel Noah Kramer z Institutu assyrologie a starověkého Blízkého východu (při Univerzitě Bar-Ilana v Tel Avivu) správně poznamenal, že „to žádným způsobem nesouvisí s historií hebrejského lidu“.¹⁵

Píseň písní (*Šír ha-šírím*) se svou erotickou esencí nardu a její paralela v Magdalénině pomazání v Betanii pocházejí z téže syrské tradice. Pramení ze starobylého rituálu plodnosti zakládajícího se na *hieros gamos* Inanny

a Dumuziho a byly součástí mlátových rituálů královské týdenní svatební oslavy v Šolamu.¹⁶ Existují záznamy, že tyto tradice se dodržovaly při venkovských znovunastolovacích slavnostech ještě v roce 1873.¹⁷ Pro krále byl připraven stůl a trůn z fošen, na kterých se mlátilo obilí, a když mu přátelé a příbuzní vzdali úctu, provedla královna svůj rituál královny. Při tom zpívala píseň svatební noci, která přesně odpovídala některým částem z Písně písní, a v té souvislosti padlo i jméno Abigail ze Šulamu.

Sv. Bernard z Clairvaux, patron z 12. století rytířů templářů, znal tuto symbolickou souvislost mezi Šalomounem a Ježíšem, Abíšagou a Magdalénou. To byl důvod, proč vyžadoval, aby byl řád poslušen Magdalénské strážné věži. Právě proto francouzské templářské katedrály Notre Dame byly původně zasvěceny Marii Magdaléně, Paní Světla. Právě proto nejvýznačnější z těchto katedrál, Notre Dame de Chartres, znázorňuje ve svém velkolepém magdalénském okně pomazání v Betanii. A právě proto v *Kázáních o Písní písní* (kázání č. 57) činí Bernard narážky na Magdalénu jako na „Nevěstu Kristovu“.¹⁸

Navzdory všemu, co bylo napsáno v krásné literatuře či v jiných, nesmyslných pracech o tajném Mariinu manželském vztahu s Ježíšem, nikdy to vlastně tajemství nebylo. Povědomí o institutu mesiášského manželství nezávisí na přístupu ke konspiračním archivům, tajným společnostem nebo na porozumění záhadným kódům. Podrobnosti rituálního obřadu jsou uvedeny ve všech novozákonních evangeliích. Byly pouze zastřeny nepřetržitým církevním napadáním Magdalénina odkazu - snahou biskupů namluvit lidem, že přestože je manželství vážený stav pro nás ostatní, je poněkud pod Ježíšovu úroveň. Z toho arogantně vyplývá, že manželství je i pod úroveň kněžského establishmentu, kterému však, jak se zdá, jinak na jeho reputaci pramálo záleží.

Od samého počátku Ježíšovy mise se Marie Magdaléna trvale objevuje v jeho životě. Sponzorovala ho, cestovala

s ním, pomazala jej, věřila v něj a přátelila se s jeho matkou a sestrami. Byla u kříže; šla Ježíše pomazat kořeněnými mastmi do hrobky a byla první, kdo s ním mluvil v zahradě. Ve spisech vystupuje jako Ježíšova choť a apoštolka apoštolů, žena, kterou Ježíš líbal a nazýval ji požehnanou - ženou, která zná Všechno, a figuruje tam jako žena, kterou Ježíš miloval. Stručně řečeno, Marie Magdaléna byla Ježíšovi blíže než kdokoli jiný, a to vyvolává naléhavou otázku: Než abychom připustili, že byl Ježíš ženatý (podobně jako apoštolově, jejichž manželky s nimi rovněž putovaly), dali bychom skutečně raději přednost tomu, věřit, že Ježíš si vybral nezávazný vztah s prostitutkou, místo aby měl manželku?

Pověst Marie Magdalény byla pošpiněna propagandistickou kampaní, která nemá naprosto žádné biblické podklady. V rámci této kampaně byl obraz Ježíšova lidství podstatným způsobem pokřiven, zatímco jeho matka se s její pomocí stala zcela asexuálním zázrakem, který nepředstavoval nikoho. V takto poškozeném stavu nebyla nikdy vzorem pro běžné ženy, a proto se jich dnes tolik ohlíží po Marii Magdaléně.

Na představě panenské matky nelze najít nic, co by se nějak prakticky vztahovalo na ženy, avšak v odkazu Sofie vztahující se k Marii Magdaléně je obsažena romance posvátného ženství. Její nespoutanost i její nárek, její moudrost i její nejistota - to vše byly atributy reálnosti a nikdo neviděl, že by její loajalita kdy zakolísala. Samozřejmě že ji Ježíš miloval. Proč by ne? V evangeliích byla nazvána Bohyní,¹⁹ vystupuje jako pohlavní bytost a její příběh ztělesňuje bohatství dobrodružných zkušeností. Byla však matkou dědiců *Desposyni*, a proto vystrašený a žárlivý establishment na její osobnost spáchal brutální atentát. A co se týče Ježíše, jeho postava byla ponechána historicky na výši a nezáživná - s tím, že jeho matka byla panna a jeho milovaná žena děvka!

Noli me tangere. Fra Angelico, 1441.

*Černá Madona pařížská.
Neuilly-sur-Seine.*

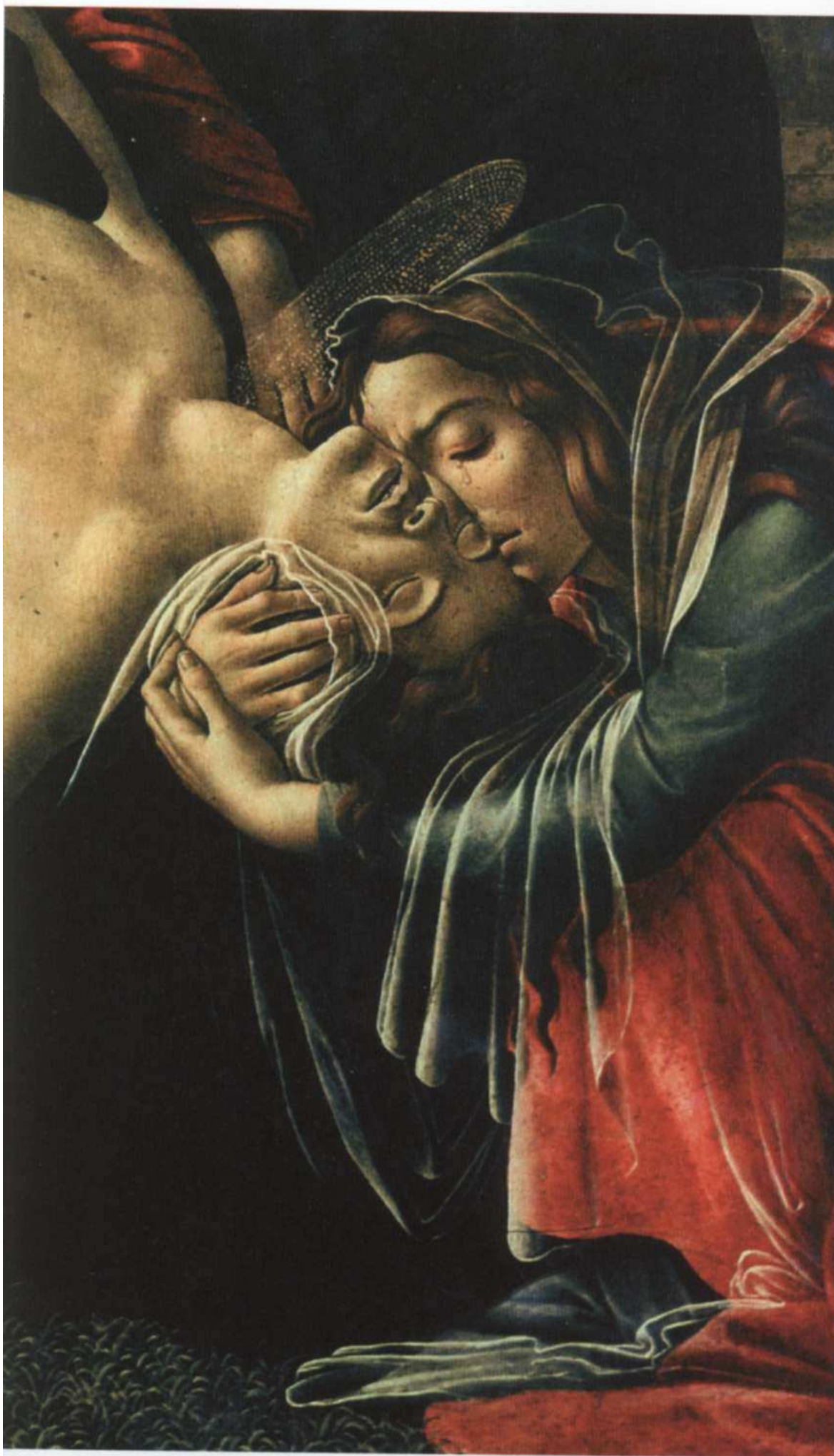
Ježíš klesá pod tíhou kříže. Francesco Bonsignori, začátek 16. století.

Jedno z mnoha zpodobnění Grálu. Ardagh Chalice, Irsko, 8. století n. l.

*Eucharistie Poslední večeře Páně s klečící Marií Magdalénou (vlevo).
Fra Angelico, 1442.*

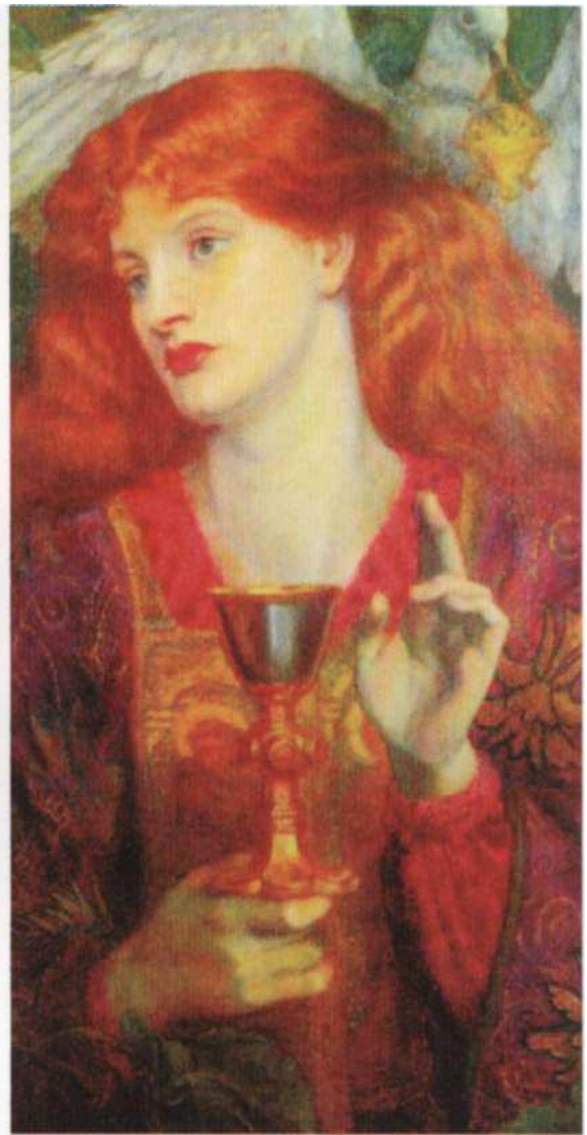
*Marie Magdaléna svírá v hlubokém zármutku Mesiášovu hlavu. Detail.
Sandro Botticelli, 1490–1492.*

Polyptych sv. Martina (zleva): sv. Lucie, Kateřina Alexandrijská a Marie Magdaléna. Bernardino Butinone a Bernardino Zenale, 1508.

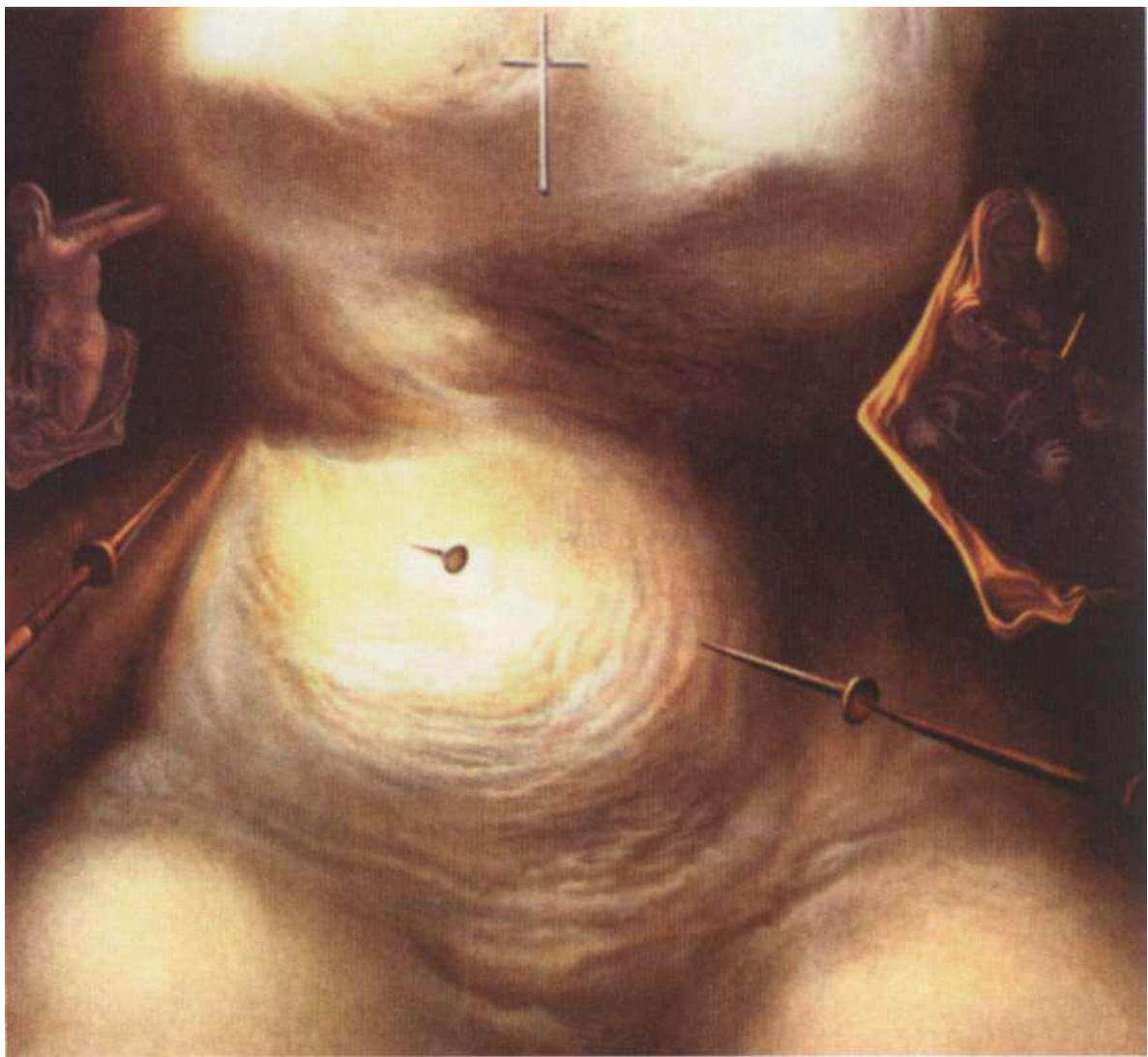
*Marie Magdaléna nesená anděly.
Giovanni Lanfranco, 1613.*

*Svatý Grál.
Dante Gabriel Rossetti, 1857.*

Svatba v Káni galilejské (s Marií Magdalénou). Gerard David, 1503.

Život Marie Magdalény. Salvador Dalí, 1960.

*Marie Magdaléna.
Caravaggio, 1595.*

*Marie Magdaléna a marseillský biskup.
Lukas Moser, 1432.*

*Magdalénina cesta do Marseilles. Kaple sv. Františka v Assisi.
Giotto di Bondone, asi 1320.*

*Marie Magdaléna svírá rudé vejce.
Chrám sv. Maří Magdalény
v Jeruzalémě.*

*Marie Magdaléna
na provensálském břehu.
Pera Matas, 1526.*

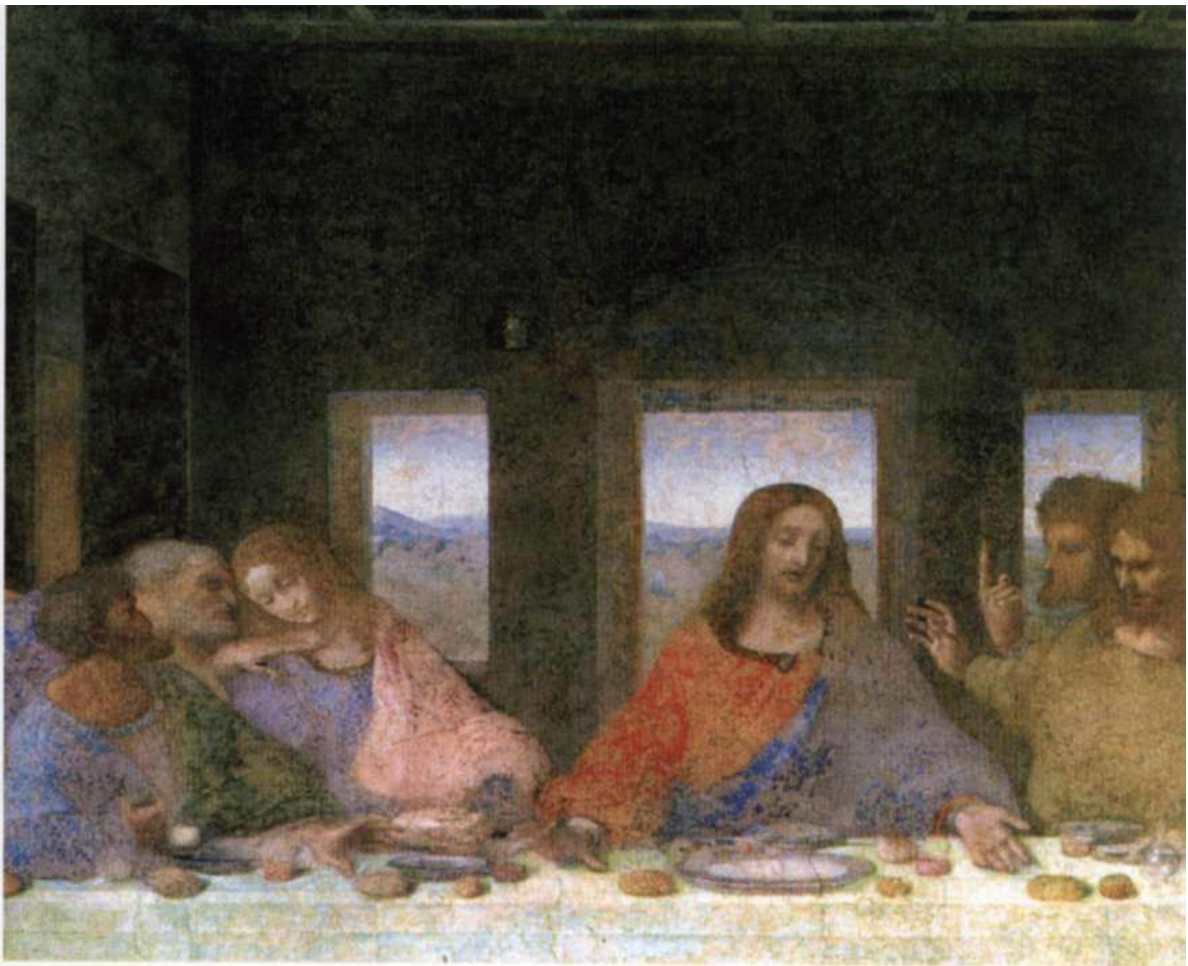

*Marie Magdaléna se sv. Dominikem
a sv. Bernardem z Clairvaux.
Nicolás Borrás, asi 1580.*

*Marie Magdaléna a Fra Pontano.
Giotto di Bondone, asi 1322.*

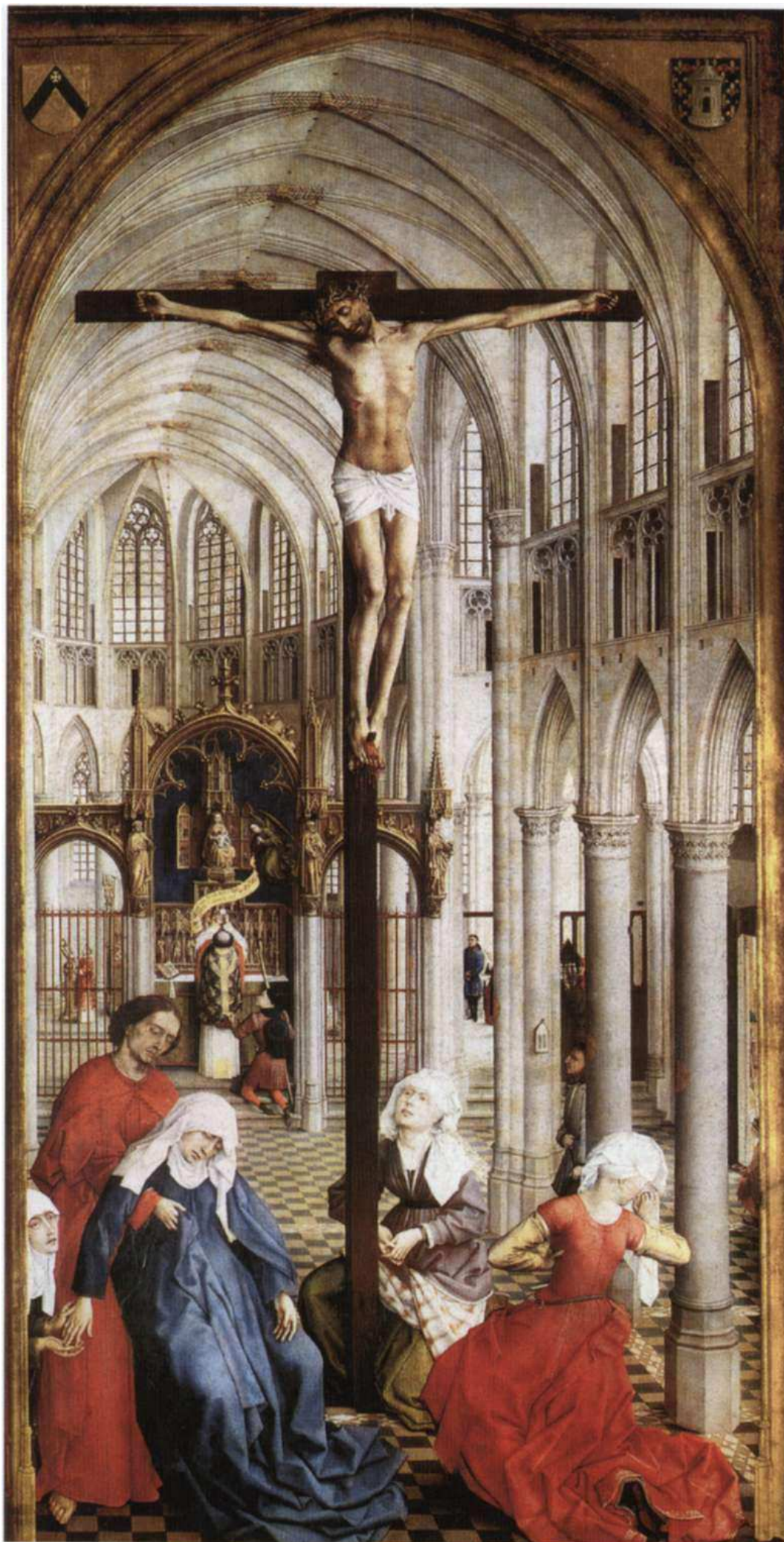
Studie Marie Magdalény, Galleria degli Uffizi. Leonardo da Vinci, 15. století.

Poslední večeře Páně. Detail obrazu Leonarda da Vinci, 1495.

Poslední večeře Páně. Detail obrazu Philippa de Champaigne, asi 1648.

Ukřižování, Antverpský oltář. Rogier van der Weyden, 1440–1445.

Poslední večeře Páně. Detaily obrazu Domenica Ghirlandaia, 1480 a 1470.

*Poslední večeře Páně.
Detail obrazu Paola Veronese,
16. století.*

*Poslední večeře Páně.
Detail obrazu Jamese J. Tissota,
asi 1890.*

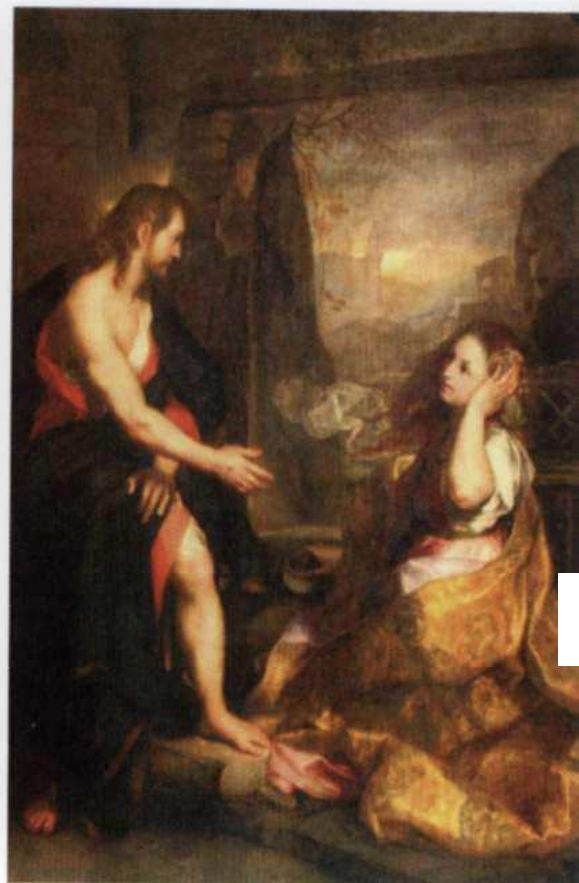
*Odpočinek na cestě do Egypta
(Panna Marie v modrém).
Gerard David, 1510.*

*Marie Magdaléna čte
(Magdaléna v zeleném).
Rogier van der Weyden, 1435.*

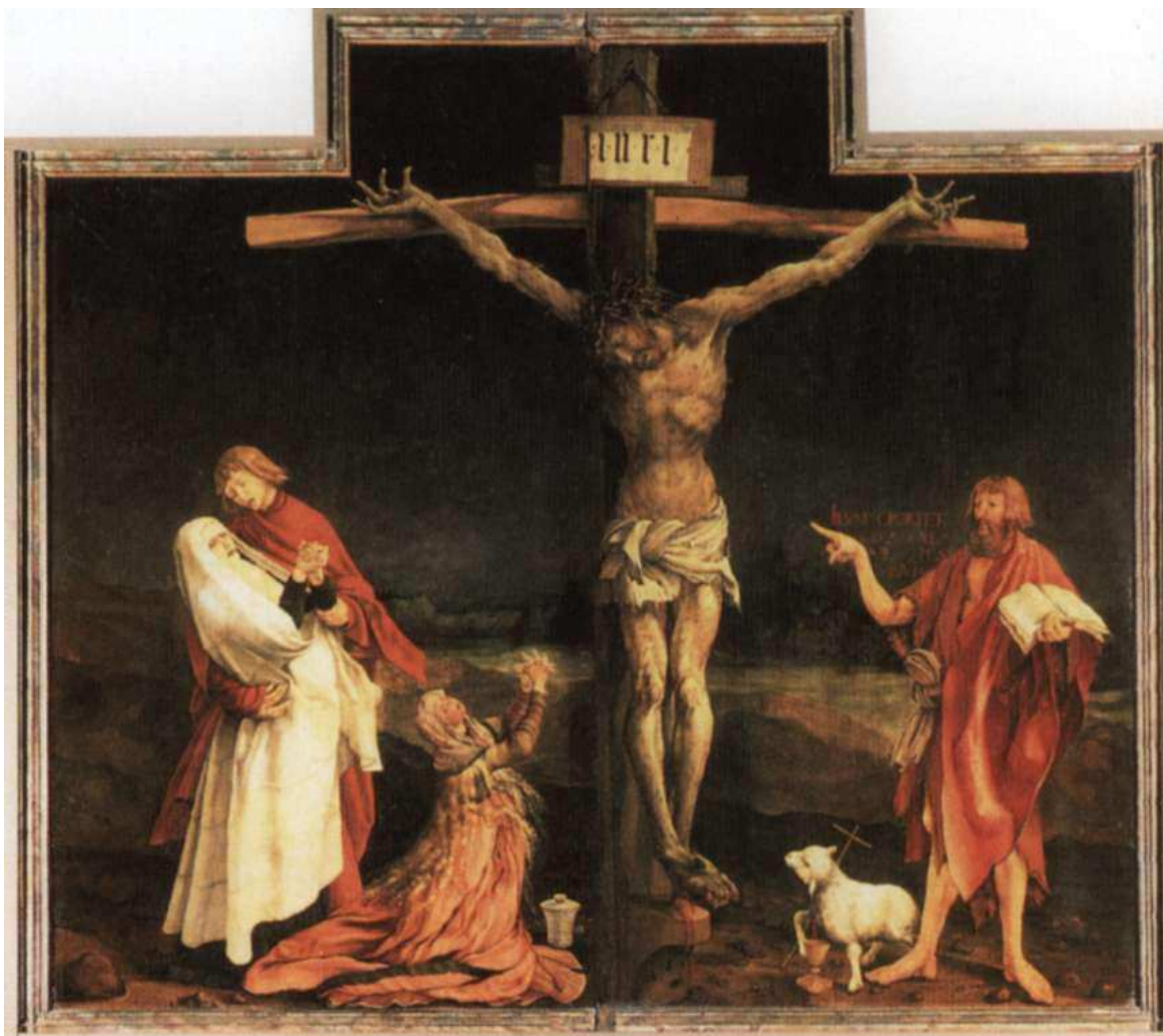
*Marie Magdaléna
(Magdaléna v červeném).
Carlo Dolci, asi 1665.*

*Ježíš a Marie Magdaléna
(Magdaléna ve zlatém).
Federico Barocci, asi 1570.*

Oltář Portinari, pravé křídlo. Maria Portinari a její dcera pod ochranou sv. Markéty a sv. Marie Magdalény, držící v pravé ruce nádobku s vonnou masťou. Hugo van der Goes, kolem 1476.

Ukřižování. Matthias Grünewald, 1512–1516.

Tři Marie u hrobu Kristova (Panna Marie v modrém, Magdaléna v zeleném, červeném a zlatém). Giovanni Battista Gaulli, asi 1685.

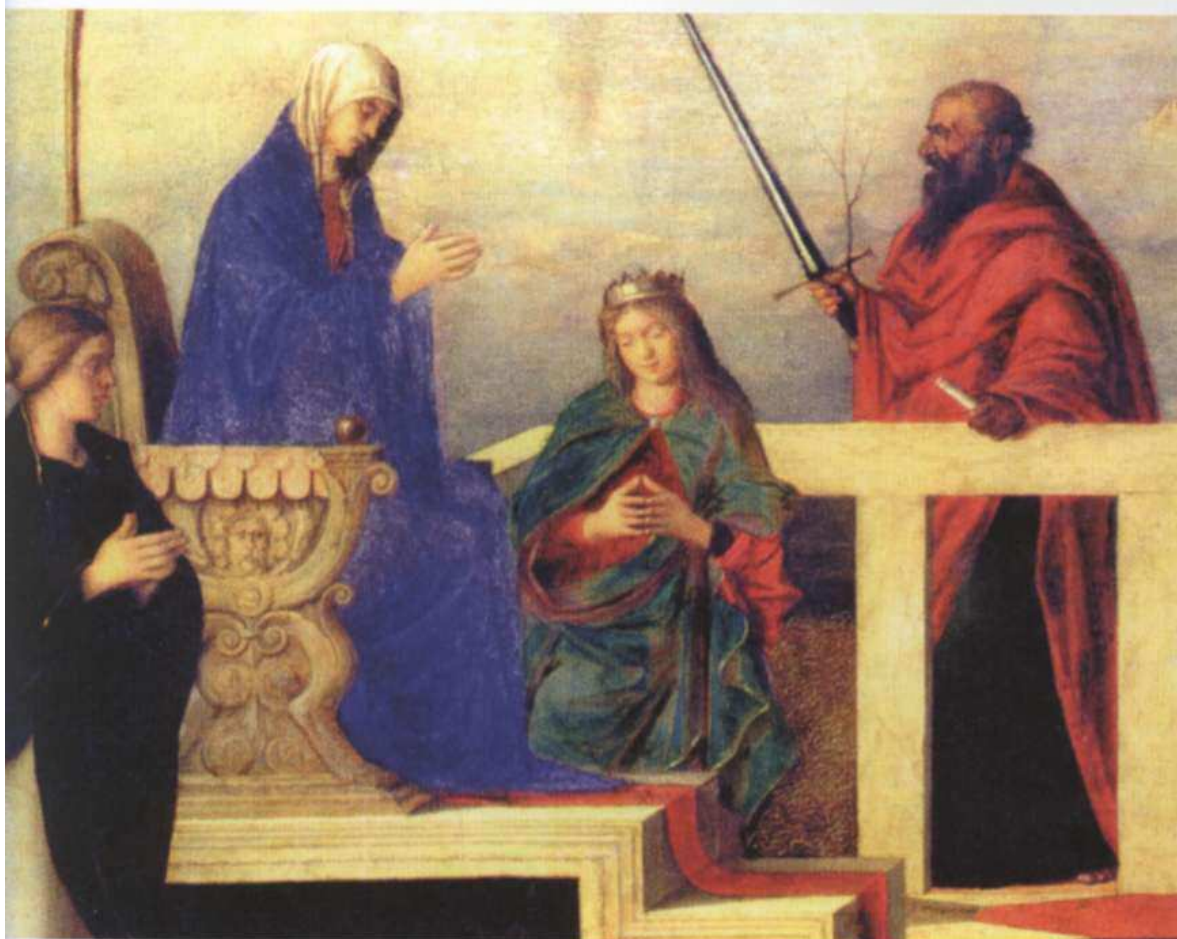

*Dvojportrét Arnolfiniových.
Jan van Eyck, 1434.*

*Okno sv. Marie Magdalény. Kilmore Church,
Dervaig, Isle of Mull, Skotsko.*

Svatá Alegorie. Giovanni Bellini, asi 1487.

*Tři verze Leonardova obrazu Madona ve skalách, 1483.
Nahoře verze z Louvre a britské Národní galerie, dole z Beaux-Arts v Caenu.*

Království nebeské

Vzhledem k uplatnění dynastických pravidel pospolitosti byla v době ukřižování Marie Magdaléna ve třetím měsíci těhotenství. Ona a Ježíš rituálně potvrdili své Druhé manželství v Betanii v březnu roku 33 a při této příležitosti byla Ježíšova hlava pomazána a on tak dosáhl mesiášského statusu. Kromě toho, že tuto informaci můžeme vyčíst přímo z evangelií, je rovněž předmětem přímé kalkulace.

Od mužského potomka královské linie se vyžadovalo, aby měl v ideálním případě prvního syna v době svých čtyřicátých narozenin nebo v době nepřítis od nich vzdálené. Čtyřicet let trvalo uznávané období královské generace.²⁰ To vyplývá z knihy Genesis 25:20: „Izákovi bylo čtyřicet let, když si vzal za ženu Rebeku.“ Královská pokrevní linie Izraele byla zaslíbena Abrahamovu synovi Izákovi v Genesis 17:19: „Svou smlouvu s ním ustanovím pro jeho potomstvo jako smlouvu věčnou.“ Takže když začalo království, byl standard čtyřiceti let používán ve všech záznamech bez ohledu na to, jak tomu mohlo být ve skutečnosti: „David kraloval nad Izraelem po dobu čtyřiceti let“ (1. Královská 2:11); „Šalomoun kraloval v Jeruzalémě nad celým Izraelem čtyřicet let“ (1. Královská 11:42) a „Jóáš ... kraloval v Jeruzalémě čtyřicet let“ (2. Královská 12:2).

V podrobném výčtu mesiášského rodokmenu je čtyřicetiletá generace patrná i v Matoušově evangeliu 1:6-16. Táhne se 1080 let od krále Davida po Ježíše a čítá dvacet osm generací po čtyřiceti letech. Význam toho v souvislosti se skutečností, že Ježíš byl očekávaným Spasitelem (prorokovaným v knize proroka Zachariáše 9:9),²¹ spočívá v tom, že 1080 se považovalo za magické lunární číslo věčné ženskosti, číslo spirituální energie potoků a řek.²² Jeho opakem v solární síle bylo mužské číslo 666. Jak se píše v knize Zjevení 13:18: „To číslo označuje muže.“ (Ve skutečnosti nikoli „muže“, řecky *anér*, jako protipól ženy,

nýbrž „člověka“, řecky *anthrōpos*; pozn. překl.) Součet mužského a ženského čísla dává celkem 1746, což Platon označuje jako „smísení“,²³ a v numerickém systému řecké gematrie to bylo číslo posvátného sňatku - *hieros gamos*.²⁴

Dynastická První manželství se odehrávala v září, v měsíci Smíření, a teoreticky připadala na 39. mužovo září. Vzhledem k tomu, že pohlavní akt byl dovolen až v prosinci, mohlo by se dítě narodit následující září. V praxi však existovala vždy možnost, že první dítě by mohla být dcera, takže bylo pro takový případ učiněno opatření v tom smyslu, že se První manželství odehrálo v době ženichova 36. září. První šance na dítě tedy spadala na jeho 37. září. Jestliže během prvního prosince nedošlo k početí, dvojice se o ně pokusila o rok později - a tak dále. Z hlediska generační normy bylo zcela přijatelné, aby se syn narodil ve čtyřicátém roce manželova života nebo kolem čtyřicátého roku.

Během těhotenství neměla dvojice dovolený žádný intimní tělesný styk. Jestliže se narodil syn, prodloužilo se toto omezení na dalších šest let.²⁵ Když se však narodilo děvče, trvalo období celibátu pouze tři roky. Následný návrat k manželskému stavu se nazýval Časy obnovení.

V souladu s těmito pravidly se Ježíšovo První manželství odehrálo v září roku 30 (v jeho 36. září), kdy mu Marie Magdaléna poprvé pomazala nohy a plakala (Lukáš 7:37-38). Symbolický pláč doprovázel dočasné zařazení nevěsty do nižší kategorie, ze statusu „sestry“ na ^postiženou ženu“ (totéž jako „vdova“),²⁶ až do doby jejího Druhého manželství. V následujícím prosinci zjevně nedošlo k početí, jakož ani v prosinci následujícího roku. Ale v prosinci roku 32 Marie počala a náležitě pomazala Ježíšovi hlavu a nohy v Betanii a tak formálně posvětila jejich Druhé manželství v březnu roku 33.²⁷ V tomto stadiu byli již v zákonném svazku a ona byla pozvednuta opět na úroveň „sestry“, přestože byla stále ještě považována za *almu* (dívku) až do doby, kdy se stala „matkou“.

Ježíšovo 39. září nastalo roku 33, šest měsíců po vzkříšení. Následné události ohledně Ježíšova soudu, odsouzení, ukřižování a toho, co se dělo poté, jsou podrobně popsány v knize *Bloodline of the Holy Grail* (Svatý grál), ale částečně jsou kvůli novým čtenářům zahrnuty i do Dodatku II v této knize.

Stojí za to, abychom se zde zmínili o způsobu, jakým se v evangeliích mluví o Ježíšově matce Marii před nebo po ukřižování a vzkříšení. Dotyčná místa s ní související velice dobře objasňují Ježíšovu situaci. Před ukřižováním se o Marii mluví jako o „matce Ježíšově“. Od okamžiku, kdy je Ježíš považován za mrtvého na kříži, je označována jako „matka Jakuba a Josese“ (Matouš 27:56 a Marek 15:40) a „matka Jakuba a Salome“ (Marek 16:1). Později však, když je Ježíš opět na scéně, se původní označení vrací a my čteme o „matce Ježíšově“ (Skutky 1:14).

V září roku 33 po Kr. se Marii Magdaléně narodila dcera. Dostala jméno Tamar (Palma), což se v řečtině asimilovalo na jméno Damaris.²⁸ V Šifře mistra Leonarda je uváděno jméno Sára, ale to nebylo její jméno, nýbrž titul. V hebrejštině znamená Sára „kněžna“. Byla tedy „kněžnou Tamar“. Tamar byla původní matriarcha královského domu Judova (Genesis 37-38) a zároveň to bylo jméno sestry krále Davida (2. Samuelova 13:1). Na Ježíšovi se poté vyžadoval po dobu tří let naprostý celibát až do Časů obnovení, jak se líčí ve Skutcích 3:20-21:

...pošle Ježíše, Mesiáše, kterého vám určil. On zůstane v nebi až do chvíle, kdy bude všechno nové, jak o tom Bůh od věků mluvil ústy svých svatých proroků.

Měsíc září roku 33 byl zároveň měsícem, kdy byl Šimon Zélóta (Lazar) formálně ustanoven Otcem esejské komunity a kdy bylo Ježíšovi umožněno, aby se stal knězem, což byl rituál, při kterém obrazně „vstoupil na nebesa“.

Přestože Ježíše mnozí uznávali jako davidovského Mesiáše, musel dlouho usilovat o vstup do vnitřní svatyně

starších kumránských kněží - vysoko položeného klášte-
ra v Mirdu, známého jako Království nebeské. Když byl
v úřadu Šimon, Ježíšovo přání se splnilo. Byl ordinován
a uveden do nebes Vůdcem poutníků, jenž byl podle sta-
rozákonních představ označován jako Oblak.²⁹ Oblak ve-
dl v dávných časech Izraelity do zaslíbené země (Exodus
13:21-22) a také když se Mojžíšovi na hoře Sinaj ukázal
Bůh, doprovázel to oblak (Exodus 19:16). V souvislosti
s kněžskou komunikací s Bohem byl termín Oblak i poz-
ději zachován jako symbolické označení v kumránském
bratrstvu.

Ježíšovo povýšení do kněžského stavu je v Novém zá-
koně zmiňováno v souvislosti s událostí obecně nazýva-
nou nanebevzetí. Nejen že Ježíš sám mluvil v podoben-
stvích, totéž dělali i autoři evangelií a používali alegorie
a podobenství, které dávaly smysl těm, kdo „měli uši
k slyšení“ - kdo znali šifrování zákoníků. A tak ony pasá-
že evangelijních textů, jež se zdají být přímým vyprávě-
ním (bez ohledu na jejich zdánlivě nadpřirozený kon-
text), jsou rovněž podobenstvími. Jak Ježíš řekl svým
učedníkům (Marek 4:11-12):

Vám je dáno znát tajemství Božího království, ale
těm, kdo jsou vně, děje se to všechno v podobenství,
aby hleděli a hleděli, ale neviděli, poslouchali a po-
slouchali, ale nechápali.

Přestože se pojem nanebevzetí začal běžně používat k po-
pisu Ježíšova kněžského povýšení, ve Skutcích se neuží-
vá. Jednoduše se tam praví: „Po těch slovech byl před je-
jich zraky vzat vzhůru a oblak jim ho zastřel.“ (Skutky
1:9)

Když Ježíš odešel do posvátné oblasti Nebes, dva an-
dělští kněží oznámili, že se nakonec vrátí do svého po-
zemského stavu: „Hle, stáli vedle nich dva muži v bílém
rouchu a řekli: „Muži z Galileje, co tu stojíte a hledíte
k nebi? Tento Ježíš, který byl od vás vzat do nebe, znovu

přijde právě tak, jak jste ho viděli odcházet.'" (Skutky 1:10-11) A tak to také bylo šest měsíců po vzkříšení, Ježíš opustil na tři roky běžný svět a během této doby s ním Marie Magdaléna, matka jeho dítěte, neměla žádný fyzický styk.

Melchisedechův řád

Podle epištoly Židům 3:1 a 5:6 byl Ježíš v té době (září roku 33) zasvěcen do kněžského řádu Melchisedechova. Když si uvědomíme, že to bylo šest měsíců po jeho vzkříšení, je zcela jasné, že Ježíš byl stále naživu a živý byl i v době Skutků apoštolských, kde jsou zaznamenány jeho cesty a setkání.

Již jsme se setkali s tím, že (jak je podrobně psáno ve svitcích od Mrtvého moře a díle Josepha Flavia) v kumránské kněžské hierarchii se zachovávala andělská struktura. Kněz Ebjátar měl hodnost Gabriela a jeho bezprostřední nadřízený velekněz Sádok byl jmenován Michaellem - Michaellem-Sádokem (Melchisedechem).

Původní Melchisedech, kněz-král Šálemu, se objevuje v Genesi 14:18-20, kdy předložil Abrahamovi chléb a víno jako posvátný pokrm (přijímání) Grálu. Z hlediska hebrejštiny se toto slovo skládá z *Melech* (král) a *Cadik* (Spravedlivý) - někdy též *Melchicedek*, Král spravedlnosti. Jindy zase jako král Šálemu³⁰ byl (jak se píše v knize Genesis) Králem míru. Jeho socha se nachází u severního vchodu chartreské katedrály, u Brány zasvěcenců, kde je zobrazen s kalichem a vezdejším chlebem duchovního pokrmu.

Z fragmentů dokumentu knížete *Melchisedecha*, nalezených mezi svitky od Mrtvého moře, vyplývá, že Melchisedech a archanděl Michael byli jednou a touž osobou. V těchto starých pergamenech se Melchisedech nazývá Nebešťanem a Knížetem světla.³¹

Podobně i kumránský *Damašský spis* potvrzuje, že tituly Sádok a Melchisedech byly ekvivalentní a vzájemně se

podporovaly. V podstatě z toho vyplývá, že ježto byl Sádok nositel nejvyšší, velekněžské hodnosti a ježto *Melchi* (či *Malchus*) souvisí s královskou hodností, je zjevné, že Melchisedech značil kněžský a královský úřad v jednom. Je to významné zvláště proto, že Ježíš předtím neměl žádné kněžské pověření. Ale v této fázi v roce 33 se stal ordinovaným knězem-králem stojícím v branách Království nebeského: „...kam jako první za nás vstoupil Ježíš, kněz navěky podle řádu Melchisedechova" (Židům 6:20).

Aby se vysvětlil historický význam této skutečnosti, zcela se v epištole Židům 7:14 opomíjí evangelijně vykládaný pojem narození z panny, aby se potvrdilo, že Ježíšův skutečný otec je Josef, potomek Judy a Tamar. Říká se tam: „Je dobře známo, že náš Pán pocházel z Judy, a u Mojžíše není zmínky o kněžích z tohoto pokolení." Vysvětluje se rovněž, že zákon týkající se kněžství se musel změnit, aby se přizpůsobil Ježíšově novému archandělskému titulu (Židům 7:12).

Důvodem tak velké důležitosti sádokovského kněžství bylo, že bylo třeba obejít zákon, neboť na nejvyšší úrovni pospolitosti bylo uprázdněné místo, jež bylo třeba zaplnit. Sádokovská linie, která přetrvávala po více než tisíc let, skončila. Vzhledem k tomu, že byl Ježíš nejbližším příbuzným této dynastie, bylo souzeno, že tuto odpovědnost vezme na sebe on.

Z politického hlediska byla apoštolská strana Ježíše a Šimona Zélóty ustanovena jako paralela strany Ježíšova staršího bratrance Jana Křtitele. Na základě dlouho přetrvávajícího zvyku byli davidovští králové spojenci sádokovských kněží a současným Sádokem byl Jan Křtitel, syn Zachariáše a Alžběty (Ježíšovy tety z matčiny strany).³² Jan začal získávat na věhlasu v roce 26, v době příchodu římského vladaře Pontia Piláta, ale zastával příliš úzkoprsé východní názory, kdežto Ježíš byl helénista s liberálnějším západním přesvědčením. Ježíšova ambice, co se týče Izraele a Judeje, byla, aby tam vládla harmonická, integrovaná společnost, ale byl nemálo frustrován tvrdo-

šíjnými Židy s rigidními hebrejskými zásadami, mezi něž patřil i Jan Křtitel.

Ježíšova vize byla jasná a vycházela z logické úvahy, že rozdělený židovský národ nemůže nikdy porazit moc Říma. Rovněž však viděl, že Židé nemohou uspět ve svém poslání, jestliže budou pokračovat v oddělování se od rodilých nežidů. I když Jan uznával Ježíše jako legitimního královského dědice a pokřtil jej v Jordánu,³³ jeho sociální přesvědčení bylo, že integrace s pohany není možná.

Ježíš věděl, že tradice předpověděla Mesiáše, který by vedl lid k záchraně, a věděl, jak úpěnlivě je tento Mesiáš vyhlášen. Jan Křtitel byl příliš velký poustevník na to, aby naplnil tuto roli, ale přesto se hodně spekulovalo o tom, zda očekávaným Mesiášem je Jan, nebo Ježíš. Jan byl konec konců současný Sádokovec ve funkci, ale když byl přímo tázán, zda je Spasitel Mesiáš, „nepopřel a otevřeně vyznal: „Já nejsem Mesiáš“ (Jan 1:20).

Kumránské svitky však naznačují, že pospolitost žila v očekávání dvou významných Mesiášů. Jeden měl pocházet z kněžské kasty a nazýval se Učitel spravedlnosti, druhý měl být davidovským knížetem - válečníkem, který obnoví království svého lidu.³⁴ Jan dal jasně najevo, že on královským Mesiášem není: „Řekl jsem: Já nejsem Mesiáš, ale jsem vyslán jako jeho předchůdce.“ (Jan 3:28)

Z takto předem připravené pozice začal Ježíš vystupovat na veřejnosti. Zakrátko kolem sebe shromáždil učeníky, jmenoval dvanáct apoštolů a započal svou službu. V Lukášově evangeliu 3:1 čteme, že se tak stalo v roce 29, v 15. roce vlády Tiberia Caesara. O rok později byl však Jan Křtitel Herodem Antipou, galilejským tetrarchou, zatčen a uvězněn.³⁵ Antipas se oženil s Herodiadou, rozvedenou manželkou svého nevlastního bratra Heroda Filipa, a Křtitel opakovaně toto manželství odsuzoval a prohlašoval je za hříšné. Poté dcera Herodiady žádala, aby byl Jan popraven, a Herodes Antipas této žádosti v září roku 30 vyhověl (Matouš 14:10). Evangelijní vyprávění tuto dceru nejmenují, ale v *Židovských starožitnostech*

se dočteme, že Herodiada měla dceru Salome, takže lidová tradice předpokládala, že to byla právě ona.³⁶

Zjevně tato dcera požadovala, aby byl Jan zbaven svého titulu a jí byla dána jeho sádokovská *kefalé* (čelenka [a zároveň skutečně i „hlava“; pozn. překl.]).³⁷ (Kvůli špatnému překladu v této souvislosti se často má za to, že šlo skutečně o hlavu Jana Křtitele.) Protože Jan zemřel neženatý a bezdětný, byl to konec sádokovské dynastie, což vedlo k tomu, že mesiášské pole bylo volné pro Ježíše a jeho dědice. Jan věděl o významu této vyhlídky a řekl učedníkům: „On musí růst, já však se menšit.“ (Jan 3:30)

Při svém neslavném konci byl Jan Křtitel zdiskreditován a mnoho jeho následovníků se přiklonilo k Ježíšovi. Někteří se domnívali, že Jan byl očekávaný Spasitel Mesiáš, ale některá z jeho proroctví se nenaplnila, a tak se o něm nakonec stejně neuvažovalo. Někteří z Hebrejů v Chrámu podporovali Ježíšova mladšího bratra Jakuba, který byl v té době členem rady sanhedrinu, ale Jakub se ani vzdáleně nezajímal o mesiášské soupeření.

Čas obnovení

Dynastické děti byly vychovávány a vzdělávány v klášterním středisku, kde žily i jejich matky. Právě proto, že Ježíš vyrostl v takto uzavřeném klášterním prostředí, se v evangeliích tak málo píše o jeho dětství. Tento rezidenční komplex na předměstí Kumránu se označoval jako „judsky Betlém“ (na rozdíl od betlémského sídliště jižně od Jeruzaléma). V Matoušovi 2:4-5 je uvedeno, že Ježíš se narodil v „judském Betlémě“.³⁸ Původně to byl palác pro členy královské hasmoneovské rodiny a v kumránském *Měděném svitku* se označuje za královnin dům.

Ježíšovo tříleté období klášterní separace skončilo v září roku 36 a poté mu byly povoleny fyzické vztahy s jeho ženou opět v prosinci v Dobách obnovení. Jazyk používaný v Novém zákoně se vyznačuje velikou dů-

sledností a slova, jména a tituly, které mají skrytý význam, se užívají všude v tomtéž smyslu. Nejen že mají stejný význam, kdykoli jsou použita, ale jsou použita po každé, když je stejný význam vyžadován. Nepochybně ten nejpronikavější výzkum v této oblasti provedla dr. Barbara Thieringová, členka University of Sydney Board of Studies in Doinuty, v letech 1973-1991. Její bádání vychází z informací obsažených v komentářích ke svitkům od Mrtvého moře, které definují zákonické šifry esejské komunity. Tyto komentáře ke svitkům obsahují tajemství *pešarim* (přístupy k zásadně důležitým způsobům šifrování) a v predevangelijní době je napsali učení zákoníci z Kumránu.

V některých případech jsou možná jednotlivé odvozeniny zašifrovaných jmen nebo titulů složité nebo obskur-ní, ale častěji jsou přímočaré, ačkoli jen málokdy okamžitě zřejmé. Nezřídka je skrytá informace v evangeliích ohlášena výrokem, že je určena jen „těm, kdo mají uši k slyšení“; tato fráze upozorňuje neomylně na pasáž se skrytým významem ty, kdo znají šifru. Panující pravidla šifrování jsou stálá a symbolika zůstává neměnná, jako v případě samotného Ježíše.

Formou v Bibli obsaženého *pešeru* (což je jednotné číslo slova *pešarim*, které znamená „vysvětlení“ či „řešení“) je Ježíš definován jako Slovo Boží. Tak je tomu již od samého počátku v Janově evangeliu:

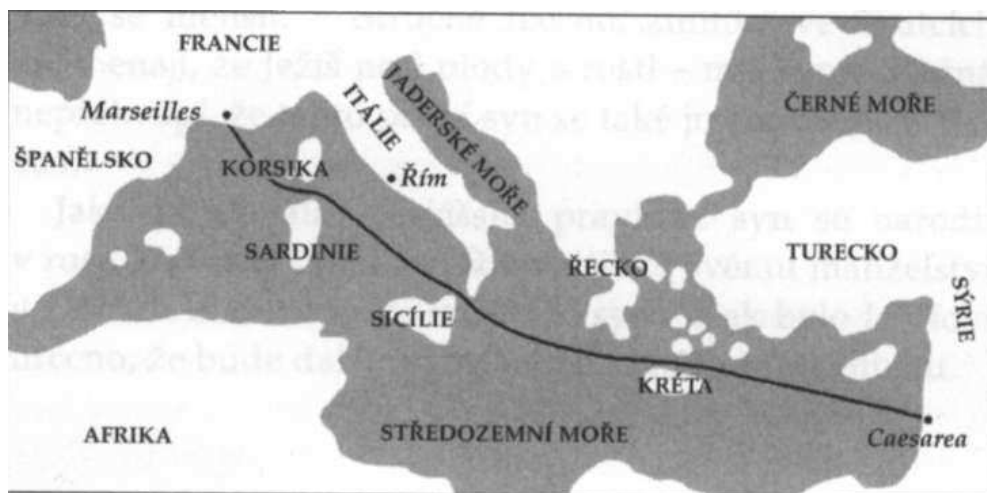
Na počátku bylo Slovo a to Slovo bylo od Boha.
A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu. (Jan 1:1.14)

V evangelijských textech se v tomto ohledu nevyskytují žádné odchylky. Kdekoli se objeví sousloví „Slovo Boží“, znamená to, že buď v něm byl Ježíš přítomen, nebo je předmětem vyprávění, jako například u Lukáše 5:1, kdy Slovo Boží stálo u jezera. Toto slovní spojení se používá rovněž ve Skutcích, kde se píše o místu Ježíšova pobytu

po nanebevzetí. Když tedy čteme, že „apoštolově v Jeruzalémě uslyšeli, že v Samařsku přijali Boží slovo“ (Skutky 8:14), můžeme z toho poznat, že Ježíš byl v Samařsku.

Z toho vyplývá, že čteme-li, že „Boží slovo se šířilo“ (Skutky 6:7), měli bychom to chápat, že „Ježíš se šířil“, ³⁹ jak je symbolicky vyjádřeno v souvisejícím *pešeru* v podobnosti o Rozséváči a semeni (Marek 4:8): „A jiná zrna padla do dobré země a vzcházela, rostla a dávala úrodu a přinášela užitek.“ Jak řekl Jan Křtitel o Ježíšovi, když se stahoval z dynastického soupeření: „On musí růst, já však se menšit.“⁴⁰ Stručně řečeno, zmínky ve Skutcích znamenají, že Ježíš nesl plody a rostl - měl syna. Možná nepřekvapí, že tento první syn se také jmenoval Ježíš (Ješua).

Jak vyžadovala mesiášská pravidla, syn se narodil v roce 37, v roce, kdy se Ježíš vrátil ke svému manželství v Dobách obnovení. Po narození syna však bylo Ježíšovi určeno, že bude dalších šest let žít v klášteře v celibátu.

Trasa Magdaléniny cesty.

Dítě Grálu

Oddělení

Na počátku 40. let spojil v syrské Antiochii apoštol Petr své síly s nově obráceným Pavlem, zatímco Ježíšův bratr Jakub a jeho nazorejští působili i nadále v Jeruzalémě. Došlo zřejmě ještě k dalšímu rozdělení, když Šimon Zélóta zřídil základnu své sekty poněkud stranou, na Kypru.¹

Až do té doby fungoval Petr jako Ježíšova pravá ruka a jako takový se měl stát během let manželského oddělení poručníkem Marie Magdalény. Ale i když byl ženatý i Petr, měl o ženách chabé mínění a nebyl připraven být k ruce kněžce, která představovala hrozbu jeho autoritě. Proto od Marie odešel a zapojil se do antiochijského hnutí. Pojem „křesťan“ byl poprvé použit v Antiochii v roce 44 a právě odtud se nové hnutí začalo šířit do Říma.

Během těchto událostí Ježíš a Marie ještě jednou naplnili své manželství v prosinci roku 43, šest let po narození syna. Nezdá se, že by se Ježíš příliš zabýval Petrovým postojem k Marii, spokojil se s tím, že má dobré přátele v Šimonu Zélótovi a jeho manželce Heleně-Salome. Právě v té době, v prosinci roku 43, Marie potřetí otěhotněla. Ale na jaře roku 44 se Ježíš vydal na misií do Galatie v Malé Asii s hlavním proselytou² Janem Markem.

V té době se už Jakub a jeho nazorejští stali rostoucí hrozbou římské vrchnosti v Jeruzalémě. Příмым následkem bylo, že Herodes z Chalkidy popravil v roce 44 apoštola Jakuba Boanerga (Skutky 12:1-2). Šimon Zélóta se okamžitě pustil do odvetné akce a otrávil krále Heroda Agrippu,³ avšak potom musel prchnout. Apoštol Tadeáš

byl zadržen na útěku a Herodes z Chalkidy jej dal popravit. To přivedlo těhotnou Marii do velice překerní situace, neboť Herodes věděl, že je ve spojení se Šimonem. Požádala tedy o ochranu Pavlova bývalého žáka, mladého Heroda Agrippu II., který pohotově zařídil její odjezd na herodovské území v Galii.

Viděli jsme, že o několik let dříve, v roce 32, byl Šimon odpovědný za vedení zélótské revolty proti Pontiovi Pilátovi v Jeruzalémě (viz s. 137). Následkem toho byl zbaven práv Herodem Agrippou I., na nějž se mu nyní podařilo spáchat atentát. Přestože byl Šimon Zélóta Ježíšovým apoštolem, byl znám jako *kananaios* (fanatik). Na jeho společníky s velkým podezřením hleděla římská vrchnost i starší sanhedrinu, kteří byli činní v soudu a odsouzení Ježíše. Marie Magdaléna byla sestra ve víře i příbuzná Šimona (Lazara) a jako spolčené se zélóty se jí nedůvěřovalo - byla označena za tu, která se odchyluje od zákona, *hamartóle*, což bylo slovo vyskytující se v Lukášově evangeliu a chybně přeložené jako „hříšnice“.

Stejně jako bylo o Ježíšovi řečeno, že miluje Marii, také ona musela hrát v *desposynské* kampani dvojí roli. Její primární povinností bylo, aby se zachovala davidovská linie, porodit Ježíšovi syna a dědice, což úspěšně splnila. Hrála rovněž klíčovou roli v apoštolské síti, která nyní rozšířila svoji působnost i do jiných zemí. Bez ohledu na Ježíšův osobní vztah k Marii nastal čas, aby pracovali od sebe odděleni, a protože Šimon i Marie museli každopádně opustit Judeu, Marie se svěřila pod Šimonovu ochranu.

Magdalénina cesta

V nádherně iluminovaném rukopise *Život Marie Magdalény*, který napsal arcibiskup Rabanus Maurus, se líčí, jak Marie, Marta, Šimon-Lazar a jejich druhové opustili břehy své vlasti:

A přízní východního větru cestovali přes moře mezi Evropou a Afrikou, minuli vpravo město Řím a celou zemi italskou. Poté šťastně změnili směr doprava a připluli do města Marseilles v galské provincii Vienne.

V pařížských knihovnách je mnoho rukopisů ještě starších než dílo Rabana Maura, které obsahuje svědectví o Mariině misi v Provinci. Tento příběh je zmíněn i v hymnu ze 7. století, který mnohem později vyšel znovu v záznamech *Acta Sanctorum* vydaných jezuitou Jeanem Bollandem v 17. století.⁴ Jednotlivé dokumenty obsahující různé aspekty příběhu se datují až do počátku 4. století a století před tím, než byli v La Sainte-Baume ustaveni cassianité v éře galských králů-rybářů, ještě před Merovejci. Rukopis z 9. století *Vita emeritica beatae Marie Magdalena*e má být kopií řeckého originálu pocházejícího ze 2. století, jenž možná napsal Hegesippus.⁵

Ve světě religiózního krásného umění existuje množství zobrazení Marie Magdalény v Provinci. Představují přistání její lodi u břehu, setkání s marseilleskou královnou (viz ilustrace 15), meditační výjevy v její jeskyni, malby, kde je společně s Lazarem a Martou, a scény, jak káže lidu languedockému (viz ilustrace 51).

Ohledně toho, že vůdcem provensálské misie byl Šimon Zélóta, který proslul jako Lazar Veliký (Maximus), vyznívají vyprávění shodně. Usadil se v Marseilles a v kostele sv. Viktora u přístavu mu byla vztyčena socha. Právě on nakonec uložil roku 63 Magdalénu k odpočinku do její alabastrové hrobky v kapli sv. Maxima. Dalšími členy původní skupiny byla Martina služebnice Marcella, doprovázená apoštolem Filipem a jeho druhem Trofimem (který se později stal s v. Trofimem z Arles).

Filipa popsal dějepisec Gildas I. Albanicus (452-542) jako toho, který inspiroval Josefa k následné misii do Anglie. Ve spisu *De sancto Joseph ah Arimathea* se říká, že „Josef šel za apoštolem Filipem mezi Galy“. Freculphus,

biskup z Lisieux v 9. století, napsal, že s v. Filip poté vyslal misii z Galie do Anglie, „aby tam přinesli dobrou zprávu o světě života a aby kázali vtělení Ježíše Krista“.⁶

Na cestě byli také Ježíšovy sestry, Sára-Salome a Marie Jakuba Kleofáše, spolu s Helenou-Salome, manželkou Šimona-Lazara. Jsou pohřbeny v kryptě Les Saintes Maries de la Mer v Camargue. Helena-Salome byla kněžkou Efeského řádu a směla nosit červené roucho *hierodulai*.⁷ Sára-Salome, černě oděná nazorejská kněžka, začala být uctívánou patronkou cikánů, kteří ji nazývají *Sarah-la Kali* neboli Černá Sára. Ještě dnes se sem každoročně od 24. května sjíždějí Romové z celého světa, aby nosili její relikviář v procesí k moři.

Marie Jakubova, mladá vdova po Kleofášovi (Jan 19:25), měla mimořádné následovnictví v Anglii, které přetrvalo až do středověku. Jako o nazorejské kněžce se o ní píše ve *Skutcích Magdaléniných* a ve starobylém rukopisu *Dějiny Anglie*, uloženém ve vatikánském archivu. Někdy je označována jako Marie Cikánka a její Manželská přísaha se označuje jako *Merrie*, z čehož se odvozuje anglické sloveso *to marry*, „vdát se, oženit se“, stejně jako středověká fráze „šťastná Anglie“ (*Merrie Englande*). Marie Jakubova souvisí s mořem a byla původně mořskou vílou (v angličtině „merri-maid“ či „mermaid“) a ve středověku jí bylo dáno jméno Marina. Je zobrazena společně s Marií Magdalénou na - okně v kostele sv. Marie v Paříži a její památka se zachovala v dívce Marian a ve Veselých mužích v legendách o Robinu Hoodovi. (Sestrám Marii Jákob a Sáře-Salome se lidově říkalo „cikánky“, protože z Francie navštívily Egypt. Právě ze staré formy slova „Egyptčan“ se odvozuje výraz „cikán“ v angličtině - *gypsy* - i francouzštině - *gitan*.)⁹

V raných křesťanských dobách císař Konstantin uctívání Marie Cikánky zakázal,¹⁰ ale její kult přetrval a byla ztotožněna s bohyní lásky Afroditou, o níž se říká, že „se vynořila z mořské pěny“.¹¹ Jejím nejvýznamnějším emblémem byla mušle hřebenatky, která je velice pěkně vyobrazena v souvislosti s Afroditou na slavných obrazech

Zrození Venuše od Sandra Botticelliho a Adolpha Bouguereaua. Anglosasové Marii Jakubovu rituálně zobrazovali jako Královnu Marii, kdežto v Cornwallu ji nazývali *Merrow* a její tanečníci (*Merrow's Men*) dosud v době anglických venkovských slavností provádějí její rituály pod zkomoleným názvem *Morris Men*.

Námořní plavbu Marie Magdalény do Galie ztvárnilo mnoho malířů. Jedním příkladem, který je vystaven v kostele Les Saintes Maries, je malba Henriho de Guadermaris. Znázorňuje Mariin příjezd na lodi ke břehům Provence a byl vystaven na Salon de Paris roku 1886. Dalším slavným obrazem s podobným námětem je *Mořská plavba* Lukase Mosera, která tvoří část oltáře z 15. století, nazvaného *Der Magdalenaltar*, v katolickém farním úřadě sv. Marie Magdalény v Tiefenbronnu v jižním Německu. A ze 14. století pochází *Cesta do Marseilles* od Giotta di Bondone, freska v kapli Marie Magdalény v kostele sv. Františka v Assisi (viz ilustrace 16).

V Marseilles (Massilia) a oblasti Provence byla až do 5. století oficiálním jazykem řečtina.¹² Jedna skutečnost, které se možná běžně nerozumí, ale která by se asi měla zdůraznit, je, že aramejšťina Ježíše a těch, kdo se zabývali helénským judaismem, byla velice ovlivněna řečtinou. Hebrejci užívali svůj vlastní semitský jazyk, ale vzhledem k tomu, že římská okupace trvala tak dlouho, byla do určité míry integrována i latinská kultura. K jazykovým změnám došlo také co se týče pohanů (nežidů), takže ve všech jazykových variantách vládlo vzájemné porozumění. Římskořecký jazyk Galie byl dostatečně srozumitelný i Marii a jejím druhům.

Na Západě

V roce 44 porodila Marie druhého syna a o něm se v Novém zákoně vyskytuje zvláštní zmínka: „Boží Slovo se však šířilo a rozrůstalo“ (Skutky 12:24; překlad O. M. Pet-

rů).¹³ Tento syn byl oním tak významným dítětem Grálu a na počest svého děda dostal jméno Josefes.

Ježíš jako otec dvou synů naplnil svou dynastickou povinnost, byl zbaven omezení a mohl opět vést normální život. Od roku 46 se jeho starší syn Ježíš II. (v té době devítiletý) vzdělával v Caesarei. O tři roky později prošel obřadem narození do pospolitosti v Provinci. Podle tohoto zvyku se symbolicky znovuzrodil z matčina lůna ve věku dvanácti let.

V roce 53 byl Ježíš junior oficiálně prohlášen korunním princem v synagoze v Korintu a zároveň dostal knížecí titul spojený s davidovskou korunou; „Justus“ (Spravedlivý, řecky *Dikaios*).¹⁴ Takto se stal jako královský dědic formálně následníkem svého strýce Jakuba Spravedlivého. Když dosáhl šestnácti let, věku plnoletosti, stal se Ježíš Justus rovněž Hlavním nazorejským a dostalo se mu práva nosit černé roucho s tímto úřadem spojené - jak ho nosili kněží Isidy, univerzální Matky Bohyně.¹⁵

Jeho otec Ježíš Kristus se roku 61 přes Krétu dostal s Lukášem a Pavlem na Maltu (Skutky 27:7-44,28:1) a poté se Pavel vrátil do Jeruzaléma. Tam však byl obviněn ze spiknutí proti saducejskému veleknězi Jónatánovi Annášovi, kterého dal zavraždit Felix, římský správce Jeruzaléma. Felix byl poslán k soudu před císaře do Říma a Pavel tam musel také. Po nějaké době byl Felix zproštěn viny, ale Pavel zůstal ve vazbě kvůli stykům se svým bývalým žákem Herodem Agrippou II, kterého Nero nesnášel.

Přibližně v téže době, avšak daleko od římských útrap, dokončil mladší bratr Ježíše II. Josefes své vzdělání na druidské akademii a usadil se v Provinci se svou matkou Marií Magdalénou. Později k nim přibyl Josefesův strýc Jakub, který odešel navždy na západ, protože byl v roce 62 vyhnán z Jeruzaléma. Jeho nazorejští museli snášet trýznění ze strany Římanů a sanhédrin je obžaloval z nezákonného vyučování.¹⁶ Poté byl Jakub odsouzen k veřejnému kamenování a židovští starší jej prohlásili za du-

chovně „mrtvého“ (exkomunikovaného).¹⁷ Kdysi ctěný rada sanhedrinu tak prožil pád ze samého vrcholku občanské a náboženské vážnosti.

Když Jakub ztratil z hlediska zákona veškerou duchovní autoritu, vydal se na západ, aby se přidal k Marii Magdaléně a jejím druhům v Galii. A co se týče Říma a císaře Nerona, Petr tam přijel, aby se zodpovídal z pavlovské sekty, jejíž členové se označovali za křesťany. Poté roku 64 zachvátil Řím obrovský požár. Ze žhářství byl podezírán labilní císař, ale on z něho obvinil křesťany a Petra a Pavla odsoudil k smrti.

Neronův režim zapříčinil velkou politickou nervozitu a ve Svaté zemi nebezpečně vzrostlo společenské napětí. Od začátku roku 66 propukaly v Caesarei občasná šarvátky mezi zélóty a Římany. Nepřítelství se záhy přeneslo i na Jeruzalém, kde zélóti dobyli mnoho strategických pozic. Město drželi čtyři roky, dokud v roce 70 nepřišla obrovská římská armáda vedená generálem Flaviem Titem, která Jeruzalém zpustošila. Chrám padl a s ním i všechno ostatní. Většina obyvatel byla povražděna; přeživší byli prodáváni do otroctví a po následujících šedesát let bylo Svaté město prázdnými ruinami.

Na počátku této destrukce byl židovský národ ve stavu zmatku. Padl nejen Jeruzalém, nýbrž i Kumrán, a slavnou poslední baštou byla horská pevnost Masada, jihozápadně od Mrtvého moře. Tam odolávala necelá tisícovka Židů obléhání mohutné římské armády, ale postupně mizely všechny zdroje a zásoby. V roce 74 byla jejich záležitost již beznadějná a velitel pevnosti Eleazar Ben Jair zorganizoval společnou sebevraždu. Přežily pouze dvě ženy a pět dětí.¹⁸

Vlny nazorejských utečenců prchaly ze Svaté země, aby pokračovali ve své tradici v severních oblastech Mezopotámie, v Sýrii, na jihu Turecka a v některých částech Evropy. Pozdější kronikář Julius Africanus z Edessy¹⁹ zaznamenal podrobnosti jejich exodu a napsal (jak jsme viděli ve 2. kapitole), že římské autority zařídily, aby všech-

ny veřejné záznamy v Jeruzalémě byly spáleny, aby se v budoucnosti zabránilo přístupu k podrobnostem o rodokmenu Ježíšovy rodiny. Tyto královské dědice označil za *Desposyni*.

Zjevení Beránka

Nezávisle na některých náhodných poznámkách týkajících se Josefa jako Ježíšova otce²⁰ se tento osobně v Novém zákoně po Ježíšově počáteční výchově u Lukáše neobjevuje. Předtím byl Josef přítomen, když esejec Šimon (v té době ve funkci Gabriela) legitimizoval Ježíše vzhledem k jeho neortodoxnímu způsobu narození (Lukáš 2:25-33). Více se příběh o Josefovi nezmiňuje. Z příhody v Chrámu, týkající se Ježíšovy hodnosti v pospolitosti, víme, že Josef byl živ ještě v roce 18, ale nevyskytoval se již u synova ukřižování o patnáct let později. Obecně se má za to, že zemřel před začátkem Ježíšovy služby, v roce 29.

Neblahý způsob, jakým byl sestavován Nový zákon, vedl k tomu, že byli Ježíšovi rodiče více méně opomenuti. Neříká se nám nic o běžném životě Matky Marie, pokud se to přímo netýká Ježíše. V důsledku toho není ani známa doba její smrti, i když se slavnost jejího nanebevzetí slaví 15. srpna. V *Katolické encyklopedii* je uvedeno, že toto datum bylo stanoveno libovolně a že to není potvrzená historická skutečnost. Její smrt mohla nastat někdy mezi lety 36 a 48. Z evangelíí však víme, že při ukřižování předal Ježíš péči o matku svému „milovanému učedníkovi“: „V tu hodinu ji onen učedník přijal k sobě.“ (Jan 19:27) Slovo použité k popisu učedníkova závazku zní *paranyfos* (tento výraz se ve zmíněném verši v řeckém originále nevyskytuje; pozn. překl.) a označuje osobního průvodce nebo poručníka.²¹ Stručně řečeno, budeme si nyní všimnout identity tajemného „učedníka, kterého Ježíš miloval“.

Po Ježíšově návštěvě na Maltě (Melitie) v roce 61 je těžké sledovat jeho činnost. Někteří říkají, že šel v Tomášových stopách do Indie a zemřel ve šrínagaru, kde má údajně hrob. Ale to vychází až z mnohem pozdějšího kašmířského tvrzení, že Ježíš byl toutéž osobou jako prorok Yuza Asaf, kterému byl hrob původně připisován.²² Přestože je to zajímavá představa, důkaz pro to skoro žádný neexistuje (viz Dodatek III). Nicméně je jasné, že Ježíš zemřel v roce 73 nebo dříve. V tomto roce byl jeho nejstaršímu synu Ježíši II. Justovi udělen davidovský titul: „Já, Ježíš, posílám svého posla, aby vám to dosvědčil po všech církvích. Já jsem potomek z rodu Davidova, jasná hvězda jitřní." (Zjevení 22:16)

Kněží a klerici obecně učí, že po sobě následující svatby v novozákonní knize Zjevení symbolizují manželství Ježíše Krista s křesťanskou církví. Skutečností však je, že když Jan Teolog (apoštol Jan Boanerges) psal na řeckém ostrově Patmos svou fascinující *Apokalypsu*, žádná církev neexistovala. Nevěděl zcela nic o establishmentu, který vznikne až v době, kdy on již nebude naživu. Svatby, o nichž se hovoří velice esotericky, byly záznamy z historie mesiášské rodiny.

Dcera Ježíše a Marie Magdalény Tamar (Damaris) se nejspíš vdala roku 53 v Aténách za sv. Pavla²³ a o svatbě Ježíše Justa se píše jako o manželství Beránka ve Zjevení 19:7-9. Stejně jako když mluví Jan o Ježíšovi jako o Slovu Božím (Jan 1:1.14), nazýval jej Jan Křtitel Beránkem Božím (Jan 1:29). Tato označení - Slovo a Beránek - se v Janově *Apokalypse* staly synonymy Ježíšových dědiců.

Ježíši Justovi (narozen roku 37) bylo v roce 73 třicet šest let a o jeho nevěstě se praví, že byla při manželské večeři „oděna do jemného lnu, čistého a bílého". „Ale on mi řekl. „Střez se toho! Jsem jen služebník jako ty a tvoji bratři, kteří vydávají svědectví Ježíšovi. ... a jeho jméno je Slovo Boží." (Zjevení 19:10-13)

Jeho syn Ježíš III. se narodil roku 77 a stal se *Alfou* a *Omegou* (Zjevení 21:16). To byla saducejská hodnost He-

rodovců, která se přenesla na Davidův dům v roce 102, kdy herodovský establishment zanikl.²⁴ Ježíš III. se oženil roku 113 (podle dynastického zvyku opět ve věku třiceti šesti let) a prohlásil: „Já jsem potomek z rodu Davidova, jasná hvězda jitřní.“ (Zjevení 22:16)

Milovaný učedník

„Učedník, jehož Ježíš miloval“ je postava, o jejíž tajemné totožnosti se vedly celá staletí hádky a disputace. Horkým kandidátem byl dlouho apoštol Jan Boanerges, syn Zebedea a bratr Jakuba. Dalším uchazečem je pak samozřejmě Marie Magdaléna, o níž je v Novém zákoně i ve *Filipově evangeliu* řečeno, že ji Ježíš miloval. Třetím v pořadí na populárním seznamu možností je Jan Marek, jinak známý jako sv. Marek.

Jediné biblické zmínky o tomto milovaném učedníkovi se vyskytují v Janově evangeliu. V jednom případě se vztahuje k výjevu ukřižování, kdy Ježíš svěruje svému milovanému učedníkovi do péče svou matku, a zde Marie Magdaléna vypadává ze hry, protože jsou použita slova svědčící o muži:

Když Ježíš spatřil matku a vedle ní učedníka, kterého miloval, řekl matce: „Zeno, hle, tvůj syn!“ Potom řekl tomu učedníkovi: „Hle, tvá matka!“ V tu hodinu ji onen učedník přijal k sobě. (Jan 19:26-27)

Kromě „milovaného učedníka“, který je uveden v Janově evangeliu, je zmínka pouze o Ježíšových ženských příbuzných, že byly u kříže. Takto je tomu ve všech evangeliích. Není zde zmínky o tom, že by se tam vyskytoval Petr ani žádný jiný apoštol. Před touto událostí se u Matouše 26:56 a Marka 14:50 dočítáme, že po Ježíšově zatčení „jej učedníci opustili a utekli“. Je však jasné, že tu byl jeden, který jej neopustil a neutekl.

Tento anonymní učedník se poté objevuje v oddílu týkajícím se vzkříšení, který opět vylučuje Marii Magdalénu, jež k němu v této scéně hovoří. Vyloučen je i Petr, protože je zmíněn zvlášť:

Běžela k Šimonu Petrovi a k tomu učedníkovi, kterého Ježíš miloval, a řekla jim: „Vzali Pána z hrobu, a nevíme, kam ho položili.“ (Jan 2:20)

I dále jsou v rozhovoru mezi Petrem a Ježíšem dvě další zmínky o „učedníkovi, kterého Ježíš miloval“,²⁵ avšak není uvedeno jeho jméno. Nicméně i Jan Marek může být z rovnice vyloučen na základě první evangelijní zmínky o tomto tajemném muži, o němž je řečeno, že byl přítomen na poslední večeři: „Jeden z učedníků, kterého Ježíš miloval, byl v Ježíšově náručí.“ (Jan 13:23)

Ačkoli Janovo evangelium přesně nespecifikuje, kdo se účastnil poslední večeře, zbylá tři evangelia to uvádějí a shodují se v tvrzení, že přítomen byl pouze Ježíš a jeho dvanáct apoštolů:

Navečer usedl s Dvanácti ke stolu. (Matouš 26:20)

Večer přišel Ježíš s Dvanácti. (Marek 14:17)

...usedl ke stolu a dvanáct apoštolů s ním. (Lukáš 22:14)

(V některých rukopisech je pouze „...usedl ke stolu a apoštolově s ním“; pozn. překl.)

Vzhledem k tomu, že Jan Marek (který se poprvé objevuje až ve Skutcích) není ani v jednom evangeliu mezi dvanácti apoštoly uveden, nutně z toho vyplývá, že večeře se neúčastnil, a nemohl být tudíž tím, kdo ležel Ježíšovi v náručí. Takže zbývá zdánlivě pouze Jan Boanerges, a právě z tohoto důvodu byl on tím oblíbeným kandidá-

tem. Problém však spočívá v tom, že je zcela nepravděpodobné, že autor Janova evangelia by nechal něco tak důležitého s otevřeným koncem.

Ze všech evangelií je Janovo nejméně nejednoznačné. Obsahuje důležitá témata jako svatbu v Káni a vzkříšení Lazara, která ostatní evangelia neuvádějí. Je to jediné evangelium, které vysvětluje, že Marie, jež pomazala Ježíše v Betanii, je tatáž žena, která jej pomazala i při předchozí příležitosti. Pojednávat o konkrétním učedníkovi tajemným a podlouným způsobem je proto zcela v rozporu se stylem, jakým tento zjevně pečlivý autor pracoval. Z tohoto hlediska by se dalo očekávat, že záhadný učedník byl pozitivně identifikován již někdy dřív. Existuje tedy v Janově evangeliu nějaká předchozí zmínka, která potvrzuje Ježíšovu lásku jmenovitě k jednomu z mužských učedníků? Ano, existuje. Ve skutečnosti jsou zde takové zmínky dvě a vztahují se k jednomu a témuž jednotlivci.

Důvodem, proč milovaný učedník není v synoptických evangeliích jmenován jako takový, je, že původní zmínka v tomto kontextu se ztratila. Odstranil ji sv. Kléméns ve snaze zastříť Ježíšův vztah s Marií Magdalénou ve vyprávění o vzkříšení Lazara.²⁶ Autor Janova evangelia však nebyl ledabylý, co se jména milovaného učedníka týče; v Janovi 11:5 se totiž píše: „Ježíš miloval Martu, její sestru i Lazara.“ O něco dále, v oddílu o tom, jak Ježíš vzkřísil svého exkomunikovaného přítele Lazara, se ve verši 11:36 opět tento vztah potvrzuje: „Židé říkali: ‚Hle, jak jej miloval!‘“

Když je toto dvakrát řečeno, připravila se tak scéna na následující zmínky o „milovaném“ u poslední večeře, ukřižování a vzkříšení. „Učedníkem, jehož Ježíš miloval“ byl Lazar, který v Janově textu převzal abrahamský titul Elézer a nahradil jím své původní jméno Šimon Zélóta. Měl z Ježíšových apoštolů nejvyšší hodnost a byl to muž, jehož byla Marie Magdaléna sestrou ve víře a který měl za manželku Ježíšovu vlastní tetu Helenu-Salome.

Šimon-Lazar nebyl pouze apoštolem a patriarchálním otcem kumránské pospolitosti, byl i členem Ježíšovy vlastní rodiny. Z toho vyplývá, že existoval dobrý důvod, že jej Ježíš jmenoval průvodcem své matky.

To jsme si tedy objasnili a zbývá otázka, kdo napsal Janovo evangelium. Na rozdíl od knihy Zjevení (*Apokalypsa*), jehož autor (Jan Teolog Boanerges) skutečně udává své jméno jako Jan,²⁷ je evangelium anonymní. Nebylo napsáno stejnou rukou jako Zjevení, ani autorem novozákonního traktátu označovaného jako 1. epištola Janova, ani 2. a 3. epištoly Janovy. Zdá se, že autor evangelia znal mnohé podrobnosti, které se v synoptických evangeliích nevyskytují, a píše na vyšší intelektuální úrovni. Z textu rovněž vyplývá značné povědomí o kněžské praxi a blízký vztah k Ježíšovi.

Na konci Janova evangelia se nám napovídá, že zdrojem obsažených informací byl milovaný učedník, ale on autorem tohoto díla nakonec nebyl. Po konverzaci Ježíše s Petrem o milovaném učedníkovi se na závěr říká: „Toto je učedník, který vydává svědectví o těchto věcech a který je zapsal; a my víme, že jeho svědectví je pravdivé.“ (Jan 21:24) „Jeho svědectví“ se tedy vztahuje ke svědectví milovaného učedníka Šimona-Lazara, který poskytl jistý pramenný materiál autorovi evangelia. Samotné vyprávění však skýtá náznaky a doklady o tom, kdo ve skutečnosti text napsal.

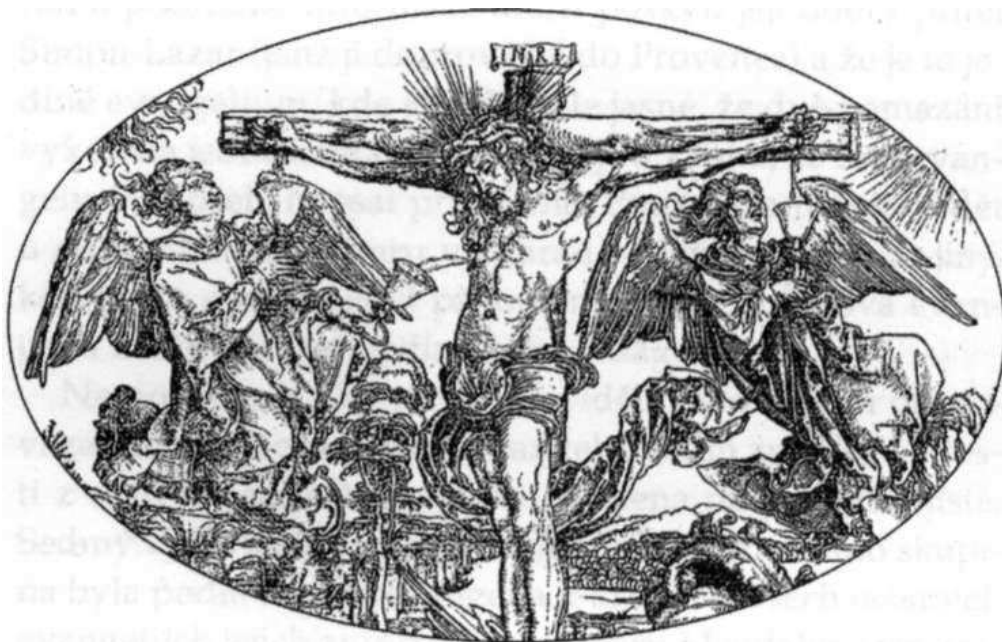
Viděli jsme, jak se čtyři evangelia ve svých vyprávěních o ženách, které šly k Ježíšově hrobu, liší. Všechny se však shodují, že tam byla i Marie Magdaléna. V praxi tam jako Ježíšova manželka musela být a Ježíše pomazat právě ona. Význam Janova evangelia spočívá v tom, že je jediným evangeliem, kde je Marie Magdaléna u hrobu sama.

U Jana 20:2 je uvedeno, že když Marie našla hrob prázdný, šla pro Petra a Lazara. Když i oni spatřili prázdný hrob, zase odešli: „Oba učedníci se pak vrátili domů. Ale Marie stála venku před hrobem a plakala.“ (Jan 20:10-11)

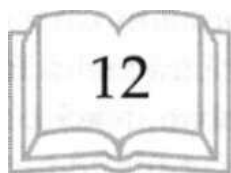
Po několika slovech se dvěma anděly v jeskyni se Marie setkala venku v zahradě s Ježíšem. To vedlo k rozhovoru *Noli me tangere*, kdy se Marie snažila Ježíše obejmout, ale on jí v tom zabránil. (Důvodem bylo, že Marie byla v té době těhotná a fyzický kontakt mezi nim byl zakázán.)

Janovo evangelium je jediné, které tuto epizodu uvádí - soukromý rozhovor je záznamem dialogu mezi Ježíšem a Marií Magdalénou. Byli spolu sami. Existují tedy pouze dva lidé, kteří mohli napsat Janovo evangelium, a Ježíš to nebyl. Vezmeme-li v úvahu, že podpůrný materiál a podrobné informace Marii poskytl její dobrý přítel Šimon-Lazar (jenž ji doprovázel do Provence) a že je to jediné evangelium, kde je dokonale jasné, že dvě pomazání vykonala jedna a tatáž žena, vyplývá z toho, že toto evangelium musela napsat právě ona. Pouze ona mohla vědět o důvěrném rozhovoru v zahradě s Ježíšem. Nikdo jiný, kdo by to slyšel, nebyl přítomen. Autorem Janova evangelia může tedy být jediné Marie Magdaléna.

Na počátku 1. kapitoly jsme viděli, že o ženách doprovázejících Ježíše existuje v evangeliu sedm zmínek a v šesti z nich je Marie Magdaléna uvedena na prvním místě. Sedmý výčet uvádí jako první Ježíšovu matku. Tato skupina byla podle Janova evangelia u kříže. Ve všech ostatních evangeliích jejich autoři přiznali Marii Magdaléně její právo na nejvýznamnější místo, ale jestliže skutečně napsala Janovo evangelium, bylo projevem přirozené slušnosti, že umístila Ježíšovu matku při této příležitosti před sebe.

Andělé Sangréalu, z *Ukřižování* Albrechta Dürera (1471–1528).

Království Desposyni

Králové-rybáři

Aix-en-Provence, kde v roce 63 zesnula Marie Magdaléna, bylo staré město *Acquae Sextiae*.¹ Název daly tomuto městu horké prameny u Aix (*Acqs*) - *acqs* byla středověká odvozenina starého latinského slova *aquae* (vody). Podle languedocké tradice je Marie označována za *la Dompna del Aquae*: Paní vod. Pro gnostiky (stejně jako pro Kelty) byly nábožensky uctívané ženy dávány často do souvislosti s jezery, prameny, studánkami a řekami.

Křtícím kněžím evangelijní doby se říkalo „rybáři“ a od okamžiku, kdy se Ježíš stal knězem podle řádu Melchisedechova, se také on stal titulárním rybářem. Stejně jako byl Ježíš na základě neporozumění terminologii prvního století nesprávně zobrazován jako syn tesaře, byli jsme mateni i obrazy upracovaných a solí nasáklých apoštolů s jejich rybářskými sítěmi a loděmi. Například:

Když Ježíš procházel podél Galilejského moře, uviděl dva bratry, Šimona zvaného Petr a jeho bratra Ondřeje, jak vrhají síť do moře; byli totiž rybáři. Řekl jim: „Pojďte za mnou a učiním z vás rybáře lidí.“
(Matouš 4:18-19)

V kumránském *Kázeňském manuálu* se uvádí, že vedle tří lévijských kněží to byla nevelká dvanáctičlenná rada pospolitosti (Mesiášem stanovení apoštolově), kdo měl „zachovávat víru v zemi“.² Na rozdíl od romantických představ hláсанých z kazatelen je jasné, že apoštolově

nebyli chátra, nebyla to banda lidí oddaných jako ovce, kteří se zřekli vší zodpovědnosti za rodinu, aby následovali charismatického zázračného léčitele. Byli to prominentní členové společnosti, jejichž skutečná funkce se na základě neporozumění použitému žargonu té doby vytratila. Symbolické rybaření bylo tradiční součástí křestního rituálu.³

Masové křty se odehrávaly ve vodě - v Mrtvém nebo Galilejském moři - kdežto některé události menšího rozsahu se mohly provést i v řece Jordánu. Pohané, kteří se snažili připojit k židovským kmenům, se mohli rovněž zúčastnit křtu, ale nemohli být pokřtěni ve vodě. Přestože se připojili k židovským křestním kandidátům u vnitrozemských moří, mohli pouze obdržet kněžské požehnání poté, co byli vlečeni ve velkých sítích podél lodi. Proto se kněží, kteří vykonávali tyto křty, nazývali „rybáři“, křestní kandidáti byli „ryby“. Příběh u Lukáše 5:1-10 o chycební velikého množství ryb poté, co Ježíš „z lodi učil zástupy“, je vyprávění o obzvláště úspěšné události obrácení. Podobné nahromadění ryb se líčí též v Janově evangeliu 21:1-11.

Na základě podobného přenosu představ se lévijští hodnostáři Svatyně nazývali „bochníky“.⁴ Při rituálu ordinace (obřad připuštění ke službě) podali úřadující lévijští kněží sedm bochníků chleba kněžím, kdežto kandidátům v celibátu bylo podáno pět bochníků a dvě ryby. V tom tkvěla určitá zákonná symbolika, protože zatímco pohané mohli získat křest jako „ryby“, zákon byl nesmlouvavý v tom, že „bochníky“ se mohli stát pouze Židé.

Význam toho se objasňuje při zázračné události známé jako Nasycení pěti tisíc. Stejně jako v případě vody a vína v Káni, se Ježíš rozhodl nedbat na zvyklosti a umožnit nečistým pohanům, aby se zúčastnili něčeho, co bylo běžně vyhrazeno pouze Židům, kteří byli kandidáty kněžství. V tomto ohledu udělal ústupek představitelům nežidů hamského bratrstva (známého obrazně jako Pět tisíc).⁵

Takto umožnil Množství (jejich Vládnoucí radě) symbolický přístup ke službě tím, že jim posloužil pěti bochníky a dvěma rybami židovských kněžských kandidátů (Marek 6:34-44). V jiné epizodě známé jako Nasycení čtyř tisíc⁶ dal Ježíš sedm bochníků vyšších kněží neobřezané Radě Šému (Marek 8:1-10).

Díky přijetí Ježíše do řádu Melchisedekova kněžství byla dynastická linie domu Judova jedinečným způsobem upevněna jako dynastie králů-kněží či, jak byli Ježíšovi potomci příhodně označováni, králů-rybářů. Linie potomků zrozených z Ježíše a Marie Magdalény, kteří se objevili jako králové-rybáři, si zachovala mateřského ducha z Aix, takže se stali Rodinou vod: Domem del Acqs. Právě v tomto kontextu představy ztracené nevěsty se utváří filozofie Grálu: „Pouze na základě otázky ‚Komu slouží Grál?‘ se rána krále-rybáře zhojí a pustina se promění v úrodnou zem.“ To pochází ze *Vznešené historie Svatého grálu*, franko-belgického díla z doby kolem roku 1200, známého rovněž jako *Perlesvaus*. V tomto vyprávění, v němž se král-rybář nazývá Messios, je konkrétně uvedena významnost grálového rodokmenu a tvrdí se tam, že *Sangréal* je místo spočinutí královského dědictví.⁷

Nejstarší písemné vypravování o *le Saynt Graal* pochází z roku 717, kdy britský poustevník Waleran měl vidění Ježíše a Grálu. O Waleranově rukopisu se kolem roku 1200 zmiňuje Heliand, francouzský mnich z fromundského opatství, a rovněž John z Glastonbury v díle *Cronice sive Antiquitates Glastoniensis Ecdesiae* a později i Vincent z Beauvais ve svém *Speculum historiale* z roku 1604. Ve všech těchto textech se líčí, jak Ježíš dal Waleranovi do rukou knihu. Začíná se takto:

Zde je Kniha tvého Potomstva.

Zde začíná Kniha *Sangréalu*.

V artušovské tradici představovali davidovský vladařský rod králové-rybáři rodiny Grálu a patriarchální linii

bylo dáno jméno Anfortas. To byl symbolický název vzniklý ze slov *In fortis* (latinsky „V síle“). Mělo to být totéž co hebrejské jméno Bóaz, jméno praděda krále Davida (které rovněž znamená „V síle“), jehož odkaz zachovává současné svobodné zednářství.

Jméno Bóaz dostal levý sloup Chrámu krále Šalomouna (1. Královská 7:21 a 2. Deuteronomium 3:17). Jeho počáteční písmena, společně s pravým sloupem Jakínem, byla ozdobena bronzovými granátovými jablky (1. Královská 7:41-42), symbolem mužské plodnosti, jak se praví v Písni písní 4:13. Ne náhodou je na slavných malbách Sandra Botticelliho *Madona s granátovým jablkem* a *Madona Magnificat* malý Ježíš znázorněn se zralým, puklým granátovým jablkem v ruce.

Potomci Marie Magdalény z Acqs měli význačné postavení v Akvitánii, což byla oblast, jejíž název má rovněž původ ve slově *aquae* („vody“) čili acqs, stejně jako i město Dax západně od Toulouse, které pochází z d'Acqs.⁸ Zdejší merovejské knížecí větve měly svůj původ u králů-rybářů a staly se hrabaty toulouskými a narbonnskými; rovněž tak i králové septimánské Midi mezi Francií a Španělskem.

Další rodinné odnoži po přeslici bylo dáno do vínku dědictví keltské církve v burgundském Avallonu s Viviane del Acqs, uznanou dědičnou vznešenou královnou na počátku 6. století. Následně v Bretani se odpovídající mužskou odnoží provensálského domu del Acqs stala hrabata de Léon d'Acqs, potomci Vivianiny první vnučky Morgaine.

Od dob, kdy Chrétien de Troyes napsal ve 12. století svůj román o *Ywainovi a Paní od pramene* (ve kterém tato Paní odpovídá postavě *La Dompny del Aquae*), dědictví Acqs přetrvalo v artušovské literatuře. Rod del Acqs, který zůstal hlavním grálovským tématem, vždy přímo souvisel s posvátnými vodami a byl vždy spojován s Marií Magdalénou. A podobně se jméno *du Lac* užívalo k označení vztahu s pokrevní linií *Desposyni* (lac neboli „jezero“),

je červený pigment z orientálního dračince - jako v šarlatovém barvivu z laky). Tohoto označení bylo použito v románu Thomase Maloryho z roku 1484 *Morte d'Arthur* a Viviane II. (Dáma od pramene a matka Lancelota du Lac) tak náležitě označena jako Jezerní paní.

Dům chleba

Kromě vyprávění o životě Marie Magdalény v Provinci vzniklo také několik apokryfních legend. Jedna z nich poskytla záminku pro nahou postavu na obrazech malířů, jako byl Lefebvre, Etty a Dubois, na nichž dali vyniknout svému talentu, protože se říkalo, že Marie žila nějakou dobu nahá v jeskyni. Jiní, jako Tizian, Guercino a Correggio, jí dopřáli trochu cudnosti, když ji portrétovali jen do půl těla nebo ji zahalili do zbytků látek.

S tím však souvisí jiný aspekt, který se rovněž vyskytuje v již akademičtějších provensálských vyprávěních a jenž vedl k tomu, co se obecně označuje jako obrazy *Extáze*. Na nich je Marie znázorněna ve společnosti andělů, kteří jí měli dávat pokrm ve formě nebeského chleba. Tuto scénu zpracovalo mnoho malířů, včetně Lorenza di Credi, Jusepeho di Ribery, Josého Antolíneze, Domenichina a Petera Struba. Není to ale tak zvláštní, jak by se mohlo zdát.

Na počátku mesiášské dynastie se v Betlémě narodil král David a v Novém zákoně se výslovně uvádí, že tam se narodil i Ježíš: „Neříká Písmo, že Mesiáš vzejde z potomstva Davidova a z Betléma, odkud byl David?“ (Jan 7:42) Za pozornost rovněž stojí, že Jan Cassianus, který začal bdít u hrobky Marie Magdalény, byl předtím, než si postavil celu v Marseilles, mnichem v Betlémě. Betlém (*Bét-lechem*) znamená „Dům chleba“.⁹

Pojem „dům chleba“ pochází až ze starověkého Egypta a symbolika chleba převládala v kultuře faraónů od nejstarších dynastií Staré říše. Existují zmínky o mystickém

chlebu na chrámových reliéfech v Karnaku a Abydu a mnoho podobných nápisů je i na hoře Oreb v Mojžíšově chrámu na Sinaji.¹⁰ Na tomto „chlebu“ je však fascinující to, že prý byl ze zlata. Je uveden mezi zlatými karnackými poklady¹¹ a existuje mnoho vyobrazení záhadných bochníků předkládaných králům. Tento nebeský pokrm měl údajně zvětšit schopnost vnímání faraónů, zvýšit jejich vědomí i zlepšit intuici a mohl navodit celkovou transcendenci osoby do andělského stavu. Představuje i hlavní předmět Modlitby Páně („Otčenáše“), ve které se podle Matoušova evangelia 6:9-13 říká: „Náš denní chléb dej nám dnes“, a figuruje v rituálním přijímání Melchisedeche, jak je popsáno v knize Genesis.

Navíc se ve starozákonní knize Exodus 32:20 vysvětluje, že Mojžíš spálil na Sinaji zlaté tele a vyrobil z něho prášek, který smísil s vodou a dal ho pít Izraelitům. Celý příběh tohoto „projekčního prášku“ od starodávných časů až do dneška se vypráví v knize *Lost Secrets of the Sacred Ark* (Ztracená tajemství posvátné Archy). Jeho platnost v našich současných výzkumech však spočívá v tom, že karnačtí kněží pověřeni jeho výrobou byli titíž lidé, kteří se nakonec v esejské pospolitosti v Kumránu usadili jako thérapeute.

Existuje mnoho dokladů o tom, že davidovská dynastie byla založena právě na kultuře tohoto chleba ze zlata. Řecký překlad Bible *Septuaginta* ho nazývá předkladný chléb, a když si ho chtěl vzít, musel si David vyžádat souhlas od kněze.¹² Dvůr krále Šalomouna byl zásobován obrovským množstvím zlata z arabských dolů, nejen z Ofiru a Šeby (Sáby). Všechno zjevné bohatství dodávali Šalomounovi egyptští, jordánští, syrští a feničtí králové, kteří zásobovali jeho lodní flotily, poskytovali mu vojenskou ochranu, koně, vozy a další drahé služby, nemluvě o stavebním materiálu na jeho palác a chrám. Fénický král Chíram Týrský vysvětloval, že jediným jeho požadavkem na oplátku za všechny takové projevy přízně bylo, aby Šalomoun „dával chléb mému domu“.¹³

V 6. kapitole jsme se dozvěděli, že templářští rytíři byli aktivní v languedocké oblasti Bezu, kde používali místního aluviálního zlata k výrobě svého slavného prášku *Ormus*, který současná věda označila jako orbitálně přeskupený monoatomární prvek. Poslední rozbory v Kumránu ukazují, že usazenina v Mrtvém moři obsahuje sedmdesát procent zlata v monoatomárním stavu. Nyní je rovněž známo, že toto exotické zlato v bílém prášku má přesně vlastnosti, které mu připisovali kněží z řad terapeutů, a že rezonuje s lidskou DNA tím způsobem, že stimuluje vylučování hormonů a zlepšuje imunitu.

V evangelijních dobách se judští a egyptští zpracovatelé zlata nazývali mistři umění a právě tak byl označován i Ježíšův otec - *ho tekton* - což je výraz chybně překládaný jako „tesař“. Dalším *ho tekton* byl v té době Josef z Arimateje, který je uváděn jako člen skupiny, která byla s Magdalénou v Provinci. Vzhledem k tomu, že někteří lidé v těchto dnech užívají monoatomární zlato jako výživový doplněk, není důvod předpokládat, že Magdalénini misionáři nedělali totéž.

Božská výsost

Vzhledem k tomu, že nikdy neexistovalo místo zvané Arimatea, uvádí se obvykle (a velice neuspokojivě) v příslušných knihách, že Josef z Arimateje pocházel nejspíš z Ramlehu nebo Ramathaimu na severu Judeje.¹⁴ Byl stejně jako Ježíšův otec *ho tekton* a Rabanus Maurus Josefa rovněž označuje jako *nobilis decurion*. Velšský kronikář ze 6. století Gildas II. jej podobně popisuje jako „vznešeného dekuria“. *Decurion* byl dohlížitelem nad pozemky, na nichž se nacházely doly, a tento pojem vznikl ve Španělsku, kde pracovali židovští zpracovatelé kovů na slavných toledských nalezištích od 6. století př. Kr.¹⁵ Kdo tedy přesně byl Josef z Arimateje? A jestliže Arimatea nebylo geografické místo, k čemu se toto slovo vztahovalo?

V evangeliích je Josef označován za „váženého člena rady [sanhedrinu], který také očekával království Boží" (Marek 15:43). Byl rovněž „Ježíšovým učedníkem, ale tajným, protože se bál Židů" (Jan 19:38). Avšak přestože Josef svou politickou příslušnost k Ježíšovi před židovskými staršími tajil, jeho vztah nebyl nijak překvapivý pro římského guvernéra Pontia Piláta, který akceptoval angažovanost tohoto muže v Ježíšově záležitosti bez vyptávání.¹⁶ Když jej Josef požádal, aby byl Ježíš sňat z kříže a umístěn v zahradní hrobce, Pilát bezpodmínečně souhlasil. Josefova míra zájmu nepřekvapovala ani Ježíšovu matku Marii, ani Marii Magdalénu či Marii Jakubovu nebo Sáru-Salome. Všechny Josefovi pomáhaly v obstarávání celé záležitosti a přijímaly jeho autoritu bez poznámek a bez reptání.

Arimatea byla ve skutečnosti popisným titulem, podobně jako Magdaléna a několik podobných označení v Novém zákoně. Představovala mimořádně vysoký status. Stejně jako apoštol Matouš Annáš měl kněžskou hodnost „Leví z Alfea" (Leví z posloupnosti), i Josef byl „z Arimateje". Avšak (podobně jako v případě Matoušova označení Leví) Josef nebylo skutečné křestní jméno a Arimatea se odvozovalo ze spojení hebrejských a řeckých prvků. Jeho hebrejskými součástmi byla slova *ha ram* či *ha rama* (z výsosti nebo z vrcholu) a řeckými *Theó* (vztahující se k Bohu), přičemž společně to znamenalo „Nejvyšší od Boha" a jako osobní hodnost Božská výsost.¹⁷

Ježíš byl dědicem trůnu Davidova. Byl tedy „Davidem" či „Davidovcem", stejně jako Jan Křtitel byl „Sádokovcem". V královské linii se patriarchální titul Josef vztahoval na následujícího v posloupnosti.¹⁸ Když dynastický syn z domu Judova (ať se jmenoval jakkoli) byl následníkem a stal se Davidem (králem), jeho nejstarší syn (korunní princ) se stal Josefem. Ale když žádný takový syn v době jeho nastoupení na Davidův trůn nebyl (nebo bylo-li synovi méně než šestnáct let), stal se nositelem titulu Josef nejstarší bratr Davida. Tento titul se pak odevz-

dával ve prospěch nadřazené linie, jestliže a když syn dosáhl požadovaného věku. Proto dostal Jakub (nejstarší z Ježíšových tří mladších bratrů, narozený roku 1) titul Josef (hebrejsky znamená *Josef* „Ten, který přidá“). Stal se tedy Josefem *ha Kama Theó*, což se jazykově zkomolilo na Josefa z Arimateje.

Josef z Arimateje se tedy ukazuje být Ježíšovým bratrem Jakubem. Proto nepřekvapuje, že Ježíš byl pohřben v hrobce, která patřila jeho vlastní rodině. Ani není překvapivé, že Pilát dovolil Ježíšovu bratrovi, aby se postaral o další postup po ukřižování, ani že ženy z Ježíšovy rodiny přijímaly všechna Josefova (Jakubova) opatření bez řečí. Je jasné, že to znamenalo, že v různých dobách existovali různí Josefové z Arimateje. Ale jak to, že Josef ze sekvence ukřižování je v krásném umění obecně zobrazován jako starší muž?

Vedle několika vágních zmínek o jeho postavení bohatého člena rady se v Novém zákoně nijak zjevně neříká, že Josef z Arimateje měl něco společného s Ježíšovou rodinou. Evangelia se nezmiňují ani o Josefově věku. Mimo Písmo se však často předpokládá, že to byl strýc Ježíšovy matky. V důsledku toho je na malbách a v knižních ilustracích zobrazován jako člověk, který byl ve třicátých letech prvního století již poněkud v pokročilém věku.

Jestliže se Ježíšova matka Marie narodila kolem roku 26 př. Kr., jak se obvykle uvádí, mohlo jí být, když se narodil Ježíš, asi devatenáct let. Když došlo k ukřižování, bylo jí přibližně padesát pět let. Takže kdyby byl Josef jejím strýcem, byl by starší, řekněme, o dvacet let než Marie, což by znamenalo, že v té době by mu bylo kolem sedmdesáti pěti let. Avšak v několika písemných vyprávěních z různých zdrojů se udává, že Josef byl ve Francii a Anglii ještě o třicet let později, v roce 63. Dále se v *Historii* Hughy Cressyho (která obsahuje i záznamy z glastonburského kláštera) tvrdí, že Josef z Arimateje skonal 27. července 82. Podle tohoto údaje by zemřel ve věku 125 let!

Nic z toho nedává smysl a je třeba vzít v úvahu dědičný aspekt hodnosti Josefa z Arimateje. Z toho vyplývá, jak je stanoveno, že Josef z doby ukřižování, byl Ježíšovým bratrem, Jakubem Spravedlivým, narozeným roku 1 po Kr. Zemřel v roce 82, poté co byl o dvacet let dříve formálně exkomunikován.

Josef začal být uváděn jako Mariin strýc až na základě byzantského církevního pojetí z 9. století. Předtím však o něm v této roli v literatuře neexistuje jediná zmínka. Toto pojetí vzniklo v době, kdy opatrnicky ustrašené církevní koncily debatovaly o povoleném obsahu Nového zákona. Dokud by Josef z Arimateje mohl být udržen jako nepřiliš významná postava a dokud by nebyl spojován s klíčovou mesiášskou linií, jeho královští potomci nemohli samozvanou apoštolskou strukturu římských biskupů znepokojovat.

Stejně jako byli dědici *Desposyni* Ježíšovi potomci, tak jimi byli i potomci Jakuba a Ježíšových dalších sourozenců. Na základě zamlžení totožnosti Jakuba, skrývajícího se za svým titulem Josef z Arimateje, se předpokládalo, že jeho potomstvo bude vymazáno z historických záznamů. Ale ve skutečnosti tento plán nevyšel a doložené královské rodokmeny potomků Jakuba/Josefa mají velký význam jako základ královských genealogií keltských království.

Prvotní církev

Vatikánský knihovník Césare Baronius ve svých *Annales ecclesiastici* z roku 1601 zaznamenal, že Josef z Arimateje přijel do Marseilles poprvé v roce 35, devět let před Magdaléninou cestou. Odtud on a jeho druhové pokračovali do Británie. To bylo potvrzeno dlouho předtím Gildasem Badonikem v jeho spise *De excidio Britanniae* a ještě dříve se o tom zmiňoval Eusebius z Caesareie (260-340)¹⁹ a Hilarius z Poitiers (300-367). Roky 35-37, velice krátce po

ukřižování, patří tedy k nejstarším zaznamenaným datům nazorejské evangelizace.

Další důležitou postavou v Galii prvního století byl sv. Filip, který byl popsán v díle *De sancto Joseph ah Arimathea* a v klášterních záznamech jako kolega Josefa a Marie Magdalény na Západě. Existuje možnost, že *Filipovo evangelium* nalezené v Nag Hammádí napsal během tohoto období sám Filip. Jak je potvrzeno Freculphem, biskupem z Lisieux žijícím v 9. století, arcibiskup Isidore ze Sevilly (600-636) napsal:

Filip z města Betsaidy, odkud pocházel i Petr, kázal Krista Galům a uvedl barbarské národy a jejich sousedy ... do světla poznání. Poté byl kamenován a ukřižován a zemřel ve frýžském městě Hierapolis.

Po příjezdu na západ Anglie se domácí Britové na Josefa a jeho dvanáct misionářů dívali skepticky, ale král Arviragus ze Silurie, bratr Caractaka Pendragona, je přivítal s určitou srdečností. Po konzultaci s dalšími místními pohlaváry poskytl Arviragus Josefovi dvanáct lánů - kolem 1440 akrů (přibližně 582 hektarů) - na území Glastonbury.²⁰ Zde v letech 63-64 postavili jedinečný malý kostel velikosti starověkého Mojžíšova tabernáku.²¹ Tyto dary Josefovi zůstaly svobodným územím ještě mnoho staletí poté a byly potvrzeny v *Domesday Book* (*Knize posledního soudu*, pozemkové knize Anglie; pozn. překl.) z roku 1086: „Církev Glastonbury má na svém území dvanáct lánů půdy, z nichž se nikdy neplatí daně.“

V tomto období v 1. století, kdy byli popraveni Petr a Pavel, se křesťanské kaple nacházely ve skrytu v podzemí, v římských katakombách, ale když byla v Glastonbury postavena Josefova proutěná kaple sv. Marie, mohla se Británie chlubit prvním křesťanským kostelem nad povrchem země ve světě.²² Později byla nazvána *Vetusta Ecclesia* (Starý kostel) a je uvedena v královských výsadních listinách krále Iny v roce 704 a krále Cnuta v roce 1032.

Ke kapli později přibyl klášter a v 8. století tento komplex přestavěli Sašové. Po katastrofickém požáru v roce 1184 vydal Jindřich II. Anglický pro komunitu privilej na rekonstrukci, v níž se o Glastonbury mluví jako o „matce a pohřebišti svatých, založeném učedníky samotného Pána“.²³ V té době byla postavena kamenná kaple Madony (*Lady Chapel*) a komplex dále rostl, takže se později stal velkým benediktinským opatstvím, které velikostí a významem předčilo pouze Westminsterské opatství v Londýně. K proslulým postavám spojovaným s Glastonbury patřili sv. Patrik (první opat v 5. století) a sv. Dunstan (opat v letech 940-946).

Vedle vyprávění o Josefovi z Arimateje v Glastonbury vyprávějí jiní o jeho souvislosti s Galii a středozezemním obchodem s kovy. Opat John z Glastonbury (který ve 14. století sestavil *Cronica sive antiquitates Glastoniensis ecclesiae*) a John Capgrave (představený augustiniánského bratrstva v Anglii, 1393-1464) byli uvedeni v knize, již našel císař Theodosius (375-395) v Praetoriu v Jeruzalémě. Je nazvána *De sancto Joseph ah Arimathea* a vypráví se v ní o tom, jak Josefa po ukřižování uvěznili židovští starší. Tato událost je popsána rovněž ve *Skutcích Pilátových*, které tvoří součást *Nikodémova evangelia*.^{24*} Dějepisec Řehoř z Tours (544-595) se také zmiňuje o Josefově uvěznění ve svých *Dějinách Franků*²⁵ a řeč je o něm i ve spise *Joseph d'Armathie* od burgundského historika z 12. století Sira Roberta de Boron. *Magna Glastoniensis tabula*²⁶ a další rukopisy dodávají, že Josef poté uprchl a trest mu byl prominut. O několik let později byl v Galii se svým synovcem Josefesem, kterého pokřtil apoštol Filip.

Je pravděpodobné, že zájem Josefa z Arimateje o doly byl hlavním důvodem štědrého věnování území králem Arviragem.²⁷ Byl konec konců známým obchodníkem s kovy a zpracovatelem kovů, „mistrem umění“ (*ho tekton*), stejně jako jeho otec, podle tradice starozákonních postav Túbal-kaina a Besaleela.²⁸

Ve spise *De sancto Joseph* se říká, že kostel z proutí Josefa z Arimateje byl vysvěcen „třicátého prvního roku po Utrpení našeho Pána“, tj. roku 64. To odpovídá údaji, který uvádí středověký dějepisec William z Malmesbury, že jeho stavba byla zahájena roku 63. Ale vzhledem k tomu, že byl zasvěcen sv. Marii (obecně se jí míní Ježíšova matka), bylo častým předmětem diskusí, že kostel by jí měl být údajně zasvěcen sice mnoho let po její smrti, avšak dlouho před zrozením kultu svaté Panny. Ale jak se potvrzuje v *Chronica majora* Matouše Parise,²⁹ rok 63 byl rokem, kdy v La Sainte-Baume zemřela jiná Marie, totiž Marie Magdaléna.

Debata biskupů

Z Josefových návštěv Británie byly pro církve velice důležité dvě a o nich později mluvili mnozí klerici a náboženští korespondenti. První (jak ji vylíčil kardinál Baronius) následovala poté, kdy po ukřižování sanhédrin zatkl Josefa. Tato návštěva, uskutečněná v roce 35, se pojí přesně s vyprávěním o Ježíšově bratru sv. Jakubovi Spravedlivém ve Francii a Španělsku. Reverend Lionel S. Lewis (vikář v Glastonbury ve 20. letech dvacátého století) také na základě svých pramenů vypráví, že sv. Jakub byl v roce 35 v Glastonbury. Druhá Jakubova návštěva následovala po kamenování a pranýřování Jakuba Spravedlivého v Jeruzalémě.³⁰ Nepřekvapuje to, protože to byla jedna a táž osoba.

V Sardinii a Španělsku existuje mnoho tradic týkajících se sv. Jakuba, ale vztahují se hlavně k apoštolovi Jakubu Boanergovi (bratrovi Jana). V roce 820 si biskup Theodosius vymyslel jakési apoštolské spojení, když oznámil, že pozůstatky Jakuba Boanerga (známého jako Jakub Větší) byly nalezeny ve španělské Compostele. V roce 899 se z výsledné svatyně Sant Iaga (sv. Jakuba) stala velká katedrála. V roce 977 ji zničili Maurové, ale roku 1078 byla

vystavěna znovu. V období mezi lety 33 a 44 měl sv. Jakub navštívit Španělsko, ale když se vrátil do Judeje, dal ho Herodes z Chalkidy popravit (Skutky 12:2) a jeho učedníci převezli tělo zpátky do Španělska. V Novém zákoně však není nic, co by naznačovalo, že Jakub Boanerges byl před svou popravou ve Španělsku. Jestliže španělské ostatky skutečně patří sv. Jakubovi, jsou nejspíš jiného apoštola, Jakuba Alfeova (známého jako Jakub Menší), který tam mohl cestovat v době po ukřižování. Santiago de Compostela je dosud cílem středověké poutní cesty dlouhé 713 mil - *Camino de Santiago* (Cesty sv. Jakuba). Majestátní katedrála, která dnes patří k památkám chráněným UNESCO, přitahuje návštěvníky z celého světa.

Nedorozumění, zapříčiněná zdánlivými anomáliemi a dvojitým výskytem, týkající se Josefa z Arimateje a sv. Jakuba Spravedlivého vyvolala velké hádky mezi biskupy na Basilejském koncili v roce 1434. Ve Španělsku bylo a stále je těžké oddělit příběh apoštola Jakuba a Jakuba Spravedlivého, ale tak či onak, jednotlivé země se rozhodly držet svých různých tradic. V Británii se v souvislosti s církevní historií nejvíce připomíná sv. Josef z Arimateje, kdežto ve Španělsku uctívají sv. Jakuba Spravedlivého. Stejně tak anglické autority udělaly kompromis, když jej spojily s monarchií, a Královský soudní dvůr v Londýně stále sídlí v paláci sv. Jakuba.

V Basileji pak následovala další biskupská debata po jiné disputaci na concilu v Pise roku 1409 ohledně toho, která z národních církví v Evropě je nejstarší. Hlavními kandidáty byly Anglie, Francie a Španělsko. Nakonec bylo rozhodnuto ve prospěch Anglie, protože církve v Glastonbury založil Josef/Jakub „*statim post passionem Christi*“ (krátce po utrpení Kristově). Od té doby byl francouzský monarcha titulován jako Jeho nejkřesťanštější Výsost, kdežto titul ve Španělsku zněl Jeho nejkatoličtější Výsost. Trpce vydobytý titul Jeho nejsvatější Výsost byl vyhrazen králi anglickému.³¹ V záznamech o debatě - *Disputatio super dignitatem Angliae et Galliae in Concilio*

Constantiano - se praví, že Anglie vyhrála svou při, protože nejen že světcí král Arvirag daroval půdu na západě Anglie, nýbrž byl ve skutečnosti pohřben v Glastonbury.

Ve zdánlivém rozporu s tím se v cisterciácké grálové romanci *I'Estoire del Saint Graal* (cca 1220)³² tvrdí, že Josef byl pohřben ve skotském opatství v Glais, ale není to takový rozpor, jak by se mohlo jevit. V době Josefově smrti neobývali skotští Galové Západní vysočinu (Daldriada) na severu Británie, nýbrž tvořili kmenové obyvatelstvo severního Irsku (Ulster), které proniklo až na jihozápad Británie. Západní oblasti, osídlené dávnými Skoty, se říkalo Skotsko (Země Skotů), zatímco dalekému severu Caledonia.³³ Slovo *glais* (tak časté ve starých skotských jménech) pochází z irské goideličtiny a znamená „potok“ či „říčka“. Například jméno Douglas se odvozuje od *dubh glais* (temný potok). Dávná Glastonbury se nacházela uprostřed mokřin a nazývala se Ostrov Glais.³⁴ A tak údajné místo Josefova hrobu v opatství v Glais, jak se píše v *I'Estoire del Saint Graal*, se ve skutečnosti vztahovalo ke glastonburskému opatství.

Tajemství Páně

V literární grálové tradici se o Ježíši II. Justovi (prvorozenném synovi Ježíše a Marie Magdalény) mluví jako o Gaisovi či Gésuovi. Když se stal v roce 73 Davidem, jeho mladší bratr Josefes, jemuž bylo tenkrát 29 let, se stal novým Josefem ha Rama Theó (Josefem z Arimateje). Byl často zobrazován jako synovec biblického Josefa z Arimateje, kterým také byl. Ve skutečnosti byl Josef/Jakub jeho pěstounem a zákonným opatrovníkem na Západě, což je důvod, proč jej některé legendy o Grálu označují za syna starého Josefa.

Ježíš Justus se oženil s dcerou Nikodéma, muže, který byl Josefu z Arimateje nápomocen při uložení Ježíše do hrobu (Jan 19:30). Jejich syn Ježíš III. se ve Francii nazývá

Josefes předává pravomoc Pána Grálu Alainovi
(z ilustrace francouzského rukopisu ze 13. století).

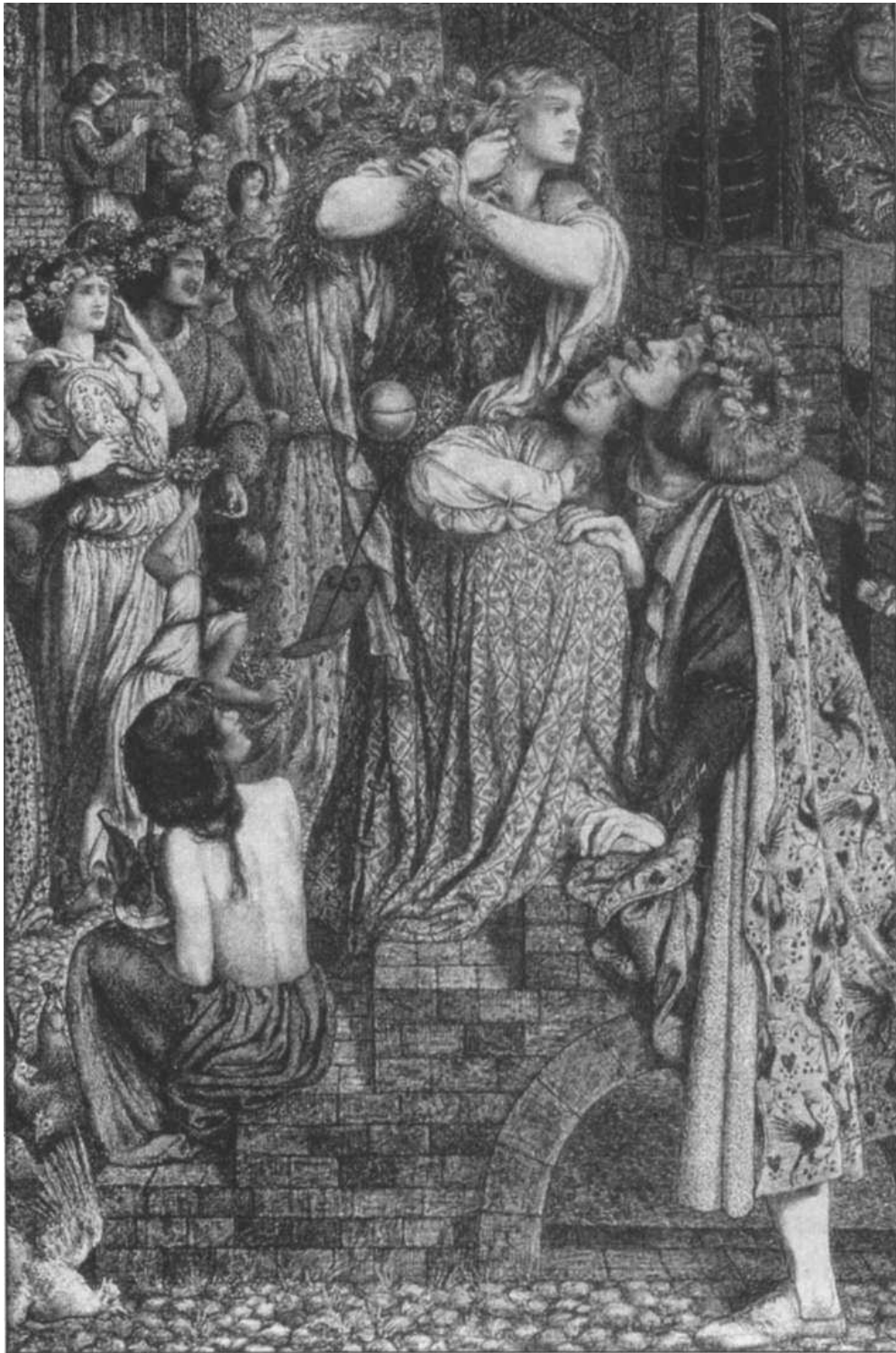
Josefes předává pravomoc Pána Grálu Alainovi
(z ilustrace francouzského rukopisu ze 13. století).

Galains (či Alain).³⁵ Odkaz davidovské královské moci (jež se začala označovat jako pravomoc Pána Grálu) byl přislíben Galainsovi a v příhodný čas mu ho jeho strýc a opatrovník Josefes předal. Avšak Galains, princ Alfa a Omega z *Apokalypsy*, zemřel bez potomků a mesiášské dědictví se vrátilo k mladší linii Josefesově. Zdědil je jeho syn Jozue,³⁶ z něhož pocházeli galští králové-rybáři.

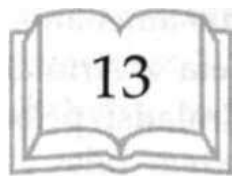
Již v roce 49 byl Josef z Arimateje v Anglii společně s dvanáctiletým Ježíšem Justem. Tato událost je dobře uložena v tradici západní části země a svědectvím o ní je i slavná poéma Williama Blakea *Jeruzalém*. Příběhy vyprávějí o tom, jak mladý Ježíš chodil po exmoorském pobřeží a přišel do priddské vesnice Mendip. Vzhledem k tomu, že tyto královské nohy skutečně „kráčely po zelených horách Anglie“ (přestože synovy, a nikoli otcovy nohy), byl do jižní zdi kaple sv. Marie v Glastonbury zasazen pa-

metní kámen dedikovaný jeho rodičům, Ježíšovi a Marii Magdaléně. Tento kámen na místě Josefova proutěného kostela z 1. století se stal jednou z nejuctívanějších relikvií opatství - místem, kde se ve středověku zastavovali lidé k modlitbám - již lze vidět ještě dnes. Je na něm nápis „Jesus Maria“ (viz ilustrace 52) a byl nazván *Secretum Domini*, Tajemství Páně.

Se stavbou původní kaple se začalo roku 63, bezprostředně po smrti Marie Magdalény, a v análech stojí, že mladý Ježíš osobně zasvětil kapli památce své matky.³⁷ Glastonburská kaple byla tedy zasvěcena Marii Magdaléně (a nikoli Marii, matce Ježíše Krista, jak se obvykle má za to) jejím nejstarším synem Ježíšem Justem roku 64.

Marie Magdaléna u dveří Šimona Farizea.
Inkoustová kresba Danteho Gabriela Rossettiho, 1859.

Svatý balzám

Romantický příběh Grálu

Svatý Jakub Spravedlivý byl známý nejen jako Josef z Arimateje, nýbrž podle velšských kronikářů i pod jménem Ilid. Existuje domněnka, že toto jméno je variantou hebrejského výrazu *Eli* (které znamená „vzkříšený“) či mezopotamského *Ilu* (vztahující se k „pánu“), avšak skutečný původ jména Ilid je poněkud záhadný. Josef je jmenován jako Ilid v bardské ódě *Cwydd swaté Marie Magdaléně*¹ a říká se, že to byl patron Llan Ilid (nyní Llantwit) v Gwentu, který založil nedalekou misijní školu Caer Eurgain.

Dále se v rukopisu *Iolo*² vypráví, že „Ilid ze země izraelské“ byl povolán do Británie Eurgainou, manželkou krále Caractaka z Camulodu, a říká se tam: „Tentýž Ilid byl v psaných příbězích o životě nazýván Josef.“ Rovněž v *Achán Saint Prydain* (Genealogie svatých v Británii) se říká: S Braném Požehnaným přišel z Říma do Británie Arwystli Hen, Ilid, Cyndaf - muži z Izraele - a Maw či Mawan, syn Cyndafův.“³ V *Llandaffských privilegiích* ze 6. století se uvádí, že tyto události se odehrály v roce 37, což souhlasí se spisy Gildase Badonika, který se v díle *De excidio Britanniae* zmínil, že pravidla nazorejského křesťanství dorazila do Británie na konci vlády císaře Tiberia.

S Arwystlim Henem (Aristobulem) jsme se dříve setkali ve spisech kronikáře Hippolyta ze 2. století, který mluvil o hrdinských činech tohoto muže v Británii.⁴ Není tedy žádným překvapením, že zmínky o něm se nacházejí i ve velšských análech spolu s Josefem. Souvislost s Braném

Požehnaným je však zajímavá, protože v rukopisech v Britském muzeu je zaznamenáno, že byl ženatý s Annou (Enygeus), dcerou Josefa z Arimateje.⁵ Anna je označována jako *consabrina* (mladší příbuzná) Ježíšovy matky Marie.

V roce 51 byl silurský⁶ arcidruid Brán spolu s Caractakem Pendragonem a Aristobulem v Římě. Tam se Gladys, dcera Caractaka (krále králů), provdala za římského senátora Rufa Pudenta⁷ a stala se tak Claudií Rufinou Britannikou, jak doložil kolem roku 68 římský básník Martialis. V téže době se Caractakův syn, princ Linus, stal prvním jmenovaným římským biskupem. Tato návštěva je potvrzena novozákonními listy apoštola Pavla: „Pozdravuje tě Eubulos, Pudens, Linus, Claudia a všichni bratři.“ (2. Timoteova 4:21) Jméno Eubulos (řecky „dobré rady“) je variantou jména Aristobulos („nejlepší rady“).

Úkolem Josefa z Arimateje v Británii bylo zachovat apoštolskou tradici v úzkém kruhu dvanácti poustevníků (oddaných). Jestliže by jeden zemřel, nahradil by jej jiný. O těchto poustevnících se mluvilo jako o „bratrech Alaina“, jenž byl jedním z nich. Takto byli symbolickými syny Brána (Otce ve staré církvi oproti papeži v Římě).⁸ Po smrti Josefa z Arimateje v roce 82 se však skupina rozpadla - především proto, že v té době římská invaze a nadvláda navždy změnila charakter Anglie.

Ve světě populární mytologie existuje několik různých rovin zmatení, týkajícího se potomků Anny a Brána. K takovým pracem patří *Brutové*, *Triády*, *Mabinogi* a *Cykly králů*. Z historického hlediska jsou to všechno významné dokumenty, protože nejsou zcela smyšlené, avšak příběhy mají záměrně romantický děj a následkem toho je mnoho historiků nemilosrdně napadá.

Grálovské romance jsou rovněž komponovány s určitou mírou literární licence - příliš se v nich nevěnuje pozornost správné chronologii a v dobrodružných textech tu a tam vystupují postavy rytířů. *Vznešená historie Svaté-*

ho grálu (cca 1220) skýtá názorný příklad svým tvrzením, že Perceval (přívrženec krále Artuše ze 6. století) byl prasnovcem Josefa z Arimateje z 1. století: „Byl po právu dobrým rytířem, neboť byl z rodu Josefa z Arimateje, a tento Josef byl strýc jeho matky.“ Význam takových zmínek tkví však v tom, že se jimi chce bez zbytečných podrobností zdůraznit původ. Funguje to podobně jako alegorické malby, v nichž je důležité obsažené poselství, nikoli povrchní zjev. Další příklad toho, jak se takové legendy vytvářely, lze najít v artušovském vyprávění o Bílém rytíři. Jasně se zde ukazuje, jak se historická skutečnost použila k tomu, aby se jí podpořila romantická linie příběhu.

Než v roce 63 Marie Magdaléna zemřela, její syn Josef se stal biskupem v Sarazu. V knize *Morte d'Arthur* (Artušova smrt) Sira Thomase Maloryho je Saraz království krále Evelaka a je o něm zmínka v příběhu o Lancelotově synu Galahadovi. Vyprávění začíná v okamžiku, kdy Galahad dědí kouzelný štít a setkává se s tajemným Bílým rytířem, který je, jak se ukáže, Josefsovým synem Jozuem. Jejich následný rozhovor o štítu se přesune k diskusi o Josefovi z Arimateje a poté ke vzpomínce na konflikt mezi králem Evelakem a problémovým Saracénem zvaným Tolleme le Feintes.

Saraz byl vlastně Sahr-Azzah na středomořském pobřeží⁹ - kdysi pelištejské středisko, kde Samsona dostihl jeho osud (Soudců 16). O králi Evelakovi neexistuje záznam jako takový, ale jméno je literární odvozeninou od vládního titulu *avallach*. Ten má mnoho variant (jako například *abalech*, *arabach* a *amalach*), nicméně všechny jsou zkomoleninou řecko-egyptského titulu *alabarch* - prokurátor nebo představený smírčího soudu.

Tolleme le Feintes (Tholom Falešník) byl skutečná postava z 1. století, o níž se zmiňuje Josephus Flavius v *Židovských starožitnostech*. Byl to arciloupežník a byl skutečně předveden před Cuspia Fada, judského *avallacha*, který ho dal kolem roku 45 po Kr. popravit.¹⁰ Příběh o Bí-

lém rytíři má tedy původ v reálných skutečnostech. Tolleme a Evelake jsou titíž jako Tholom a avallach.

Dále Bílý rytíř vypravuje, že na základě pokynu od svého otce Josefese (syna Marie Magdalény) uložil štít u svatého poustevníka Nasciena. Tento fakt doprovází proroctví od Josefese, že rytíř z jeho potomstva ponese štít a „vykoná mnoho podivuhodných skutků“. V příběhu připadl štít Siru Galahadovi.

Ve vyprávění *De sancto Joseph* a jinde se Nascien popisuje nikoli jako poustevník, nýbrž jako princ medaský, a právě jím je potvrzena historická linie od Marie Magdalény a Josefese (dítěte Grálu) až po Galahada du Lac. Princ Nascien ze septimánské Midi byl *desposynský* potomek merovejských králů franckých, z jejichž linie pochází Viviane d'Avallon del Acqs (Jezerní paní) a její syn Lancelot, Galahadův otec.

Z toho je vidět, že středověké legendy o Grálu se v mnoha ohledech nelišily od podobenství, jež vyprávěl Ježíš, či od kodexů *pešer* v případě svitků od Mrtvého moře. Byly napsány „pro ty, kdo mají uši k slyšení“ takovým způsobem, že uchovaly příběhy dynastie dědiců *Desposyni*, nositelů mesiášské pokrevní linie.

Hora svědectví

Jména postav v příbězích o hledání Grálu jsou obzvláště zajímavá z hlediska jejich složení. Vzhledem k tomu, že obsahují zmínku o dědictví *du Lac* (krve) a *del Acqs* (vod), figuruje tu spolu s Joseem a Josefesem neustále i Magdalénin rod. Odkazy k Josefu z Arimateje, Paní od jezera a králům-rybářům se rovněž přidávají k *desposynské* povaze vyprávění. Ale jen málokdo se pozastaví nad tím, proč se v nich tolik vyskytují židovská nebo židovsky znějící jména, když jde o příběhy běžně považované za křesťanské. Dokonce Galahad, zdánlivě čistokrevný francouzský rytíř, se zpočátku nazýval Gileád či Galeed. Pů-

vodní Gileád byl synem Míkaela, praprávnuka Náchora, Abrahamova bratra (1. Paralipomenon 5:14). Hebrejský výraz Gileád znamená „Val-svědék“; hora zvaná Gileád byla horou svědectví (Genesis 31:21-25) a Gal-ed byl Jákovovým Valem-svědkiem (Genesis 31:46-48).

Po cisterciáckém vzoru svého templářského patrona Bernarda z Clairvaux ztotožňoval lincolnshireský opat Gilbert Holandský ve svých *Kázáních o Písni písní*¹¹ Galahada s Ježíšovou rodinou a o *desposynském* rázu romantických vyprávění není pochyb. Když v díle *Queste del Saint Graal* ctihodný muž v bílém říká králi Artušovi o přivedení Galahada ke dvoru na Camelot, praví: „Přivádím ti vy-touženého rytíře (*le chevalier desire*), který je potomkem vznešené pokrevní linie krále Davida.“¹²

Důvodem výskytu tolika židovských jmen je samozřejmě to, že křesťanství vyrostlo z helénistického judaismu a z mesiášské rodiny, již legendy o Grálu jmenují jako původně židovskou. Vedle zmíněných jmen jsou tu ještě další jako Lot, Elinant, Bron, Urien, Hebron, Pelles, Elyezer, Jonas a Ban, spolu s mnoha zmínkami o králi Šalomounovi a královském rodu Davidově. Dokonce kněz Juda Makabejský z Jeruzaléma (který zemřel v roce 161 př. Kr.) je líčen jako „nejlepší rytíř své víry, jaký kdy byl ... a nejmoudřejší“. V průběhu času považovalo mnoho lidí za zvláštní, že je tento urozený hasmoneovský hrdina ze starověké Judeje tak vysoko ceněn i ve zjevně křesťanském příběhu, avšak jako předek Marie Magdalény měl takovou výsadu zajištěnu. (Hasmoneovci však neměli nic společného s kmenem Benjamin, jak se chybně tvrdí v souvislosti s původem Marie Magdalény v knize *Šifra mistra Leonarda*. Byli potomky z Áronova syna Eliezera a jeho ženy Elíšeby ve 4. generaci v ženské linii z Benjaminova bratra Judy, mužského předka Davidovců.)

Ve středověku, kdy byla napsána většina romancí o Grálu, nebyli Židé v Evropě příliš oblíbení. Rozprchli se z Palestiny a mnozí se usadili na Západě, protože však nevlastnili půdu, kterou by obdělávali, obrátili se k ob-

chodu a bankovníctví. To bylo pro biskupy nevídané, a tak římská církev půjčování peněz zakázala. Proto král Eduard I. roku 1209 z Anglie vypudil všechny Židy, s výjimkou dovedných lékařů. V takové atmosféře spisovatelé (ať v Británii, nebo v kontinentální Evropě) nepovažovali za přirozené či politicky korektní, aby pro místní hrdiny, rytíře a krále používali židovská jména. Přesto tato jména přetrvala, počínaje Josefešem až po Galahada.

Když chtěli křesťanští autoři napsat nějaké beletristické dílo, nevyzdvihovali v rytířském prostředí muže židovského původu do vysokých pozic. Ovšem zmiňovali se o nich, protože tradice Grálu nesouvisela pouze s dobrodružnou zábavou. Týkala se zachování odkazu v prostředí řízeném církví, která potlačovala dějiny rodiny Grálu z akademického hlediska.

Kromě Waleranových reminiscencí v roce 717 se literární Grál poprvé objevil až v osmdesátých letech 12. století v *Le Conte del Graal - Roman de Perceval* od Chrétiena de Troyes. Bylo to za doby vrcholného vlivu templářů v Evropě a není náhoda, že Chrétien své dílo věnoval Philipovi d'Alsace, hraběti flanderskému. Náhoda není ani to, že Chrétien při jeho činnosti povzbuzovala a sponzorovala hraběnka Marie a dvůr v Champagne. Z tohoto raného templářského prostředí a k templářskému řádu přidružených dvorů alsaského, champagneského a léonského se přímo zrodila tradice Grálu. *Vysoká historie Svatého grálu* zobrazovala rytíře jako strážce „velkého a posvátného tajemství“. V knize Roberta de Boron *Josef z Arimateje* je Svatý grál označen za „kalich svaté krve“, zatímco v romanci ze 13. století *Parzival* bavorského rytíře Wolframa von Eschenbach se rytíři *templeise* popisují jako strážci rodiny Grálu.

Jako další vyprávění o Grálu, které vyšlo z templářských kruhů zhruba ve stejné době, byl cisterciácký *Vulgátský cyklus*. Napsali ho mniši z řádu sv. Bernarda z Clairvaux a obsahuje *Estoire del Graal*, dále *Queste del Saint Graal* a *Livres de Lancelot*. V *Estoire* se znovu vypráví pří-

běh Josefa z Arimateje a Josefes je zde hlavou bratrstva Grálu. V *Estoire* i v *Queste* se hrad Grálu symbolicky nazývá *Le Corbenic* - Požehnané tělo (*Cors benicon*)¹³ a v *Queste* je Galahad znovu označován za „potomka ze vznešené linie krále Davida“.

Alabastrová nádobka

Již jsme mluvili o tom, že Marie Magdaléna je často zobrazována s nádobkou s mastí (viz ilustrace 15, 18, 38, 39). Ať už je prostá, nebo zdobená, jde o hlavní identifikační prvek v uměleckém díle. Je to spíše nádobka s pokličkou než džbánek a objevuje se u ní na bezpočtu maleb, ikon, soch, reliéfů a vitráží, a přesto se zdá, že pro tuto konkrétní věc neexistuje žádný textový podklad. V podstatě se nádobka vztahuje k pomazání Ježíše v Betanii Marií, avšak kromě Janova evangelia, které se o žádné nádobce nezmiňuje, ji ostatní evangelia popisují takto:

- Alabastrová krabička s drahocennou mastí. (Matouš 26:7)
- Alabastrová krabička s pravou vzácnou mastí z nardu. (Marek 14:3)
- Alabastrová krabička vzácné masti. (Lukáš 7:34)

Ve všech těchto evangeliích se uvádí podrobnost, že Marie měla „alabastrovou krabičku“. Proč to tedy tolik umělců, zdá se, špatně pochopilo?

Když vezmeme v úvahu původní jazyk evangelií, přestože zmínky jsou v překladech poměrně přesné, slovo „mast“ je nesprávné (to je ovšem případ anglického překladu uváděného autorem, na rozdíl od českého ekumenického překladu Bible, kde je správně zmiňován „olej“; pozn. překl.). Řecký výraz se překládá jako tekutá „květinová vonná třešť“ (esenciální olej) či „balzám“, z čehož pochází i francouzský název *la Sainte-Baume*, Svatý balzám.

V průběhu 20. století, zvláště pak od 2. světové války se v mnoha anglických překladech začalo používat slovo *jar* (džbán, džbáněk, nádoba, obvykle skleněná nebo hliněná), místo dřívějšího *box* (skříňka, krabička, schránka, apod.), ale to se dělo spíš na základě příklonu k obvyklému chápání než kvůli přesnosti překladu. Jsou to spíš *výklady* než *překlady* a vycházejí z předpokladu, že pokud by lidé očekávali, že Marie má džbáněk, bude mít tedy džbáněk. Ale ani slovo *box*, „skříňka“, se nehodilo jako označení nádoby, v níž se uchovává tekutý balzám, který se pak vylévá.

Přímý překlad verše 14:3 z řeckého textu Markova evangelia ve Vatikánském archivu¹⁵ tedy zní:

Když byl v Betanii v domě Šimona Malomocného a ležel u stolu, přišla žena, která měla alabastron s pravým vzácným olejem z nardu. Rozbila jej a olej vylila na jeho hlavu.

Přesně přeloženo, měla Marie „*alabastron*“ (z řeckého *alabastros*). To znamená, že měla malou fiólu či lahvičku. Alabastra byly úzké nádoby na vonné oleje a neměly pokličku poklop jako hrnek nebo skříňka. Byly buď zapečetěné a musely se rozbít (jak to asi bylo v případě Marie), nebo v nich byl malý otvor na uzávěr s měřicí tyčinkou úrovně tekutiny v nádobce. Nemusely být nutně vyrobené z alabastru, jak by se mohlo zdát z názvu, nýbrž se často zhotovovaly i ze skla, porcelánu nebo určitého druhu keramiky; někdy dokonce ze vzácných kovů. Předpona *ala* (jako v případě „*uch*“) se vztahuje k malým úchytům po stranách.

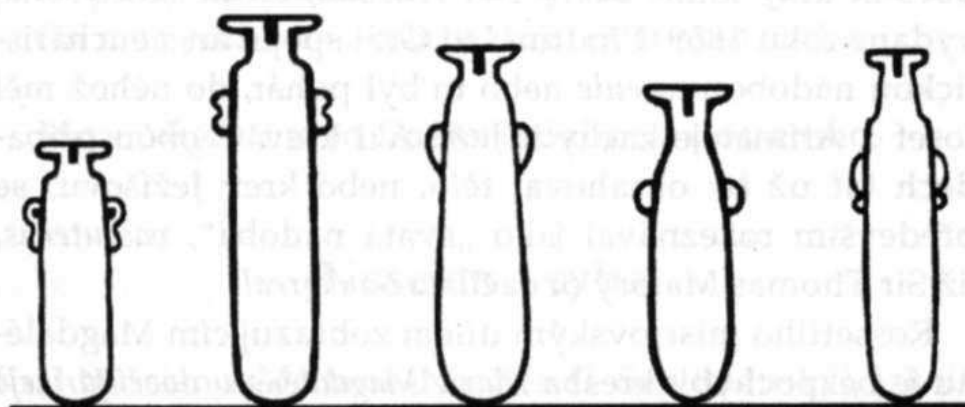
Když manželka u příležitosti manželství pomazávala svého dynastického manžela, říkalo se, že jej pomazává k pohřbu - jako při odevzdání se smrti: „Když vylila ten olej na mé tělo, učinila to k mému pohřbu.“ (Matouš 26:12) Na krku nosila ještě jinou malou fiólu s balzámem, jímž by jej (za předpokladu, že bude ještě naživu) poma-

zala znovu po jeho smrti.¹⁶ Právě z tohoto důvodu šla Marie k hrobce, kam byl uložen Ježíš.¹⁷

Nádoba, kterou Marii Magdaléně po staletí vkládají malíři do rukou, se zřejmě vztahuje k pomazání v Betanii a plánovanému pomazání v hrobce (viz ilustrace 41). Ale jestliže toto byly jediné důvody, proč je zobrazována, jak si ji o více než deset let později nese s sebou do Francie (viz ilustrace 15 a 18)? Nádobka společně s Ježíšovou trnovou korunou je stejně tak součástí zobrazení jejího *Příjezdu do Provence* jako judských výjevů. Na obrazech se vyskytuje v různých velikostech a je vyrobena z různých materiálů a objevuje se jako jedna z forem křesťanských relikvií, spíše než předmět s praktickým účelem.

V pozdější době je pravděpodobné, že se umělci prostě drželi tradice, což ale nebyl případ počátku renesance, kdy tradice „džbánku“ začala. Pro první umělce tohoto žánru sloužila nádoba dvojímu účelu. Byla symbolem betanského alabastra, ale také Svatého grálu, o němž se říkalo, že obsahuje Ježíšovu krev.

Nádoba je vlastně čistě ženským symbolem, podobně jako poháry a kotlíky v dřívějších dobách. Ve stylu ciboria (uzavřené nádoby obsahující eucharistii) symbolizuje lůno a o Marii Magdaléně se říkalo, že nesla královskou krev *Sangréalu* do Provence. V roce 1484 mluvil Sir Thomas Malory o Svatém grálu jako o „požehnané krvi Kris-

Formy alabastrů z 1. století.

tově" a jak se uvádí v knize *Zjevení*, spasení *Desposyni* spočívalo v pokračování jejich rodu bez ohledu na pronásledování, které bylo proti nim namířeno: „...neboť byl svržen žalobce našich bratří, který je před Bohem osočoval dnem i nocí. Oni nad ním zvítězili pro krev Beránkovu a pro slovo svého svědectví." (Zjevení 12:10-12)

Z uměleckého hlediska viktoriánské bratrstvo preraphaelitů a jeho následovníci byli horlivými zastánci Grálu a svou představitivost svěřili papíru, plátnu, goblénům a vitrážím. Známé obrazy Marie Magdalény namalovali Frederick Sandys, Sir Edward Coley Burne-Jones a mnohé i zakladatel bratrstva Dante Gabriel Rosetti. Představy Grálu byly zvláště důležité pro Rosettiho, jehož oltář nazvaný *Síň Davidova* zdobí katedrálu v Llandaffu. Jeho malba *Marie Nazorejská* má zvláštní význam a zobrazuje osamocenou Magdalénu v zeleném rouchu, jak pečuje o révovou zahradu. Na Magdalénině portrétu opustil obvyklou skrytou symboliku nádoby s balzámem a nahradil ji přímočařejším zobrazením Grálu v podobě zlatého kalicha, jak je popsán v příběhu *Lancelot ve Vulgátském cyklu* (viz ilustrace 12).

V původních středověkých vyprávěních symbolizovalo Grál mnoho věcí - velká mísa, kalich, kámen, košík, aura, klenot a vinná réva. Avšak pojetí Grálu jako poháru, který používal Ježíš při poslední večeři, nebylo až do viktoriánských dob zpopularizováno. K tomu došlo především díky knize *Svatý grál* Alfreda, lorda Tennysona, vydané roku 1859. Předtím byl Grál spojován s eucharistickou nádobou *esceule* nebo to byl pohár, do něhož měl Josef z Arimateje zachytit Ježíšovu krev. V obou případech (ať už by obsahoval tělo, nebo krev Ježíšovu) se především rozeznával jako „svatá nádoba“, *vas-uterus*, již Sir Thomas Malory označil za *Sankgreal*.

Rosettiho mistrovským dílem zobrazujícím Magdalénu je bezpochyby kresba *Marie Magdaléna u dveří farizeje Šimona*, kterou vlastní Fitzwilliam Museum. Je to skutečně (společně s Dalího *Životem Marie Magdalény*) jedno

z nejuvýmluvnějších zpodobnění Magdalény všech dob. Tento mimořádný portrét vznikl v roce 1858 a dokonale připomíná pohanskou májovou svatební slavnost. Zná-zorňuje příchod Magdalény k pomazání Ježíše, který je v vidět v domě, ale Marie je obklopená minstrely a mladými dvojicemi, jež jsou ozdobeny květinami a girlandami. Není pochyb, že tento výjev má svatební symboliku, a aby se zajistilo, že poselství nadcházejícího manželství je zcela mimo pochybnost, napsal Rossetti k této kresbě dokonce i sonet, kde se o Ježíši mluví jako o „ženichovi“:

Proč vytrhuješ růže ze svých vlasů?
Nikoli, ty celá jsi věnec růžový, tvé tváře a tvé rty!
Ne, ne tento dům, nýbrž dům radovánek hledáme
hle, jak se líbají a dovnitř vcházejí; pojd' tam i ty.
Ten lahodný den lásky my strávíme tam spolu,
dokud do ucha ti bude o lásce ševelit noc.
Což tě, má sladká, ještě drží ten hloupý vrtoch?
Kdeže! Když zlíbám tvoje nohy, odejdou ze schodů
těch.
Ó, nech mne! Nevidíš tvář mého Ženicha,
která mne táhne k Němu? Já zlíbám nohy Jeho,
po vlasech mých, mých slzách touží dnes!
Jaká slova jen mohou vypovědět, jaký jiný den
a místo
mne uzří objímat krvavé nohy Jeho?
On mne potřebuje, volá, miluje: ty jít mne nech!

Marie Magdaléna od Danteho Gabriela Rossettiho

Nascien a ryba

Král Nascien z Medasu (Nascien II. Septimánský), jak již bylo zmíněno v příběhu o Bílém rytíři (*viz s. 250*), představuje dějinně důležitou postavu. Jako *desposynský* sou-

časník franckého Merovea byl přímým potomkem a starším následníkem galských králů-rybářů. Narodil se ve slavném domě Faramundově, v němž mají své předky mnohé královské rodiny Evropy. K nim patří francouzští Merovejci a skotští Stuartovci, společně s francouzskými šlechtickými rody Toulouse a Roussillon.¹⁸

Nascienovým symbolem byla ryba, jak je patrné i z příslušných uměleckých děl. To bylo v souladu s jeho dědictvím a znamenalo to jeho kněžský status. Řecký výraz pro rybu je *ichthys*, který se stal v dobách počátků křesťanství symbolem a akronymem *Iesús Christos Theú Hyios Sóter* (Ježíš Kristus, Boží Syn, Spasitel).¹⁹ Nascienova vnučka Clotilde Burgundská se vdala za krále Clovise a z nich vzešla merovejská dynastie. Merovejci tak své jméno odvozují od Clovisova děda Merovea Franků - dalšího potomka krále-rybáře Faramunda, jehož emblémem byla rovněž ryba.

Navzdory pečlivě zapsaným genealogiím té doby byl rodokmen Merovejců v dokumentech podivně nejasný. Přestože byl právoplatným synem Clodiona, syna Faramundova, byl nicméně podle dějepisce z 5. století Priska z Thrákie zplozen tajemným mořským tvorem zvaným *Bistea Neptunis*.

Sicambriánci, z nichž pochází ženská linie Merovejců, byli dříve spojováni s řeckou Arkádií a jejich původ měl být předtím ve Skýthii u Černého moře. Své jméno odvozují od Cambry, kmenové královny z doby kolem roku 380 př. Kr., a nazývali se lidem Nové smlouvy, přesně tak, jak byli kdysi označováni i esejci z Kumránu.²⁰ Vzhledem k jejich arkádskému původu byla rybí symbolika *Bistea Neptunis* součástí jejich tradice ještě před jejich souvislostí s galskými králi-rybáři. Jejich mořeplavecká kultura byla úzce spojena s arkádským mořepánem zvaným Pallas a různé varianty jeho jména (jako například král Pelles) vstoupily do hry v pozdějších artušovských legendách.

Několik pokolení před Nascienem si jeho předek ze 3. století král-rybář Amínadab (vnuk Josefese, syna Marie

Magdalény) vzal za ženu Eurgen, praprapravnučku Brána Požehnaného a Anny (viz schéma „Pokrevní linie Svatého grálu“). Toto historicky významné manželství zpečetilo bratrské linie Ježíše a Jakuba, takže Meroveus, Nascien a nakonec i merovejští králové byli *Desposyni* ze dvou stran. V době jejich kralování v 6. století ve Francii byl Magdalénin rod individuálně uznáván v oddělené matri-lineární dynastii v Burgundsku. Šlo o dům del Acqs aval-lonských královen Viviane.

Jeden z nejlepších popisů Svatého grálu podal Nascien v díle *Queste del Saint Graal*. V souladu se symbolikou vnitřních pramenů, které představovaly Viviane, Magdaléna a mýtus o vodě, vysvětluje:

Ten pramen je takového druhu, že ho člověk nemůže vyčerpat, protože nikdo si nemůže tolik nabrat. A to je Svatý grál, to jest milost Ducha svatého.

Navzdory pozadí, které je romantické i posvátné, zůstává tradice Grálu nepojmenovanou herezí kvůli své výrazné souvislosti se ženským prvkem, zvláště pak s ethosem kurtoazní lásky (*amour courtois*) ve středověku. Romantické pojmy jako rytířství a trubadúrské písně byly biskupům podezřelé, protože postavily ženství na píedestal uctívání, což bylo v rozporu s katolickým učením. Kromě toho církve otevřeně odsoudila Grál jako pohanskou instituci rouhání a nesvatých mystérií. Církevní odmítání tradice Sangréalu se odvozuje z konkrétně definované mesiášské linie rodiny Grálu.

Eurgen, manželka a královna Amínadabova, byla touto krále Coela II. z Colchesteru, jehož dcera Helena si vzala Konstantina Římského, aby se tak stala slavnou matkou císaře Konstantina Velikého. Právě na arimatejském původu své matky postavil Konstantin svůj vlastní nárok na mesiášský status jako potomek svatého Jakuba Spravedlivého po přeslici. Jeho problém spočíval v tom, že spolu s ním existovala ještě linie jeho pratety z matči-

ny strany Eurgén a Amínadaba. Tato dynastie králů-rybářů si činila nárok na to, že odvozuje svůj původ od Ježíše i Jakuba, a tudíž Konstantina, co se týče *desposynské* linie, zastiňovala. Vzhledem k tomu, že císař nemohl být plnohodnotným soupeřem, vymyslel si pro svou nově vytvořenou větev křesťanské církve pojem apoštolské posloupnosti.

Helenin colchesterský původ však měl obrovský význam. Původně byl Colchester sídlem Caractaka Pendragona a byl nejpůsobivěji opevněným městem v Británii. Nazýval se v těch dobách Camulod (pořímštěný název zněl Camulodunum), což pochází z keltského výrazu *camu-lôt*, „zakřivené světlo“. V pozdějších dobách se stal vzorem podobně pojmenovaného a zdánlivě přechodně trvajících dvora Camelotu v artušovské romanci. (Biografické pozadí týkající se sv. Heleny je uvedeno v Dodatku IV.)

Eurgénin otec (tj. otec matriarchy králů-rybářů) byl v dějinách křesťanství v Británii nanejvýš významným králem. Byl čtvrtým potomkem Jakuba (Josefa z Arimateje) a jmenoval se Lucius; právě on nechal ve 2. století postavit první věž na Glastonbury Tor.

Velké světlo

Král Lucius byl pravnukem Arviraga, dobrodějce sv. Jakuba, jehož syn Marius se oženil s Penardun, dcerou Jakubovy dcery Anny a arcidruida Brána Požehnaného. Po smrti Jakuba/Josefa přestali poustevníci z Alainova bratrstva (Alain byl vnuk Marie Magdalény) působit na území Anglie, avšak Lucius se rozhodl obnovit nazorejské hnutí. Při tom se o něm říkalo, že „zvětšil světlo“ prvních misionářů, a stal se známý jako *Lleiffér Mawr* (Velké světlo).

Lucius potvrdil své křesťanství ve Winchesteru v roce 156 a jeho zásluhy se ještě zvětšily v roce 177 při masovém římském pronásledování křesťanů v Galii. To probí-

halo zvláště ve starých herodovských regionech Lyonu a Vienne, kde byl o třicet let později zavražděn sv. Irenaeus spolu s dalšími devatenácti tisíci křesťany. Během pronásledování uprchlo mnoho galských křesťanů do Británie, zvláště pak do Glastonbury, kde hledali ochranu u krále Lucia.

To se odehrálo hodnou chvíli předtím, než se křesťanství stalo státním náboženstvím Říma, a císař Markus Aurelius pronásledoval křesťany zcela v duchu svých předchůdců. Lucius se nicméně rozhodl navázat styky s Eleutheriem, v té době představitelem křesťanů v Římě. Vzhledem ke své odpovědnosti za uprchlíky a také domácí obyvatelstvo svého království chtěl Lucius vědět, jak by mělo křesťanské království fungovat.

Dopis s Eleutheriovou odpovědí se dochoval a nachází se v *Sacrorum conciliorum collectio* v Římě. Eleutherius napsal, že dobrý král má vždy svobodu odmítnout římské zákony, avšak ne zákon Boží. Následuje výtah v překladu:

Křesťanští věřící, jako všichni lidé království, musí být považováni za syny krále. Jsou pod tvou ochranou. Král je známý svou vládou, nikoli tím, zda si podrží svou moc nad zemí. Když budeš vládnout dobře, budeš král. Jestliže nebudeš vládnout dobře, jméno krále bude otřeseno a ty ztratíš jméno krále.²¹

John Capgrave (1393-1464), nejučenější z augustiniánů, a arcibiskup Ussher z Armaghu uvedli ve svém díle ze 17. století *De Britannicarum Ecclesiarum Primordiis*, že Lucius vyslal misionáře Medwaye a Elfana, aby nesli jeho žádost o radu do Říma. Ti se nakonec vrátili s Eleutheriovými zmocněnci Faganem a Duvanem (o nichž se velšské anály zmiňují jako o Faganovi a Dyfanovi). O jejich misii píše v 6. století Gildas Badonicus a rovněž ctihodný Beda z Jarrow (673-735) se zmiňuje o králově požadavku, což se uvádí rovněž v *Anglo-Saxon Chronicle* (Anglosaská kronika).²²

Fagan a Dyfan znovunastolili starý řád poustevníků v Glastonbury a od té doby se jim připisuje druhé založení křesťanství v Británii. Poté se Luciova sláva velice rozšířila. Byl již oslavován jako stavitel glastonburské věže na Skále sv. Michala v roce 167 a nyní mu byl v Llandaffu zasvěcen kostel jako Lleurwggovi Velikému.²³ Právě zde je možné v současné době spatřit Rosettiho podivuhodný oltář.

Ještě působivější je, že Lucius dal zřídit první křesťanské arcibiskupství v Británii. Významným artefaktem je latinský nápis nad krbem v sakristii kostela sv. Petra v Cornhillu ve starém City of London. Je záznamem z doby, kdy se katolická církev dostala i do Anglie a přemístila národní arcibiskupství tam, kde se nachází dodnes, tj. do Canterbury:

Léta Páně 179 Lucius, první křesťanský král tohoto ostrova, nyní zvaného Británie, založil v Londýně první kostel známý jako kostel sv. Petra v Cornhillu a založil tam sídlo arcibiskupství a učinil z něho metropolitní kostel a hlavní kostel svého království. Tak to i zůstalo po dobu čtyř set let až do příchodu s v. Augustina... Poté bylo sídlo i pallium arcibiskupství přeneseno z řečeného kostela sv. Petra v Cornhillu do Dorobernie, které se dnes říká Canterbury.

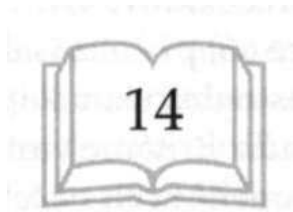
Rada, již udělil biskup Eleutherius jako odpověď na žádost krále Lucia, je fascinující a zcela v souladu s převládajícím principem služby, který prostupuje celý mesiášský kodex Grálu. Ten ustanovil Ježíš, když umýval při poslední večeři nohy svým apoštolům (Jan 13:5-15). Petr měl námitky proti tomu, co Ježíš dělá, a vyjádřil překvapení, že Mistr by měl mýt nohy svým služebníkům, načež mu Ježíš řekl: „Dal jsem vám příklad, abyste i vy jednali, jako jsem jednal já.“

Králové původních dynastií Grálu v Británii a Francii vždy fungovali na tomto základě. Byli společnými otci li-

du, nikdy vládcí země. Územní kralování bylo feudálním a imperiálním pojetím, které zcela podkopalo zmíněný kodex a bylo Evropě vnuceno po podvržené *Konstantinově donaci* z roku 751 (viz s. 102). Původně monarchové chápali rozdíl mezi tím, co je to být králem Franků, a tím, co je to být králem Francie, nebo králem Skotů, či králem Skotska. Králové Grálu byli definováni jako strážci království a z tohoto hlediska byla rada biskupa Eleutheria Luciovi hluboká a osvícená: „Všechn lid království musí být chápán jako synové krále. Jsou pod tvou ochranou.“

Aedàn Pendragon.

Království a barvy

Svaté rodiny

Zatímco králové-rybáři z *desposynské* linie Ježíše a Marie Magdalény vládli v Galii a větev krále Lucia v Anglii, avallachové arimatejského původu usedli na trůn ve Walesu. Potomci Anny a Brána Požehnaného pokračovali v tradici Bránova otce krále Llyra (Leara),¹ syna panovníka Beliho Mawra.

Dalším potomkem Beliho Mawra byl král Llud. Byl otcem královských rodů z Colchesteru, Silurie a Strathclydu a jeho rodina uzavřela důležité sňatky se členy arimatejské rodiny. Z velšských princů v *desposynské* linii vzešli zakladatelé a místní vládcové Bretaně (Malé Británie), francké oblasti, která se předtím nazývala Armorica.

Vnuk krále Lluda, mocný Cymbeline (otec Caractaka) byl za života Ježíše Pendragonem pevniny Británie.² Pendragon neboli Hlava draka ostrova (*Pen Draco Insularis*) byl králem králů a strážcem keltského ostrova. Tento titul nebyl dynastický; Pendragonové byli jmenováni z keltského královského rodu druidským koncilem starších. Cymbeline vládl belgickým kmenům Catuvellaunů a Trinovantů ze svého sídla v Colchesteru (Camulodunum).

Severně od Cymbelinovy domény v Norfolku vládl kmenům Icenů král Prasutagus, který měl za manželku slavnou Boudiccu (zvanou též Boadicea). Vedla velké, avšak neúspěšné povstání proti římské nadvládě od roku 60 po Kr., přičemž křičela svůj známý válečný pokřik „*Y gwir erbyn y Byd*“ (Pravdou proti světu). Bezprostřed-

ně po něm (krátce před židovským povstáním proti Římanům v Judeji v roce 66) přišel z Galie Josef z Arimateje, aby postavil svou glastonburskou kapli.

Po odchodu Římanů z Británie v roce 410 se místní vláda vrátila do rukou kmenových náčelníků. Jedním z nich byl Vortigern z Powysu ve Walesu, jehož manželkou byla dcera dřívějšího římského guvernéra Magna Maxima. Vortigern dostal Powys cele pod svou kontrolu a v roce 425 byl zvolen Pendragonem ostrova.

V té době byl jedním z nejprominentnějších králů pocházejících z Anny a Brána Cunedda, vládce Manau u Firth of Forth. V paralelní rodinné odnoži byl moudrý Coel Hen (Coel Starý), který byl vůdcem „Mužů ze severu“ (*Gwyr-y-Godled*). Je mile připomínám v anglické dětské říkance jako Starý král Cole (*Old King Cole*) a vládl oblastem Rhegedu ze svého cumbrianského sídla v Carlisle. Dalším pozoruhodným vůdcem byl Ceretic, potomek krále Lucia.³ Ze své základny v Dumbartonu vládl oblastem v Clydesdale. Tito králové byli v 5. století nejmocnějšími britskými vladaři a díky svému dávnému původu byli označováni za svaté rodiny Británie.

V polovině 5. století vedli Cunedda a jeho synové své armády do Severního Walesu, aby na žádost Vortigerna vyhnali nežádoucí irské usídlence. Cunedda při tom ve velšské přímořské oblasti západně od Powysu založil královský rod Gwyneddovců. Piktové z Caledonie na dálném severu Británie potom využili Cuneddovy nepřítomnosti a začali s opakovanými nájezdy přes hranice vyznačené Hadrianovým valem. Proto byla neprodleně povolána armáda germánských jutských námezdných vojáků vedených Hengestem a Horsou, aby odrazila tuto invazi, ale když se jí to podařilo, zaměřili Germáni svou pozornost na vzdálený jih a uchvátili pro sebe království kentské. Poté následovala invaze dalších germánských kmenů Sasů a Anglů. Sašové zabrali jih a vytvořili království ve Wessexu, Essexu, Middlesexu a Sussexu, zatímco Anglové okupovali zbylou část země od ústí řeky Severn po Hadrianův

val, přičemž obsadili Northumbrii, Mercii a východní Anglii. Celek vešel ve známost jako Anglie (*England* z *Angle-land*, „Země Anglů“) a noví okupanti nazvali keltský západní poloostrov Wales (podle *weallas*, „cizinci“).

Cunedda zůstal v Severním Walesu a po Vortigernově smrti v roce 464 se po něm stal Pendragonem a rovněž i hlavním vojevůdcem Britonů. Držitel posledně zmíněné pozice se nazýval *guletic*. Když Cunedda zemřel, stal se Pendragonem Vortigernův zeť Brychan z Brecknocku a guletikem se stal Ceretic ze Strathclydu. Mezitím se z Bretaně vrátil Vortigernův vnuk Aurelius, muž s velkou vojenskou zkušeností, aby ji opřel v celé síle proti saskému vpádu. Jako druidský kněz byl Aurelius jmenován Princem svatyně Ambria, což byla posvátná komnata, symbolicky postavená podle vzoru starodávného hebrejského svatostánku (Exodus 25:8). Strážci Ambrie byli jednotlivě označováni jako *Ambrosius* a nosili šarlatový plášť. Ze své pevnosti ve Snowdonii zajišťoval Aurelius Ambrosius vojenskou obranu západu, a když zemřel Brychan, měl úspěch jako guletic.

Počátkem 6. století se Brychanův syn (rovněž Brychan) přesunul z Walesu do Firth of Forth jako Princ Manau. Tam založil další region Brecknock ve Forfarshire, o kterém velšský lid mluvil jako o Severním Breichniogu. Sídlilo jeho otce bylo ve velšském Breconu - a tak byla severní pevnost podobně nazvána Brechin. Dcera Brychana II. si za manžela vzala prince Gabràna[†] ze Scots Daldriady (Západní vysočina), následkem čehož se Gabràn stal pánem Forthu a dědicem hradu v Aberfoyle.

V té době se irští Galové dohadovali s domem Brychanovým a za krále Cairilla z Antrimu podnikli v roce 514 výpad proti Skotům v Manau. Invaze byla úspěšná a forthská oblast se ocitla pod vládou Irů. Brychan pohotově povolal na pomoc svého zete prince Gabràna a Aurélie, vojevůdce guletika. Spíše než aby se snažili vypudit Iry z Manau, se vůdci rozhodli podniknout přímou námořní ofenzivu proti Antrimu v Severním Irsku.

V roce 516 vyplula flotila Gabranových Skotů ze Soundu v Juře s guletickými oddíly Aureliovými. Jejich cílem byl hrad krále Cairilla, impozantní skalní pevnost u Dun Baedàn (*Badon Hill*, vrch Badon). Guletické síly zvítězily a Dun Baedàn byl dobyt.⁵ V roce 560 psal kronikář Gildas II. o této bitvě ve svém pojednání *De excidio conquestu Britanniae* (O pádu a dobytí Británie) a velký konflikt se objevil i ve skotských a irských kronikách.⁶ Několik let po bitvě u Dun Baedàn se Gabràn stal v roce 537 králem Skotů a jeho westhighlandský dvůr se nacházel v Dunaddu nedaleko Loch Crinan.

V té době byl Pendragonem Cuneddův pravnuke, velšský král Maelgwyn z Gwyneddu. Dostal tuto funkci od syna krále Gabràna, Aedàna z Daldriady, jenž se stal králem Skotů v roce 547 a byl prvním britským králem, který byl ustanoven kněžskou ordinací, když jej pomazal sv. Columba.

Krátce před Aedànovou královskou ordinací zabil král Rgydderch ze Strathclydu v bitvě u Carlisle krále Gwendolaua. Bitevní pole se rozkládalo mezi řekou Esk a Liddel Water nad Hadrianovým valem. (Právě tam, v liddelském Moatu, se nachází dějiště artušovského příběhu o *Fergusovi a Černém rytíři*.) Gwenddolauovým hlavním rádcem (Merlinem Britským) byl Emrys z Powysu, Aureliův syn. Když však Gwenddolau zemřel, uprchl Merlin do lázní Hart Fell v Caledonském lese a potom hledal útočiště na dvoře krále Aedàna v Dunaddu.⁷

V té době bylo nejdůležitějším městským střediskem v severní části Británie Carlisle, jímž se stalo poté, co byl hlavním Camu-lôtem suverénního guletika Colchester. Carlisle bylo prominentní římské město s vojenskou posádkou a v roce 369 bylo již jedním z pěti hlavních provinčních měst. Ctihodný Beda z Jarrow se ve svém *Životě sv. Cuthberta* zmiňuje o křesťanském společenství v Carlisle dlouho předtím, než do oblasti pronikli Anglosasové.

Poněkud jižněji od Carlisle, nedaleko Kirkby Stephenu v Cumbrii, stojí zřícenina Pendragonova hradu. Carlisle

se v artušovských časech nazýval také Cardeol či Caruele. *Vznešená historie Svatého grálu* se konkrétně zmiňuje o Artušově dvoru v Carlisle, který je rovněž uveden v *Suit de Merlin* a v britských povídkách *Sir Gawain a Carl z Carlisle* a *Začarování krále Artuše*.

Artušova rodová linie

Často se tvrdí, že první citovaná zmínka o králi Artušovi pochází z 9. století od velšského mnicha Nennia, jehož *Historia Brittonum* jej uvádí v souvislosti s mnoha identifikovatelnými bitvami. Ale o Artušovi se psalo již dlouho před Nenniem v *Životě sv. Columby* ze 7. století. Je uveden rovněž v keltské poémě *Gododdin* napsané kolem roku 600 po Kr.

Když byl roku 574 instalován král Aedàn z Daldriady sv. Columbou, jeho nejstarší syn a dědic (narozený roku 559) se jmenoval Artuš. V *Životě sv. Columby* opat Adamnan z Iony (627-704) vypráví, jak světec prorokoval, že Artuš zemře dříve, než nastoupí na místo svého otce jako král Skotů. Adamnan dále potvrdil, že proroctví se splnilo, protože Artuš byl zabit v bitvě několik let po Columbově smrti roku 597.⁸

V roce 858 vyjmenovává Nennius různé bitvy, ve kterých Artuš zvítězil. Mezi těmito místy byl Caledonský les severně od Carlisle (Cat Coit Celidon) a hora Agned - pevnost Bremenium v Cheviotsu, z níž byli vyhnáni Anglosasové. Uvedena tam byla i Artušova bitva u řeky Glein v Northumbrii, kde bylo v opevněném klášteře od poloviny 6. století sídlo strategického guletika. K dalším vyjmenovaným artušovským bojištím patřilo City of the Legion (Carlisle) a Linnuiský distrikt - stará oblast kmeny Novantů severně od Dumbartonu, kde se nad Arrocharem tyčí Ben Arthur u cípu Loch Long.

Artušův otec, král Aedàn mac Gabràn Skotů, se stal Pendragonem díky tomu, že byl vnukem prince Brycha-

na. Aedànova matka Lluan z Brecknocku byla potomkem Josefa z Arimateje. Nikdy neexistoval Uther Pendragon, jak je líčen v artušovských legendách, i když byl podvodně připojen do anglických listin té doby v tudorovských časech v 16. století.⁹ Z historického hlediska existoval pouze jeden Artuš, který se narodil Pendragonovi: byl to Artuš mac Aedàn z Daldriady.¹⁰

Když bylo Artušovi v roce 575 šestnáct let, stal se o svých narozeninách vládnoucím guletikem a keltská církev prohlásila jeho matku Ygernu del Acqs za Vznesenou královnu keltských království. Její matkou zase (z rodu potomků Ježíše a Marie Magdalény) byla královna Viviane I. z burgundského Avallonu, Paní od jezera. Kněží proto pomazali Artuše jako Vzneseného krále Britů po ordinaci jeho otce jako krále Skotů. V době, kdy Ygerna (Igraine) počala Artuše z Aedàna, byla provdána za Gwyr-Llewa, vévodu z Carlisle. Starobylá *Kronika Skotů* zaznamenává tuto událost následovně:

Neboť ty, královna a dědička Británie, jsi byla provdána za skotského muže. Tvé kralování bylo prohlášeno, když Artušovi bylo patnáct let; králem Británie jsi jej učinila [pomocí] Merlynovy černé magie a tvůj Artuš byl počat, když jsi byla manželkou jiného muže, vévody z Caruele.¹¹

Když však Gwyr-Llew zemřel, Ygerna se vdala za Aedàna z Daldriady a tak legitimizovala Artuše ještě předtím, než mu byly uděleny jeho tituly. Díky tomuto spojení se linie Ježíše a Marie Magdalény spojila s linií Jakuba/Josefa z Arimateje (viz schéma „Pokrevní linie Svatého grálu“ na s. 380). Artuš byl prvním výsledkem takového *desposynského* manželského spojení po 350 letech, a proto byl v tradici Grálu tak důležitý.

V *Životě sv. Columby* opat Adamnan líčí, že král Artuš mac Aedàn byl zabit v bitvě s Miathy. Miathové byl kmen Britů, který zatlačili na sever Anglové v roce 574 a který

se usadil u skotských hranic.¹² Jejich hlavní pevnost byla v Dunmyatu v distriktu Manau na řece Forth, kde sdíleli svůj osud s irskými usedlíky. Navzdory porážce irského krále Cairilla v roce 516 v Badon Hill byly s Iry v Manau stále problémy. A tak guletické síly napadly Dun Baedàn podruhé.

O této válečné výpravě se zmiňuje Nennius, který správně popsal Artušovu přítomnost, zatímco Gildasovo líčení se vztahuje k předchozí bitvě v roce 516 s Ambrosiem Aureliem jako vojevůdcem. Nennius však připisuje Artušovi větší kredit, než mu náleží, protože při této druhé příležitosti byli Skotové poraženi a Artušův otec král Aedàn byl povinován se podříditi princovi Baedànovi mac Cairillovi v Ros-na-Rigu na Belfast Lough.¹³

Po smrti krále Baedàna mac Cairilla v roce 581 se Aedànovi Skotskému nakonec podařilo vyhnat Iry z Manau i z Forthu. Později, v roce 596, vypudila Artušova jízda Iry ze skotského Brecknocku. Král Aedàn byl bitvám přítomen, ale Artušovi mladší bratři Brán a Domingart byli roku 595 zabiti v Brechinu, kde se Artuš a jeho třetí bratr Eochaid Find podle záznamů rovněž účastnili bitvy u Circinnu.¹⁴

Když se guletické oddíly střetly s Iry v Manau, musely čelit i britskému kmeni Miathů. Mnohé z nich se jim podařilo zahnat zpět na jejich jižní území, ale ti, kdo zůstali, když Skotové odešli, se museli spokojit s Pikty, kteří se pohotově přesunuli na jejich území. Koncem 6. století se Piktové a Miathové spojili proti Artušově jízdě, s níž se střetli v bitvě u Camelynu, severně od Antonínova valu. Skotové opět zvítězili a Piktové byli zahnáni na sever. Poté byla nedaleká železná huť na památku této události nazvána *Furnus Arthuri* (Artušovo ohniště). Dlouho byla atrakcí a zbořili ji až během průmyslové revoluce v 18. století.

V roce 603, pouhé tři roky po Camelynu, se Skotové střetli s jižními Miathy a northumbrijskými Angly. Z této konfrontace se stala protahovaná záležitost na dvou bojiš-

tich - druhý konflikt vznikl následkem krátkodobého stažení se Skotů z prvního. Strany se zpočátku setkaly u Camlanny, staré vyvýšené římské pevnosti u Hadrianova valu. Na rozdíl od předchozího střetu v Camelynu byla však bitva u Camlanny pro Skoty naprostým fiaskem. Padli kvůli pozornost odvracející taktice Miathů a umožnili Anglům, aby se dostali za ně v soustředěném tlaku směrem na severozápad ke Galloway a Strathclyde. K příslavné *Cath Camlanny* se pak přirovnávalo mnoho prohraných bitev.

Jen o několik měsíců později král Anglů Aethelfrith z Bernicie porazil krále Rhyddercha u Carlisle a tak dobyl nové území u Solwaye. Daldriadské síly pod vedením Aedàna a Artuše byly tudíž pod určitým tlakem, aby Angly odřízly a zabránily jim postupovat na sever. Říkalo se, že shromáždili velké vojsko také od velšských princů, a dokonce dosáhli pomoci od Maelumy mac Baedàna z Antrim, syna jejich úhlavního nepřítele. V té době byli již Irové zastrašeni vyhlídkou na anglosaskou invazi, a tak spojili své síly se Skoty.

Srážka v Camlanně byla jen krátká a keltské oddíly byly nuceny zahnat Angly, kteří se předtím přes ně přehnali. Zastavili se až v Dawston-on-Solway (tehdy zvaném Degsastan v Liddesdale). Místem bitvy byl podle *Kroniky Lolyroodu* a *Kroniky Melrose* Dexa Stone. Právě zde Artuš, princ a suverénní guletic Britů, padl (ve věku třiceti čtyř let) spolu s Maelumou mac Baedànem. V Dawstonu přišel o život i Artušův syn Modred, arcikněz posvátného pokrevního příbuzenství sv. Columby, který je v análech označen jako *Modredus filius Regis Scotii* (Modred, syn krále Skotů).

Královny Avallonu

Bitva u Dawstonu byla jednou z nejlítějších v celé keltské historii, v *Tigernachských análech* se označuje jako „Den, kdy padla polovina mužů skotských“. I když Aethelfrith

zvítězil, utrpěl rovněž těžké ztráty. Byli zabiti jeho bratři Theobald a Eanfrith, zatímco jeho protivník král Aedàn byl donucen utéci z bitevního pole.

Aethelfrith nikdy nedorazil až do Strathclydu, ale jeho úspěch v Dawstonu umožnil, aby bylo území Northumbrie rozšířeno na sever až k Firthu of Forth a zahrnuje do sebe i Lothiany. O deset let později, v roce 613, Aethelfrith obléhal Chester a dostal Cumbrii cele pod vládu Anglů. To vrazilo mezi Velšany a strathclydeské Brity geografický klín a vedlo k neustálým pŕtkám. Mercianští Anglové poté směřovali na západ a tlačili Velšany za linii, která se později stala linií Offa's Dyke, kdežto wessexští Sašové se dostali až za Exeter a anektovali jihozápadní poloostrov.

Časem se kdysi spojená keltská území Walesu, Strathclydu a Dumnonie (Devon a Cornwall) ocitla v naprosté vzájemné izolaci a posvátná rodina sv. Columby¹⁵ za to činiła odpovědným Artuše. Nesplnil svou povinnost jako guletic a vznešený král. Jeho otec král Aedàn z Daldriady zemřel pět let po camlannské katastrofě, o níž se říká, že otevřela dveře ke konečnému dobytí Británie Anglosasy. Dnům keltského panství byl konec a po více než šesti stech letech tradice byl Cadwaldr z Walesu (26. v řadě od Josefa z Arimateje) posledním Pendragonem.

Následkem Artušových porážek v Camlanně a Dawstonu (společně zvaných *di bellŭm Miathorum*: bitva Miat-hŭ) přestala existovat stará království severu. Skotové, kteří byli fyzicky separováni od svých dřívějších spojenců ve Walesu, měli pocit, že jediným způsobem, jak zachránit zemi Albu (Skotsko), je spojit se s caledonskými Pikty. Toho bylo dosaženo v roce 844, kdy Aedanův slavný potomek král Kenneth MacAlpin spojil Pikty a Skoty v jeden národ.¹⁶ Záznamy o Kennethově instalaci podporují jeho skutečně významné postavení v rodinné linii, když o něm hovoří jako o potomku královen z Avallonu.¹⁷

Avallonská dynastie - přímé dědictví Marie Magdalény - byla zachována po přeslici, přičemž nadřazené po-

stavení zaujímaly dcery královen, nikoli jejich synové. Titulární královny burgundského Avallonu se objevily spolu s merovejskými králi Franků, zatímco další důležitou odnoží byla septimánská královská posloupnost ve franko-španělském Midi.

Předtím, než se Ygerna d'Avallon del Acqs provdala za krále Aedàna mac Gabràna z Daldriady, měla se svým dřívějším manželem Gwyrem-Llewem z Carlisle dceru. Dcera se jmenovala Morgaine a stala se později Artušovou nevlastní sestrou. V romanci Grálu vystupuje pod jménem Morganna či Morgan le Fay, avšak jméno Morgaine je historicky doloženo v textech Královské irské akademie jako „Muirgein, dcera Aedàna v Belách Gabráin”.¹⁸

Morgainin syn Ywain (Eógain) byl zakladatelem šlechtického rodu Léon d'Acqs v Bretani a pozdější erb **Leonu** měl černého davidovského lva bez zubů a drápů na zlatém poli (z heraldického hlediska „černého lva ve skoku“). Provincie se nazývala takto, protože *léon* byl septimánský výraz pro „lva“. Až do 14. století byl skotský Lord Lyon, erbovní král, zván *Léon Héraud*. Comité (hrabství) Léon vzniklo kolem roku 530 v době bretaňského krále Hoela I. Byl velšského arimatejského původu a jeho sestra Alienor (Elaine) byla Ywainovou manželkou.

V té době existovaly v Bretani dvě roviny vlády. V průběhu prodlužujícího se přistěhovalectví z Británie byla roku 520 založena bretaňská Dumnonia, ale nebylo to království v pravém slova smyslu. Vznikla tam linie králů, již představoval například Hoel, ale nebyli to králové Bretaně, byli to králové přistěhovalých Bretoňců. V tomto období zůstal region merovejskou provincií a místní králové podléhali francké moci jmenovaných hrabat, kteří se nazývali *Comités non regis*. Nejvyšším franckým pánem Bretaně byl v letech 540-544 Chonomore, narozený ve franckém státě s merovejskou autoritou dohlížet na rozvoj Bretaně prostřednictvím osídlenců. Chonomorovými předchůdci byli majordomové z paláce v Neustrii a on sám byl dědičným hrabětem de Pohoř. Postupem času se

potomci Ywainovy tety Viviane II. del Acqs stali všude hrabaty Bretaně.

Davidovský lev Léonů d'Acqs.

Bretaň výrazně figuruje v artušovské romanci. V Paimpontu, vzdáleném 48 kilometrů od Rennes, se nachází Zářarovaný les Broceliande, z něhož se táhne Údolí bez návratu, kde Morgana vězní své milence. Jsou tam i kouzelné Prameny barentonské a Merlinova zahrada potěšení, přestože sem byla většina broceliandských příběhů ve skutečnosti přenesena z mnohem starších vyprávění o historickém Merlinovi Emrysovi v Caledonském lese ve Skotsku.

Magdaléniny barvy

Nejstarší příklady uměleckých děl použitých pro křesťanské účely se nacházejí v římských katakombách. Kdyby se tato síť chodeb a místností natáhla do řady, měřila by cel-

kem asi 880 kilometrů. Právě zde, pod městskými ulicemi, se skrývali prvotní křesťané před pronásledováním ze strany císaře a udává se, že v celém komplexu je pohřbeno asi šest milionů lidí. Místnosti užívané v 1. a 2. století k pohřbívání nesou stopy jisté výzdoby. Obvyklými symboly víry byly ryby a holubice a jsou zde i neobratně vyvedené některé biblické výjevy, avšak nikde se nenachází obraz ukřižování ani Madony, snad s výjimkou jejich skrytých symbolů. *Katolická encyklopedie* potvrzuje, že nejčastěji se vyskytujícím tématem je vinná réva.¹⁹

Křesťanské umění se začalo vyvíjet veřejně až po Ediktu milánském z roku 313, kdy císař Konstantin vyhlásil nové státní náboženství Říma. Avšak nejstarší známé zpodobnění Marie Magdalény pochází již z doby kolem roku 240. Je zobrazena na barevné nástěnné malbě, jak přichází k Ježíšově hrobce, a tato malba byla objevena v roce 1929 v Duře-Europos na Eufratu v Sýrii. Má název *Myrroforé* (Ta, jež nese myrhu), z kaple byla přenesena počátkem 30. let dvacátého století a nyní se nachází v Galerii umění Yaleké univerzity v New Havenu.²⁰

V 5. století již Kristus a další postavy nabyly ve svých zobrazeních svatého zjevu a světci měli kolem sebe svatozář. Svatozář se nazývá rovněž *halo*, což původně znamenalo kruh (jako například halo kolem Měsíce na obloze), kdežto prvotně to byla zářivá aura nazývaná *nimbus*, jež mohla či nemusela mít paprsky. Nimbus je obvykle zlatý a může mít jasně vyznačený obrys nebo jeho světlo může být rozptýlené. Záři nimbu kolem hlavy se říká *aureola*, a jestliže obklopovala i tělo nebo neměla žádný konkrétní vnější tvar, byla to *gloriola*. Nimbus může být rovněž kruh nad hlavou nebo za ní či plochý kotouč nad hlavou nebo za ní. Disky za hlavou se vyskytují hlavně na starších obrazech, kdy se používal zlatý list, který měl představovat to, co byla ve skutečnosti obklopující aureola. Z vědeckého hlediska je nimbus/svatozář rovněž zářící aurou - vysokoenergetickým polem či vyzařovaným světlem. (Různé typy *nimbu* lze vidět na barevných ilustracích.)

První slonovinové kříže pocházejí z 5. století, ale teprve v 6. století se ukřižování objevilo na obrazech. Zhruba v téže době se začaly objevovat obrazy madon, ale jen v malém množství. Téma narození a ukřižování Ježíše mělo tudíž během prvních staletí existence křesťanství jen malou prioritu. Ježíš byl znázorňován především jako „dobrý pastýř“ - čistě oholený mladý muž, který vyučuje, uzdravuje nebo je obklopen svými apoštoly. Není proto bez významu, že z křesťanského hlediska na jedné z nejstarších známých, nad zemí nalezených obrazových relikvií není zobrazen Ježíš, nýbrž Marie Magdaléna.

Od 6. století křesťanské umění pokročilo v mnoha ohledech a byla zavedena určitá oblíbená témata. Protože se budovaly kostely a katedrály, vznikla velká poptávka po obrazovém a sochařském umění a témata se ustálila především ve formách, které byly v souladu s oficiálním učením. Umělci obvykle dostávali instrukce, co se týče obsahu jejich díla, ale v jednotlivých evangeliích byly některé odlišnosti, jež vedly ke zmatku v zobrazování. Měla by být u Ježíšova hrobu jedna žena, nebo dvě, či tři? Mělo by se narození Páně zobrazovat v domě, jak se konkrétně uvádí u Matouše, nebo ve stáji, jak se předpokládalo na základě interpretace Lukášova evangelia?

S tím, jak vzrůstal význam kultu „panenské matky“, byl Ježíšův otec Josef v umění zpodobňován nedůsledně a církevní zadavatelé požadovali, aby mu byla přisouzena pouze nedůležitá pozice nebo aby zůstal v pozadí. Biskupové by rádi popřeli, že Marie byla vůbec kdy vdaná, avšak umělci se nemohli vyhnout přímé informaci z evangelií. Ve snaze nenaznačit ani tu nejmenší fyzickou důvěrnost mezi Josefem a Marií bylo to nejlepší, co mohli dělat, že zobrazovali Josefa jako podstatně staršího než jeho manželka. Slavný obraz *Doni Tondo* od Michelangela (1504) ukazuje velice holohlavého a velice bělovousého Josefa, stejně jako Caravaggiův *Odpočinek na útěku do Egypta* (1597).

Josef byl rovněž zobrazován jako muž, který se málo stará o svou rodinu, jako například na Ghirlandaiově *Klanění pastýřů* (1485). Jeho nezbytná přítomnost při Ježíšově narození byla zvlášť zapeklitou věcí, ale i to se zvládlo na obrazech, jako bylo *Narození Páně* od Alessandra Moretta (cca 1520), kde vystupuje jako stařec se skupinou pomocníků. Někdy se Josef znázorňuje jako senilní, buď spící, nebo se spokojující s úlohou povrchního pozorovatele jako v *Klanění mágů* Hanse Memlinga (1470). Bylo mu jen zřídka dovoleno, aby se účastnil nějaké důležité akce a na obrazech, jako je například Van Dyckův *Odpočinek v Egyptě* (1630), se jeví jako sotva schopný nějaké činnosti. Ve skutečnosti byl často zobrazován jako pozitivně nepevný, pohodlně se opírající o hůl, zatímco Marie zůstávala mladá, krásná a vyrovnaná.²¹

Mariin otec Jáchym měl podobně malý význam, protože se říkalo, že i Marie byla počata neposkvřeně. Již na freskách ze 14. století od Taddea Gaddiho se Jáchym odsouval spíše do pozadí tak, že byl zobrazován v nejméně důstojné situaci - jak je veleknězem Izacharem vyháněn z Chrámu, když chtěl obětovat beránka, když nebyl otcem. Jeho *Vyhnání z chrámu* bylo tématem, kterého se chopili i další jako Giotto a Chiarlandaio.

Mariina matka také podléhala přísným pravidlům a zřídka se vyskytovala na malbách se svou dcerou, protože její přítomnost by odpoutávala od Mariina božského statusu. Jestliže již Annina viditelná přítomnost byla nutná, bylo jí určeno podřízené postavení. *Svatá Anna a Madona* (1526) od Francesca da San Galia je dobrým příkladem toho, jak je matka posazena za svou dceru. *Vidění svaté Anny* (1600) Bartolomea Cesiho zobrazuje Annu, jak klečí před viděním Marie. *Madona s dítětem a svatou Annou* (1510) od Leonarda da Vinci je chytře vymyšlená, protože dospělá Marie sedí na koleně své matky a tak se Madona ocitá v popředí. Podobně stojí Anna za svou dcerou v *Rodině Panny Marie* (1502) Pietra Perugina.

Hlavním problémem, který v tom všem vyvstal, byla jedna z osobních identifikací Matky Marie, co se týče portrétů skupiny žen, jako například ženy u kříže nebo u hrobu Ježíše. Zavedla se proto pravidla barevného kódování, aby bylo možné Marii a Marii Magdalénu odlišit.

Bylo stanoveno, že hlava Matky Marie by měla být vždy pokryta závojem a měla by mít zahalené paže. Když vrcholila inkvizice, nebylo dovoleno ukazovat Mariiny nohy nebo ňadra. Mohla být oblečena do úzké červené tuniky, tak dlouhé, že to nebylo navenek nijak nápadné, a mohla mít na sobě nějaké zlato, jímž se naznačoval její královský status, ale vrchní plášť musel být modrý, což je barva nebe. Na některých starších obrazech je Marie v červených šatech, což bylo později výslovně zakázáno, protože to byla barva kardinálů a mužské církevní výsadní právo. Když byla do červené oblečená žena, červený svrchní oděv byl okamžitě považován za hříšný a kacírský. Marie mohla mít na sobě bílou barvu čistoty jenom kvůli svému neposkvrněnému početí a nanebevstoupení a mohla mít na sobě fialovou či šedou při ukřižování a ukládání do hrobu,²² ale její převažující barvou byla modrá - zpočátku ultramarín, který se později změnil v královskou modř a ještě později ve světlejší odstíny. Od roku 1649 trvala inkvizice na tom, že Marie musí být oděna do modré a bílé.²³

Jedna barva nebyla Marii povolena v žádném případě, a tou byla zelená. Příliš silně připomínala pohanské motivy a považovala se za barvu přírody, zatímco Marie byla nad přírodou. Zelená rovněž značila pohlavní plodnost, stejně jako byla červená na ženě projevem žádostivosti a chlípnosti a byla to barva šarlatových žen *hierodulai*. Zelená byla proto z církevního hlediska degradována na barvu pozemského stavu, kdežto modrá značila nebeský status. Proto se červená a zelená začaly dávat do souvislosti s Marií Magdalénou, které pak bylo rovněž dovoleno mít na sobě zlato. V kontextu Matky Marie představo-

valo zlato hodnost královny, kdežto u Marie Magdalény to byl symbol chtivosti.

Obecně lze říci, že barvami, které tyto dvě ženy na obrazech vzájemně odlišovaly, byly hlavně modrá, fialová a šedá pro Matku Marii a převládající zelená, červená a zlatá pro Marii Magdalénu. Takto byly obě snadno rozlišitelné (viz ilustrace 37, 38, 39, 40). V klášterní tradici mnišských řádů mohla být Marie Magdaléna na znamení zbožnosti a smíření zobrazována v hábitu příslušejícím danému řádu.

Tři Marie u prázdného hrobu (viz ilustrace 41) od Giovanniho Battisty Gaulliho (Il Basissio) jsou příkladem tohoto barevného schématu v praxi: Marie je v jasné modři, Marie Magdaléna v červené, zelené a zlaté. Magdalénino schéma se stalo hlavními barvami pro umělecká díla související s tematikou Grálu, jak je vidět na ilustraci 12, zatímco pokrevní význam Ježíšovy plodnosti musel být poněkud kradmo sdělován pomocí jemnějších ikonografických náznaků. To je dobře vidět na trsu hroznů, který namaloval Gerard David na svém obraze *Odpočinek na útěku do Egypta* (viz ilustrace 37).

Na vrcholu renesance dosáhli italští malíři z florentské a milánské školy po právu uznání i dobrého společenského postavení díky patronátu vévodských rodin Medici a Sforza. Protože nezáviseli nutně na církevních objednávkách, měli větší svobodu, co se zobrazovaných témat týče, a to až na hranici hereze. Do té doby byla umělecká díla s magdalénskou tematikou především výtvozem klášterních řádů, umělců jako Fra Angelico a Giotto di Bondone. Existovalo také mnoho ikon s Magdalénou původem z byzantské školy, kdežto vlámské a německé mistři pokročili až k zobrazování Marie v Provinci.

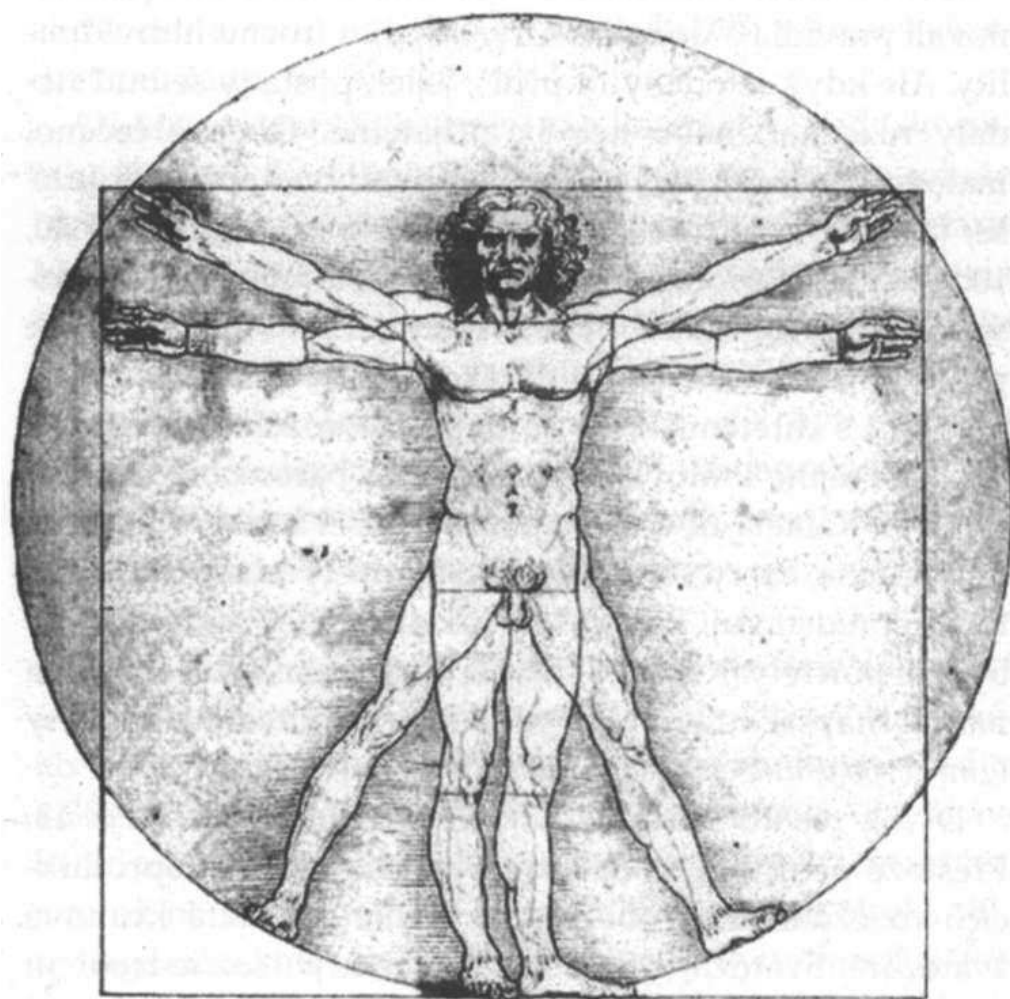
Právě během tohoto období italského romantismu a osvícenějšího magdalénského prostředí vzniklo mnoho nekonvenčních madon - obrazů, jež zjevně opovrhovaly církevními pravidly. K velmi pozoruhodným malířům v této souvislosti patří Raffaello Sanzio, lépe známý pod

jménem Rafael. Tento mistr alegorie, jak to doložil ve svém *Snu rytíře* (1504), ztvárnil na obraze *Spoznání Marie a Josefa* Josefa jako vysokého, silného mladého muže, zcela v rozporu se vším, co se objevovalo do té doby. Namaloval mnoho obrazů Madony v úctyhodném mariánském formátu, ale také se uchýloval do oblastí, které byly zcela neznámé.

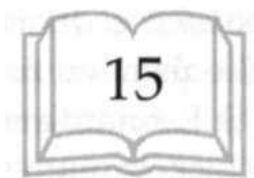
Nebylo nijak neobvyklé, když umělci tu a tam pozměňovali pravidla a dodali tak svému dílu trochu individuality. Ale když se odchýlili příliš, jejich postavy se buď nedaly rozeznat, nebo nebyly přijatelné. Obecně řečeno, malovali známé výjevy. Nenamalovali by například Ježíše, jak visí na stromě (jak je popsáno ve Skutcích 5:30, 10:39 a 13:29), protože známým obrazem bylo, že Ježíš visí na kříži. Ale Rafael byl obviněn, že pravidla porušuje příliš. Z jeho ateliéru vyšlo několik neobvyklých obrazů Madony s dítětem, které se naprosto rozcházel s konvencemi jejího královského vzezření a barev oblečení.

Když Rafaela obvinil papežský posel hrabě Baldassar Castiglione, který tvrdil, že jeho portréty madony s dítětem nepředstavují Pannu Marii, odpověděl, že to neměly být její portréty. Když byl na něj v této věci i nadále činěn nátlak, napsal hraběti, že to jsou jen fantazijní portréty („*mi servo d'una čerta idea che mi viene in mente*”).²¹

Dva z těchto portrétů najdete na ilustracích 42 a 43. Přestože není úplně snadné to na tak malých reprodukcích rozeznat, mají obě matky s dítětem zlaté kruhové svatozáře. Svatozář dítěte má v sobě kříž, což je tradiční křesťanský symbol. Jestliže tyto malby nejsou, jak Rafael sám říká, portréty Panny Marie, koho tedy představují? Z uměleckého hlediska Rafael, který je ve svém zobrazování vždy tak přesný, vůbec neporušil mariánský barevný kodex; uplatnil ho přesně a bezchybně. Tato madona má na sobě červenou a zelenou barvu Marie Magdalény.

Vitruviův muž Leonarda da Vinci.

Leonardo da Vinci

Mona Lisa

V první kapitole jsme se dozvěděli, že mnoho maleb je dnes známo pod názvy a označeními, které jim nedali jejich tvůrci (viz s. 24), a jako příklad byla uvedena *Mona Lisa*. Přestože je pod tímto názvem známá v anglicky mluvícím světě, ve Francii (kde visí v Louvrů) ji znají jako *La Joconde* a v Itálii, místě jejího vzniku, jako *La Gioconda*. *Mona Lisa* je pozdější zkomolenina dřívější *Monny Lisy* a ještě dřívější *Madonny Lisy* (mé paní Lisy).

Diskuse o tomto obraze je zvláště důležitá, protože připravuje půdu některým uměleckým pojetím souvisejícím s Magdalénou v románu Dana Browna *Šifra mistra Leonarda*. Přestože je třeba mít na paměti, že je to smyšlené dílo a obsahuje zápletky vykonstruované v souladu s obvyklou literární licencí, pozadí příběhu má reálný základ, který se týká odkazu *Desposyni* Ježíše a Marie Magdalény. Autoři románů obvykle nepředpokládají, že jejich čtenáři uvěří vymyšleným příběhům, ale v časech televizních hrdinů a smyšlené reality existuje tendence, že něco tak sugestivního jako *Šifra mistra Leonarda* tento účinek má. Následkem toho mnoho lidí bere slova týkající se smyšlené části knihy tak, jako by je právě slyšeli coby fakta v celostátním vysílání zpráv.

V jednom okamžiku v románu například profesor Robert Langdon (harvardský odborník na symboliku) říká, že jméno *Mona Lisa* se odvozuje od starověkých egyptských božstev Amon a Isis - což se zkomolilo na *Amon l'Isa* a poté jakýmsi způsobem na *Mona Lisa*. Tvrdí, že to

dokazuje, že portrét je androgynní, ani mužský, ani ženský, a že představuje božské sjednocení obou, což je zároveň důvodem vědoucího úsměvu zobrazené dámy.²

Vzhledem k tomu, že Leonardo nikdy neznal svůj obraz pod názvem Mona Lisa, je tento scénář zjevně nemožný. Ve skutečnosti pravděpodobně ani nikdy neslyšel, že se jeho portrét nazývá *La Joconde* či *La Gioconda*. Všechny staré záznamy obraz označují jako *Courtisane au voile de gaze* (Kurtizána s mlžným závojem).³

Langdon dále říká, že krajina v pozadí, která je vlevo níže než vpravo, je symbolem poselství obrazu o dvojím pohlaví. Takové fantastické představy se hezky čtou v románu, ale ve skutečnosti je to prostě hledání alegorie tam, kde žádná není. Je dobře známo, že vizuální zaostření člověka se stáčí dolů a doprava. Proto bylo a stále je běžnou praxí, že se obraz vyvažuje zatížením pravé strany malby - často stromem, nějakým pevným předmětem nebo třeba tmavšími barevnými tóny.

Leonardo udělal to, že krajinu nalevo trochu snížil, a vzhledem k tomu, že zprava tekla voda, je snadné přehlédnout vodopád za ženinou hlavou. Kdyby to neudělal, portrét by okamžitě ztratil část své mistrovské kvality. Tato manipulace se snížením pozadí vyvolala efekt, který se umělecky označuje jako „Leonardův trik“.⁴ Způsobuje, že pozorovatelovo oko osciluje dozadu a dopředu přes oči na portrétu a tak dochází k iluzi živosti. Je zajímavé, že vertikální středová linie malby vede levým okem paní Lisy, na rozdíl od středobodů v pravém oku na jiných portrétech Leonarda da Vinci, *Ginevra de'Benci*⁵ a *Cecilia Gallerani* (obecně známá jako *Dáma s hranostajem*),⁶ jejichž hlavy jsou otočeny opačným směrem. Použití oka převládající poloviny tváře jako středu obrazu byl obvyklý způsob renesančních portrétistů.

Takto vykalkulované úpravy na malbě nejsou jen náhodným cvičením. Když se provedou správně, drží se konkrétních architektonických zákonitostí vycházejících z matematického principu zvaného zlatý řez. Tentýž

euklidovský vzorec se používá, když se rozvrhují tisky a akvarely podle mřížky a také když se na lepenkový podklad pod obrazem nanášejí bezbarvé nebo barevné čáry v přesné vzdálenosti od sebe. Citujme z autorovy příručky o obrazových kompozicích: „Zlatý řez je přibližně v poměru 5 ku 8. Numericky tento poměr dává 0,618 až 1. Ve všech návrzích, které jsem kdy dělal a které byly dobré, jsem použil zlatého řezu.“⁷

Když se použije mřížka (dokonce i u důmyslně vyvážených děl, jako je *Mona Lisa*, když je v tištěné formě), je třeba úpravy v mřížce, aby se sjednotila kompenzace v malbě, jinak se musí použít vizuálního faktoru snížení. Jestliže malíř nebyl tak zdatný jako Leonardo a v obrazu kompenzaci neprovedl, bylo třeba provést dodatečně úpravy v kompozici. Právě z tohoto důvodu mají správně rozvržené obrazy podklad, který je hlubší v základu než nad obrazem - a aby se to dokonale vyvážilo, používá se výpočtu podle zlatého řezu.

Na portrétu *Mony Lisy* je pozoruhodné, že je ve světě umění uváděn z hlediska své integrální šíře rozdělení podle zlatého řezu (někdy se to nazývá posvátnou geometrií). Leonardo ho uplatnil ve všech aspektech obrazu, jako kdyby konstruoval gotickou katedrálu. Ve tváři dámy je víc zlatých obdélníků než na mnoha jiných celých složitých obrazech. Existují webové stránky, kde se to animovaně demonstruje,⁸ a to je další důvod, proč je tato malba zařazena mezi největší díla všech dob. Klíčový je ten obdélník, který zahrnuje oblast Lisiny tváře, od vrcholu hlavy dolů k vrcholu jejího živůtku. Je totožný jako obdélník užitý u *Ginevry de'Benci* a *Cecilie Gallerani*.⁹ A v horním čtverci jeho větší části je další, který se rozprostírá od Lisiny linie vlasů po její bradu.

V roce 1987 provedla počítačová grafická Lillian Schwartzová (konzultantka AT&T's Bell Labs a spoluautorka knihy *The Computer Artist's Handbook*, Příručka pro umělce pracující s počítači) na obrazovce experiment s obrazem *Mony Lisy*. Objevila, že když se vedle něho položí

Leonardův autoportrét - polovina jedné vedle poloviny druhé tváře - lze oba trochu přetvořit a spojit. Jednotlivé mužské rysy byly samozřejmě těžší, ale jejich umístění bylo téměř stejné. Nezávisle na tom pracoval v Anglii dr. Digby Quested a došel k témuž závěru. To potom vedlo v knize *Šifra mistra Leonarda* k představě profesora Langdona, že *Mona Lisa* je nejen důmyslně vytvořený androgynní portrét, nýbrž že je to ve skutečnosti ženské zpodobnění samotného Leonarda.¹⁰ V důsledku toho Langdon tvrdí, že „Da Vinci byl šprýmař“, což je nezbytná součást zápletky, která má vést v příběhu zase k dalším odhalením. Skutečností však je, že počítačové spojování tváří funguje právě proto, že Leonardo použil u obou portrétů týchž struktur zlatého obdélníku. Poměry a proporce obličejových rysů i mezi nimi (tj. jeho i paní Lisy) jsou tytéž.

Leonardo možná nebyl ani tolik šprýmař jako inženýr a konstruoval své obrazy podle stejných stavebních pravidel, jakých se používá pro stavbu mostů. Ve svém původním dopise vévodovi Ludoviku Sforzovi z Milána žádá o zaměstnání nikoli jako umělec, nýbrž jako vojenský a dvorní inženýr, což bylo místo, které také zaujímal, když se roku 1482 odstěhoval z Florencie.

Leonardo byl dychtivý badatel a zastánce uplatňování matematických zákonů v umění a jeho základním anatomickým výchozím bodem byl jeho slavný Vitruviův muž. Stejně jako před ním římský architekt Vitruvius, i Leonardo podrobně studoval lidskou postavu a to, jak geometrické zákony fungují v jeho stavbě. Vitruvius ve svém pojednání z 1. století nazvaném *De architecture* uvádí:

Pupek je tedy přirozeným středem těla. Neboť jestliže se člověk položí na záda a rozpřáhne ruce a nohy a do jeho pupku se umístí střed kruhu, prsty u rukou a u nohou se budou dotýkat jeho obvodu. V postavě se bude nalézat rovněž čtverec. Neboť když změříme [vzdálenost] od jeho chodidla až k temeni hlavy a aplikujeme tuto míru na napjaté paže, šířka

se bude rovnat výšce, stejně jako to bude v případě míst, které tvoří po pravidle pravý úhel.¹¹

S takovýmto výchozím bodem pro své postavy poté Leonardo aplikoval geometrii zlatého řezu přesných architektonických proporcí. Zjednodušeně zní pravidlo takto: „Jestliže je daná úsečka rozdělena na dvě nestejně části, poměr kratší části vzhledem k delší je stejný jako poměr delší části vzhledem k celku.“ Zlatý se řez se označuje řeckým písmenem *φ* (<>), na rozdíl od pythagorejského *π* (*n*), jež se získá na základě zlatého řezu (viz Dodatek V).

Kdo byla tedy paní Lisa, ona *Courtisane*? První zmínka o ní byla nalezena v době, kdy byla malována, v diáři Antonia de Beatis (nevlastního bratra krále Alfonsa II. Neapolského). Navštívil Leonarda na clouxském panství a viděl dílo v době, kdy na něm mistr pracoval, a poté mluvil o modelce jako o „dámě z Florencie“.¹²

Z mnoha Leonardových kreseb-studií lze vidět, že preferoval, aby jeho postavy byly nahé, aby tak mohl správně uspořádat jejich anatomickou stavbu dřív, než je na malbě oblékne do šatů. Jinak tomu nebylo ani v případě paní Lisy (viz s. 59). Jeho živá skica modelky, kterou zhotovil technikou kvaše a černou křídou a která nyní visí v Musée Condé v Chantilly, je pravděpodobně její skutečné podobě blíží než výsledná malba se všemi rafinovanostmi a geometrickými přesnostmi (viz ilustrace 34). Když člověk postupuje podle těchto pravidel přesnosti, vede to neznáma k tomu, jak si člověk *myslí*, že předmět vypadá, a nikoli k tomu, jak *skutečně* vypadá - v konečném důsledku „přesného“ geometrického zpracování se stane formou „preferované“ geometrie. Lze to často vidět na umístění očí. Na portrétech přímo zpředu (jako ve skutečnosti od temene k bradě) se oči nacházejí na pomyslném rovníku hlavy, ale umělci je obvykle zobrazují výš než uprostřed, protože se zdá, že to vypadá lépe.¹³ Totéž se dělá u studií aktů, když se ženská prsa zvednou do polohy, která by jinak byla výsledkem umělého podepření.

V padesátých letech 16. století napsal italský malíř a životopisec Giorgio Vasari, že Leonardovi seděla ve Florencii modelem paní Lisa di Anton Maria di Noldo Gherardini. Byla to dcera Antonia Gherardiniho a od roku 1495 byla třetí manželkou bohatého obchodníka s hedvábím Franceska di Bartolommea di Zanobi Gioconda. Odtud pochází název portrétu *La Gioconda*. To později potvrdil Cassiano dal Pozzo, ministr kultury a podporovatel mnoha velkých renesančních umělců.¹⁴

V době zakázky byla Lisa již matkou (její syn Andrea se narodil v roce 1503). Proč tedy byla původně nazvána *Kurtizánou*, což znamená „milenkou bohatého muže“, a nikoli manželku? Bylo to proto, že její muž nebyl ten, o nějž v této souvislosti šlo. Antonio de Beatis potvrdil, že portrét byl „vytvořen podle živého modelu na žádost vznešeného Giuliana Lorenza Mediciho“. Giuliano byl synem Lorenza Mediciho Nádherného, který vládl Florencii až do své smrti v roce 1492.¹⁵ Lorenzo byl Leonardovým hlavním patronem předtím, než odešel do Milána, a oba spojovala univerzita v Pise. Giuliano, vévoda de Nemours, byl mladší z Lorenzových synů a zdá se, že byl milencem paní Lisy.

Problém tkvěl v tom, že když bylo dílo rozpracované, Giuliano nečekaně ve věku 37 let zemřel¹⁶ a Leonardovi zbyl nedokončený obraz. Nemohl ho předat Giocondům, protože se bál, že důvod vzniku bude prozrazen. Nemohl ho dodat ani Medicejským, neboť několik měsíců před svou smrtí v roce 1516 byl Giuliano smluvně oženěn s Philibertou Savojskou. Obraz, který se nakonec stal nejslavnějším na světě, zůstal takříkajíc viset ve vzduchu a jeho vlastníkem byl sám malíř. Nedlouho poté se Leonardo odstěhoval do Francie a obraz vzal s sebou.

O několik let později zemřel Leonardo v Amboise jižně od Paříže, stále jako vlastník tohoto portrétu. Když Vasari vydal svou slavnou knihu *Životy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů*, napsal, že Leonardo „sám se ujal práce na podobizně ... ale ani po čtyřech letech ji nedokon-

čil".¹⁷ Ano, skutečně, dílo je ještě dnes nehotové. Žádný jiný malíř se jeho dokončení neujal, protože vzhledem ke složitosti díla to bylo příliš riskantní. Na portrétu chybí různé původně plánované předměty a dotažení do konce - nikdy nebyly domalovány Lisiny náramky a další šperky. Hlavní zvláštností však je, že tato paní strávila posledních pět století bez řas a obočí, což je jednou z příčin jejího zvláštního vzezření.

Třicet šest let po Leonardově smrti byl Vasari první, kdo použil název *Madonna Lisa*. Poznamenal, že „i když byla paní Lisa překrásná, zkrášloval Leonardo její výraz ještě tím, že měl s sebou při malování vždycky někoho, kdo hrál nebo zpíval, a že ji neustále rozveseloval šašky, aby odstranil onu zasmušilost, kterou portréty často mívají". Výjev z ateliéru, který obsahuje tento aspekt ve spojení se scénou, kdy se toto dílo ukazuje malíři Rafaelovi, ožívá na malbě Aiméeho Pagěse (viz ilustrace 36).

Právě Vasari v roce 1550 jako první razil tvar jména „Leonardo da Vinci" (neboli Leonardo z Vinci). Za svého života byl do roku 1519 Leonardo znám jako II Florentino (Florentňan),¹⁸ avšak jeho umělecké dílo bylo posléze připisováno krátce „Leonardovi". Vasari přidal „da Vinci", aby jej odlišil od Leonarda da Pisa, jehož matematické poznatky používal Leonardo da Vinci tak hojně ve svých pracech. Z toho plyne, že „da Vinci" nikdy nebylo jméno a že v původním názvu knihy *The Da Vinci Code*, Da Vinciho kód (čili *Šifra mistra Leonarda*; pozn. překl.), a v celém tomto románu se tudíž užívá nesprávně. Jeho jméno bylo Leonardo a mluvit o něm jen jako o „Da Vincim" je totéž jako nazývat Ježíše „z Nazareta".

Za svého života se Leonardo da Pisa (1170-1240) sám označoval jako Fibonacci (zkratka z Filius bonacci, což znamená „Syn nevinného").¹⁹ Nyní je znám právě pod tímto svým přízviskem v souvislosti se slavnou numerickou řadou označovanou jako Fibonacciova posloupnost. Tato řada má široké použití jako prostředek božské pro-

porce a vychází z principu, že se sečtou vždy přechází dvě čísla v řadě, která dají dohromady číslo následující - 1,1, 2, 3, 5, 8,13, 21 a tak dál (viz Dodatek V).

Nakonec je však třeba říci, že navzdory celé posvátné geometrii a manipulacím spočívá skutečná záhada paní Lisy v jejím tajuplném úsměvu. Bylo nemálo pokusů to postihnout z uměleckého hlediska, které vedly k množství tezí. Právě v tomto kontextu se Leonardovi připsalo rozsáhlé používání (dokonce i vynález) techniky zamlženého obrazu zvané *sfumato*.²⁰ Tento výraz pochází ze „s + fumare“ (kouřit) a představuje zastřenou formu malby, která odděluje předkládané informace a tím stimuluje mechanismus projekce.

Částečně je Lisina hypnotická schopnost způsobena efektem otevřené tváře bez řas a obočí. To je dále umocněno tím, že oči se otáčejí a hledí přímo na diváka, místo ve směru polohy těla jako v případě *Dámy s hranostajem*. Na tomto jiném Leonardově portrétu *Ginevra de'Benci* se zdá, že model se očima na nic konkrétního nezaměřuje, kdežto na důmyslně komponovaném portrétu z dílny Leonardovy školy *La Belle Ferronnière* se zobrazená dívá kamsi přes rameno diváka. Avšak Lisin pohled je přímý a konkrétní, vyžaduje pozornost již od počátku.

Její úsměv není nepodobný úsměvu mnoha řeckých soch, z nichž módní tradice italského sochařského umění 15. století vycházela - dobrým příkladem je mramorová *Madona Antonia Rossellina*, která se dnes nachází v sankt-petersburské Ermitáži.²¹ Tento úsměv používali Leonardovi žáci z milánské školy a je nezaměnitelný již na předchozí Leonardově skice sv. Anny v Burlington House.

Jednou z vynikajících vlastností portrétu *Mony Lisy* je Leonardovo výjimečné zpracování Lisiny pokožky. Vzhledem k tomu, že věděl, že se pokožka skládá z poloprůsvitných vrstev, vytvářel podobně i její tvář vrstvením řady průhledných barevných glazur. Tímto způsobem dosáhl zamlžení kontur *sfumato* do jemných přechodů mezi světlem a stínem. Pěkný doklad toho vidíme kolem vněj-

ších koutků Lisiných očí, které vyvolávají dojem živosti - ale to tvoří pouze část jejího ambivalentního úsměvu. Tyto již zmíněné věci vytvářejí rámec pro poutavý výraz obličeje a právě tvarování úst obstará zbytek. Princip, který se původně používal ke hravému vzhledu mladých řeckých bohů, spočívá v prodloužení a malém pootočení jednoho koutku úst, kdežto druhá strana se ponechává kratší a relativně rovnější. Výraznější použití spodního stínu u povytažené strany horního rtu přehnaně zdůrazňuje iluzi a výsledkem je výraz, který je šibalský a zároveň vědoucí.

Nějakou dobu po Leonardově smrti koupil *Monu Lisu* francouzský král František I. (1515-1547) za 4000 zlatých pro palác ve Fontainebleau. V pozdější době, za Ludvíka XIII. (1610-1643), se portrét snažil koupit vévoda z Buckinghamu, ale král se s ním nechtěl rozloučit. V katalogu se uvádí, že obraz se postupně nacházel v paláci ve Fontainebleau, Versailles a Paříži. Po francouzské revoluci byl uložen v Louvrů, ale Napoleon Bonaparte si ho poté vyžádal, aby visel nad jeho postelí.²² Když byl v roce 1815 poslán do vyhnanství, Lisa putovala zpátky do Louvrů. Tam zůstala od té doby po většinu času, ale prošla si několika otřesnými zkouškami.

Již záhy byly z desky ořezány asi sedm centimetrů široké pruhy, čímž se zničily celkové Leonardovy proporce obrazu. Bývaly tam po stranách sloupy, z nichž bylo patrné, že Lisa sedí na terase. Jedenadvacátého srpna 1911 portrét ukradl excentrický italský malíř Vincenzo Peruggia, aby Lisu vrátil do její rodné země. Po dvouletém policejním pátrání, během kterého bylo podezříváno mnoho lidí, včetně básníka Guillaumea Apollinaira (který jednoho dne vykřikl, že „Louvre by měl být spálen“), byl obraz nalezen v Itálii.

Nakonec se vrátil do Louvrů a v roce 1956 byla Lisa vandalsky poničena a poleptána kyselinou. Poté byla v 60. letech pořezána nožem. Konec dobrý, všechno dobré: v roce 1963 putovala do Spojených států a v roce 1974 do Japonska. Přijetí bylo mimořádné a v obou zemích by-

la Lisa bouřlivě vítána a zacházelo se s ní jako s hollywoodskou hvězdou.

V průběhu toho všeho bylo provedeno několik chabých oprav; jsou tu nějaké retuše ve špatných barvách a nekvalitní kopálový lak, který záhy ztratil lesk. Leonardo by nebyl rád, kdyby viděl umouněnou *La Jocondu* v dnešním stavu. Zoufale potřebuje vyčistit a náležitě zrestaurovat, ale návrhy na její ozdravení a revitalizaci byly odmítnuty i navzdory tomu, že její deska z topolového dřeva je dnes již velice křehká. Místo toho je *Mona Lisa* chráněna silným neprůstřelným sklem - což je osud, který by neměl potkat žádné takové mistrovské dílo.

Ze všech uvedených důvodů však zůstává majitelkou nejslavnější tváře na světě.

Panna ve skalách

Dalším Leonardovým obrazem, o němž je řeč v *Šifře mistra Leonarda*, je *Panna ve skalách* - konkrétně její verze, která visí v Louvrů. Profesor Langdon a hrdinka knihy Sophie Neveuová se s tímto obrazem setkávají krátce poté, co zkoumají *Madonnu Lisu*. Je popsán tak, že „Panna Marie sedí s malým Ježíškem, malým Janem Křtitelem a andělem Urielem na nebezpečných výběžcích skal”.²³ Poté následuje Langdonovo vysvětlení, že Leonardo ho namaloval pro jeptišky v kostele sv. Františka v Milánu, které mu daly přesné pokyny, jak by měl obraz vypadat: „Panna Maria, malý Jan Křtitel, Uriel a malý Ježíšek se schovávají v jeskyni.”

Než pokročíme dál, je třeba říci, že ve skutečnosti neměly jeptišky s touto objednávkou nic společného. Leonardo dostal 25. dubna 1486 dopis od Bratrstva Neposkvrněného početí.²⁴ Bylo to malé bratrstvo františkánských mnichů, vybraných kanonickou autoritou, aby prosadili vatikánské učení o Neposkvrněném početí Matky Marie.²⁵ Sídliili v milánské diecézi sv. Františka, kde postavili ma-

lou kapli. Leonardova *Madona ve skalách* namalovaná pro „kostel“ sv. Františka byla jinou a pozdější prací, k níž se ještě vrátíme.

Leonardo (nazývaný II Florentino, Leonardo di Ser Piero) byl jedním ze tří umělců pověřených Bratrstvem, aby namalovali oltářní triptych pro jejich kapli. Měl namalovat prostřední panel, zatímco Ambrogio a Evangelista de Prédís postranní panely - jeden „anděla v zeleném s violou“ a druhý „anděla v červeném s loutnou“. Co se týče samotné objednávky, byly pokyny skutečně velice konkrétní, ale o trojici svatých a andělu v jeskyni neříkaly nic. Rámy již zhotovili bratři, a tak dokonce i tvar a velikost maleb byly obsaženy ve smlouvě a instrukcích, které zabraly několik stran latinského a italského textu. V jedné části čteme:

Leonardo da Vinci.

Naše Paní, po jejíchž obou stranách jsou dva proroci, se bude nacházet ve středu dokonale namalovaného obrazu. Plášť Naší Paní ať je uprostřed ze zlatého brokátu a ultramarínové modři. Rovněž šaty ať jsou ze zlatého brokátu a karmínové barvy, [namalovány] olejem. Taktéž serafové ať jsou provedeni sgrafitovou technikou.²⁶ Také Bůh Otec má mít brokátový plášť zlaté a ultramarínové barvy ... andělé nad nimi budou ozdobeni a jejich šat bude v řeckém stylu. Naše Paní bude ozdobena jako ta, která je v centru, a ostatní figury budou v řeckém stylu, ozdobené různými barvami ... a to vše bude dovedeno k dokonalosti ... a oděvy se budou vzájemně lišit... Naše Paní se svým synem a čtyřmi anděly bude vyvedena dokonale olejem a dva proroci budou namalováni na plochem povrchu barvami dobré kvality... Rovněž na místě, kde je dítě, nechť je zlato zpracované tak, aby vypadalo jako spinnchristi.²⁷

Tohle byl tedy požadovaný vzhled: Marie, Bůh, čtyři andělé a Ježíš, kteří měli oděvy a ozdoby výslovně stanovené. Co však opati dostali, byla Marie, nazí hošíčci Ježíš a Jan a jeden anděl - všichni sedí ve skalní jeskyni a nikde není žádná svatozář (viz ilustrace 44). Pozadí bylo inspirováno spojením prvků z děl Botticelliho mistra, florentinského malíře Fra Filippa Lippiho (1406-1469), který byl podobně jako Leonardo pod patronátem Medicejských. Temný surrealismus Leonardovy záhadné jeskyně pochází z Lippiho *Madony v lese*,²⁸ zatímco samotné skalní útvary byly inspirovány Lippiho *Madonou s dítětem a dvěma anděly*.²⁹

Problém, s nímž se musel Leonardo vypořádat, spočíval v tom, že mu bylo dáno méně než osm měsíců na to, aby vymyslel a namaloval celý obraz, který měl být odhalen na svátek Neposkvrněného početí 8. prosince 1483. Obraz měl i s obloukovým horním koncem měřit 199 x 122 centimetrů. (To je o něco víc než výška asi 160 centimetrů uvedená v *Šifře mistra Leonarda*.) V temže časovém rámci

se od bratří Predisů očekávalo, že namalují postranní desky a pozlatí a natřou *anconu* (vyřezávaný dřevěný oltářní stůl). Všichni museli od počátku vědět, že projekt je v tak krátké době nerealizovatelný, a je div, že na něj vůbec přistoupili. Vzhledem k těmto věcem však byly vymyšleny určité zkratky. Leonardo se rozhodl, že bude zcela ignorovat zadání v té podobě, jak ho dostal, a použije kompozice, kterou měl již připravenou k jinému účelu. (V *Šifře mistra Leonarda* se tato malba popisuje jako plátno napnuté na rámu, za nímž je ukrytý klíč. To je však smyšlený prvek. *Panna ve skalách* je ve skutečnosti namalovaná na pevné dřevěné desce.)

Existovalo podezření, že Leonardův obraz *Panna ve skalách* představuje populární příběh ze 14. století o Marii na poušti, ale Leonardo to nikdy neřekl a portrét se od dotyčného příběhu výrazně liší. Příběh vypráví o Josefovi a Mariině útěku do Egypta s dítětem Ježíšem, aby se vyhnuli vyvražďování nemluvňat králem Herodem. Líčí se v něm, jak se na poušti setkali s Mariinou sestřenicí Alžbětou, jejím dítětem Janem a andělem Urielem. Na Leonardově obraze však žádná poušť není - pouze skalní dutina s horami v pozadí. Ani Alžběta a Josef nejsou nikde vidět. Ani Uriel (vždy zobrazovaný jako muž) není přítomen. Místo něho je tu děvče, jehož křídla jsou na pozadí skal sotva rozeznatelná. Leonardovu původní studii k andělovi nazvanou *Hlava dívky* lze spatřit na ilustraci 23. Pro Académie Versailles ji katalogizovala College Léonard de Vinci ze St Michel sur Orge jako *Etude de la tête de l'ange pour La vierge aux rochers* (Studie hlavy anděla pro dívku ve skalách).

Dokončený portrét byl proto pro Bratrstvo naprostou záhadou. Leonardo se s nimi dohodl na ceně 100 dukátů,³⁰ ale nakonec dostal jen 25 dukátů.³¹ Bratr Agostino mu odmítl vyplatit dohodnutých 800 lir kvůli celkovým výlohám vzniklým při zdobení oltáře a dále odmítl uznat sumu 300 dukátů za celou objednávku. (Pro účely konspirační zápletky *Šifry mistra Leonarda* se uvádí, že malba

byla zamítnuta, protože obsahovala „výbušné a rušivé detaily“,³² nic takového však v příslušných částech dokumentů souvisejících s touto záležitostí není zmiňováno.)³³

Malba, která se nakonec proslavila pod názvem *Vierge aux Rochers* (*Panna ve skalách*, nikoli *Madona ve skalách*), byla v té době zapsána pod názvem *La Nostra Signora* (Naše Paní). Nějakou dobu zůstala u Leonarda, ale poté se stala předmětem soudní pře ohledně nezaplacených honorářů a byla dána do úschovy k soudu. Ještě v roce 1490 (sedm let po objednávce) pracovali bratři Predisové na postranních deskách, ale během onoho roku Evangelista de Prédis zemřel. Poté, v roce 1506, byl soudní spor proti Bratrstvu rozhodnut v Leonardův prospěch a malba *Nostra Signora* mu propadla. Leonardo byl rozhodnutý, že dílo si zaslouží historický věhlas, i když bylo vytvořeno bez honoráře, a spojil se s Ludovikem Sforzou, aby je francouzský král Ludvík XII. umístil v královské sbírce ve Fontainebleau.³⁴

Mezitím se v roce 1503, když soudní spor vrcholil, na scéně objevili představitelé kostela San Francesco il Grand (zcela nezávislí na Bratrstvu). Osud obrazu *La Nostra Signora* byl tehdy nejistý, ale Ambrogio de Prédis stále měl desky-křídla oltáře s anděly. Představitelé kostela sv. Františka souhlasili, že je použijí, jestliže Leonardo namaluje jiný středový díl. To vedlo ke druhé malbě *Vierge aux Rochers* - k té, jež je (abychom ji odlišili od první) dnes nyní lépe známá jako *Madona ve skalách*. Zdá se, že Leonardo měl ještě původní nákres, který se však nyní nehodil, protože neměl vhodné rozměry. Druhá malba musela pasovat mezi dvě postranní desky bratrů Predisových.

Madona ve skalách

Právě na základě této druhé malby (dokončené v roce 1508) jsem se roku 1961 blíže seznámil s Leonardem da Vinci. *Madona ve skalách* (189,5 x 120 centimetrů) se v roce

1785 dostala poprvé do Anglie a dnes visí v Národní galerii v Londýně (kde je společně s oběma postranními křídly). Když byl kostel San Francesco il Grand v roce 1781 zavřen, dostala se k archivářům nemocnice Santa Caterina v Milánu, kteří ji později prodali anglickému malíři Gavinu Hamiltonovi. Následně putovala do sbírky markýze z Lansdownu, dále k Jindřichu Howardovi, hraběti ze Suffolku, a do Národní galerie přišla v roce 1880 (viz ilustrace 45). Aby byl triptych úplný, byla roku 1898 získána i postranní křídla.

V roce 1934 vyzval ředitel Národní galerie Sir Kenneth Clarke věhlasného německého restaurátora obrazů Helmuta Ruhemanna z Berlínských státních galerií, aby se postavil do čela nového vědeckého oddělení, po čemž následovaly jeho přednášky o konzervování v Courtauldském institutu. V roce 1947 již bylo vyčištěno mnoho cenných mistrovských děl a byla uspořádána výstava, která ohromila kurátory z muzeí a galerií celého světa. O rok později, v roce 1948, byla restaurována i Leonardova *Madona ve skalách* a byla to jedna z prvních maleb, která se musela povinně studovat, když jsem začal počátkem 60. let studovat obor konzervování obrazů. Proto jsem se s tímto dílem obeznámil mimořádně dobře.

Složka Národní galerie v Londýně týkající se tohoto restaurování se skládá ze sedmi svazků popisu a 144 fotografií 30 X 25 centimetrů. Poprvé byl měřen a testován od února do března roku 1948 a poté čištěn a konsolidován od května 1948 do ledna 1949. V rohu u rámu zbylo dosud několik čtverečních centimetrů nevyčištěných, aby se doložilo, jak vypadal povrch před restaurováním. Ruhemann řekl, že předtím „nebylo možné rozpoznat, že jsou květiny bílé ani že mají žluté středy“.³⁵ V podobném stavu je však dosud *Vierge aux Rochers* v Louvrů, která byla čištěna velice opatrně a zůstala v porovnání s *Madonou ve skalách* zastřená a nevýrazná.³⁶

Před restaurováním *Madony ve skalách* se zjistilo, že ne-se výrazné stopy přemalování jinými umělci. To bylo běž-

nou praxí v dobách, kdy ještě neexistovaly dokonalé čisticí techniky. Když obrazy ztratily svou výraznost a jejich lak potemněl, malíři jednoduše přemalovali určité části, aby je prosvětlili, než na ně aplikovali další vrstvu kopálového laku. *Mona Lisa* tím dosud trpí a také Leonardova *Poslední večeře* byla z větší části přemalována, než byla při nedávném restaurování obnovena k původnímu základu. Ještě dnes je Mariina ruka na *Madoně ve skalách* v Národní galerii v Londýně (s výjimkou palce) výsledkem přemalování, což je tam pro názornost záměrně ponecháno.³⁷ Velice úzký vyčištěný pásek lze spatřit na špičce jejího prostředníčku a prsteníčku, aby byl vidět Leonardův mnohem světlejší originál.³⁸

Dalším přemalovaným objektem, který byl ponechán v tomto stavu, je rákosový kříž, jenž drží Jan Křtitel. Na rozdíl od louvreské verze, již celou namaloval Leonardo, byla tato druhá dílem Leonarda a Ambrogia de Predis. Ale rákosový kříž nenamaloval ani jeden z nich. Byl dodán později, protože diváci nevěděli, který chlapec je který. Na obou obrazech je Jan zjevně vedle Marie a Ježíš vedle anděla - ale něco takového lidé nečekali a nemohli pochopit, proč chlapec vedle Marie vypadá starší než ten druhý.

Rákosový kříž byl domalován společně s malým svitkem týkajícím se druhého dítěte, na kterém je latinský nápis: „Hle, Beránek Boží.“ Ale jak onen malíř věděl, že chlapec vedle Marie měl být Jan? A proč si myslel, že ten druhý je Ježíš? Leonardo to nikdy neřekl. Jsou to jen dohady založené na předpokladu, že Leonardo zobrazil setkání Marie a Alžběty v poušti. Ale žádná Alžběta tu nebyla, nebyl tu ani Josef, nebyl tu Uriel a Leonardo zcela jistě neznázornil příběh z útěku pouští. Jeho výjev je zcela odlišný a na druhém obraze se od něho liší ještě víc, jak se ukázalo po vyčištění, protože skály jsou zde posazeny na okraji modrého ledovcového jezera. Někteří vyslovili domněnku, že větší chlapec musí být Jan, protože Jan byl ve Florencii populárním světce, avšak malby nebyly určeny pro Florencii, nýbrž pro Milán.

Na obou obrazech je stejné pyramidální seskupení a menší dítě zdánlivě žehná většímu. Na druhém obraze se objevují svatozáře, které byly na prvním vynechány - ale opět jsou výsledkem pozdějšího zásahu, takže by se neměly počítat, stejně jako rákosový kříž a svitek. Na obou obrazech má na sobě Marie nebo (abychom se drželi Leonardova označení) *La Nostra Signora* modrou a zlatou barvu, ačkoli na druhé malbě se objevuje světlejší modrá. Na obou malbách má levou ruku nataženou nad menším dítětem v ochranném gestu. Dívka, která na prvním obraze ukazuje na většího chlapce, na něj na druhém neukazuje - a podstatně se změnil i její šat. Původně, když ji maloval Leonardo, byla oblečena do šatů zelené a červené barvy jako Magdaléna, ale na druhém obraze (který byl důkladně vyčištěn) jsou barvy jejího oděvu, namalovaného Ambrogiem, překvapivě fušersky vyvedené a nevýrazné.

Ale nyní zpět k *Šifře mistra Leonarda*. Když mluví profesor Langdon o pařížském obraze, vysvětluje, že menší dítě není Ježíš, nýbrž Jan Křtitel, a že Marie k němu směřuje hrozivé gesto ruky, což vypadá „jako orlí drápy držící neviditelnou hlavu“, již anděl „v náznaku odsekává“. Poté tvrdí, že Leonardo vytvořil druhý obraz (londýnskou *Madonu*) „vodovými barvami“ pro Bratrstvo - protože originál byl vůči Ježíšovi příliš nepřátelský.³⁹ Záznamy nic z toho nepotvrzují a malby tyto věci dozajista nevyjadřují. Kromě toho zadávaly zakázky dvě různé organizace. Takže opakují, že je třeba mít na paměti, že *Šifra mistra Leonarda* je smyšlený román, nikoliv učebnice dějepisu.

Notre Dame

Viděli jsme, že Leonardo měl podle všeho kompozici pro svou malbu *La Nostra Signora* inspirovanou Lippim hotovou již předtím, než dostal v roce 1483 od Bratrstva zakázku. Mohl se rozhodnout dokončit toto dílo kdykoliv,

ať již sám, nebo společně s jiným malířem. Pokud ne, je možné, že by ji Leonardova škola možná dokončila po jeho smrti sama. Ve skutečnosti se Leonardovi životopisci zmiňují ještě o třetím obraze *Panny ve skalách*,*^o avšak uvádějí, že je obtížné zjistit, zda existuje, protože je několik velice dobrých kopií. Společným rysem je však skutečnost, že jsou přirozeně pouze replikami originálu. V takovém případě známé kopie vycházejí buď z louvreského obrazu, nebo z malby v Národní galerii v Londýně. Ovšem tato druhá malba sama kopií té první není, protože obě jsou v určitých ohledech markantně odlišné. Třetí legitimní malba *Panny ve skalách* by se tedy od druhých dvou nějak lišila - a taková malba skutečně existuje v Musée des Beaux Arts de Caen (viz ilustrace 46).

Na této verzi je velice zřejmý rozdíl, přestože zobrazuje stejný výjev. V základní kompozici se podobá Leonardovu originálu, malbě v Louvrů. Větší chlapec nemá rákosový kříž; svatozáře tu zase nejsou a andělská dívka již opět ukazuje na jednoho z chlapců. Má na sobě znovu velice zřetelné magdalénské barvy: zelenou a červenou. Ale nejvíc překvapuje, že také Marie je v šatech zelené a červené barvy, společně se zlatou, a její vlasy mají poněkud červenější odstín. Ve skutečnosti teď dokonale představuje tradiční postavu Magdalény.

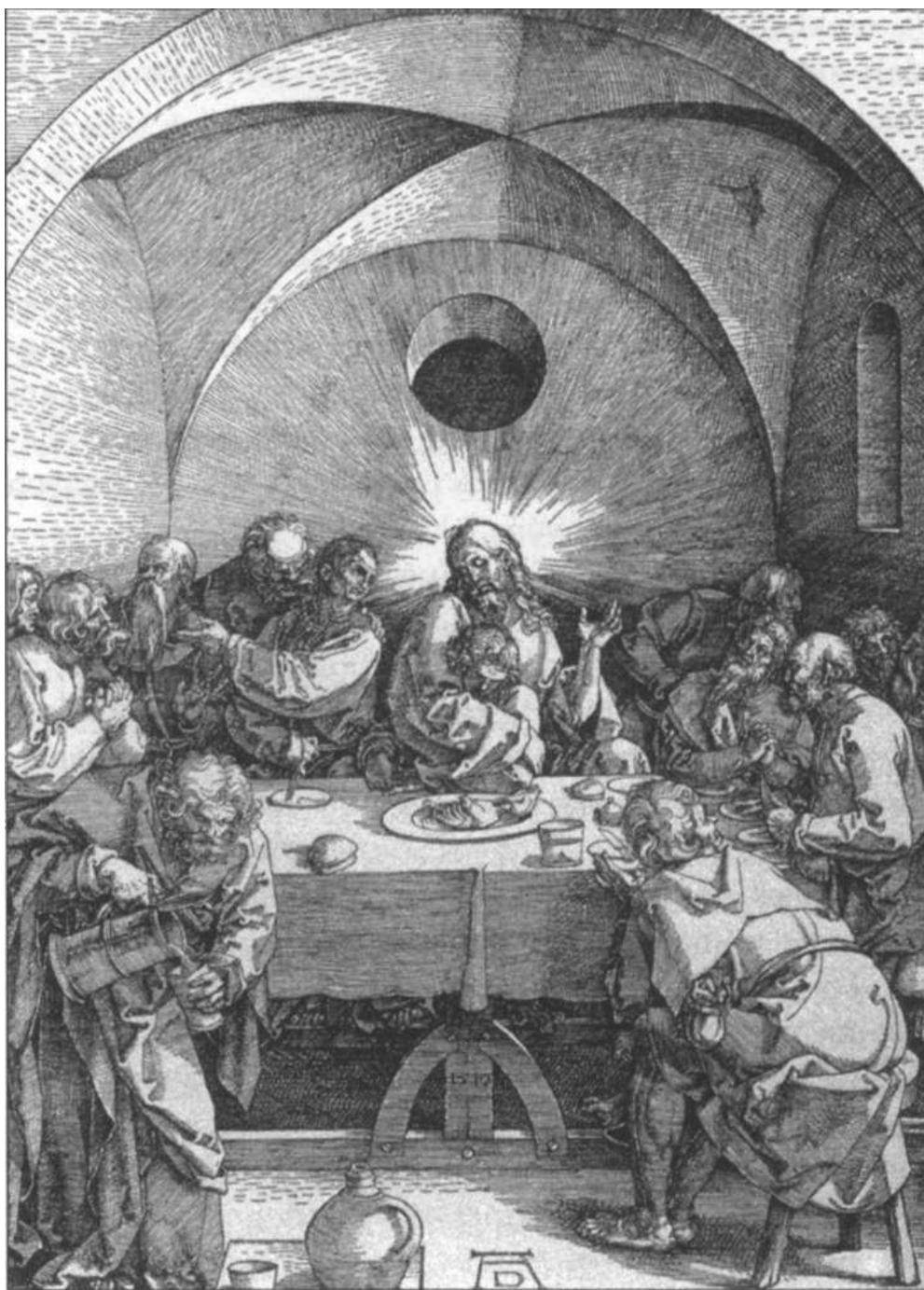
V předchozí verzi z londýnské galerie byla ke spodku Mariina roucha přidána typická květina - richardie (nebo též kala). To je květina, která má čistě bílý toulec a dlouhou, kónickou žlutou palici. Dnes se jí správně říká *zantedeschia* podle italského botanika Giovanniho Zantedeschiho (1773-1846). Na malbě je palice velice zvýrazněna; přitom je zajímavé, že její latinské označení *spadix* je vlastně původně řecké a znamená „palma“,⁴¹ přičemž semitský ekvivalent tohoto slova je Tamar⁴² (jméno dcery Marie Magdalény). V některých částech Austrálie se kala považuje za „planou rostlinu“ (plevel) a v Americe má především pohřební konotace. V Evropě v okolí Středozemního moře, v Jižní Africe a v Británii je to však dlouho

tradiční květina svatebních kytic. Stojí možná za to poznamenat, že Leonardo byl ovlivněn ve výběru prostředí obrazu starozákonní Písni písní 2:13-14, kde se píše (v překladu z řeckého textu jeho doby): „Vinná réva vydala své něžné plody. Vstaň, má choti, má krásná. Ty jsi má holubice v skalních rozsedlinách.“⁴³

V těchto souvislostech je kala ryze magdalénským ikonografickým prvkem. Leonardo nikdy netvrdil, že ústřední postavou obrazu je Matka Marie; prostě se předpokládalo, že je to ona. Nazval ji *La Nostra Signora* - Naše Paní (Notre Dame), což je přesně titul, kterým Marii Magdalénu oslovovali templáři a trubadúři. Leonardo ani osobně netvrdil, že chlapci jsou Ježíš a Jan. To předpokládali jiní. Navíc byla andělská postava na všech obrazech již od počátku zobrazována jako dívka.

Přistoupíme-li na to, že dívčina křídla na luvreské malbě byla pouhým gestem, protože Bratrstvo chtělo „anděly“, vidíme před sebou fascinující scénář, který je podstatně zdůrazněn na druhém a třetím obraze. Máme tu mateřskou postavu, která je spíše Marií Magdalénou než její jmenovkyní Marií. Máme tu dívku, která je zřetelně starší než chlapci. Máme tu dva hochy, jeden je větší a starší než druhý, a dívka nás na dvou obrazech upozorňuje na staršího tím, že na něj ukazuje. A máme tu krajinu, která přestože hraničí se skutečností, vypadá mnohem evropštěji než Svatá země nebo prostředí Egypta.

Když to vše vezmeme v úvahu, nabízí se jedna možnost. Marie Magdaléna měla tři děti: dceru a dva syny, kteří od sebe byli věkově vzdáleni jeden rok. Vzhledem k tomu, že Leonardo da Vinci - jak uvidíme později - byl ve spojení s jistým esoterickým rosikruciánským bratrstvem Magdaléniných přívrženců, je prostě možné, že tento výjev ve skalách byl vždy romantizovaným portrétem Magdaléniny rodiny.

Poslední večeře z cyklu Velké utrpení od Albrechta Dürera (1471–1528) – Ježíš s velmi mladým Janem na klíně a celkem třinácti apoštoly.

Poslední večeře

Tragická historie

Měli bychom se nyní podívat na *Poslední večeři* - Leonardův obraz, který představuje centrální téma *Šifry mistra Leonarda*. Navzdory tomu, že ji vytvořil jeden z největších renesančních mistrů, utrpěla tato nástěnná malba v rukách svých majitelů tolik jako žádná jiná. Na *Monu Lisu* útočili s nožem a kyselinou, ale *Poslední večeře* byla proražena kvůli dveřím! To se na reprodukcích, které jsou mnohem mělčí než originál, obvykle nezobrazuje, ale dveře sahají až do spodní čtvrtiny obrazu a jejich tvarovaný horní rám dokonce až do ubrusu přímo pod Ježíšovým talířem.

Ludovico Sforza (1452-1508), vévoda milánský, se modlíval v kostele nejbliž Castella Sforzeka - v kostele Santa Maria delle Grazie. Protože se mu nelíbila strohá stará budova, nechal hlavní kapli a chór strhnout a prohlásil, že v nové kapli budou překrásné fresky, které prozáří její zdi. Byly zhotoveny také plány pro přilehlý dominikánský klášter a v roce 1495 byl Leonardo pověřen vytvořením nástěnné malby s *Poslední večeří* na zadní stěně nového refektáře. Z oken nalevo přicházelo potřebné denní světlo, které osvětlovalo pravou část místa, kde měl být obraz, a Leonardo tomu přizpůsobil svou kompozici, takže světlo a stíny v jeho díle se shodovaly s přirozenými podmínkami. Například Jidáš byl podle zvyku malován tak, že mu nikdy nebylo úplně vidět do tváře, „aby se divák nezahleděl do očí zla“. Avšak vzhledem k tomu, že Leonardova malba měla zůstat v nehybné pozici, našel

způsob, jak Jidáše umístit strategicky tak, že byl stále ve stínu a bylo by mu vidět pouze jedno oko.¹

Plán byl takový, že převorův stůl bude postaven na druhou stranu jídelny (kde byly jiné nástěnné malby) takovým způsobem, že by byl obrácen směrem k Ježíšovi a apoštolům, pod nimiž byl vchod pro mnichy. Jejich dlouhé stoly by stály podélně po všech stranách místnosti a mělo to být jakoby společné jídlo s Ježíšem v čele na jedné straně a převorem na druhé.

Naneštěstí však využil Leonardo této práce k experimentování s některými riskantními technikami, místo aby namaloval přímo fresku a použil temperové barvy na mokřý sádrový povrch. Ve svém nadšení použil pigmentů smíšených s vejci, olejem či kopálovým lakem na suchou maltu - nekonvenční kombinace prostředků, které se nevstřebaly. Proto bylo spojení se stěnou jen povrchové a dílo začalo záhy odpadávat, když zdí vzlínala spodní voda a způsobila, že se pod vrstvu malby vpíjely soli. Jako obraz to mohlo být velkolepé dílo, ale z technického hlediska to byla (nezvykle pro Leonarda) katastrofa. Jak nedávno uvedl historik umění Leo Steinberg, „*Poslední večeře* Leonarda da Vinci je největší dílo všech dob”.²

Již v roce 1540 se o malbě říkalo, že je „zpola nečitelná”, a v roce 1560 již bylo zaznamenáno, že většina barev zmizela, takže na obraze vznikly nesouvislé barevné skvrny a byla jasně vidět spodní kresba. Roku 1568 dějepisec Paolo Lomazzo napsal: „Dnes je malba ve stavu naprostého zániku.” O deset let později naříkal po návštěvě kláštera Giorgio Vasari: „Už z toho zůstala jen rozmazaná skvrna.” V průběhu následujících staletí se vše ještě zhoršovalo: devatenáct malířů po sobě zasahovalo svým štětcem do Leonardovy nástěnné malby a tak ji totálně přikryli silnou zmatenou vrstvou barvy a klišu.

V roce 1624 byla již situace taková, že si malby nikdo nevšímal a mniši se nerozpakovali vysekat větší dveře, aby měli lepší přístup do místnosti. Tím nejen že usekli

nohy Ježíšovi a apoštolům po obou jeho stranách, nýbrž údery kladiva shodily ještě více barvy, která se posléze spolu s řemeslným odpadem jednoduše zametla.³

V dnešní době by se podobná povrchová nástěnná malba v raném stadiu rozpadu dala ještě snadno zachránit. Ale muselo by se k tomu přikročit již tenkrát, když byla na vlhké zdi, to znamená tam, kde měla zůstat, i když ji ničily soli narušováním přilnavosti. V roce 1726 bylo rozhodnuto, že by se mělo něco podniknout, a aniž by to mniši tušili, s tímto rozhodnutím zvonila malbě znovu hrana. Povolali druhořadého malíře Michelangela Bellottiho, který tvrdil, že zná velké tajemství jak malbu znovu oživit. Dovolili mu zakrýt jeho pracovní plochu plátěným závěsem, za nímž zmizel, aby provedl své kouzlo. Mezitím, jak šly týdny, neodvažoval se nikdo za závěs pohlédnout, protože byli před tím varováni.

Nakonec nastal den, kdy Bellotti rozhrnul závěs, za kterým se objevil úplný a zářivě zbarvený obraz, jaký si mniši nikdy nedokázali ani přestavit. Měli velkou radost a Bellotti odešel s velmi pěknou odměnou. Ve skutečnosti udělal jen to, že namaloval na Leonardovo dílo kompletně nový obraz.

Zanedlouho začaly Bellottiho křiklavé barvy blednout světlem, které na ně dopadalo oknem, a již opět byly vidět skvrny. Různé ruce se pokoušely dílo pospojovat temperovou barvou, ale nakonec byla v roce 1770 objednána další velká oprava. Tehdy přišel Giuseppe Mazza s pohrabáčem! Jeho technika znamenala seškrábat jeho pomocí celý povrch, aby se odstranily všechny zbytky barvy nebo malty. Poté výsledně prohlubně naplnil a přemaloval je náhodně vybranými barvami, takže to z dálky vypadalo zhruba souvisle.

Potom přišel rok 1796 a Napoleon Bonaparte se svou armádou. Napadlo je, že rozlehlý refektář poslouží jako perfektní stáj a příhodné místo k uskladnění píce. Francouzský životopisec a cestující spisovatel Henri Stendhal zapsal, že dragouni se bavili tím, že soutěžili ve strefová-

ní se cihlami do hlav apoštolů.⁴ Jako kdyby to ještě nestačilo, přišly další pohromy!

V roce 1800 byly velké dveře pod Leonardovou malbou zazděny a zůstaly tak dodnes. Ale krátce poté byla místnost zaplavena a refektář byl od shora dolů celý promáčený a malba tím utrpěla ještě víc. O několik let později, v roce 1807, se klášter Santa Maria delle Grazie proměnil na vojenská kasárna a v té době byl refektář vysušen, vyvětrán, uklizen a renovován. *Poslední večeře* nebyla sice uvedena do lepšího stavu, ale alespoň se na ni konečně bral určitý ohled. Později, v roce 1821, přišel Stefano Berazzi s plánem sundat celou malbu ze stěny. Ale záhy svou snahu vzdal, protože hned na začátku při tom zničil značný kus ubrusu.

V letech 1906-1908 provedl odborník na fresky Luigi Cavenaghi rozsáhlou renovaci, ale vzhledem k tomu, že to byla nástěnná malba, a nikoli freska, opravil pouze nejméně viditelná místa a dřívější malířské zásahy a přemalby ponechal na místě. Po něm v roce 1924 následoval Oreste Silvestri, který zapečetil nejohroženější okraje černě zbarveným štukem. Za války dopadla 15. srpna 1943 na refektář bomba a ten byl z větší části zničen. Naštěstí byl předem před malbu postaven ocelový rám a naplněn pytli s pískem a severní stěna s *Poslední večeří* tak zůstala nezasažena. Ale vzhledem k tomu, že byla vystavena nepřízni živlů, písek namokl a obraz déle než rok trpěl v ještě nepříznivějších podmínkách.

Když byl refektář nakonec přestavěn, Mauro Pelliccioli malbu očistil a ošetřil, protože byla zle poškozená plísní, a všude, kde mohl, ji zpevnil šelakovým pojídlem. Pracoval na tom až do roku 1954, zkonsolidoval povrch a oživil barvy, avšak neodstranil žádnou ze starých barev, jimiž se obraz přemalovával. Výsledek byl v té době poměrně slušně prezentovatelný, takže obraz byl vyfotografován a *Poslední večeře* se přidružila k *Moně Lise* jako jeden z nejpopulárnějších tisků druhé poloviny 20. století. Jednu věc si však uvědomovalo jen málo lidí, totiž že na obrázku

není téměř nic, co by skutečně namaloval Leonardo da Vinci. Z „rozmazané skvrny“, jak ji označil v roce 1560 Vasari, se podstatná část Leonardova originálu vytratila a co zůstalo pod vším klihem a přemalbami, byla přibližně pětina původního díla, což je stále děsivé.

S žádným jiným malířským dílem se nezacházelo tak špatně - počínaje umělcovým nešťastným výběrem metody a škodami způsobenými druhou světovou válkou konče. Ale nastal čas nešetřit námahou a výdaji ve snaze zkultivovat to málo, co ještě zbylo. V roce 1978 byla renovovaná restaurátorka mistrovských děl dr. Pinin Brambilla Barcilonová pověřena nesmírně náročnými projekty. Jejím úkolem bylo malbu trvale stabilizovat a odstranit škody způsobené během staletí špínou, znečištěním, vodou a všemi špatně provedenými renovačními snahami v minulosti. Stručně řečeno, měla odstranit každý kousíček materiálu, který na stěnu nenanesl Leonardo osobně. I kdyby poté zbyla pouze pětina malby, ať se tak stane. Alespoň to bude vskutku Leonardův obraz.

Dohady o *Klanění*

Dalším Leonardovým dílem široce známým kvůli jeho neautentickému přemalování je *Klanění mágů*. Kdysi byla tato deska pýchou Uffizi a nyní čeká ve skladišti na ošetření. Původně to byla zakázka mnichů od San Donata a Scopeto a Leonardo na ní začal pracovat v roce 1481. Vzal si ji s sebou následujícího roku z Florencie do Milána, ale ze stadia nákresu nikdy nepokročil dále. Zcela jinak než v případě obvyklých zpracování tématu narození je zde zobrazena velká davová scéna pod otevřeným nebem, na níž jsou vidět různé činnosti. Kromě hlavní přípravné práce existuje ve florentské Uffizi studie perspektivy, spolu se studii postav v Louvrů, v Kunsthalle v Hamburku a v Metropolitan Museum of Art v New Yorku. Dále existuje v Louvrů návrh kompozice k tomuto

obrazu a související skici v Musée des Beaux Arts v Paříži a Fitzwilliam Museum v Cambridge.

Na naplánování této malby vydal mistr obrovské množství energie, ale smluvní dohady a Leonardova konečná ztráta zájmu způsobily, že od projektu odstoupil. Teprve nedávno došlo k významnému objevu, kdy se nedokončená práce zanesla do restaurátorského ateliéru v Uffizi kvůli konzervačním procedurám. K hrůze všech se zjistilo, že Leonardovu původní kresbu přemaloval pravděpodobně sto let po jeho smrti umělec s poměrně skromnějším talentem.⁵

V *Šifře mistra Leonarda* je s obvyklou literární licencí vyslovena domněnka, že malba „pod vrstvami barvy skrývá temné tajemství“. V románu se říká, že „znalec italského umění Maurizio Seracini objevil tuto zneklidňující pravdu, následkem čehož vyšel pozornost budící článek v *New York Times Magazine* pod názvem „Odhalení Leonarda“. Zděšení činitelé z florentské Galerie Uffizi okamžitě vykázali obraz do skladu přes ulici.⁶

To je pravda, takový článek skutečně existuje. Byl publikován 21. dubna 2001, ale vynesení obrazu nemělo nic společného s „temným tajemstvím“ či „zneklidňující pravdou“. Došlo k němu kvůli velké různosti názorů ve světě umění. Ve skutečnosti ona pohoršlivá záležitost netkví ve „vrstvách barvy“. Je to jen o něco víc než průsvitná oranžově-hnědá vrstva pokrývající Leonardovu kresbu, která v žádném případě nic nezahradila a je skrze ni všechno vidět. Onen druhý malíř měl možná v úmyslu po položení tohoto základu obraz dokončit, ale dál se nedostal.

Proto se nic nového, co by nakreslil Leonardo, neobjevilo. Stalo se jen to, že organizace ArtWatch International se širokou podporou navrhla, že vzhledem k tomu, že je deska tak křehká, nemělo by se s čištěním bez ohledu na přidanou vrstvu spíchat. Po více než půl tisíciletí v tomto stavu by bylo jistě na místě, aby se provedla další analýza, než se potvrdí schůdnost takového zásahu.

ArtWatch sdělil v lednu 2002 *New York Times*, že tento článek byl zavádějící, a poskytl jim dokumentaci, z níž vyplývalo, že jisté aspekty obrazu, jež časopis senzačně označoval za „nově objevené“, byly známy a popsány již v roce 1951.⁷

Šifra mistra Leonarda

Práce na restaurování *Poslední večeře* v Santa Maria delle Grazie započala v roce 1979 a v roce 1982 se firma Olivetti uvolila sponzorovat všechny výdaje spojené s projektem, které se nakonec vyšplhaly do výše sedmi bilionů lir. Práce byla dokončena po dvaceti letech a nástěnná malba, nyní chráněná důmyslným systémem filtrace vzduchu, byla veřejnosti znovu zpřístupněna 28. května 1999. Z originálu zbylo asi dvacet pět procent, ale dr. Barcilonová použila jemných směsí vodových barev vycházejících z Leonardových přípravných kreseb, aby zaplnila chybějící místa. To nemá být v žádném případě pokus o vzhled jako po standardních retuších, které jsou k nerozeznání od originálu. Byly nanесeny jako prosté, odstranitelné vodové barvy, tak aby byla patrná Leonardova vlastní práce, ale zároveň aby se navodil dojem celého obrazu.

V roce 1994, pět let předtím, než byla odhalena restaurovaná Leonardova malba *Poslední večeře*, se začalo upozorňovat na apoštola po Ježíšově pravici (z hlediska diváka vlevo od něj). Tradičně se mělo za to, že jde o Jana Boanerga, postavu, která vypadá poněkud zženštile, a byla vyslovena domněnka, že by to nemusel být Jan, nýbrž Marie Magdaléna.⁹ V té době to bylo šokující pojetí, a přestože z mnoha důvodů nepravděpodobné, muselo se připustit, že postava má opravdu ženské rysy. Na rozdíl od jiných apoštolů je trochu skloněná, má delší vlasy než většina z nich a zdá se, že má i jakýsi náhrdelník a lehký náznak ňader.

Naproti této spekulaci zněl validní scénář předkládaný od počátku asi tak, že jestliže je možné na velice zchátralém, pět set let starém obraze objevit, že jedna z postav není muž, nýbrž žena, potom by to určitě muselo být zřejmě již v době, kdy byl obraz maximálně zachovalý, a stalo by se to součástí jeho historie.

Avšak od roku 1999, kdy byla malba vrácena k Leonardovu základu, lze vidět, že tyto věci nejsou, jak se jevíly na tiscích pocházejících z doby před restaurací. Pro účely podrobného zkoumání máme nyní výhodu, že jsou k dispozici vysoce kvalitní detailní fotografie s vysokým rozlišením dr. Barcilonové, na nichž je možné vidět, že žádný náhrdelník tu není a dojem dmoucích se ňader je vyvolán prasklinou ve zdi. Dnes také víme, že hypotéza z roku 1994 vycházela z postavy, kterou malíři podstatnou měrou přemalovali, kdežto my ji nyní můžeme vidět tak, jak ji Leonardo původně namaloval.

Nešťastným aspektem toho není, že údajně šokující pojetí se nyní ukázalo jako neplatné, nýbrž že ze všech důležitých odhalení v románu *Šifra mistra Leonarda* je teze o přítomnosti Marie Magdalény na Leonardově *Poslední večeři* nejdůležitější. Ve skutečnosti by bylo možné říci, že tvoří samu podstatu „Šifry“. Vzhledem k tomu, že myšlenka je postavena na překonané teorii z doby před restaurací, je však třeba znovu poznamenat, že i když *Šifra mistra Leonarda* vychází ze skutečných fakt souvisejících s *Desposyni*, komentáře a domněnky vztahující se k Leonardovu uměleckému dílu jsou vesměs mylné.

Když Leonardo plánoval podklad *Poslední večeře*, udělal si mnoho poznámek a několik přípravných kreseb. Apoštoly u stolu rozdělil do čtyř skupin po třech s tím, že Ježíš byl uprostřed a po každé straně měl šest apoštolů. Při přípravě obrazu popsal jednotlivé činnosti a zapisoval si poznámky, týkající se každé z nich, jako například:

Ten, který pije, postavil svou sklenku na místo a otočil hlavu k řečníkovi. Jiný si svírá prsty na rukou

a se svraštěným čelem se otáčí ke svému druhovi. Další něco šeptá do ucha svému sousedovi a ten, co naslouchá, se k němu otáčí tělem a naklání ucho, zatímco drží v jedné ruce nůž.

Jednotliví apoštolově jsou tedy popsáni, a když Leonardo určuje, jak znázornit mladší postavy (jako například bratry Jakuba a Jana) tak, aby se lišily od starších, snědších mužů s vousy, napsal:

Proto udělej vlasy na hlavě tak, jako by si s nimi pohrával vítr a povlával jimi kolem mladistvých obličejů, a hezky je ozdob mnoha kaskádami vlnitých kadeří.¹⁰

Přestože Jakub, Jan a Filip nebyli v Novém zákoně výslovně označeni za zvláště mladé, stalo se uměleckou tradicí zobrazovat je jako muže mladší než druzí. Zvláště Jan je na mnoha vyobrazeních poslední večeře pouhý mladíček, a rovněž i několik dalších apoštolů je takto mladého věku. Leonardovo znázornění se v tomto ohledu nijak neliší. Jeho Jan je mladý a odpovídá jeho popisu v poznámkovém sešitě. Dobré příklady Leonardových mladíků se nacházejí na jeho kresbě Filipa (viz ilustrace 22) a portrétu Ježíše, který zhotovil vodovými barvami (viz ilustrace 26). Detail restaurovaného Jana na *Poslední večeři* je vidět na ilustraci 27.

Když se vrátíme zpátky k *Šifře mistra Leonarda*, setkááme se zde s dalšími knižními postavami, nadšencem Sirem Leighem Teabingem zaobírajícím se Grálem,¹¹ který Sophii Neveuové vysvětluje, že postava Jana je ve skutečnosti Marie Magdaléna.¹² Upozorňuje ji na skutečnost, že Petr (sedící hned vedle) drží svou ruku před Mariiným hrdlem v gestu připomínajícím čepel nože.

Ve světě krásného umění existují různé výjevy související s poslední večeří, jak je popsána v evangeliích.¹³ Leonardo se rozhodl zobrazit okamžik popsáný v Janově

evangeliu 13:21, kdy Ježíš oznamuje, že jeden z apoštolů ho zradí. Dále následuje text: „Učedníci se dívali jeden na druhého v nejistotě, o kom to mluví.“ Také se vysvětluje, že Petr se obrátil na druhého (obvykle se mělo za to, že na Jana) a řekl: „Zeptej se, o kom to mluví.“ (Jan 13:24)

Leonardův portrét ukazuje Petra, jak právě vyslovuje tuto žádost. Není tu ani náznak jakéhokoli nepřátelství mezi ním a jeho sousedem a dotyčný apoštol se k němu naklání a naslouchá. Na Petrově ruce nic nepřipomíná řezání nožem, jak by se mohlo zdát v roce 1994 z tisků před restaurací; ruka jednoduše měkce spočívá na apoštolově rameni (viz ilustrace 24). Tentýž výjev malovali mnozí další umělci - například Hans Holbein mladší (viz ilustrace 25), kde je opět Jan mladší, přitažlivější a má delší vlasy než stárnoucí Petr.

V téže části *Šifry mistra Leonarda* je zmínka též o „uříznuté“ ruce „třímající dýku“.¹⁴ Objevuje se na obraze mezi Ondřejem a Jidášem a před restaurováním, které probíhalo v letech 1979-1999, bylo skutečně nesnadné určit, komu patří. Že jejím majitelem je Petr, je nyní zřetelnější, přestože nejde o dýku - je to nůž. Naštěstí existovalo několik kopií malby, které vytvořili Leonardovi žáci během prvních třiceti let její existence, než začala chátrat. Na každé z nich je patrné, že Petr má pravou ruku podivně stočenou, jak se naklání za Jidášem a mluví s Janem. Byl to právě Petr, kdo poté nesl meč a usekl Malchovi ucho, když byl Ježíš zatýkán v Getsemane (Jan 18:10), a Leonardova malba dláždí cestu až k této události. Scénář je ten, že Petr skrývá vzadu nůž, když se ptá Jana na jméno zrádce, přičemž ironie situace spočívá v tom, že tím mužem je právě Jidáš, který sedí mezi nimi a otáčí se, aby vyslechl jejich rozhovor.

Tytéž nejstarší kopie (zhotovené kolem roku 1520) slouží rovněž k identifikaci levé Petrovy ruky, která jemně spočívá na Janově rameni, a zobrazují i nádobu, z níž Ježíš pil. V *Šifře mistra Leonarda* se poukazuje na to, že Ježíš měl použít k pití vína kalich Grálu, jak se prý říká

Detail z *Poslední večeře* (1495) Leonarda da Vinci, jejíž kopii zhotovil v roce 1524 Marco d'Oggiono, kde má Petr levou ruku na Janově rameni a v pravé ruce skrývá nůž.

Detail z *Poslední večeře* (1495) Leonarda da Vinci, jejíž kopii zhotovil v roce 1524 Marco d'Oggiono, kde má Petr levou ruku na Janově rameni a v pravé ruce skrývá nůž.

i v Bibli.¹⁵ Ve skutečnosti se však v Bibli nic takového ne-
tvrdí. Ve třech evangeliích se v pasážích souvisejících se
společným stolováním mluví pouze o „poháru“¹⁶ a Jano-
vo evangelium (jehož vyprávění Leonardo znázornil) se
o přijímání vína a krve nezmiňuje při žádné příležitosti.

Nešťastným aspektem premisy *Šifry mistra Leonarda*, co
se týče tohoto obrazu, je v každém ohledu to, že je zasta-
ralá. Text se vztahuje konkrétně k malbě *Poslední večeře*,
jak byla známa po svém vyčištění Maurem Pellicciolim
v roce 1954, a ústy Teabinga se tam říká: „... mnohé re-
produkce v knihách o umění pocházejí z doby před rok-
kem 1954, kdy byly podrobnosti dosud skryté pod vrst-
vami špíny a několika přemalováními, které ve snaze
obraz restaurovat provedly nemotorné ruce. Nyní je ko-
nečně freska vyčištěna až na původní vrstvu da Vinciho
malby.“¹⁷ Pravda je však taková, že Pelliccioli neodstranil
žádnou z dodatečně přimalovaných vrstev a vzhledem
k jeho pouze povrchnímu ~~čištění~~ ^{čištění} není z Leonardova pů-

vodního díla vidět nic. To bylo možné až po restauraci provedené v letech 1979-1999 a *Šifra mistra Leonarda* to vůbec nebere v úvahu a jenom opakuje starou magdalénskou teorii, kterou je však nyní třeba na základě objevených výsledků projektu dr. Barcilonové přehodnotit.

Z přísně historického hlediska je nutné zdůraznit, že poslední večeře Ježíše a apoštolů nebyla ve skutečnosti pesachovým jídlem, jak se obvykle předpokládá. Ani při ní Ježíš nezavedl rituál přijímání. Jak je dosvědčeno v *Řádu pospolitosti* ze svitků od Mrtvého moře, poslední večeře odpovídá ve skutečnosti mesiášské hostině (Večeři Páně). Ze se odehrála ve stejnou dobu jako oslava pesachu v Jeruzalémě, bylo naprosto náhodné, protože mesiášská hostina měla docela jiný význam. Hlavními hostiteli této slavnosti byl velekněz a Mesiáš Izraele.¹⁸ Lidi z pospolitosti představovalo dvanáct delegovaných apoštolů, kteří byli označováni za Radu pospolitosti. *Řád pospolitosti* (jeden z nejstarších esejských dokumentů, někdy zvaný též *Kázeňský manuál*) stanoví správný precedent pro zasedací pořádek a rituální detaily, které je třeba při jídle dodržovat. Uzavírá se slovy:

A když se sejdou u společného stolu ... a smísí víno k pití, nechť žádný muž nenatahuje svou ruku jako první po chlebu nebo po víně před knězem, protože on musí jako první požehnat prvním plodům chleba a vína. A poté vztáhne Mesiáš Izraele svou ruku na chleba a po něm celé shromáždění pospolitosti dá požehnání, každý podle své hodnosti.¹⁹

Od obrazu k obrazu se většina malířů drží do značné míry ideálu postavy tak, jak se jim kdysi ustálil v mysli - a není důvod si myslet, že Leonardo se v tomto ohledu nějak lišil. Předpokládá se, že když byl ve Francii, namaloval Marii Magdalénu, a tradice praví, že se tento obraz dostal do španělského Burgosu, ale mně se ho nikde nepodařilo vystopovat. Dochovaly se však ještě dvě Leo-

nardový kresby Magdalény a ty nevykazují nijakou podobnost s domnělou Magdalénou z *Poslední večeře*. Jedna z nich je v Galleria degli Uffizi ve Florencii a druhá - skica Marie s její alabastrovou nádobkou - se nachází v Courtauld Institute v Londýně (viz ilustrace 19 a 20).

Dalším tvrzením v *Šifře mistra Leonarda* je, že klíčem k apoštolově skutečné totožnosti jako Magdalény je písmeno M tvořené tělem Ježíše a dotyčného apoštola (viz ilustrace 28). Ani to však není ojedinělým prvkem na malbách zobrazujících poslední večeři. Ještě zřetelnější to je na *Poslední večeři* Philippa de Champaigne (1602-1674), kde poloha paží tvoří další, menší M v rámci většího, tj. dvojité M (MM). Ale to ještě není žádný kód Marie Magdalény (viz ilustrace 29). A rovněž na malbě Philippa de Champaigne vypadá Jan v porovnání s ostatními svěže a mladistvě. Ve skutečnosti tento specifický zjev (stejně jako na Leonardově díle) představuje Jana Boanerga, jak je obvykle zobrazován ve skupině apoštolů (viz ilustrace 30, 31, 32, 33). Takzvaný femininní aspekt zcela odpovídá tomuto populárnímu způsobu zobrazování. Není ale vlastně femininní; je to prostě renesanční pojetí mladíka. Jan se na obrazech často opírá o Ježíše nebo v některých případech (tam, kde je znázorněn jako chlapec) dokonce sedí Ježíšovi na klíně.

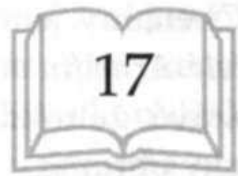
Hlavní otázkou, která vždy vyvstává v souvislosti s magdalénskou teorií již od dob, kdy byla před více než deseti lety poprvé vyslovena, je, že pokud je Magdaléna u Leonardova stolu, kdo potom chybí? Celkem je totiž dvanáct apoštolů. V roce 1810 objevil milánský malíř Giuseppe Bossi (tajemník Brerské akademie) v kostele v Ponte Capriasca blízko jezera Lugana poznámky k Leonardově rozesazení postav. Postupujeme-li zleva doprava (na našem detailu na ilustraci 28 nejsou vidět všichni apoštolové), sedí v tomto pořadí: Bartoloměj, Jakub Alfeův, Ondřej, Petr, Jidáš, Jan, Ježíš, Jakub Boanerges, Tomáš, Filip, Matouš, Tadeáš, a Simon Zélóta.²⁰ Ve dvou případech, u Petra a Jidáše a Jakuba a Tomáše, se jeden ze dvojice na-

klání přes druhého, takže jejich hlavy jsou v obráceném pořadí než jejich místa. Vyjdeme-li z toho, pak apoštol, místo něhož byla na večeři Marie Magdaléna, je skutečně Jan. Ale Leonardo by jistě nikoho nevynechal, zvláště Jana ne; evangelia výslovně uvádějí, že „na večeři byl“ Ježíš a „dvanáct“.²¹

Jestliže by chtěl mít Leonardo na tomto výjevu třináct apoštolů místo dvanácti, mohl by to klidně udělat, i když to nebylo kanonicky správně. Albrecht Durer do svého dřevorezu *Poslední večeře* z cyklu *Velké utrpení* umístil třináct apoštolů. Kdyby navíc Leonardo chtěl zařadit i Marii Magdalénu, mohl by to také udělat, a nebyl by to jediný případ.²² Konec konců, Santa Maria delle Grazie byl dominikánský kostel a jak jsme viděli, Marie Magdaléna byla Matkou Ochránkyní a patronkou tohoto řádu.²³ Volba byla na Leonardovi. Určitě by ji do obrazu nezačlenil podloudně, jak se tvrdí v *Šifře mistra Leonarda*. Dominikánský mnich Fra Angelico oblékl Marii do vhodného klášterního oděvu (jako na portrétu s červeným vejcem, který jsme si prohlíželi dříve)²⁴ a neměl žádné zábrany ji zařadit mezi účastníky hostiny na své fresce *Poslední večeře* v Muséo di San Marco ve Florencii (**012** ilustrace 50).

Podpis Jana van Eyck na „dvojportrétu“ z roku 1434 –
„Johannes de eyck fuit hic“.

Svatá alegorie

Tajemná deska

Ve světě obrazového výtvarného umění představují ty nejznámější a nejpoblárnější malby často ty, o nichž se ví velice málo. Sem patří i *Panna ze skal*, protože i když existují záznamy o jejím původu, zůstává jeho předmět tajemstvím a neustále se o něm mluví.

Jednou z nejznámějších maleb světa a z uměleckého hlediska jednou z nejvýtečnějších je obraz, který znají dokonce i ti, již nikdy umění jako takové nestudovali. Je dílem vlámského malíře Jana van Eyck a bylo namalováno v roce 1434; má rozměry 82 x 60 centimetrů a jde o olejovou malbu na dubové desce, která se nachází v National Gallery v Londýně. Je označována jako „dvojportrét“, jenž je umístěn do podivně vyzdobené ložnice a nazývá se *Manželé Arnolfiniovi* (viz ilustrace 47).

Hlavním předmětem tohoto obrazu jsou muž drobné postavy v plášti podšitým kožešinou a s velkým černým kloboukem a mladá žena oblečená do dlouhé, bíle lemované zelené róby a s bílou plachetkou na hlavě. Žena je těhotná a muž drží ženinu otevřenou ruku a vytváří tak rámec ve tvaru poháru, v němž je vidět vypouklé zrcadlo v pozadí. Ale přestože jsou tyto věci povrchně zřejmé, dílo je plné podivné nejednoznačnosti.

Malbu získala galerie v roce 1842 od Colónela Haje, který ji koupil v Bruselu, a původní katalogový název zněl *Pán a jeho dáma*. Ale v dalším katalogu Národní galerie v Londýně z roku 1862 stálo, že bádání W. H. Jamese Wealea (poradce ve věcech nizozemského umění) potvr-

dílo, že „osoby zobrazené na tomto obraze jsou Giovanni Arnolfini a Jeanne de Chenamy, jeho žena".¹ Proto byl obraz pojmenován *Manželé Arnolfiniovi* a tak ho známe dodnes. Faktem však zůstává, že nikdo nemá tušení, o čem tento unikátně esoterický obraz je.

Označení „Arnolfiniovi" v názvu nemá nic společného s ničím, co by kdy Jan van Eyck o malbě sám řekl. V zápisech se nenachází nic o tom, že by dílo nějak komentoval, a určitě nepoužil název, pod kterým se obraz proslavil. Kdo tedy byl Giovanni Arnolfini? Vychází najevo, že to byl italský bankéř a kupec, který se v roce 1420 přistěhoval do Brugg. Ale proč byli on a jeho paní namalováni takto neobvyklým způsobem?

Z historického hlediska je to vůbec první malba soudobé dvojice v soudobém interiéru. Předtím nic podobného neexistovalo a je to známkou renesančního umění. Když van Eyck obraz v roce 1434 maloval, Leonardo ještě nebyl naživu a výtvarné obrazové umění bylo orientováno především na náboženství nebo se zaměřovalo na příslušníky královských rodin a vysokou šlechtou. Ale zde, v díle, které se zachovalo ve vynikajícím stavu a technicky daleko předběhlo svou dobu, je domácí výjev se dvěma bohatě vyhlížejícími, ale na pohled obyčejnými lidmi.

Trend zavedený touto malbou byl pozoruhodný a spolu s religiózně-aristokratickým uměleckým hnutím, v jehož čele stála Itálie, si také vlámské a nizozemské malíři záhy začali vydobývat místo na slunci se svými prostými interiéry, venkovskými krajinami, vesnickými výjevy a zátišími. Spolu s několika malíři z Německa vytvořili hnutí známé jako severská renesance, které i přesto, že bylo méně ohnivé a temperamentní než italské, dalo vzniknout dílům s těmi nejjemnějšími, nejsložitějšími a nejvytříbenějšími detaily.

Jan van Eyck byl jmenován dvorním malířem Jana, vévody bavorského, knížete z Liège, a držel si ho rovněž vévoda burgundský. Jeho největší dílo, *Ghentský oltář*, vzniklo v roce 1432. Tento velkolepý a vysoce esoterický

dvouřadý polyptych, obsahující biblické postavy od Adama a Evy po Ježíše, namaloval Jan pro katedrálu St. Bava. Pomáhala mu při tom jeho žena Margareta, rovněž umělkyně, zvláště pak s velkou deskou nazvanou *Klanění Beránkovi* - mystickou scénou na otevřeném prostranství, inspirovanou veršem v knize Zjevení 21:1.

V knihách pojednávajících o umění se uvádí, že Jan měl staršího bratra Huberta, který mu někdy pomáhal s prací, avšak Hubert je ve skutečnosti pohádka. V roce 1432 se jeho jméno nikde neobjevuje, ani více než sto let po instalaci oltáře. Ale když byla vymyšlena legenda o bratru Hubertovi, Margareta byla kvůli němu zatlačena do pozadí.

Záměna osob začala, když *Klanění Beránkovi* bylo 23. července 1559 v katedrále při setkání kapituly oceněno Řádem zlatého rouna. Tato prestižní cena vedla k tomu, že se oltář dostal do širšího povědomí veřejnosti, avšak z nějakého důvodu měli představitelé katedrály problém připustit, že se na něm podílela žena. A než nastal rok 1568, byl již malíři vymyšlen bratr, a vzhledem k tomu, že původní autoři byli dávno po smrti, Hubert (ve skutečnosti Margaretin bratr, o němž se myslelo, že je sochař) byl nesprávně vydáván za bratra Janova. Jako vrchol všeho bylo Hubertovo jméno zmíněno v souvislosti s nedávno napsanou strofou, která byla namalována na dvířka slavného *Ghentského oltáře*.² Takřka ve stejnou dobu mu byl připsán nepravý hrob v katedrále, přestože nápis na jeho desce již zjevně chyběl!

Malba podepsaná Margaretou van Eyckovou s názvem *Madona a Marie Magdaléna s dárcem* byla zapsána do katalogu při bruggské výstavě v roce 1867 a další její *Madona* byla katalogizována v londýnské Národní galerii krátce po jejím otevření v roce 1824. Později však bylo její jméno z katalogu odstraněno a bez ospravedlnění či vysvětlení byla *Madona* připsána neznámému umělci. Ještě v těchto dnech žije fiktivní Hubert dál jako Janův předpokládaný spolupracovník a Margareta byla úspěšně vymazána z uměleckých záznamů.

Jak řekl W. H. James Weale, Giovanni Arnolfini se v Bruggách vskutku oženil s Jeanne de Chenamy, avšak nedávno bylo doloženo, že co se týče tohoto konkrétního obrazu, jsou Wealeovy informace mylné. Dokonce se rozpoutala rozsáhlá diskuse, která vedla až k tomu, že bylo v roce 1997 provedeno zkoumání jako součást uměleckého kurzu na Britain's Open University. Jeho výsledek natočila BBC2 a zněl takto: „Ničím, čím se tento obraz zdá být, není.“

Burgundský státní archiv z 15. století udává, že ke sňatku Arnolfiniových došlo v roce 1447, třináct let po datování obrazu, kdy byl navíc Jan van Eyck již šest let po smrti. A přesto je Janův podpis na desce nejen mimo veškerou pochybnost, nýbrž je jedinečný, protože tvoří integrální součást samotného obrazu. Na zadní stěně nad konvexním zrcadlem (s přidaným datem 1434) je napsáno: *Johannes de eyck fuit hic* - „Jan Eyck tu byl“.

Badatelé z Open University byli Craig Harbison, profesor historie umění na University of Massachusetts, Evelyn Welchová ze School of European Studies při University of Sussex, Martin Kemp, profesor historie umění na Oxford University, a Jacques Piviot, profesor historie na pařížské Sorbonně. Diskutovali o faktu, že ačkoli na tomto téměř fotograficky přesném mistrovském díle není vidět ani chybička, je tu mnoho anomálií, jež v sobě ukrývají esoterickou symboliku. Shrnutí zkoumání, které vlastně nedospělo k žádnému skutečnému závěru, vyústilo v konstatování, že „tento obraz obsahuje tajemství“.

Jedna věc, která začala být nápadná vzhledem k tomu, že byl nalezen záznam o sňatku Arnolfiniových, je to, že navzdory rozhodnutí londýnské Národní galerie z roku 1862 změnit název malby, toto určitě není obraz Giovanniho a Jeanne Arnolfiniových. Ve skutečnosti se nyní ví, že Weale k tomu dospěl na základě archivního záznamu z roku 1516, kdy byla deska ve vlastnictví Markéty Rakouské, regentky Nizozemska. V jejím inventáři jsou v souvislosti s tímto dílem napsána slova „*Hernoul le fin*“

(snad „[?] konec“). Bylo vykonáno několik neúspěšných pokusů zjistit smysl slova *Hernoul*, ale Weale v roce 1862 považoval za „důkaz“ to, že *Hernoul le fin* zní foneticky podobně jako Arnolfini!³

Jestliže se tedy nejedná o Arnolfiniovy, kdo jsou tito lidé? Říkalo se, že by to přece jen mohl být obraz Jana a Margaretty van Eyckových, ale žena není ani vzdáleně podobná Janově manželce, jejíž portrét namaloval nedlouho po ložnicovém výjevu. Jediná podobnost je v jejich účesu, který byl v té době obvyklý. Dále, jestliže dvojportrét skutečně znázorňuje snoubence, jak se předpokládalo, je nepravděpodobné, že je to Jan a Margareta. Ti byli sezdáni o devět let dříve, v roce 1425.

Vedle tohoto díla existuje ještě nepodepsaný půlportrét podobně vyhlížejícího muže získaný Berlínským muzeem v roce 1886. Původně se nacházel v Alton Towers v Anglii, ale byl prodán do zahraničí pro hraběte ze Shrewsbury aukcionáři od Christies. Tento muž, který měl hlavu volně obalenou červenou látkou na způsob turbanu, nebyl pojmenován do té doby, než se dostal do Berlína. Ale když už tam byl (v závislosti na novém názvu, který dala dvojici londýnská National Gallery), byl portrét katalogizován pod názvem Giovanni Arnolfini a jako autor byl uveden Jan van Eyck.

Obecně se má díky *Ghentskému oltáři* za to, že Jan van Eyck byl mistrem (ne-li původcem) rafinovaného alegorického způsobu malby. Obraz s ložnicovým výjevem představuje umělecký bod obratu k renesanci, kdy byly zavedeny první celoolejové malby, na rozdíl od dřívějších metod vaječné tempery nebo kombinace oleje a tempery. Kvůli této průkopnické roli se Jan jeví jako jeden z nejvýznamnějších umělců té doby.

Podobně jako v případě ghentských desek oplývá i dvojportrét symbolikou a ikonografickými prvky a jak tvrdí profesor Harbison ve filmu z Open University: „Do tohoto obrazu je vetkáno tolik věcí, že se zdá být úkol téměř na celý život skutečně se s nimi všemi vypořádat.“

Jak muž, tak žena jsou oblečeni formálně a muž má na sobě venkovní šaty - přesto jsou oba v prostředí ložnice. Dva páry domácí obuvi ve stylu dřeváků leží v místnosti vzadu a vpředu, snad aby se tak naznačili jejich dvojí majitelé. Přestože je jasné denní světlo, na lustru hoří jediná svíce. Na stole leží tři pomeranče a jeden na okně. Pomeranče obecně symbolizují nevinnost, přestože žena je těhotná. V popředí je malý boloňský psík a v pozadí šňůra jantarových korálek se zelenými střípci, visící na hřebíku na stěně. V celkově klidné místnosti je přehoz přes postel a závěsy ve světle karmínové barvě, stejně jako potah a polštář na lavici opodál. Otevřeným oknem je vidět strom se zralými červenými plody. Ramena lustru mají podobu *fleur-de-lis*, křížů a korun, a u postele stojí židle s vysokým opěradlem s vyřezávanou vrchní částí znázorňující ženu vítězí nad drakem. Z ní visí oprašovací úklidový kartáč. Aby byla scéna úplná, dodejme, že muž má pozdviženou ruku v deiktickém gestu na znamení svého knížecího statusu.⁴

Během celého 20. století bylo na základě různých badatelských snah připuštěno, že při všem, co je na obraze vidět, je tu něco, co badatelé postrádají - obsaženou zprávu nebo nějaký smysl: „Přestože o této malbě bylo napsáno víc než o většině jiných mistrovských děl, zůstává v nás pocit, že se tu stále ještě cosi skrývá.“ V tomto ohledu však existuje ještě jedna možnost.

Jak se nizozemské a vlámské náboženské umění v době renesance vzmáhalo, ubíralo se svým vlastním směrem, zcela odlišným od italského předvoje, který sledovalo. Ať už to bylo na základě uměleckého záměru, nebo prosté nevědomosti v minulosti, vládla tu tendence zasazovat biblické výjevy do soudobého prostředí. Příkladem toho je třeba *Sčítání v Betlémě* od Petera Bruegela staršího, scéna s Josefem, Marií a sčítáním lidu před narozením zasazená mezi červené cihlové domy a kostely s typicky nizozemskými střechami. Potom je tu *Svatý Lukáš maluje Madonu* od Rogiera van der Weiden - vlámský

interiér s kostýmy z 15. století. *Svatba Mariina* od Flémallského mistra (opět s oblečením ve stylu 15. století) se nachází v prostředí ornamentální gotické architektury. *Svatá rodina* s výjevem narození od Joose van Cleve ukazuje Josefa v holandském sedláckém klobouku a brýlích, kdežto jiné evangelijní scény obsahují takové objekty jako větrné mlýny a rytíře v zářivých středověkých helmích a brnění.

Nizozemští umělci té doby často zobrazovali biblické scény v jejich vlastním, jim známém prostředí - ale většina z nich je vzhledem k tématu dobře identifikovatelná. Muž na kříži se třemi ženami pod křížem je pochopitelně Ježíš, i když je tam také rytíř ve zbroji a větrný mlýn. Ale co s ne tolik známými výjevy jako v případě *Čtoucí Marie Magdalény* od Rogiera van der Weiden (viz ilustrace 38)? Nábytek, kniha a oblečení pocházejí z doby, kdy byl obraz namalován. Kdyby tam nebyla nádobka na mast, nebylo by možné nijak určit, kdo je zde znázorněn. Další narážkou by samozřejmě mohly být ženiny zelené šaty a bílá pokrývka hlavy - což je přesně to, co má na sobě i žena v podobně neznámé scéně na dvojportrétu od Jana van Eyck. Snad bychom se měli znovu podívat, co nám tu chybí.

Ložnicová hereze

Dvojice v ložnici je obklopena symboly plodnosti a královského rodu, zvláště pak francouzského královského rodu, když tu máme na lustru *fleur-de-lis*. Ale korunky na lustru jsou obrácené dolů, aby se tak naznačilo skončení kralování. Červený plod na stromě je zralý a žena je těhotná. Vzhledem k tomu, že hoří svíce, i když je den, je jasné, že je to posvátná příležitost, a v obrazové symbolice jsou psi znakem věrnosti. V kontrastu ke zdánlivé osamělosti tohoto výjevu je tu velké kacířství, jež představuje červené lože, zatímco na židli je vyřezána žena, která

vítězí nad drakem, což je připomínka scény z knihy Zjevení, týkající se pronásledování *Desposyni*.

Pohružme se nyní do zadní části, protože hlavní důraz tohoto díla neleží tolik na dvojici jako na zrcadle na stěně za ní, rámovaném velkým V, tvořeným jejich pažemi. (Naneštěstí naše malá reprodukce zkoumání detailů příliš neposlouží, ale není těžké si obstarat velký tisk.)

Malba na zrcadle je mimořádně podrobná. Vzhledem k tomu, že je konvexní, zobrazuje celou scénu obráceně, včetně vstupních dveří před dvojicí, jimiž do místnosti vcházejí další dva lidé. Ještě podivuhodnější však je rám zrcadla, protože právě zde vidíme rozpornou souvislost s evangeliem. V tom, co se zdálo být jedinou scénou interiéru, nyní objevujeme deset dalších úplných miniaturních obrazů zasazených do medailonů kolem zrcadla. Zobrazují příběh o Kristově utrpení a po směru hodinových ručiček od zdola z levé strany po sobě postupně následují tyto výjevy: 1) Zrada v Getsemane, 2) Ježíš před Kaifášem, 3) Jeho bičování římskými vojáky, 4) Nesení kříže na Kalvárii, 5) Ukřižování, 6) Přibíjení na kříž, 7) Položení do hrobu a oplakávání, 8) Sestoupení do předpekli, 9) Vzkříšení a 10) Zahrada s hrobem. Posledně zmíněná scéna, která se nachází přímo dole uprostřed, je scéna u hrobu, těsně před setkáním Ježíše a Marie Magdalény známým jako *Noli tne tangere*.

Toto setkání Ježíše a Magdalény je běžným pašijovým výjevem, který na těchto medailonech zobrazen není. V barokní tradici bylo obvyklé, že se Ježíš zobrazoval v této scéně v klobouku se širokým okrajem - jako, mezi jinými, na renesančních malbách Lavinie Fontány, Giovanniho Caracciola, Rembrandta van Rijn, Bartolomea Sprangera a na dřevořezech Albrechta Durera. Mnoho uměleckých knih popisuje dvojportrét dvojice, která se drží za ruce, ale ve skutečnosti to tak není. Ženina ruka je vidět celá, dlaní vzhůru a prázdná. Muž jí prostě ruku podpírá a ukazuje ji divákovi. Otevřené ruce znázorněné tímto způsobem znamenají otevřenost - žádnou hrozbu,

žádná tajemství. Deiktické gesto mužovy druhé ruky je umělecký standard značící „trvající“ vliv na situaci - vládu beze slov.

V tomto stadiu stojí za to se podívat ještě na jiné malby Jana van Eyck, mistra obrazové alegorie a ikonografie, jak je doloženo na *Ghentském oltáři*. Jsou tu jenom dva obrazy, které připadají v úvahu: *Ukřižování* (v newyorském Metropolitan Museum of Art) a *Tři Marie u Ježíšova hrobu* (v Muzeu Boijmans van Beuningen v Rotterdamu). Marie Magdaléna zaujímá na obou důležité místo a na obou má na sobě opět zelené roucho s tímtéž bílým lemem. Když to všechno uvážíme, je tu dost důvodů k tvrzení, že van Eyckův dvojportrét „s tajemstvím“, které nebylo odhaleno, by mohla být důmyslně vymyšlená alegorie Magdalény.

Fleur-de-lis a obrácené korunky svržené dynastie (jak je vidíme na lustru s jedinou svící jako připomínkou) se vztahují k merovejským králům Franků. V této souvislosti se Hernoul stává identifikovatelný jako Hernoul Franků (580-640). Je uveden ve středověkém francouzském rukopisu v knihovně Queen's College na Oxford University.⁵

Variantami Hernoulova jména jsou Hernault, Arnault, Arnaud, Arnou, Arnould, Arnoud, Arnoux, Arnold a Arnulf. Byl to vyšší dvorní úředník krále austrasijského Theodeberta II. a neustrijského krále Clotaira II. (viz Mapa středověké Francie, s. 112) a roku 626 se stal biskupem métským. Před tím byl tutorem Clotairova syna, prince Dagoberta, ale nepodporoval jeho případný nástup na královský trůn. Ve skutečnosti se Hernoul přičinil o to, co nakonec přispělo k definitivnímu pádu (*le fin*) Merovejců, protože vybudoval konspirační řetěz událostí, které vedly ke *Konstantinově donaci* a papežskému jmenování jeho následovníka krále Pipina, otce Karla Velikého.⁶ (Podrobnosti o sesazení Merovejců jsou uvedeny v Dodatku VI, s. 414.)

Inventární záznam Markéty Rakouské „*Hernoul le fin*“ tedy nebyl název obrazu ani neměl nic společného se

Okno s magdalénským nápisem v Kilmorském kostele v Dervaigu.

zobrazenými postavami. Udělala si poznámku, když pochopila alegorický význam malby. Znamenala konec vlády králů-rybářů v Galii a zánik Magdalénina odkazu *desposynských* království.

Z přísně obrazového hlediska existuje pozoruhodná podobnost mezi malbou s ložnicí a vitráží v Kilmorském kostele v Dervaigu na skotském ostrově Mull. Okno znázorňuje Ježíše a Marii Magdalénu, kteří se v důvěrném postavení drží za ruce (viz ilustrace 48). Těhotná žena na malbě má pás uvázaný nad pasem, kdežto Marie Magdaléna na vitráži nechává svou stuhu spadat pod břicho, což obojí naznačuje stejný stav. Nápis pod tímto oknem je přímá citace z Lukášova evangelia 10:42, kdy Ježíš říká Martě o Marii při návštěvě Martina domu: „Marie volila dobře; vybrala si to, oč nepřijde.“

V tomto stadiu zůstává ještě otázka: Měl Jan van Eyck osobní spojení s Magdaléniným potomstvem? Byl snad nějak zapojen do magdalénského hnutí? Odpověď zní, jak uvidíme v příští kapitole: „Ano, zajisté.“

Jišajův proutek

Některé obrazy jsou alegorické velice zřetelným způsobem, protože mají názvy, které to sdělují. V magdalénském kontextu je toho příkladem *Svatá alegorie* (někdy

zvaná *Křesťanská alegorie*) od vlámského malíře Jana Provosta přináležejícího k severské renesanci.⁷ Tato esoterická malba pocházející z 15. století zobrazuje Ježíše s mečem společně s Marií Magdalénou, která má zlatou korunu a drží otevřený košík černých hroznů, na kterých sedí holubice Ducha svatého. Uprostřed portrétu je modrý glóbus Univerza a odděleně je pak na jeho povrchu Země, Slunce a Měsíc. Italský malíř Ventura Salimbeni použil podobného glóbu ve svém *Pozdvihování eucharistie* v kostele sv. Petra v Montalcinu, stejně jako Johann Heinrich Schonfeld ve své *L'Adoration de la Sainte Trinité* (1640) a španělský malíř Juan Carreño de Miranda v *La Messe de fondation de l'ordre des Trinitaires* (1666), obojí je dnes v Louvrů. Symbolika tohoto druhu je příkladem, jak osvícenší umělci po období renesance (což znamená znovuzrození) skutečně pracovali v praxi, protože i když mnoho takových obrazů bylo míněno jako ozdoba kostelů, byly v rozporu s pravověrným dogmatem, že Země tvoří střed vesmíru.

Malá skříňka, kterou zavedl Provost pro Marii Magdalénu, představovala skutečné prolomení konvencí. Přestože grálový význam hroznů v něm je hned patrný, její alabastrová skříňka (vlastně *krabička*, jak se překládalo ve starších anglických verzích Bible) byla snad všude nahrazena džbánkem, ale jak už víme, měla by správná verze překladu znít v každém případě *alabastron*. Každopádně byla pro církve příznačná nechuť ke svatým ženám s krabičkami a skříňkami, neboť konotace zde byla příliš blízká legendě o Pandoře.

Ve starořecké tradici (nebo přinejmenším v tradici, jak se vypravuje) byla Pandora první žena na Zemi a přišla se skříňkou obsahující všechno zlo světa. A když otevřela víko, aby se podívala, co je uvnitř, všechno zlo uniklo, aby posléze posedlo lidstvo - všechno kromě naděje, která zůstala uvězněná ve skříňce. Ve skutečnosti je tato pokřesťanštěná verze příběhu zcela nelogická, protože naděje je sotva nějakým zlem, a neměla proto ve skříňce co dělat.

Původní příběh byl odlišný: Pandoru poslal na svět Jupiter a ona nepřišla se skříňkou plnou zla, nýbrž se džbánkem naplněným velkými požehnáními, která dala světu.

Problém spočíval v tom, že se to přímo křížilo s klerikální historikou o Evě, která jako žena prý byla branou hříchu v zahradě Edenu. Nejen že Pandora nahradila Evu jako první ženu (což jako kacírství stačí), nýbrž v rozporu s církevními požadavky byla nositelkou dobrých věcí, což bylo u ženy nemožné! A tak byl její příběh překroucen, nádoba požehnání se stala skříňkou plnou zla a umělci ztvárňující náboženská témata měli povinnost nezobrazovat svaté ženy se skříňkami.

Francouzský malíř Jean Cousin porušil v roce 1550 do určité míry tradici, když namaloval obraz s řeckým motivem *Eva prima Pandora* (nyní v Louvrû), ale ani v tomto případě neměla skříňku. Cousin obrátil původní příběh a dal jí džbánek - ve skutečnosti dva - a také lebku. Přestože namaloval na obraz její jméno, tato Pandora se vyhnula přímé kritice, protože pro svět se příliš podobala zase další Magdaléně v její jeskyni, a proslavila se jako první velký francouzský naklánějící se akt. Teprve v 19. století začala být Pandora rozšířeným námětem uměleckých děl. To bylo podníceno anglickým hnutím v romantické viktoriánské éře a přispěly k tomu částečně Francie a Amerika.

Existuje ještě jiný obraz s názvem *Svatá alegorie*, který se řadí spolu s *Manžely Arnolfiniovými* k velkým záhadám světa umění. Na rozdíl od dvojportrétu od Jana van Eyck je tento ve svém poselství naprosto zřejmý. Příčina, že i nadále některé lidi mate, spočívá v tom, že abyste tomuto obrazu porozuměli, musíte znát postavení Marie Magdalény v uspořádání věcí. Namaloval ho kolem roku 1500 na desku benátský malíř Giovanni Bellini, Leonardův současník.

Ve světě křesťanského umění existuje ve skutečnosti pouze jedna opravdová alegorie. Stejně jako v případě interpretace Jana Provosta jí je vztah mezi Ježíšem a Marií Magdalénou. Klidně mohou být alegoricky znázorňována

další křesťanská témata a další obrazy se hemžit symbolickou ikonografií, avšak základní téma je vždy rozpoznatelné. S Magdalénou související alegorie se však vždy jeví jako podobenství: je to okamžitě zjevné očím, které to jsou schopné vidět, ale člověku, jenž není obeznámen s dotyčným tématem, takové portréty zůstanou navždy záhadné.

Příběh o vinné révě královské pokrevní linie, který se stal součástí tradice Grálu, začíná ve starozákonní knize Izajáš 11:1; „I vzejde proutek z pařezu Jišajova a výhonek z jeho kořenů vydá ovoce.“ Tišaj, otec Davida, krále Izraele, byl vnuk Bóaze a jeho manželky, moábské Rút. Z této odnože kořene Jišajova vzešel královský rod Judy a pokračoval jako výhonek vinné révy v generacích potomků až k Ježíšovu výroku: „Já jsem pravý vinný kmen.“ (Jan 15:1)

Belliniho *Svatá alegorie* (viz ilustrace 49) sděluje toto téma potomstva v jediném obraze a jeho trvání vyjadřuje rovněž prostřednictvím Marie Magdalény. Jišaj je tu zobrazen v červeném oděvu a s mečem (symbolem královského rodu, stejně jako na Provostově malbě), a protože představuje kořen této královské pokrevní linie, roste mu, jak se píše u Izajáše, z paže nová ratolest („z pařezu Jišajova“). Vlevo na obraze se dívá Rút (vdova z tradičního vyprávění), zatímco Ježíšova matka Marie sedí vzpřímeně na kamenném trůnu. Zde uvedená reprodukce je jen detail celkové malby, na které stojí vlevo za Marií Ježíš, který hledí přes jezero, a vpravo za Jišajem se o balustrádu opírá Mariin muž Josef a pozoruje malé děti při hře. Ústředním bodem děje je však sedící skromná a rozjímající Marie Magdaléna - uctívaná Marií i Jišajem - která má na hlavě korunu úřadu Mesiášovy nevěsty.

Kající se kurtizána

Galerie a muzea jsou dnes plná portrétů Marie Magdalény. Je to jedna z nejmalovanějších ze všech populárních klasických postav, ale dotyční malíři nemalovali její po-

dobizny pro galerie a muzea. Je sice jasné, že existovaly některé spekulativní projekty, ale většina děl vznikla na speciální zakázku. Hlavními patrony a sponzory renesanční éry byli bohatí šlechtici a královské rody, vedle církve, od níž pocházela většina italských zakázek. Ale je tu něco paradoxního. Proč by církevní autority žádaly a platily za malby a sochy ženy, jejíž odkaz se snažily podrývat, kde jen mohly? Biskupové tvrdili, že Marie byla hříšnice a prostitutka, proč tedy její podobou chtěli ozdobit posvěcené zdi?

Nedávno se profesor Christopher Witcombe z katedry historie umění na Sweet Briar College ve Virginii pokusil sledovat cesty, kterými se ubírala konkrétní zakázka v 16. století, a následně publikoval fascinující zprávu o tom, jak jsou církev a Marie Magdaléna ve světě umění spojené. Jeho článek nazvaný „The Chapel of the Courtesan” (Kaple kurtizány) byl otištěn v *The Art Bulletin* v červnu 20 02⁸ a pojednával o ateliéru umělce vrcholné renesance Rafaela.

Rafael byl žákem Leonarda i Michelangela a vytvořil během svého krátkého života mimořádné množství děl - především během posledních deseti let, počínaje rokem 1510. Koncem roku 1508 jej do Říma povolal papež Julius II. na návrh architekta Donata Bramanteho a stal se tam ctěný jako „kníže malířů”. Rafael však zemřel o svých 37. narozeninách v roce 1520, kdy ateliér zdědili společně jeho dva nejlepší žáci, Giulio Romano a Gianfrancesco Penni. Nedlouho poté získali objednávku na výzdobu kaple zasvěcené Marii Magdaléně v kostele Trinita dei Monti v Římě. Dostali instrukci namalovat olejovými barvami oltář s výjevem *Noli me tangere* a ještě čtyři fresky vztahující se k Marii Magdaléně. Když v roce 1568 psal o tomto projektu Giorgio Vasari, potvrdil, že byla umělcům v této souvislosti zadána prostitutka (*una meretrice*) a že v době, kdy to psal, byla v kapli mramorová podobizna „nejslavnější kurtizány v Římě” (*una famosissima cortigiana di Roma*).

V roce 1537 byl malíř Peřino del Vaga povolán, aby namaloval více Magdaléniných obrazů v kapli, a celá sbírka přežila až do 19. století, kdy byla kaple vyzdobena jinak. Dnes se zdá nemyslitelné, že před ne tak dlouhou dobou byla díla z Rafaelovy dílny považována za pouhou dekoraci a jako s takovými se s nimi i zacházelo - jako by se mohla vyměnit podobně jako nábytek v obývacím pokoji. Ale několik děl to naštěstí přečkalo. Oltář *Noli me tangere* se nyní nachází v Museo del Prado v Madridu a jedna z fresek, na níž je zobrazena Marie nesená anděly, je umístěna v londýnské Národní galerii. Ještě než byla kaple přezdobena, Pierre-Jean Mariette (1694-1774), vydavatel encyklopedie *L'architecture a la mode*, napsal, že ostatní fresky v kapli znázorňovaly Marii, jak pomazává Ježíšovy nohy v domě Šimonově, ve společnosti Marty, Marie a Ježíše, a výjev Marie v pustině.

Zdá se, že v té době patřily profesionální kurtizány takřka neodmyslitelně k římské vyšší společnosti a že měly dokonce i velkou podporu církve - pokud se ovšem zároveň kály! Proto se mohlo stát, že když bohatá prostitutka zaplatila účet v Trinita dei Monti, přistoupili biskupové i na to, že výjevy ze života Marie Magdalény jsou vhodnými dekoracemi kaple.

Slovo *cortigiana* (kurtizána) vzniklo v dvorní společnosti, a přestože se vztahovalo na draze placenou prostitutku, byla ženským ekvivalentem dvořana mužského pohlaví - *cortigiano*. Takové ženy, zdá se, mohly velice zbohatnout a na základě toho i být s to sponzorovat velkou část výzdoby kostelů magdalénskými motivy. Důvod pro tak velké množství nebiblických výjevů s *Kající se Magdalénou* se tak stává zjevný. Byly prostředkem, jak církvi a kurtizánám zajistit formální odpuštění. Papežům, biskupům a dalším bylo automaticky odpuštěno, že si vydržují své milenky, pokud se zároveň káli.

V té době byli papežové spíše vitální muži než chřadnoucí starci, jak je známe z poslední doby. Navzdory příkazu celibátu existovaly dokonce i jisté výhody poskyto-

vané kněžím, kteří měli děti, jelikož tak měli zjevný důvod projevit otevřeně pokání. Dokonce je zaznamenáno již v 11. století, že za takových okolností Papežská stolice udělila jejich potomku dědičné kněžství.⁹ A důkazem pokání byl další obraz kající se Marie Magdalény!

Milenky papeže Alexandra VI. (Rodrigo Borgia) byly obecně známy, zvláště pak proslulá Vannozza dei Cattanei, která mu povila čtyři děti, včetně chronicky známé Lucrezie.¹⁰ Po Vannozze následovala jako papežova konkubína Giulia Farnese.

Poté si papež Julius II. (Giuliano della Rovere) vydržoval milenkou, jež se jmenovala Lucrezia a porodila mu tři dcery, a také další profesionální kurtizánu jménem Mašina. Tyto ženy žily v tom největším papežském luxusu, měly k dispozici domy, vinice a nešetřilo se na ně výdaji všeho druhu. Navzdory příkázanému celibátu, který platil v církvi, převládal sexuálně extravagantní životní styl, což se zcela odčinilo tak, že se objednaly malby kající se Magdalény.

Římské papežské kurtizány se těšily mimořádnému společenskému postavení a je jasné, že mnohé z nich ho využívaly k uplatňování svých rozumových schopností a projevování nadání, která by se jinak vzhledem k jejich statusu žen nemohla uplatnit. Například Gaspara Stampa (1523-1554), Veronica Franco (1546-1591) a Tullia d'Aragona (1510-1556) významně přispěly k básnictví své doby.

Aby mohla být kurtizána takovou protagonistkou elitního prostředí, musela držet krok s aristokratickou společností, jež ji podporovala. Činila se žádoucí napodobováním dvorského chování, na veřejnosti musela vystupovat jako dáma a svůj domov proměnit v miniaturní Urbino, kde diskutovala o umění, filozofii a hudbě. Měla své místo mezi ženami z urozené společnosti, ale pořád to byla děvka, alespoň z pohledu těchto žen. Avšak dveře, které se před ní otvíraly, nebyly k dispozici těmto ženám, jejichž aktivita byla omezována - mohla

se stát bohyní pro budoucí generace v tom smyslu, že její tvář a tělo byly zvěčněny na malířském plátně. Ztotožnění s nymfami a božstvy dodávalo lesk kurtizáninu pozlátku socioekonomického úspěchu a umělcům, jako například Rafaelovi, se tak dostalo těch nejlepších modelek pro jejich obrazy s náboženskými a mytologickými motivy. Značný počet portrétů Marie Magdalény z italské renesance jsou ve skutečnosti ateliérové podobizny krásných pseudoaristokratických kurtizán z papežského paláce.

Vasari nejmenoval konkrétní kurtizánu, která si objednala malby v Magdalénině kapli v kostele Trinita dei Monti. Je však pravděpodobné, že to byla Lucrezia Scantoria, jejíž jméno se objevuje v dochovaných záznamech konventu a kostela. Zemřela někdy před 14. únorem 1522, kdy exekutoři prodali její dům v římském obvodu Ponte, který se poté stal známý pod jménem *La Magdalena*. Další *cortigiana* jménem Fiammetta - kurtizána Cesareho Borgii - předtím obdarovala kapli zasvěcenou Marii Magdaléně v kostele St Agostino a udělila pokyn, že tam má být jednou pohřbena.

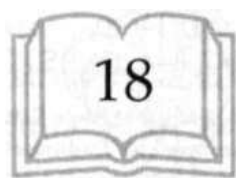
Prostituce na papežském dvoře nebyla žádnou renesanční novinkou. Patřilo to zákonitě k imperiální římské kultuře a staří církevní otcové se museli nutně vyjadřovat obojakým způsobem ohledně právního postavení kurtizán podle římských občanských zákonů císaře Theodosia v 5. století a Justiniana v 6. století, jak jsou kodifikovány v *Corpus juris civilis*. Právě během této éry byla Marie Magdaléna poprvé definována ve své nebiblické roli jako prostitutka a nyní je patrné, že to byl strategický manévr kněžstva k ospravedlnění vlastních aktivit. Marie byla obětním beránkem a anomálie jejího ambivalentního odkazu teď vychází najevo. Církev ji na jedné straně pohaněla, ale tím, že si biskupové vymysleli její pokání za hříchy, které nikdy nespáchala, získali svůj vlastní nevyčerpatelný zdroj exkulpace.

T A B L E A U
DES OFFICIERS ÉLUS PAR LA R.°. L.°.
DES COMMANDEURS DU TEMPLE,
A L'O. DE CARCASSONNE,

*Pour diriger ses Travaux depuis le 24e jour du 4e mois de l'an de
G.°. L.°. 5785, jusqu'à pareil jour de l'an 5786.*

N. DE FAMILLE.	QUAL. CIVILES.	QUAL. MAÇONNIQUES.
F. LE DOCTEUR FRAN- KLIN,	Ambassadeur des Etats-Unis de l'A- mérique,	<i>Vénérable d'honneur.</i>
F. DE VALETTE,	Conseiller du Roi, Magistrat en la Sénéchaussée & Siège Présidial de Carcassonne,	<i>Vénérable.</i>
F. ASTOIN,	Avocat au Parlement,	<i>Premier Surveillant.</i>
F. L'ABBÉ MERIC DE RIEUX,	Prieur de Notre-Dame de Roumanou, Avocat au Parlement,	<i>Second Surveillant.</i>
F. NICOLAS-ALEXIS PRINCE DE GALLITZIN,	<i>Ex-Vénérable d'honneur.</i>
F. SARRAN,	Receveur du Canal de Languedoc, au Port de Foucaud,	<i>Ex-Maître.</i>
F. CAZES,	Avocat au Parlement,	<i>Orateur.</i>
F. VIDAL DE S ^T -MARTIAL,	Avocat au Parlement,	<i>Secrétaire.</i>
F. GOURG,	Procureur au Sénéchal & Siège Pré- sidental de Carcassonne,	<i>Trésorier.</i>
F. DAVID DE LAFAYEOLE,	Conseiller du Roi, son Lieutenant- Particulier au Sénéchal & Siège Pré- sidental de Carcassonne,	<i>Premier Expert.</i>
F. REBOUILH,	Docteur de la Faculté de Médecine,	
F. DAVID DE LAFAYEOLE,		

Komandéři carcassonnského templu,
rok 1786, jméno Benjamina Franklina v čele seznamu.

Tajné převorství

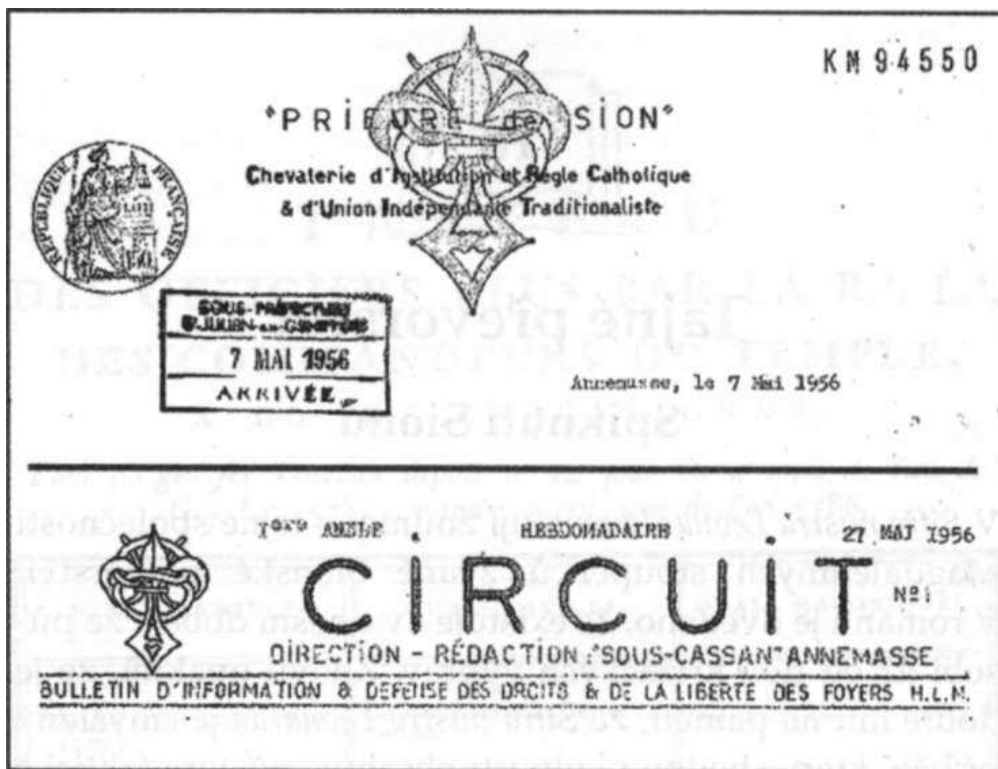
Spiknutí Siónu

V *Šifře mistra Leonarda* existují zmínky o tajné společnosti Magdaléniných stoupenců zvané Siónské převorství. V románu je uvedeno, že existuje i v dnešní době a že působí již od dob křižáckých výprav. Znovu opakuji, že je dobře mít na paměti, že *Šifra mistra Leonarda* je smyšlený příběh, který shodou okolností obsahuje některé faktické prvky. Ale tenhle k nim nepatří - přinejmenším tak, jak je v románu prezentován.

Existovala pouze jediná organizace nazvaná Siónské převorství (*Prieuré de Sión*). Byla založena a registrována jako společnost ve Francii 7. května 1956 a její činnost byla ukončena v roce 1984, kdy její spoluzakladatel a tajemník Pierre Plantard rezignoval. Předseda společnosti André Bonhomme svůj odchod písemně potvrdil již o jedenáct let dříve.¹

Kromě Plantarda, Bonhomma a hrstky jejich kolegů žádní vnější členové neexistují a cíl Převorství neměl nic společného s Marií Magdalénou. Nominálně byl koncipován jako katolický pseudořád, ale jak je podrobně vypsáno v registrovaných stanovách a potvrzeno v bulletinu společnosti *Circuit*, byl to pouhý klub ustavený k diskutování o takových záležitostech jako špatné podmínky v nájemních bytech a bydlení s nízkými náklady.² Podle Bonhomma bylo pojmenováno podle kopce Mont Sión za městem St-Julien-en-Genevoise, kde bylo Převorství zaregistrováno.³

Je však zřejmé, že se *modus operandi* záhy změnil a z Bonhommovy formální rezignace 7. srpna 1973 vply-

Záhlaví Sionského převorství z května 1956 –
registrační dokument a první vydání bulletinu *Circuit*.

nulo, že on a dva další spoluzakladatelé (Jean Deleaval a Armand Defago) se ve skutečnosti odtrhli od společnosti a Plantarda již v roce 1957. Bonhommův dopis adresovaný podprefektuře v St-Julien-en-Genevoise byl inspirován článkem v *Le Charivari*, který vynesl na světlo některé pochybné aktivity Pierra Plantarda v minulosti.⁴ O nich posléze přinesl zprávu montpelliérský tisk v periodiku *Midi Libre*.⁵ V článcích se uvádělo, že Plantard byl za války přívržencem vichistického režimu a na podporu antisemitských aktivit založil v roce 1942 nelegitimní rytířský řád nazvaný *Alpha Galates*. Za to byl vsazen do vězení a v roce 1953 byl opět uvězněn za zpronevěru a defraudaci.⁶

Vyšlo najevo, že Plantard používal Prieuré de Sion jako nástroj k uveřejňování vykonstruované genealogie své rodiny, již nesprávně spojoval s rodem St Clair a tvrdil, že je potomkem středověkého merovejského královského

rodu. Toto a některé podrobnosti o extrémně pravicových cílech zjistil vyšetřovatel Jean-Luc Chameuil v roce 1984/následkem čehož se i zbytky Převorství rozpadly.

Mezitím bylo oznámeno, že jisté domněle historické pergameny, které Převorství vlastnilo, jsou podvržené Plantardovým společníkem Philippem de Chérisey. A nejen to, Chérisey také doznal, že pergameny osobně padělal. Toto oznámení bylo ve své podstatě aktem pomsty, protože Chériseymu se nedostalo jeho podílu na královském původu v knize, v níž byly publikovány detaily těchto údajně šifrovaných dokumentů. Ve světle těchto skutečností si nikdo nebyl jistý: Padělal Chérisey pergameny, nebo to jen prohlásil na zlost autorovi?

Kniha, o níž je řeč, nese název *L'Or de Rennes* (Zlato z Rennes) a napsal ji Gérard de Sède. Týká se tajemného objevu z 90. let devatenáctého století, který učinil Bérenger Saunière, kněz v malé vesničce Rennes-le-Château v Languedoku. Následkem tohoto objevu Saunière velice zbohatl, přestože nikdo nechápal, proč nebo jak je to možné. Od roku 1896 použil sumu odpovídající milionům liber šterlinků na renovace svého kostela a sponzorování rozsáhlých veřejných projektů, aby tak zlepšil stav své farnosti ku prospěchu společenství.

Toto místní tajemství sloužilo jako dobrá munice Pierru Plantardovi, který tvrdil, že zná Saunièrovo tajemství, a v roce 1989 se snažil znovu oživit Prieuré de Sión další řadou vyrobených dokumentů. V této fázi také potvrdil, že původně zhotovené pergameny z Rennes-le-Château byly skutečně padělky. Dodal, že pravé existují, ačkoli jsou nepřístupné. Ani nyní nikdo neví, zda mu věřit, nebo ne, protože v té době veřejně oznámil, že je králem Francie!

V průběhu zkoumání souvisejícího finančního skandálu dal soudce Thierry Jean-Pierre prohledat Plantardův dům, zabavil mu listiny a poté vydal oficiální pokyn, že aktivity spojené s Převorstvím musejí být okamžitě zastaveny. Od toho dne v roce 1993 přešla společnost do na-

prosté tmy, avšak tajemství Bérengera Saunièra zůstává. Právě z tohoto vyšlo najevo předpokládané spojení Převorství s Magdalénou, protože Saunière byl v Rennes-le-Château knězem v kostele sv. Marie Magdalény, který jí byl původně zasvěcen v roce 1059.

V roce 1996 byla v televizním dokumentu BBC2 nazvaném *Historie tajemství* použita filmová stopáž Philippa de Chérisey, spolu s hmotným důkazem od Jeana-Luca Chaumeila a z různých dalších zdrojů, s účelem zdiskreditovat Pierra Plantarda a vynést na světlo celou šarádu Siónského převorství. Plantard se poté stal velice nevěrohodnou postavou, stěhoval se z místa na místo, aby se skryl, a nakonec zemřel 3. února 2000 v Paříži.

Saunièrovo tajemství

V poslední době existuje velká spousta knih zabývajících se tajemstvím Saunièrových objevů, v nichž bylo předloženo nespočet různých možností. V některých se tvrdí, že ať už Saunière našel cokoli, leží to dosud zakopáno za zdi kostela, následkem čehož se rozpoutala honba za pokladem.⁸ Jak se však dalo čekat, objevili se i tací, kteří zastávají opačné stanovisko a trvají na tom, že Saunière nic neobjevil a zbohatl čistě na základě provozování mší.

Saunière započal svou službu v Rennes-le-Château v roce 1885 pouze s přibližně dvěma sty obyvateli vísky. Zpočátku si vše pečlivě zapisoval, zaznamenával i ty nejmenší finanční částky, které dostal, či vydal. Ale od roku 1894 byly jeho účty pojednou velice stručné, a to bylo doba, kdy nějak získal velké množství peněz.

Farní záznamy, které jsou k dispozici, dokládají, že skutečně dostával finanční příspěvky ze mší. Bylo běžné, že vysluhující dostal za mši asi 50 centimů. Zdá se, že Saunière si však vedl lépe a dostával průměrně asi třikrát tolik. Sloužit mši trvalo asi dvě a půl hodiny a povolené

maximum bylo tři mše denně, přestože v praxi to obvykle bývalo méně. Zpravidla tedy nebylo možné tímto způsobem zbohatnout. Jediná možnost, jak touto cestou nahromadit bohatství, byla brát mnohem více peněz za den, než si bylo možné za mše říci - a dělat to po velice dlouhou dobu.

Zdá se téměř nepochybné, že Saunière skutečně upadl do této lukrativní praxe, a existují záznamy o mnohem větším počtu požadavků a objednávek, které přicházely každodenně poštou, než bylo možné uspokojit. Je také fakt, že když se Saunièrovi v oblasti finančního spravování diecéze Carcassonne nevedlo příliš dobře, inzeroval mše v různých časopisech. A samozřejmě tu byly ještě obvyklé dobrovolné dary na opravu kostela a podobně.

Při Saunierově výslechu v roce 1911 na biskupském soudním dvoře v Carcassonne,⁹ souvisejícím s těmito záležitostmi, se ukázalo, že spíše než zredukovat jeho žádosti o mše, by je měl společně s penězi předat kolegům v jiných kostelích, kteří nemají na příjmy takové štěstí jako on. Do jaké míry to je pravda, nelze dnes dokázat ani vyvrátit, ale je zřejmé, že aby získal dostatečné částky z provozování mší, které by pokryly výdaje na zrestaurování a stavební práce v Rennes-le-Château, musel by Saunière získat peníze za přibližně 1,4 milionu mší v průběhu deseti let.

Debata o této věci se rozhořela po předmětném výslechu a pokračuje ještě dnes, o sto let později. Olej do ní přilévá skutečnost, že tu nejspíš existuje nějaká skrytá intrika. Carcassonnský biskup, který obvinil Saunièra z nekalého obchodování na základě mší, jej zbavil služby, ale kněze pak stálo jen nevelkou námahu, aby se dostal do Vatikánu, kde bylo toto rozhodnutí zrušeno, a on byl znovu dosazen do funkce. Nelze sice v žádném případě říci, že byl Saunière vlivný, avšak nějakým způsobem měl dostatečnou váhu, aby na nejvyšší úrovni zvrátil rozhodnutí biskupského soudního dvora.

V šesté kapitole jsme viděli, jak templářské komandérství a alchymické dílny v Bezu byly v roce 1307 spěšně opuštěny kvůli pronásledování řádu francouzským králem Filipem IV. Vzhledem k tomu, že předpokládaný templářský poklad nebyl v Bezu nikdy nalezen, měli vatikánští činitelé dlouho podezření, že ho rytíři mohli zakopat nedaleko Rennes-le-Château. Tato teorie byla zdůrazňována od června 1786, kdy nově ustavené Komandérství carcassonnského templu shromáždilo archivní listiny z Bezu, Roussillonu a dalších templářských preceptorii. Tento řád byl formálně ustanoven dr. Benjaminem Franklinem, který byl v té době velvyslancem Spojených států amerických ve Francii. Dosáhl tohoto úřadu poté, co působil jako tajný agent jmenovaný o deset let dříve Výborem tajné korespondence Thomase Jeffersona. Právě během tohoto období, počínaje rokem 1776, sestavil Franklin skupinu, která se nakonec formálně stala carcassonnským komandérstvím.¹⁰

Od té doby sledovala vatikánská hierarchie události v Languedoku velice bedlivě, a když se do Říma doneslo, že Saunière objevil při opravě kostela něco zajímavého, začali být kardinálové zvláště zvědaví. Sauniěrovými počátečními objevy v kostele byly dvě listiny s genealogickými záznamy, které začínaly jedna rokem 1244 a druhá 1644,¹¹ ale není jisté, zda někdy našel ještě něco jiného. Sbor kardinálů brzy obdržel tyto dokumenty a poté zaslal nezanedbatelnou sumu peněz Sauniěrovým směrem, aby jej podpořil v dalším úsilí. Měli na místě i svého emisara, abbé Henriho Boudeta z nedalekého Rennes-le-Bains, který měl pečlivě dohlížet na to, jak práce pokračují. Odpovídal za předávání vatikánských peněz Sauniěrovi ve velkých, pravidelných částkách po dlouhou dobu. Možná si kardinálové dokonce mysleli, že existuje možnost, že bude nalezena Archa úmluvy. Určitě už o ní nebylo slyšet téměř šest set let.

Revoluční komandérie

Z praktického hlediska se vatikánští činitelé obnoveným templářským komandérstvím v Carcassonne vůbec nikdy zabývat nemuseli. Nemělo nic společného s fyzickým pokladem a bylo ve své podstatě politickou jednotkou, která byla ještě před svým formálním ustavením spojena s válkou za nezávislost v Americe.

Před svou návštěvou ve Francii se Benjamin Franklin stal členem vědecké a filozofické Královské společnosti v Londýně. Přestože byla tenkrát pod hannoverskou kontrolou, jeden prvek ve Společnosti (původně založené v roce 1662 králem Karlem II.) stále působil jako rosikruciánská společnost s výrazným napojením na královský rod Stuartovců. Když přibyl Franklin roku 1776 do Francie, stál v čele královského rodu Karel Eduard Stuart (*Bonnie Prince Charlie*), jehož děd Jakub II., král Skotů (anglický král Jakub II.), byl roku 1688 sesazen a poslán do vyhnanství do paláce St Germain-en-Laye v Paříži. Rosikruciánským kancléřem Karla Eduarda byl markýz de Montferrat, hrabě ze St Germain. V září 1745 byl Karel v hollyroodském opatství ustanoven velmistrem jakobitských templářů a krátce poté společně s hrabětem založili ve Francii Kapitulou růžového kříže (*Rose-Croix*). Při tom použili model Roberta Bruce Starších bratří růžového kříže (*Elder Brethren of the Rosy Cross*) z roku 1317, z nichž se později stala Královská společnost.

Co se týče těchto mužů, Franklin měl zájem na tom, aby jakobitské snahy vyvíjené proti králi Jiřímu II. neuspěly v bitvě u Cullodenu v roce 1746, po kteréžto prohře prchly desítky tisíc Skotů do Ameriky, aby se vyhnuly nehostinným highlandským holosečím. Franklin nabídl Karlovi Eduardovi další šanci v boji proti hanoverskému domu Jiřího, jestliže by dokázal přimět francouzské a skotské templáře, aby při americké revoluci pomáhali proti témuž královskému rodu.

Byly vytyčeny plány do kterých se zapojili i tak vážení francouzští templáři jako markýz de Lafayette, a v jedné z dílen hraběte St Germain se zřídilo hlavní sídlo konspirace - ve staré templářské preceptorii v languedockém Bezu. Podle záznamů byl hrabě předsedou parlamentu templu. Přímým výsledkem ustavení bylo, že ve spojení se členy jakobitské Královské společnosti v Londýně a přívrženci v Académie Française byla americká válka za nezávislost strategicky plánována z velké části v Bezu a Francouzi se k revoluci připojili v roce 1778.

Podezřelé spisy

Vraťme se nyní k dokumentům Převorství, jak je předložili Pierre Plantard, Philippe de Chérisey a jejich přátelé. Kromě zašifrovaných pergamenů zde existují zvláště dva dokumenty, jež v posledních letech vyvolaly velký zájem a zavdaly podnět k dalšímu zkoumání. Prvním jsou takzvané *Les Dossiers Secrets* (Tajné spisy), seznam řady vel mistrů Převorství od roku 1188 do roku 1918. Přestože jsou ve svém způsobu podání podvržené, mají jistý faktický základ, ale nikoli tak (jak to bylo s takovou lehkostí pospojováno), jako by šlo o navazující posloupnost v rámci jediné organizace. Ve skutečnosti jsou zde zastoupeny různé historické skupiny a jejich odnože.

Druhým dokumentem je *Le Serpent Rouge* (Červený had). Je to kompilovaná práce údajně tří autorů¹² a obsahuje několik středověkých francouzských map, merovejskou genealogii, plán pařížského semináře Saint Sulpice a třináct básní v próze souvisejících se zodiakem. Styl je vyloženě kryptický, ve verších jsou zmínky o mnoha aspektech sauniěrského tajemství a kostela sv. Marie Magdalény v Rennes-le-Château.¹³

V této práci jsou význačné jmenovité odkazy k Marii Magdaléně, která je přirovnávána ke královně Isis a jmenována jako *Notre Dame des Cross*. Způsob psaní slova

cross je neobvyklý, člověk by očekával, že se tam objeví francouzská forma *croix* ve smyslu kříž. Ale skutečná záhada *Le Serpent Rouge* spočívá ve skutečnosti, že jeho tři údajní autoři byli začátkem března 1967 jeden po druhém nalezeni oběšeni - v temže měsíci, kdy byl *Le Serpent Rouge* uložen v Bibliothèque nationale v Paříži s datem 17. ledna na přední straně.

Ze všech dokladů Převorství se jeví *Le Serpent Rouge* jako nejvíce fascinující. Potíž byla v tom, že Prieuré de Sión (v roce 1967 cele pod Plantardovou kontrolou) nebylo důvěryhodné. Bylo by dost snadné najít v černé kronice tři tajemně podobné, ale vzájemně nesouvisející sebevraždy a připsat jména zesnulých do dokumentu ještě před jeho uložením do národního archivu. Ve skutečnosti je toto podezření na místě, protože uložení do archivu se konalo přesně 20. března, což bylo dva týdny po smrti údajných autorů.

Ať je pravda o autorství *Le Serpent Rouge* jakákoli, mělo toto dílo úspěch, co se týče vytvoření spojnice mezi Marií Magdalénou a Prieuré de Sión, přičemž dalo zároveň do souvislosti tajemný dokument s podezřelými úmrtími. Byl to velice účinný a apelující scénář, který se odrazil i v *Šifře mistra Leonarda*, kde je strategicky pojmenovaný kurátor muzea a strážce tajemství Převorství Jacques Saurière zavražděn v Louvrů.

Tradice sv. Sulpice se datuje až do merovejských dob, kdy byl Sulpice v letech 624-647 biskupem v Bourges. Stavba kostela byla zahájena v roce 1646 a jeho plán a velikost se velice podobají katedrále Notre Dame de Paris. K zajímavým vnitřním prvkům patří starozákonní fresky (namalované pod dohledem Eugena Delacroixe) v Kapli svatých andělů. Jsou tam skvělé varhany z roku 1781 a vsazená měděná linka široká 4,5 milimetru, táhnoucí se mramorovým pruhem na podlaze presbyteria, která vyznačuje nultý poledník Růžové linie Paříže. Byla vyjádřena domněnka, že jisté politické hnutí v 17. století, takzvané *Compagnie du Saint-Sacrament* (jehož členem byl

stavitel kostela sv. Sulpice Jean-Jacques Olier), bylo možná dávným předchůdcem Prieuré de Sión, ale na podporu byt té sebenepatrnější souvislosti neexistuje žádný důkaz. Vzhledem k tomu, že Ludvík XIV Compagnie veřejně odsoudil, byly její záznamy ukryty, předpokládáné v Saint Sulpice, a to dalo vznik pověsti o záhadě „tajné společnosti“, na niž se zjevně odvolával i Plantard.

Původní Prieuré

Ponechme však stranou pochybnou koncepci současného Siónského převorství. Rytířské bratrstvo, které má zřejmě na mysli Dan Brown v *Šifře mistra Leonarda*, založil v roce 1099 Godefroi de Bouillon. Po první křižácké výpravě byl ustanoven Králem Jeruzalémským a Ochráncem Svatého hrobu. Toto bratrstvo se nazývalo *Ordre de Notre Dame de Sión* (Řád Naší Paní Siónské), a přestože zpočátku nemělo s Marií Magdalénou nic společného, později s ní spojováno bylo.

Řád měl původně své sídlo v Godefroiově novém Opatství hory Sión blízko Jeruzaléma. Přibližně od roku 1118 byl přidružen k Řádu rytířů Šalomounova chrámu a ještě před rokem 1152 působil ve Francii na základě výsadní listiny od krále Ludvíka VII. v Orleansu. Mezitím se používalo původního Ordre de Notre Dame jako zařízení ke zlepšení muslimských a židovských vazeb na křesťanský rodičovský Řád Chrámu.

Později v onom století, v roce 1188, došlo k rozkolu, následujícím po vnitřních sporech, a francouzský *Ordre de Notre Dame* se snažil od templářů osamostatnit. Ale kvůli násilnému řešení této záležitosti přestal být uznávaným řádem, na nějž by se vztahovala královská výsadní listina. Místo toho se stal jednoduše převorstvím (odnoží) a již mu nebylo dáno privilegium suverénního velmistra. Začal se nazývat *Prieuré Notre Dame de Sión* a v jeho čele stáli (v pozici bez skutečné moci) *nautonniers* (kormidelníci).

Co se týče aktivity Převorství, zachovalo si ve Francii své kontakty s templáři a stalo se jakýmsi druhem akademie. Jeho členové se jmenovitě zabývali záležitostmi přírodní filozofie a alchymie. Obzvláště je zajímalo monoatomární zlato a chemie *Ormusu* (viz 6. kapitola, s. 120).¹⁴ To souviselo s dokumenty, které templáři přivezli z Jeruzaléma, a bylo důvodem původního zřízení jejich fundace v Bezu.

Proto nepřekvapuje, že s tímto esoterickým bratrstvem byly spojené postavy jako Nicolas Flammel, Leonardo da Vinci, Robert Boyle a Isaac Newton, stejně jako alchymický mentor Královské společnosti v 17. století Erenaeus Philalethes.¹⁵ Právě on napsal traktát *Tajemství odhalena*, týkající se povahy kamene filozofů a magického bílého prášku ze zlata.

Je jasné, že během oné počáteční éry Královské společnosti došlo v Prieuré Notre Dame k další změně směru, jež vedla k opětovnému štěpení. Stalo se tak zřejmě proto, že původní bratrstvo se začalo zaplétat do politických záležitostí ve Francii a spolupracovalo s Académie Française, která vědecky soupeřila s Boylem a Newtonovou Královskou společností v Anglii. Proto musel věci v Převorství urovnávat Charles Radclyffe z Derwentwateru, šlechtic z rodu Stuartovců žijící ve Francii. Potom přišla americká revoluce a angažmá Benjamina Franklina v Carcassonne v době, kdy byl *nautonnierem* Převorství jakobitský protagonist Charles, vévoda lotrinský.

Spojení Převorství se Stuartovci a záležitosti v Americe se v tomto stadiu staly prvořadě, ale následující *nautonnier* Maxmilián Lotrinský se nezajímal ani o politiku, ani o vědu - byl patronem umění, zvláště pak hudby a literatury. A tak si od té doby mohli nasadit helmici Převorství takoví lidé jako Charles Nodier, Victor Hugo, Claude Debussy a Jean Cocteau, což po první světové válce vedlo do naprostých temnot.

Mezitím, krátce po rozkolu, kdy byl v čele Převorství ještě Robert Boyle, předala vědecká odnož instituce Stuar-

tovcí velmistrovský titul krále Jakuba VII. Skotů (jenž byl ve vyhnanství) v paláci St Germain. Na základě toho, že měla tato odnož opět svou suverénní hlavu, byla inaugurována jako Královský řád (místo aby byla jen převorstvím) a byla znovuustavena jakožto Řád království siónského. Každodenní záležitosti potom neřešili kormidelníci, nýbrž královsky jmenovaní regenti.

George Keith, Earl Marischal of Scotland (1692 až 1778), byl regentem do doby, než předal svůj úřad Seignelayovi de Colbert Traill, biskupovi z Rodezu (mladšímu synovi lorda Castlehilla). Později byl regentem Sir Robert Strange a v roce 1848 lord Elphinstone. Dále se stal velmistrovým regentem Bertram, pátý hrabě z Ashburnhamu (1840-1913), a po něm následoval Melville Henri Massue, markýz de Ruvigny et Raineval, autor prací *The Jacobite Peerage* (Jakobitští peerové) a *Register of The Blood Royal of Britain* (Královská krev Británie). Poté a v podmínkách britského mandátu v Lize národů v roce 1919 splynula fundace s *Řádem Sangréalu* v Evropě.¹⁶

Jak je uvedeno v registru *Jakobitských peerů* z roku 1921, byl Řád Sangréalu (Suverénní řád Svatého grálu) exkluzivním Domácím řádem královského rodu Stuartoven. V současné době sídlí tyto spojené řády v protektorátu Vznešeného řádu gardy sv. Germaina, který roku 1692 založil král Jakub VII (II.) Stuart.

Co má všechna ta historie od roku 1099 společného se soukromou společností s názvem Prieuré de Sión, zaregistrovanou ve Francii v roce 1956? Naprosto nic. Co má společného s tajným spiknutím s cílem znovunastolit merovejskou monarchii ve Francii, jak zní časté dohady? Opět nic. Co má cokoli z toho společného s uctíváním bohyně, jak se tvrdí v *Šifře mistra Leonarda*? Vůbec nic. A co to má společného s Marií Magdalénou? Také nic - alespoň na povrchu. Ale díky liknavosti inkvizice v jejím postupu proti templářům v roce 1307 byl Magdalénin odkaz bezpečně přenesen pod ochranu *Prieuré Notre Dame de Sion* ve Francii, a tak jsou informace v *Šifře mistra Leonarda*

částečně správné. Ale není to spojení, které by trvalo do dnes, protože tato konkrétní organizace přestala existovat, když ji Maxmilián Lotrinský začal od roku 1780 vést velice odlišným směrem, jenž skončil ve slepé uličce.

Bůh a Magdaléna

V poměrně nedávné době byly uspořádány dvě velké umělecké výstavy věnované Marii Magdaléně. První se konala v roce 1986 ve Florentském výstavním centru a měla název *Magdaléna mezi posvátným a profánním - skrytá a znásilněná identita*. Krátce poté přišla v roce 1988 *Marie Magdaléna - pokušitelka touhy* v Petrarkově muzeu ve Fontaine-de-Vaucluse. Ta druhá způsobila, že se do popředí dostala spojitost Marie s francouzským královským rodem, zvláště pak souvislost se zcela výjimečným vojenským tažením Jany z Arku v 15. století.

Muž v pozadí tohoto tažení byl jednou z nejúžasnejších postav, jaké kdy figurovaly v historických záznamech - král, jehož vlastní příběh představuje vydatné sousto pro každého člověka, kterému učarovalo dobrodružství Grálu. Byl to hrabě provensálský, vévoda z Anjou a král neapolský; dále vévoda kalabrijský a lotrinský, hrabě barský a guisský a titulární král Maďarska, Sicílie, Aragonie, Valencie, Mallorky, Sardinie a Jeruzaléma. Byl to renomovaný malíř, spisovatel, zákonodárce, hudebník, architekt, lingvista, zemědělský odborník a přeborník rytířských kolbišť. To on dal první lodní zakázku Kryštofu Kolumbovi.

Takto impozantní doporučení by mohlo být krásným seznámením s kterýmkoli romantickým hrdinou, ale on nebyl postavou ze stránek mytických romancí. Byl to král René d'Anjou (narozený roku 1408), velmistr námořního Řádu pŕlměsíce, jehož sestra Marie byla provdána za krále Karla VI. Francouzského a jehož dcera Markéta byla manželkou krále Jindřicha VI. Anglického.

René d'Anjou zavedl slavný lotrinský kříž se dvěma ráhny, který se stal stálým symbolem svobodné Francie a byl emblémem francouzského odporu během druhé světové války. Byl autorem a ilustrátorem *Příručky dokonalé organizace turnajů* a *Bítev a rytířských řádů a knížecích vlád*. Anglický překlad druhé knihy, známý pod názvem *Rosslyn-Hayský rukopis*, je uložený v knihovně Lorda Williama Sinclaira v kapli Rosslyn z 15. století nedaleko skotského Edinburghu a je nejstarším existujícím skotským prozaickým dílem. Na kožené vazbě jsou jména Jhesus-Maria-Johannes (Ježíš-Marie-Jan), a stejně tak zní i zednický nápis v melroském opatství ve Skotsku.¹⁷

Vedle Marie Magdalény ctil René z Anjou velice i sv. Jana Teologa (autora knihy Zjevení) a příznivce Grálu *Albi-gens*. O Janovi se říkalo, že byl patronem „vína Božího hněvu“, a v uměleckých dílech je často zobrazován s kalichem, v němž je had. To připomíná Zjevení 14:10 a pohár rouhání proti Bohu. Jan prý právě z tohoto poháru pil, ale díky svému božství nezahynul. V této souvislosti rosslynský rukopis symbolicky znázorňuje sv. Jana pomocí gnostického hada moudrosti a lasturovitého emblému Grálu.

Umělecká kariéra přivedla Reného d'Anjou k takovým význačným představitelům renesančního umění, jako byli Jan van Eyck, Fra Angelico, Filippo Lippi a Paolo Uccello. Pracoval na mnoha oltářích, včetně vychvalovaného triptychu v katedrále v Aix, kde je rovněž práce Nicolase Fromenta.¹⁸ Mezi Reného kolegy patřili velké vládnoucí domy v Itálii - rodiny Sforza a Medici - a jeho barevná malba *Marie Magdaléna káže králi a královně marseillským* se nachází v Musée du Vieux Marseille.

Král René proto skýtá chybějící spojovací článek k tajemství ložnicového portrétu Jana van Eyck s výraznými magdalénskými podtóny. Jan a René byli víc než jen kolegové, byli to přátelé se společnými zájmy a známými, a právě Jan van Eyck učil Reného d'Anjou malovat.¹⁹ Dalším z jejich kruhu byl dominikánský malíř Fra Angelico, jenž umístil na fresku *Noli me tangere* tři červené kříže (viz

*Marie Magdaléna káže králi a královně marseillským
z malby Reného d'Anjou (1408–1480).*

*Marie Magdaléna káže králi a královně marseillským
z malby Reného d'Anjou (1408-1480).*

ilustrace 5) a uvedl Marii Magdalénu do scény svého obrazu *Poslední večeře* (viz ilustrace 50).

Spolu se svou královskou chotí Jehannou de Laval pořádal René magdalénské poutě a nechal vsadit pravou pažní kost Marie Magdalény do stříbrného pozlaceného pouzdra, ve kterém je k vidění ještě dnes.²⁰ René navrhl a vyrobil toto pouzdro v roce 1473 předtím, než byla otevřena nová bazilika sv. Maxima la Sainte-Baume, a ve světle této informace nyní můžeme zodpovědět otázku (vznesenou na konci šesté kapitoly), kdo měl u sebe Magdaléniny ostatky po pádu francouzských templářů v roce 1307 až do doby, než byla koncem 15. století vysvěcena nová bazilika sv. Maxima la Sainte-Baume.

Na seznamu je uvedeno, že v roce 1307 byl kormidelníkem *Prieuré Notre Dame de Sion* Edouard de Bar a jeho strýc Jean, hrabě de Bar, byl jeho zástupcem. Po něm se ujala úřadu Edouardova sestra, Jeanne de Bar, která

v něm setrvala do roku 1351.²¹ O několik generací později (po období, kdy se na základě sňatků začali angažovat i Sinclairové) připadlo kormidelnictví kardinálu Louisovi de Bar, jehož zástupcem byl francouzský chemik Nicolas Flamel. Poté byl od roku 1428 držitelem helmice René d'Anjou a Bar. V této funkci jej v roce 1480 vystřídala jeho dcera Yolande, jejímiž následníky měli být podle zápisu Sandro Filipepi (Botticelli) a Leonardo da Vinci. Botticelli byl žákem Reného přítele, umělce Andrey del Verrocchia, který byl Leonardovým tutorem. Společným patronem v tom všem byl florentský dům Medicejských.

Během tohoto období významně figuroval v činnosti Převorství dům krále Reného z Anjou a Bar a vzhledem k tomu, že měl v roce 1473 přístup k Magdaléniným ostatkům, zdálo by se, že jejich přechovávání v bezpečí od roku 1307 až do otevření baziliky sv. Maxima svěřili templáři Siónskému převorství. Skutečně se ukazuje, že Notre Dame de Sión (Naše Paní Siónská) je sama Marie Magdaléna - tatáž La Nostra Signora, kterou namaloval Leonardo ve své *Madoně ve skalách*, když byl *nautonnierem* Převorství jeho přítel Botticelli. Byl to Botticelli, kdo umístil zralá, otevřená granátová jablka do Ježíšovy ruky, aby tak naznačil plodnost jeho rodu, a kdo namaloval mistrovské dílo s lasturou, alegorii Marie Jákobovy, která se posléze stala známou jako *Zrození Venuše*.

Během éry Převorství se René d'Anjou zcela pohroužil do studia rodokmenu Marie Magdalény a *Les Saintes Maries de la Mer*. Navrhl plán a postavil lodi podobný kolegiátní chrám sv. Marty v Tarasconu²² a v Reculée nedaleko Angers založil poustevnu-svatyni *La Madeleine de St Baumette*.²³ Král René Marii Magdalénu nejen uctíval a maloval, stal se také hlavním donátorem podporujícím její tradici v Provinci a pojmenoval po ní jednu ze svých dcer. V Marseilles, Tarasconu a Aix pořádal populární betanské slavnosti a řídil oslavy svátku *Les Saintes Maries*.

Mezi Reného nejbližší kolegy patřila neohrožená Panna Orléanská, Jehanne d'Arc (Jana z Arku). Narodila se roku

1412 a byla dcerou sedláka z Domrémy ve vévodství Barském. Následujícího roku se anglickým králem stal Jindřich V., kterého jeho vlastní šlechta charakterizovala jako chladného, nelítostného válečného štváče, i přestože historická propaganda se jej od té doby snažila halit do pláště hrdiny-vlastence. V dobách jeho nástupnictví válka Plantagenetovců proti Francii utichla, ale Jindřich se rozhodl opět oživit nárok svého předka Eduarda III. na francouzské království. Udělal to na základě toho, že Eduardova matka byla před sto lety dcerou krále Filipa IV., muže, který v roce 1307 pronásledoval templářské rytíře.

Jindřich V. se dvěma tisíci muži ve zbroji a šesti tisíci lučištníky vtrhl do Francie přes Normandii a Rouen a v roce 1415 porazil Francouze u Agincourtu. Poté byl Troyeskou dohodou prohlášen regentem Francie. S pomocí nevěrné francouzské královny Isabau se Jindřich oženil s dcerou francouzského krále Kateřinou z Valois. Poté usiloval svrhnout jejího bratra dauphina, který byl ženatý se sestrou Reného d'Anjou Marií. Ale dva roky poté Jindřich zemřel, stejně jako i král Karel VI. Francouzský.

Dědicem anglickém trůnu byl Jindřichův syn, dosud v batolecím věku, jehož strýcové, vévodové z Bedfordu a Gloucesteru, se stali vrchními pány ve Francii. Francouzi se zajímali o své další vyhlídky, ale roku 1429 se v pevnosti Vaucouleurs nedaleko Domrémy objevila Jana z Arku a oznámila, že jí svatí přikázali, aby porazila Angličany v Orleansu.

Ve věku sedmnácti let odjela Jana na královský dvůr v Château du Milieu v Chinonu na Loiře a prohlásila, že má božské poslání zachránit Francii před vetřelci. Zpočátku se dvůr Janine vojenským ambicím bránil, ale získala podporu Yolandy d'Aragon, která byla dauphynovou tchyní a matkou Reného d'Anjou. Janě bylo poté svěřeno velení nad více než sedmi tisíci muži, včetně prestižní Skotské královské gardy *Gendarmes Ecosais* a těch nejpřednějších velitelů té doby. René d'Anjou se

jí postavil po bok a její vojska zlikvidovala blokádu v Orleansu a přemohla anglickou posádku. Během několika týdnů bylo údolí Loiry opět ve francouzských rukou.

Sedmnáctého července 1429 byl dauphin Karel korunován v remešské katedrále arcibiskupem Regnaultem ze Chartres. Při této šťastné příležitosti stála vedle něj statečná pastýřka z Lotrinska se svým slavným praporcem. Ten byl později podrobně popsán na soudu; malovala ho Skotská hamišská síla a byla na něm jména „*Jhesus Maria*“, tedy táž jako na posvátném kameni *Ježíš Marie* v glastonburské kapli.

Ani ne rok po svém úspěchu padla Panna Orléanská během dobývání Paříže do zajetí a vévoda z Bedfordu ji nechal soudit Pierrem Cauchonem, biskupem z Beauvais, který ji odsoudil na doživotí o chlebu a vodě. Když se Jana odmítla nechat znásilnit svými věznicemi, prohlásil ji biskup za nevděčnou čarodějnici a bez dalšího soudu ji nechal 30. května 1431 v Rouenu zaživa upálit na náměstí zvaném Staré tržiště.

Když se Jana vydávala na své orléanské válečné tažení, vybírala si hlavního velitele se žádostí: „Dejte mi vévodu Reného de Bar.“²⁴ Jemu pak řekla: „Není zde žádný jiný, komu bych mohla cele důvěřovat. Projdeme Francií společně.“ A během následujících měsíců tvořili skutečně nerozlučnou dvojici.

Přestože se na Reného d'Anjou dnes vzpomíná kvůli jeho překrásně iluminovanému rukopisu o Rytířích lásky *Le livre du cueur d'amours espris*,²⁵ jeho pověst utrpěla kvůli stejné hranici, která byla svědkem konce jeho milované Jany. Ji zdiskreditovalo mocné kněžstvo Francie a následkem toho se stal René obětí účelové literární inkvizice. Církev jej považovala za ztělesnění všeho, co souviselo s tradicí Grálu a co tak nenáviděla. Navzdory vší slávě a významnosti během svého života byl René více méně vymazán z akademických záznamů a ve školách dnes o něm jen málokdy padne zmínka. Velkou ironií osudu je, že v roce 1920 církev znovu hodnotila případ Jany z Arku

a ve světle pokrytecké pozdní lítosti Janu nejen omilostnila, nýbrž i prohlásila za svatou!

Stejně jako před ním už Marie Magdaléna, i král René d'Anjou zemřel v Aix en Provence 10. července 1480. Královna Jehanne zavěsila svému manželovi v ozdobné rakvi na krk královský klenot - protože i když měl dcery, nebyl tu žádný legitimní mužský dědic rodu Anjou de Bar. Nejstarší dcera Yolande na chvíli převzala jeho tituly, ale pak je přepustila Ludvíku XI. Francouzskému, který si na ně začal dělat nároky.

Součástí Reného osobního odkazu jeho manželce Jehanne byly límce s diamanty a rubíny, stříbrné skříňky a velké zlaté mísy zdobené vzácnými kameny. Ale nade vše byla ceněna prostá číše - pohár na víno z horského křišťálu, do kterého René vyryl nápis:

Ten, kdo dobře pije, spatří Boha.
Ten, kdo vše vyprázdní najednou,
spatří Boha a Magdalénu.²⁶

Z Reného nápisu plyne závěr, že nesouvislé aspekty poznání stačí k vytvoření si obrazu Ježíše, jak ho stanoví konvenční učení. Ale když se písemné záznamy vezmou jako celek, do obrazu se dostane i Marie Magdaléna.

René tvrdil, že bez ohledu na alabastr a nard byla patronka Provence Marie Magdaléna sama oním svatým balzámem, po kterém byla pojmenována *La Sainte-Baume*. Její fyzický balzám se manifestoval v dynastickém dědictví *Desposyni*, ale její spirituální balzám byl skutečnou podstatou *Sangréalu* - trvalým Světlem svaté nádoby. René byl přesvědčen, že cestou k tomuto osvětlení je skutečně hledání Svatého grálu a že tajemství jeho dosažení tvoří věčný odkaz Marie Magdalény.

POZNÁMKY A ODKAZY

1. KAPITOLA: SVĚTICE. NEBO HŘÍŠNICE?

- 1 Matouš 27:55-56, Matouš 28:1, Marek 15:40-41, Marek 16:1, Lukáš 8:2-3. Lukáš 24:10, Jan 19:25.
- 2 Jan 19:25.
- 3 Jan 20:1.
- 4 Marek 15:41, Lukáš 8:3.
- 5 Marek 16:9, Jan 20:16.
- 6 Lukáš 8:2.
- 7 Jan 11:1-5.
- 8 Ve standardních vydáních Bible se *Noli me tangere* obvykle překládá jako „Nedotýkej se mne“ nebo „Nezadržuj mne“. Z původního řeckého textu Janova evangelia však vyplývá, že správný překlad zní „Nelni ke mně“ či „Neobjímej mne“. Slovo *dotýkat se* zde nelze použít. Viz Profesor Hugh J. Schonfield, *The Original New Testament*, Waterstone, Londýn, 1985, s. 529 - Jan 20:17 a poznámka 7.
- 9 *The Catholic Encyclopedia*, Robert Appleton, New York, NY, 1910, sv. IX - Mary Magdalene.
- 10 *Oxford Dictionary of Saints* (ed. David Farmer), Oxford University Press, Oxford, 1997.
- 11 R. McL. Wilson, *The Gospel of Philip: Translated from the Coptic Text*, A. R. Mowbray, Londýn, 1962, ss. 35, 97. Viz též 8. kapitola - Choť Spasitelova a související poznámkové odkazy.
- 12 Barbara Thieringová, *Jesus the Man*, Transworld, Londýn, 1992, 17. kap., ss. 88-9; dodatek II, s. 335.
- 13 James Hastings, *Dictionary of the Bible*, T&T Clark, Edinburgh, 1909.
- 14 Josephus Flavius, *The Wars of the Jews in The Works of Flavius Josephus* (překl. do angl. William Whiston), Milner & Sowerby, Londýn, 1870, kn. II., kap. XXI:4.
- 15 *Ibid.*, kn. III., kap. X:1-10.
- 16 J. Hastings, *Dictionary of the Bible - Galilee*.
- 17 Voragine je nyní Varazze blízko Janova v Itálii.
- 18 Jacapo di Voragine, *Legenda Aurea*, (překl. do češtiny H. Bahník a A. Vidmanová), Vyšehrad, Praha, 1984.
- 19 B. Thieringová, *Jesus the Man*; dodatek III, s. 369.
- 20 Margaret Starbirdová, *The Woman with the Alabaster Jar*, Bear, Santa Fe, 1993, 3. kap., ss. 50-1.
- 21 Marek 1:21-28.
- 22 2. Samuelova 20:25-26.
- 23 Numeri 32:41.
- 24 Taktéž Marek 5:22¹³ a Lukáš 8:41-56. Viz další informace v této

- souvislosti z interpretace svitků od Mrtvého moře in B. Thieringová, *Jesus the Man*, 17. kap., s. 89; dodatek I, s. 215, a dodatek III, ss. 338-9.
- 25 John W. Taylor, *The Corning of the Saints*, Covenant Books, Londýn, 1969, 5. kap., s. 83.
- 26 Hlavními prameny, co se Hasmoneovců týče, jsou deuterokanonické knihy Makabejské, například v knize *The Septuagint with Apocrypha* (překl. do angl. Sir Lancelot C. L. Brenton), Samuel Bagster, Londýn, 1851. Figuruje rovněž u Josepha Flavia v *Židovských starožitnostech*.
- 27 *The Catholic Encyclopedia*, sv. XII - Rabanus Maurus.
- 28 Matthaei Parisiensis, *Chronica Majora*, Longman, Londýn, 1874.
- 29 *Scriptorum Ecclesiasticorum Historia literaria Basiliae*, sv. II, s. 38 (folio), Oxford, 1740-1743.
- 30 Dobrým pramenem dějin Magdalénské koleje je Peter Cunich, David Hoyle, Eamon Duffy a Ronald Hyam, *A History of Magdalene College Cambridge 1428-1988*, Magdalene College Publications, Cambridge, 1994. Krátce po založení Cambridge a jako jeho přímý důsledek se v angličtině objevilo nové slovo. Tímto slovem, souvisejícím s uplakaným či sentimentálním aspektem obrazu plačící Marie Magdalény, bylo *maudlin*. (Otázali se Marie: „Proč pláčeš?“ Odpověděla jim: „Odnegli mého Pána a nevím, kam ho položili.“ - Jan 20:13). Slavný *Nathan Bailey's Universal Etymological Dictionary*, T. Cox at the Lamb, Royal Exchange, Londýn, 1721 (jak ho používal Samuel Johnson) vysvětluje toto slovo jako „napůl opilý, trochu namazaný; zkráceno z Magdalény“.
- 31 Tato kniha byla nedávno znovu vydána ve spolupráci s Emmanuel College, Cambridge - Barry Windeatt (ed.), *The Book of Margery Kempe*, Longman, Londýn, 1999.
- 32 Pere Lacordaire, *St Mary Magdalene*, Thomas Richardson, Derby, 1880.
- 33 Laurence Gardner, *Bloodline of the Holy Grail* (Element Books, 1996). Revidované vydání, Thorsons-Element/HarperCoUins, Londýn, 2002.
<http://www.Graal.co.uk/bloodline.html>.

2. KAPITOLA: PRONÁSLEDOVÁNÍ

- 1 Malachi Martin, *The Decline and Fall of the Roman Church*, Seeker Warburg, Londýn, 1982, ss. 42-3.
- 2 Matouš 1:17, Lukáš 3:23-38.
- 3 Na veřejném poli působnosti, viz Eusebius of Caesarea, *An Ecclesiastical History* (překl. Rev. C. F. Cruse), Samuel Bagster, Londýn, 1838, kn. 3, s. 84.

- 4 *The Catholic Encyclopedia*, díl I - Abdias.
- 5 Eusebius of Caesarea, *The History of the Church from Christ to Constantine*, Penguin, Londýn, 1989, kn. 1, s. 22.
- 6 Tacitus, *The Annals of Imperial Rome* (překl. Michael Grant), Penguin, Londýn, 1996, 14. kap., s. 365.
- 7 Irenaeus of Lyon, *Adversus haereses*, V, 30, 3 - stejně jako in Eusebius, *The History of the Church from Christ to Constantine*, kn. 3, s. 81.
- 8 *Ibid.*, kn. 3, s. 82.
- 9 Zjevení 12:17.
- 10 Ve Skutcích 12:23 se uvádí, že Herodes Agrippa byl postižen andělem a on byl „rozežrán červy“. Viz též Stewart Perowne, *The Later Herods*, Hodder & Stoughton, Londýn, 1958, 10. kap., s. 83.
- 11 F. Josephus, *The Wars of Jews*, kn. II, kap. VII:3. Existuje genealogické schéma, na kterém je znázorněn původ „Domu Herodova“ - viz Lawrence Gardner, *Losi Secrets of the Sacred Ark*, Thorsons-Elements/HarperCollins, Londýn, 2004, ss. 344-5.
- 12 Zjevení 12:2.
- 13 *The Nag Hammadi Library - On the Origin of the World* (překl. do angl. James M. Robinson a Coptic Gnostic Project), Institute for Antiquity and Christianity, E. J. Brill, Leiden, 1977, Codex II, 5 & XIII, 2, s. 161.
- 14 Margaret Starbirdová, *The Woman with the Alabaster Jar*, 1. kap., s. 28.
- 15 Bernard de Clairvaux, *Patriologia Latina* (ed. J. P. Minge), Paříž, 1854, sv. 183, si. 1050-55.
- 16 J. Hastings, *Dictionary of the Bible - Shulamite*.
- 17 Ean C. M. Begg, *The Cult of the Black Virgin*, Arkana, Londýn, 1985, 4. kap.; zde lze najít mnoho odkazů k „moudrosti děvky v křesťanské éře“.
- 18 Zjevení 12:3.
- 19 Příběhy o těchto králích jsou uvedeny in Titus Livius (ca 59 př. Kr. - 17 po Kr), *Ab Urbe Condita (Od založení Města)* - sv. I, Loeb Classical Library, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1919; sv. II, Bristol Classical Press, Bristol, 1998; sv. III, IV, Loeb Classical Library, 1989.
- 20 M. Martin, *The Decline and Fall of the Roman Church*, ss. 42-4.
- 21 Flavius Josephus, *The Antiquities of the Jews in The Works of Flavius Josephus*, kn. XX, kap. IX:1.
- 22 *Ibid.*, kn. XVIII, kap. III/3. O tomto konkrétním označení někteří komentátoři tvrdí, že je pozdější vsuvkou, ovšem činí tak pouze na základě skutečnosti, že toto označení vyjadřuje křesťanské sympatie, kdežto Josef byl Žid. Origenés (píšící před rokem 254 po Kr.) se o tomto označení nezmiňuje, zatímco Eusebius ho ve své práci *Názorné vyložení evangelia* (napsané přibližně v roce 320) uvádí. Kdyby to tedy byla vsuvka, musela by se do díla dostat v období mezi Origenem a Eusebiem. Ve skutečnosti však toto označení vůbec nezná-

- mená sympatizování s křesťanstvím. Nepřipisuje Ježíšovi žádné božské atributy, pouze to, že to byl moudrý člověk, divotvorce a učitel - podobně jak jej v té době chápal každý. Viz též A. N. Wilson, *Jest/s*, Sinclair Stevenson, Londýn, 1992, 4. kap., s. 89.
- 23 Tacitus, *The Annals of Imperial Rome*, 14. kap., s. 365.
- 24 Epiphanius, *Panarion* (překl. do angl. F. Wilkins), E. J. Brill, Leiden, 1989-1993, 78:8:1 a 78:9:6; *Ancoratus* (překl. Karl Hol), Walter de Gruyter, Berlin, 2002-2004, 60:1.
- 25 *Jakubovo protoevangelion* 19:3-20; 4; viz též in Richard Bauckham, *Jude and the Relatives of Jesus in the Early Church*, T&T Clark, Edinburgh, 1988, 1. kap., s. 37.
- 26 *Filipovo evangelium* 59:6-11 in *The Nag Hammadi Library*.
- 27 A. N. Wilson, *Jesus*, 4. kap., s. 79.
- 28 Nancy Quallsová-Corbettová, *The Sacred Prostitute*, Inner City Books, Toronto, 1988, 2. kap., s. 58.

3. KAPITOLA: APOKALYPSA

- 1 Dobrým příkladem může být kniha *The Wine Press* od Johna Spencera Stanhopa, vydaná roku 1864. Barevná reprodukce tohoto obrazu se nachází v části věnované ilustracím v knize *Bloodline of the Holy Grail* od Laurence Gardnera, kterou v roce 2002 vydalo nakladatelství HarperCollins (český překlad této práce s názvem *Svatý grál*, Volvox Globator, 1999, ještě tyto ilustrace neobsahuje; pozn. překl.).
- 2 Harold Bayley, *The Lost Language of Symbolism*, William & Norgate, Londýn, 1912, obsahuje zevrubné podrobnosti o středověkých vodoznamech v Provinci.
- 3 Marjorie Malvernová, *Venus in Sackcloth*, Southern Illinois University Press, Carbondale, IL, 1975, 1. kap., s. 3.
- 4 Příběh o provensálském obchodě s papírem vypráví Harold Bayley ve své knize *A New Light on the Renaissance*, John Dent, Londýn, 1909.
- 5 H. Bayley, *The Lost Language of Symbolism*, 1. kap., s. 2.
- 6 Elaine Pagelsová, *The Gnostic Gospels*, Weidenfels and Nicolson, Londýn, 1980, 3. kap., ss. 50-1.
- 7 Nejstarší autentický text s mariánskou litaní je kodex pocházející ze 12. století v mohučské knihovně nazvaný *Letania de domina nostra Dei génitrice virgine Maria: oratio valde bona: cottidie pro quacumque tribulatione recitanda est*.
- 8 Riane Eislerová, *The Chalice and the Blade*, Harper & Row, New York, 1987, s. 72.
- 9 Doporučenou četbou, co se týče trubadúrů a Grálu, i k dalšímu studiu vodoznaků a značek X je kniha Margaret Starbirdové *Zena s alabastrovým džbánkem*, Pragma, 2004.

- 10 Více o tomto tématu viz Robert Graves, *The White Goddess*, Faber & Faber, Londýn, 1961, 22. kap., ss. 395-6.
- 11 Nisan je první měsíc židovského kalendáře.
- 12 Přetrvávajícím symbolem Eostre, bohyně jara, byl králík. Tato bohyně byla obvykle zobrazována s hojností jarních květin. O jejím svátku se pekly buchty z kořeněného těsta, které byly svrchu zdobené slunečními kříži, a pletly se košíky, jež měly představovat ptačí hnízda. Všechny tyto staré anglické zvyky do sebe pojalo křesťanství - velikonoční vajíčka, velikonoční králíci a horké buchty s křížem - zdánlivě to souviselo s Ježíšovým vzkříšením, avšak ve skutečnosti to s ním nemělo nic společného.
- 13 Dějiny královských Sythů jsou vylíčeny v knize Laurence Gardnera *Realm of the Ring Lords*, Thorsons-Element/HarperCollins, Londýn, 2003.
- 14 Rosemary Radfordová Ruetherová (profesorka teologie na Garrett-Evangelical Theological Seminary), „No Church conspiracy against Mary Magdalene“ in *The National Catholic Reporter*, Kansas City, 9. února 2001.
- 15 M. Malvernová, *Venus in Sackcloth*, 6. kap., s. 77.
- 16 Barevná reprodukce tohoto Sforzova obrazu se nachází v části věnované ilustracím v knize *Bloodline of the Holy Grail* od Laurence Gardnera, který v roce 2002 vydalo nakladatelství HarperCollins. (Viz výše pozn. 1.) Sforzové byli v letech 1450-1535 milánskými vévody. Jejich bohatě ilustrovaná *Knih hodinek* byla objednána v roce 1490 a lze ji spatřit v Britském muzeu v Londýně.
- 17 Udo Becker, *The Element Encyclopedia of Symbols*, Element Books, Shaftesbury, 1996 - heslo Holubice (anglicky *dove*).
- 18 Zevrubné vysvětlení biblické knihy Zjevení - viz Barbara Thieringová, *Jesus of the Apocalypse*, Transworld/Doubleday, Londýn, 1996.

4. KAPITOLA: TADRUHÁ MARIE

- 1 F. Josephus, *The Wars of the Jews*, kn. II, kap. VIII:2.
- 2 *Ibid.*, kn. II, kap. VIII:6.
- 3 F. Josephus, *The Antiquities of the Jews*, kn. XVIII, kap. 1:3.
- 4 *Ibid.*
- 5 J. T. Milik, *Ten Years of Discovery in the Wilderness of Judaea* (překl. do angl. J. Strugnell), SCM Press, Londýn, 1959.
- 6 V Novém zákoně, ve 2. epištole Korintským 4:3-7, se podobné uvádí: „Je-li přesto naše evangelium zahaleno, je zahaleno těm, kteří spějí k záhubě. ... Tento poklad však máme v hliněných nádobách.“
- 7 Ahmed Osman, *The House of the Messiah*, HarperCollins, Londýn, 1992, 5. kap., s. 31.
- 8 Arabskou alternativou je *en Nusara* - viz Rev. John Fleetwood, *The*

- Life of Our Lord and Saviour Jesus Christ*, William MacKenzie, Glasgow, 1900, 1. kap., s. 10.
- 9 Tato chyba se opakuje i v Lukášově evangeliu 2:39.
 - 10 *The Catholic Encyclopedia*, sv. VI - Gabriel.
 - 11 *The Book of Enoch* (překl. do angl. R. H. Charles; revidované Dillmannovo vydání etiopského textu z roku 1893), Oxford University Press, Oxford, 1906 a 1912, kn. I, kap. 10:9.
 - 12 *The Catholic Encyclopedia*, sv. I - The Book of Enoch (Kniha Enochova).
 - 13 F. Josephus, *The Wars of the Jews*, kn. II, kap. VIII:7.
 - 14 J. T. Milik, *Ten Years of Discovery in the Wilderness of Judaea*, kap. 5, s. 94.
 - 15 John Allegro, *The Dead Sea Scrolls*, Penguin, London, 1964, kap. 5, s. 94.
 - 16 F. Josephus, *The Wars of the Jews*, kn. II, kap. VIII: 7.
 - 17 A. N. Wilson, *Jesus*, 4. kap., s. 83.
 - 18 Genesis 32:28.
 - 19 Další výraz, *Hebrejec*, pochází z kořene *eber*, což znamená „druhá strana“. V syrských textech má podobu *Habirú* a odvozuje se z *Eber han nachor* - z „druhé strany toku“ (řeky Eufkrat), jak se vysvětluje v knize Jozue 24:3. To znamená, že původní Hebrejci (Abrahamova rodina) přišli do Kanaánu (Palestiny) z druhého břehu Eufkratu v Mezopotámii. Eber má být jméno potomka Abrahamova ze šestého kolena a Náchor byl jeden z jeho bratří (Genesis 11:27).
 - 20 Obraz *Svatá alegorie Jana Provosta* se nachází v barevné reprodukci v části věnované ilustracím v knize *Bloodline of the Holy Grail* od Laurence Gardnera, který v roce 2002 vydalo nakladatelství Harper-Collins. (Viz výše, pozn. 1 ke 3. kapitole.)
 - 21 Skvělé ocenění těchto dynastických struktur založené na podrobných informacích ze svitků od Mrtvého moře podala B. Thieringová ve své knize *Jesus the Man*, dodatek III, „Hierarchy“.
 - 22 Židům 7:13.
 - 23 F. Josephus, *The Wars of the Jews*, kn. II, kap. VIII:13.
 - 24 *Ibid.*, (na stejném místě).
 - 25 Ve výše uvedeném dodatku III s názvem „Hierarchy“ v knize B. Thieringové *Jesus the Man* se nacházejí části pojednávající speciálně o tématu žen ve struktuře kumránské pospolitosti, jak vyplývá ze svitků od Mrtvého moře.
 - 26 Výraz *katolický* znamená „všeobecný“.
 - 27 Doporučenou četbou v této souvislosti je kniha Normana J. Bulla, *The Rise of the Church*, Heinemann, Londýn, 1967.
 - 28 I když došlo k rozkolu mezi Římem a Konstantinopolí, nezávislé postavení západní a východní církve se formálně potvrdilo až v roce 1945.

- 29 Tento Bellagambûv obraz *Neposkvrněného početí se nachází v knize Laurence Gardnera *The Illustrated Bloodline of the Holy Grail*, Barnes & Noble, New York, 2000, s. 188.*

5. KAPITOLA: MAGDALÉNINA HROBKA

- 1 Římští biskupové se nazývali pontifové (stavitelé mostu, čímž se myslí most mezi Bohem a lidmi), avšak dlouho se jim říká Otče (*Papa*). Od roku 610 byl Bonifác IV. první, kdo se nazýval formálně papež, i když je obecně přijatelné tak označovat i jeho předchůdce.
- 2 George F. Jowett, *The Drama of the Lost Disciples*, Covenant Books, Londýn, 1961, 12. kap., ss. 125-6.
- 3 Souvisí to se „speciálním vhladem“ - z řeckého výrazu *gnosis*, který znamená „poznání“.
- 4 *The Nag Hammadi Library*, Kodex VII, 3.
- 5 Rev. Lionel Smithett Lewis, *Joseph of Arimathea at Glastonbury*, A. R. Mobray, Londýn, 1927, s. 54.
- 6 Kniha *The History of Brittany or England* Hughy Cressyho vyšla v Rouenu v roce 1668.
- 7 Verulam nebo Verulamium byl přejmenován na sv. Albana po mučedníkovi ze 4. století. Tento byl římský voják Alba, jehož popravili stětím jeho vojenští nadřízení v roce 303 za to, že kryl křesťanského kněze. Moderní St Albans je lidnaté centrum města s tržištěm v Hertfordshire, kde rovněž stojí malebné opatství.
- 8 Vyhnanství Heroda Archelaa, syna Heroda Velikého, do Vienne ve Francii, zaznamenal Josephus Flavius ve své *Židovské válce*, kn. II, kap. VII:3. V přibližně stejné době (kolem roku 39) byl poslán i jeho bratr Herodes Antipas z Galileje do vyhnanství v nedalekém Saint-Bertrand de Comminges v Akvitánii blízko španělských hranic - viz S. Perowne, *The Later Herods*, 10. kap., s. 69. Josephus Flavius v *Židovské válce*, kn. II, kap. IX:6 uvádí, že se toto místo nacházelo ve španělsku.
- 9 Někteří komentátoři se domnívají, že mladší Aristobulos byl spojencem Marie Magdalény, působil však v té době jako králův regent v Malé Arménii.
- 10 Opatství St Maxima se nachází zhruba 48 km od Marseilles.
- 11 Malachi Martin, *The Decline and Fall of the Roman Church*, ss. 63-5.
- 12 Další informace o keltské církvi najdete v knize Nory K. Chadwickové *The Age of Saints in the Celtic Church*, Oxford University Press, 1961; dále v práci Doma Louise Gougauda *Christianity in Celtic Lands* (překl. do angl. Maud Joyntová), Four Courts Press, Dublin, 1932, a E. G. Bowena *The Settlements of the Celtic Saints in Wales*, University of Wales Press, Cardiff, 1956.
- 13 Latinský název zní *Constitutum Constantini*.

- 14 Město Ferrières zničil Hun Atilla v roce 461, ale Merovejci ho z větší části vystavěli znovu. Viz E. C. M. Begg, *The Cult of the Black Virgin*, Úvod, ss. 20-1.
- 15 Nazývali se tak podle Merovea (syna Clodiona z Tournai), který zemřel v roce 446 po Kr. a byl zakladatelem francké dynastie. Rodokmen merovejských králů najdete v revidovaném vydání knihy *Bloodline of the Holy Grail* od Laurence Gardnera, které v roce 2002 vydalo nakladatelství HarperCollins, na ss. 335-7.
- 16 Původně byla *fleur-de-lis* emblémem židovské smlouvy o obřízce.
- 17 Eusebius z Caesareie, *An Ecclesiastical History*, kn. 3, s. 84.
- 18 Anglický přepis Konstantinovy donace je uveden in *Select Historical Documents of the Middle Ages* (překl. Ernest F. Henderson), G. Bell, Londýn, 1925, ss. 319-29.
- 19 Ve 4. století (od roku 382) přeložil sv. Jeroným Bibli z dřívějších hebrejských a řeckých textů pro následné křesťanské účely. Tento překlad se nazývá Vulgáta vzhledem k jejímu obecnému zaměření (*vulgatus* znamená v latině „obecně rozšířený“ nebo také „obyčejný“; pozn. překl.), což vzniklo zkrácením slovního spojení *vulgáta editio*, „obecně rozšířené vydání“. Císař Konstantin se toho již nedožil, zemřel roku 337.
- 20 Nejstarší známý rukopis Donace se nachází v *Codex Parisiensis Lat. 2778 in Collectio Sancti Dionysii*, který byl nalezen v klášteře sv. Denise ve Francii. Viz Christopher B. Coleman, *The Treatise of Lorenzo Valla on the Donation of Constantine*, University of Toronto Press, Toronto, 1993, s. 6.
- 21 *Ibid.*, s. 3. Mikuláš Kusánský (Nicholas Cusanus) uveřejnil své kritické ocenění Donace ve svém spise *De Concordantia Catholica*.
- 22 *Ibid.*, s. 20 nn., uvádí *Treatise of Lorenzo Valla (Laurentii Vallensis)* jako přeložené pojednání.
- 23 *Ibid.*, s. 25.
- 24 Vyprávění o životě Henryho Edwarda Manninga a jeho konverzi ke katolictví je uvedeno in David Newsome, *The Convert Cardinals*, John Murray, Londýn, 1993, *passim*.
- 25 V době publikace byl Christopher B. Coleman profesorem historie na Allegheny College v pennsylvánské Meadville a pracoval na své práci za pomoci zmíněné vysoké školy a Columbia University, New York.
- 26 Père Lacordaire, *St Mary Magdalene*, VII. kap., s. 99.
- 27 *The Hutchinson Encyclopedia*, Hutchinson, Londýn, 1997 - Saracens.
- 28 *The MacMillan Encyclopedia*, MacMillan, Londýn, 1996 - Moors. Toto označení se odvozuje od „Mauretánie“, římského označení severozápadní Afriky.
- 29 Nejobsažnější popis septimánského království se nachází v knize Arthura J. Zuckermana *A Jewish Principdom in Feudal France*, Columbia University Press, New York, 1972.

- 30 Židovská víra je zde shrnuta pod pojmem *tóra*, což je prvních pět knih hebrejské Bible.
- 31 *Ibid.*, VII. kap., s. 103. Toto vyprávění sestavil na základě dominikánských záznamů v 19. století Père Lacordaire, dominikánský mnich a člen Francouzské akademie.
- 32 *Ibid.*, VII. kap., s. 107.
- 33 Eudes, jak je uvedeno v nápisu, je Eudes z Akvitánie, který vyhlásil svou nezávislost vzhledem k pokusu Karlovců Pipina Krátkého (otce Karla Velikého) převzít moc Merovejců ve Francii do svých rukou. Eudes byl považován za místního krále Francie jižně od Loiry.
- 34 V tomto stadiu byl Karlův následník Bene králem neapolským a provensálským.

6. KAPITOLA: STRÁŽCI OSTATKŮ

- 1 *The Catholic Encyclopedia*, sv. XII - Friars Preachers.
- 2 *The Catholic Encyclopedia*, sv. VIII - Lacordaire.
- 3 Père Lacordaire, *St Mary Magdalene*, VII. kap., s. 120.
- 4 Filip VI. Francouzský, Alfons IV. Aragonský, Hugh IV. Kyperský, Jan Lucemburský, Robert Sicilský.
- 5 Jan XXII., Benedikt XII., Klement VII., Urban V., Řehoř XI., Urban VI., Bonifác IX., Innocenc VII.
- 6 V Britském muzeu je tento spis katalogizován pod názvem *Piste Sophia Coptice*, MS Add. 5114.
- 7 Jean Doresse, *The Secret Books of the Egyptian Gnostics* (překl. do angl. Philip Mairet), Hollis & Carter, Londýn, 1960, 2. kap., s. 64. Teprve v 10. století ustoupila kopština arabštině, přestože v koptské části egyptské církve se používá dodnes.
- 8 *Pistis Sophia: A Gnostic Miscellany* (překl. do angl. G. R. S. Mead, 1921), reprint Kessinger, Kila, Mt, 1992, kn. 1, 1. kap., s. 1.
- 9 *Ibid.*, kn. 1, 36. kap., s. 47.
- 10 *Ibid.*, kn. 2, 72. kap., s. 135. Také se někdy uvádí „... nenávidí naše pohlaví“.
- 11 *Ibid.*, kn. 1, 17. kap., s. 20.
- 12 Chcete-li získat vyčerpávající informace týkající se rytířů templu, viz Desmond Seward, *The Monks of War*, Paladin/Granada, St Albans, 1974.
- 13 Louis Charpentier, *The Mysteries of Chartres Cathedral*, Research Into Lost Knowledge Organization and Thorsons, Wellingborough, 1992, 8. kap., s. 69.
- 14 E. C. M. Begg, *The Cult of the Black Virgin*, 4. kap., s. 103.
- 15 Palestine Exploration Fund, 2 Hinde Mews, Marylebone Lane, Londýn, WIU 2AA.

- 16 Leen a Kathleen Ritmeyerovi, *Secrets of Jerusalem's Temple Mount*, Biblical Archaeological Society, Washington, DC, 1998, 5. kap., ss. 71-7.
- 17 Tyto artefakty nyní uchovává archivář skotských templářů Roberť Brydon. Viz Christopher Knight a Robert Lomas, *The Hiram Key*, Century, Londýn, 1996, 13. kap., s. 267.
- 18 Ještě dnes existuje pár ornamentálně zdobených pouzder v bazilice ve Vézelay, o nichž se šíří falešný dojem, že jsou v nich uchovávány ostatky Marie Magdalény.
- 19 L. Gardner, *Lost Secrets of the Sacred Ark*, 15. kap., ss. 217-29.
- 20 Louis Charpentier, *The Mysteries of Chartres Cathedral*, 17. kap., ss. 137-43: zde naleznete přehled vlastností gotického barevného skla.
- 21 Michael Baigent, Richard Leigh a Henry Lincoln, *The Holy Blood and the Holy Grail*, Jonathan Cape, Londýn, 1982, 5. kap. s. 92.
- 22 Alchymický proces (který objevili moderní vědci v 80. letech 20. století), který přeměňuje kovy ze skupiny přechodných prvků, jako je zlato nebo platina, do monoatomárního stavu. Popisuje se jako bílý prášek a označuje se za „exotický druh hmoty“. Tato látka má jedinečné antigravitační a supervodivé vlastnosti.
- 23 Po modernizaci jeho jména v 19. století se Vilars Dehoncort nyní obvykle označuje jako Villard de Honnecourt. Ve francouzštině o něm existuje mnoho prací. V angličtině si lze o něm přečíst například knihu Françoise Bûchera *Architector: The Lodge Books and Sketchbooks of Medieval Architects*, Abaris Books, New York, 1979; či od Jeana Gimpela *The Medieval Machine: The Industrial Revolution of the Middle Ages*, Pimlico, Londýn, 1976.
- 24 Katalogové příhrádkové číslo: MS Lat. 1104. Jeho doprovodné rukopisné poznámky mají číslo MS Fr. 19093.
- 25 Existuje barevný fototisk tohoto skicáře ze 13. století, kde jsou návrhy chartreského labyrintu, který je otištěn in L. Gardner, *Lost Secrets of the Sacred Ark*.
- 26 Albertus byl následně papežem Řehořem XV. v roce 1622 svatořečen jako sv. Albert.
- 27 *The Catholic Encyclopedia*, sv. XIV - Albertus Magnus.
- 28 *The Catholic Encyclopedia*, sv. II - Benedict XI, a sv. XIV - Toulouse.
- 29 Následkem toho se dodnes někteří lidé bojí nešťastného pátku třináctého.
- 30 Princ Michael z Albany, hlava dynastie Stewartů, *The Forgotten Monarchy of Scotland*, Chrystalis/Vega, Londýn, 2002, 5. kap., s. 62 (česky: *Skotsko, zapomenutá monarchie*, překl. Eva Macourkova a Čeněk Sovák, Volvox Globator, Praha, 2000)
- 31 V 19. století zanechal Alphonse Louis Constant (1810-1875) příprav na kněžskou dráhu v katolické církvi a stal se okultistou, přičemž přijal židovský pseudonym Eliphas Lévi. Napsal mnoho knih o rituální magii, mezitím znovu objevil Bafometa, přičemž vycházel

z předpokladu, že to byl kozel a strašný démon. Jeho kresba této bytosti je v současné době velice dobře známá, je to zpola muž, zpola žena, má hlavu kozla a na čele pentagram a stal se univerzálním symbolem černé magie a zla. Používá se též jako představa d'ábla v tarotových kartách a natolik fascinoval anglického okultistu 20. století Aleistera Crowleyho, že použil Bafometa jako svého magického jména.

- 32 Dvanáct dalších spisů z období svitků od Mrtvého moře a vztahujících se k období vzniku posledních starozákonních spisů představuje takzvané *apokryfy* (Skryté věci). Přestože jsou zahrnuty do Septuaginty, do hebrejského kánonu se nedostaly. Vznikly v prostředí helénistického alexandrijského judaismu, ale ortodoxní Židé je nepřijímají. Tyto knihy jsou nicméně zahrnuty rovněž do Vulgáty sv. Jeronýma (cca 385) jako rozšíření Starého zákona a katolická církev je uznává. Ovšem téměř ve všech protestantských Biblích chybí, neboť význačný reformátor Martin Luther (1483-1546) je takřkajíc odstavil na vedlejší kolej, a překladatelé je proto obvykle ignorovali. Těchto dvanáct knih nese tyto názvy: *Ezdráš*, *Tóbit - Tóbijáš*, *Judit*, *Přídavky k Ester*, *Moudrost Šalomounova* (**neboli *Kniha moudrosti*; pozn. překl.**), *Sírachovec* (**nebo též *Moudrost Jésúse Síracha* čili *Ecclesiasticus*; pozn. překl.**), *Báruk s Listem Jeremjášovým*, *Modlitba tří svatých jinocha a Běl a drak a Zuzana* (všechny tři obsažené v *Přídavcích ke knize Daniel*; **pozn. překl.**), *Modlitba Menašeova*, *knihy Makabejské*.
- 33 John Allegro, *The Dead Sea Scrolls Penguin*, Londýn, 1964, 5. kap., s. 93.
- 34 B. Thieringová, *Jesus the Man*, 4. kap., ss. 20-21. Tohle je snad nejlepší kniha, co se týče přesného popisu, jak esejské kódování zákoníků fungovalo v praxi. Napsala ji Barbara Thieringová, která tento postup objevila a zdokonalila. Zjednodušený přehled je uveden rovněž ve vydání knihy Laurence Gardnera *Bloodline of the Holy Grail* z roku 2002, 2. kap., ss. 20-3.
- 35 *Eschatologie* je studijní obor (v rámci teologie), který se zabývá koncem světa, takzvanými „posledními věcmi“ (smrtí a posledním soudem).
- 36 Hugh J. Schonfield, *The Essene Odyssey*, Element Books, Shaftesbury, 1984, úvod, ss. 7-8, a 11. kap., ss. 66-68.
- 37 *Ibid.*, dodatek A, ss. 162-165. Bafomet se v hebrejštině (zprava doleva) píše [tav] [mem] [vav] [pe] [bet]. Když na to aplikujeme dekódovací systém *atbaš*, dostaneme (opět zprava doleva jako v hebrejštině) [alef] [jod] [pe] [vav] [sin] = Sofia.

7. KAPITOLA: POZORUHODNÉ TEXTY

- 1 Jan 11:1-53.
- 2 *The Catholic Encyclopedia*, sv. IX - Mark.

- 3 B. Thieringová, *Jesus the Man*, 14. kap., s. 75.
- 4 Úplnější popis kostela sv. Marty viz J. W. Taylor, *The Corning of the Saints*, 10. kap., ss. 195-7.
- 5 Sv. Caesarius byl za Merovejců opatem v předbenediktinském klášteře v Arles na jihu Francie. Založil v Arles rovněž konvent a proslul svými slovy „Přízpůsob své chování slovům, která zpíváš” - *Oxford Dictionary of Saints*.
- 6 *Sermo 26 de Verbis Domini*, z *Homilia sancti Augustini Episcopi* (Homilie sv. Augustina, biskupa).
- 7 J. R. Porter, *Jesus Christ*, Duncan Baird, Londýn, 1999, s. 129.
- 8 Michael Baigent, Richard Leigh a Henry Lincoln, *The Holy Blood and the Holy Grail*, 12. kap., ss. 282-3.
- 9 Nancy Quallsová-Corbettová, *The Sacred Prostitute*, s. 56; Marjory Malvernová, *Venus in the Sackcloth*, 2. kap., s. 17; *Oxford Annotated Bible* (eds. Herbert G. May a Bruce M. Metzger), Oxford University Press, Oxford, 1962, s. 1238.
- 10 Autoritativním titulem, co se tohoto předmětu týče, je kniha Mortona Smithe *The Secret Gospel*, Victor Gollancz, Londýn, 1974.
- 11 E. Pagels, *The Gnostic Gospels*, 3. kap., s. 60.
- 12 O tomto objevu podrobně pojednává článek nazvaný „The Strange Case of the Secret Gospel According to Mark” (ed. David Fideler) in *Alexandria: The Journal for the Western Cosmological Traditions*, Phanes Press, 1995, sv. 3, ss. 103-29.
- 13 M. Smith, *The Secret Gospel*, 7. kap., s. 51.
- 14 Michael Baigent, Richard Leigh a Henry Lincoln, *The Holy Blood and the Holy Grail*, 12. kap., s. 296.
- 15 Matouš 26:6, Marek 14:3, Lukáš 7:36 a 40, Jan 11:1 a 12:1.
- 16 F. Josephus, *The Antiquities of the Jews*, kn. XVIII, kap. 3:2.
- 17 Je potvrzeno, že právě tak tomu bylo v případě Tajného evangelia Markova, kde se o Lazarovi říká, že měl „lněný oděv na nahém těle”. Označuje se také jako „mladík”. Podobná zmínka se vyskytuje u Marka 14:51-52 i v souvislosti s Ježíšovým zatčením v Getsemane, kde se říká: „Šel za ním nějaký mladík, který měl na sobě jen kus plátna přes nahé tělo.” V obou případech šlo o symbolický popis Šimona, který byl zbaven svého dřívějšího duchovenského úřadu, a když byl označen za „mladíka”, znamenalo to, že byl po období exkomunikace znovu dosazen do stavu novice v pospolitosti.
- 18 Dondaine (1898-1987) proslul svou informační prací *Les Heresies et L'Inquisition*.
- 19 Instituto Storico Domenicano <http://www.op.org/curia/storico/> a <http://www.op.org/curia/storico/afp>.
- 20 Yuri Stoyanov, *The Hidden Tradition in Europe*, Arkana/Penguin, Londýn, 1994, 6. kap., ss. 222-3.
- 21 Robert Alter, *Genesis*, W. W. Norton, New York, NY, 1996, 36. kap., s. 204.

- 22 Toto téma je dobře zpracováno in Michael Baigent, Richard Leigh a Henry Lincoln, *The Holy Blood and the Holy Grail*, Jonathan Cape, Londýn, 1982, 2. kap. ss. 19-34.
- 23 Slušný přehled o Provinci jako kolébce osvěcenství se nachází in Margaret Starbirdová, *The Woman with the Alabaster Jar*, 4. kap., ss. 67-78.
- 24 Eleanora z Akvitánie (1122-1204) je dobrým příkladem ženské rovnoprávnosti v dané oblasti. Její význam a vliv byly zdrojem neustálého pohoršení biskupů římské církve.
- 25 Y. Stoyanov, *The Hidden Tradition in Europe*, 4. kap., ss. 159.
- 26 Vybrané práce týkající se křížácké výpravy proti albigenským jsou tyto: Jonathan Sumption, *The Albigensian Crusade*, Faber & Faber, Londýn, 1978, a Zoé Oldenbourgová, *Masacre at Montségur* (překl. do angl. Peter Green), Pantheon, New York, 1961.
- 27 Jean Evenou, „La messe de Sainte Marie Madeleine au Missel romain (1570-1970)“ in Robert S. J. Godding, *Grégoire le Grand et la Madeleine in Memoriam soctorum vénérandes - Miscellanea in onore di Mgr. Victor Saxer*, Vatikán, Řím, 1992, ss. 353-65.
- 28 „De nativitate sancti Johannis Baptiste, et de beatis apostolic Petro et Paulo, et de beata Maria Magdalena fiat festum totum duplex; et magister ordinis cures de sequentiis providere“ in *Acta capitulorum generalium ordinis praedicatorum* (ed. B. Reichert), Vatikán, Řím, 1898, s. 283.
- 29 Susan Haskinsová, *Mary Magdalene, Myth and Metaphor*, Harcourt Brace, New York, 1994, 5. kap., s. 147.
- 30 „In festo sanctae Mariae Magdalene“ in *Sermones festivi, Divi. Thomae Aquinatis opera LXXV*, Benátky, 1787, s. 113.
- 31 *The Dialogue of the Saviour a Gospel of Mary* v této části se nacházejí v anglickém překladu The Nag Hammadi Library.
- 32 R. McL. Wilson, *The Gospel of Philip: Translated from Coptic Text; viz též 8. kapitola - Chot' Spasitelova a související poznámky.*
- 33 Vydáno v roce 1892 v péči M. Bourianta ve sv. IX, fac. I, *Memoirs of the French Archaeological Mission at Cairo.*

8. KAPITOLA: ŽENY A CÍRKEV

- 1 F. Josephus, *The Antiquities of the Jews*, kn. XVII, kap. 13:5 a kn. XVIII, kap. 1:1.
- 2 S. Perowne, *The Later Herods*, 8. kap., s. 48.
- 3 B. Thieringová, *Jesus the Man*, 5. kap., ss. 26-9.
- 4 H. J. Schonfield, *The Original New Testament*, s. 136 - Lukáš 2:45-50. V Bibli krále Jakuba se slovo „učitelé“ překládá jako „doktoři“, což je titul akademické doktorské hodnosti.
- 5 V současné době se vzhledem ke kosmopolitnímu složení společ-

- nosti nahrazuje označení „př. Kr.“, tj. „před Kristem“, a „po Kr.“, tj. „po Kristu“, zkratkami „př. n. 1.“, tj. „před naším letopočtem“ (v angličtině *BCE, Before the Common Era*) a „n. 1.“, tj. „našeho letopočtu“ (v angličtině *CE, Common Era*).
- 6 B. Thieringová, *Jesus the Man*, Dodatek 1, s. 178.
 - 7 J. Finnigan, *Handbook of Biblical Chronology*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1964.
 - 8 Podobné tradice jsou obvyklé i dnes. Britská královna Alžběta II. se narodila 26. dubna 1926, ale její oficiální narozeniny se slaví v červnu stejně jako narozeniny jejich předchůdců od roku 1748, od doby vlády Eduarda VII.
 - 9 Je třeba si povšimnout, že ve Skutcích 5:30, 10:39 a 13:29 se v souvislosti s Ježíšovým umučením mluví o tom, že „visel na stromě“.
 - 10 Jak bylo zmíněno již v 1. kapitole, ve standardních vydáních Bible se slova *Noli me tangere* obvykle překládají jako „Nedotýkej se mne“. Avšak z překladu původního řeckého textu Janova evangelia vyplývá, že je to nesprávně. Správný překlad zní „Nelni ke mně“ či „Neobjímej mne“. Sloveso „dotknout se“ zde není na místě. Viz H. J. Schonfield, *The Original New Testament*, s. 529 - Jan 20:17 a Schonfieldova poznámka 7 na této straně.
 - 11 *The Oxford Compact English Dictionary (Oxford Word Library: OWL Micrographie)*, Oxford University Press, Oxford, 1971. Anglické slovo pro choť „consort“ se odvozuje z latinských slov *con* (spolu) + *sors* (úděl či díl ve společném jmění), což znamená „držící díl ve společném jmění“. V prvním vydání *Nathan Bailey's Universal Etymological Dictionary* z roku 1721 se tento pojem definuje jako „manželka suverénního prince“.
 - 12 V některých překladech Filipova evangelia se řecké slovo *koinónos* překládá jako „společnice“ či „družka“. Lingvisté však poukazují na to, že ačkoli to v širším slova smyslu není zcela nesprávné, přesněji by se mělo překládat jako „choť“. Viz R. McL. Wilson, *The Gospel of Philip: Translated from the Coptic Text*, ss. 35, 97.
 - 13 *The Catholic Encyclopedia*, sv. II - St Athanasius.
 - 14 Tomášovo evangelium v *The Nag Hammadi Library*.
 - 15 Sv. Kléméns Alexandrijský, *Clementine Homilies and Apostolical Constitutions* (překl. do angl. William Whiston), Ante-Nicene Library, T. T. Clark, Edinburgh, 1870, úvod, s. 3.
 - 16 E. Pagels, *The Gnostic Gospels*, 3. kap., s. 60.
 - 17 Caria Ricciová, *Mary Magdalene and Many Others*, Fortress Press, Minneapolis, MN, 1994, 1. kap., s. 23.
 - 18 *Talmud*, sota 19a.
 - 19 E. Pagels, *The Gnostic Gospels*, 3. kap., s. 65.

9. KAPITOLA: POSVÁTNÉ MANŽELSTVÍ

- 1 J. R. Porter, *The Illustrated Guide to the Bible*, Duncan Baird, Londýn, 1995, s. 12.
- 2 *Ditessaron: pozdní latina, z řečtiny - dia tessaron chordon symfónia - „souzvuk prostřednictvím čtyř not“*, z *dia* (skrže) + *tessares* (čtyři). Chcete-li podrobnější výklad, viz W. L. Peterson „Taitan's Diatessaron“ in Helmut Koester, *Ancient Christian Gospels: Their History and Development*, SCM Press, Londýn, 1990, ss. 403-430.
- 3 Evangelia jsou dílem mnichů z Lindisfarne na severovýchodním pobřeží Anglie z doby kolem roku 950, kdy pobývali v Evropě; jednotlivé prvky byly přepsány do staroslověnštiny, což byl liturgický jazyk církve, jež se nyní označuje jako Stará církev.
- 4 Ve 2. kapitole „Bratři a sestry“ a 4. kapitole „Manželská pravidla“.
- 5 *Dr Smith's Bible Dictionary* - na tuto práci odkazuje J. Fleetwood ve své knize *The Life of Our Lord and Saviour Jesus Christ*; tvrdí se zde, že původní slovo znamená „místo noclehu“. Hostince v západním slova smyslu byly ve starověku na Blízkém Východě neznámá věc.
- 6 A. N. Wilson, *Jesus*, 4. kap., s. 80.
- 7 *The Oxford Concise English Dictionary* (ed. Delia Thompsonová), Oxford University Press, Oxford, 1995 - *manger* (jesle): „Dlouhá otevřená bedna nebo koryto ve stáji apod, pro koně nebo dobytek, kteří v něm mají krmení.“
- 8 *The Oxford Compact English Dictionary* (Oxford Word Library: OWL Micrographie) - Harlot.
- 9 *Nathan Bailey's Universal Etymological Dictionary* - Harlot.
- 10 Samuel Noel Kramer, *The Sacred Marriage Rite*, Indiana University Press, Bloomington, AL, 1969, 4. kap., s. 84.
- 11 Městský stát Ur Chaldejců (či Ur Chaldejské) byl místem v Sumeru, severně od Perského zálivu (nyní jižní Irák), kde stála Innanina věž-zikkurat.
- 12 Henri Frankfort, *Kingship and the Gods*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1948, s. 246. Výraz *lugal* pochází z *lu* (muž) a *gal* (velký), takže znamená „velký muž“.
- 13 Colin Wilson a John Grant, *The Directory of Possibilities*, Webb & Bower, Exeter, 1981, s. 37.
- 14 Fénická mince s tímto symbolem je uvedena jako ilustrace v knize *Realm of the Ring Lords* Laurence Gardnera, kterou v roce 2003 vydalo nakladatelství HarperCollins, v 5. kap., s. 54.
- 15 A. N. Wilson, *Jesus*, 2. kap., s. 26.
- 16 Michael Baigent, Richard Leigh a Henry Lincoln, *The Messianic Legacy*, Jonathan Cape, Londýn, 1986, 6. kap., s. 67.
- 17 To začalo být zjevné v poslední době díky kampani za ordinaci žen v římskokatolické církvi.
<http://www.womenpriest.org>.

- 18 John Wijngaards, *No Women in Holy Orders?*, Canterbury Press, Norwich, 2002, s. 158.
- 19 2. Tesalonicenským 2:2.
- 20 J. R. Porter, *The Illustrated Guide to the Bible*, s. 239.
- 21 *Ibid.*, s. 241.
- 22 1. Timoteovi 2:11-12 „Poučování má žena přijímat v tichosti a plné podřízenosti. Nedovolují, aby žena sama poučovala ani aby měla nějakou moc nad mužem, máse v tichu držet zpátky.” (Překlad Dr. Ondřeje Petru, O. P.)
- 23 J. Wijngaards, *No Women in Holy Orders?*, dodatek „Texty”, ss. 156-205.
- 24 *The Catholic Encyclopedia*, sv. XI - St Olympias.
- 25 „Women in the Christian Revision” in B. Thieringová, *Jesus the Man*, dodatek III, ss. 366-71.
- 26 V podání Ježíšova rodokmenu se Matoušovo a Lukášovo evangelium neshodují, co se týče původu z krále Davida. V Matoušově evangeliu je uveden královský rodokmen od Šalomouna, kdežto Lukáš uvádí podrobný výčet předků od Nátana, jiného Davidova syna. Tato část seznamu obsahuje u Matouše dvacet dva předky, oproti dvaceti předkům u Lukáše. Avšak oba seznamy se nakonec shodnou na Zorobabelovi, kterého oba považují za přímého a bezprostředního potomka Salatielova. Ale i to je téma, o kterém by bylo možné ještě diskutovat, protože starozákonní knihy Ezdráš 3:2 a Ageus 1:1 sice potvrzují, že Zorobabel se narodil v rodině Salatiela, ale mezi nimi mohla být ještě jedna generace, možná Salatielův syn jménem Pedajáš, který by potom byl Zorobabelovým otcem. V tomto ohledu je text 1. Paralipomenon 3:19 poněkud matoucí. Hlavní rozdíl mezi Matoušovým a Lukášovým evangeliem se týká předků od doby Davidovy do éry návratu Izraelitů z babylonského zajetí. Pro toto období je tentýž seznam v 1. Paralipomenon v celkovém souladu s rodokmenem uvedeným u Matouše. Od Zorobabela se však seznamy u Matouše a Lukáše opět rozcházejí. Matouš sleduje Ježíšovy předky v linii syna jménem Abiud, kdežto Lukáš postupuje přes syna jménem Resa.
- Ježíšův děd ze strany otce se jmenoval podle Matouše 1:16 Jákob, ale u Lukáše 3:23 je uvedeno, že to byl Heli. Obě verze jsou však správné, protože Josefův otec Heli měl jako patriarcha hodnost „Jákob” (viz B. Thieringová, *Jesus the Man*, 5. kap., s. 29).
- Genealogický výčet u Matouše od Davida po Jákoba-Heliho (pokrývající období tisíce let) zahrnuje dvacet pět generací po čtyřiceti letech. Oproti tomu Lukáš uvádí čtyřicet generací po dvaceti pěti letech. Podle Lukáše byl tedy Ježíš dvacátou generací od Zorobabela, zatímco podle Matouše jedenáctou. Pro toto pozdější období trávající kolem pěti set třiceti let prosazuje Matouš standard délky generace padesát tři let, kdežto Lukáš je mnohem přijatelnější se svým standardem dvaceti osmi let.
- 27 J. Fleetwood, *The Life of Our Lord and Saviour Jesus Christ*, 1. kap.,

ss. 10-11. Ve výtahu dr. Paxtona jsou uvedeny zvyklosti týkající se židovského manželství v jeho odlišnostech od mnohem přísnějších dynastických pravidel.

- 28 B. Thieringová, *Jesus the Man*, 8. kap., s. 43-49, a dodatek I, s. 177.
- 29 F. Josephus, *The Wars of the Jews*, kn. II, kap. 8:13.
- 30 B. Thieringová, *Jesus the Man*, 7. kap., s. 42, a dodatek I, s. 209.
- 31 William Barclay, *The Mind of Jesus*, SCM Press, Londýn, 1971, 9. kap., ss. 87-8.
- 32 „Rád obce“ in Geza Vermes, *The Complete Dead Sea Scrolls in English*, Penguin, Londýn, 1998, ss. 105,120.
- 33 B. Thieringová, *Jesus the Man*, 4. kap., s. 24.
- 34 John Shelby Spong, *Born of a Woman*, HarperSanFrancisco, San Francisco, CA, 1992, 13. kap. m ss. 187-99.
- 35 Celkový časový rámec a data těchto událostí jsou uvedena v dodatku I „Chronology“ in B. Thieringová, *Jesus the Man*, ss. 221-2.
- 36 *Ibid.*, dodatek III, s. 367.

10. KAPITOLA: DĚDICOVÉ

- 1 J. Hastings (éd.), *Dictionary of the Bible - Messiah*
- 2 Michael Baigent a Richard Leigh, *The Dead Sea Scrolls Deception*, Jonathan Cape, Londýn, 1991, 9. kap., s. 141. Toto heslo „Mesiáš“ ve *Válečném řádu*, kap. XI, se někdy označuje jako „Tvůj pomazaný“ (anglicky „Thine Anointed“), například in Geza Vermes, *The Complete Dead Sea Scrolls in English*, Penguin, Londýn, 1998.
- 3 „Mesiášský řád“ in Geza Vermes, *The Complete Dead Sea Scrolls in English*, Penguin, Londýn, 1995, ss. 119-22.
- 4 *Lutterworth Dictionary of the Bible* (ed. Watson E. Mills), Lutterworth Press, Cambridge, 1994 - Anointing.
- 5 Nard je aromatická, sladce vonící mast z himalájské rostliny nard, jež roste pouze ve výšce kolem 4750 metrů a byla velice drahá.
- 6 Pomazání v Betanii - Matouš 26:6-13, Marek 14:3-9, Jan 12:1-7.
- 7 Předchozí Mariino pomazání - Lukáš 7:36-50.
- 8 „Lexicon & Peshet“ in B. Thieringová, *Jesus of the Apocalypse*, s. 240.
- 9 Nard se také používal jako mast při pohřebních obřadech. Bylo zvykem, že truchlící vdova postavila violu s uraženým hrdlem plnou masti do hrobky svého manžela. Viz Margaret Starbirdová, *The Woman with the Alabaster Jar*, 2. kap., ss. 40-1. Právě z tohoto důvodu šla Marie k Ježíšově hrobu (Jan 20:1).
- 10 Matouš 26:7, Marek 14:4, Jan 12:2-3.
- 11 Žalm 23:5.
- 12 M. Starbirdová, *The Woman with the Alabaster Jar*, 11. kap., ss. 35-6.
- 13 Barbara G. Walkerová, *The Woman's Encyclopedia of Myths and Secrets*, HarperSanFrancisco, San Francisco, CA, 1983, s. 501 - Kingship.

- 14 A. M. Hocart, *Kingship*, Oxford University Press, Oxford, 1927, 8. kap., s. 103.
- 15 S. N. Kramer, *The Sacred Marriage Rites*, Indiana University Press, Bloomington, AL, 1969, 5. kap., ss. 85-6.
- 16 Samuel Macauley Jackson (ed.), *The Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, Baker Book House, Grand Rapids, MI, 1953 - Song of Solomon.
- 17 J. Hastings, *Dictionary of the Bible - Song of Solomon*.
- 18 Bernard de Clairvaux, *Patriologia Latina* (ed. J. P. Minge), Paříž, 1854, sv. 183, si. 1050-5.
- 19 M. Starbirdová, *The Goddess in the Gospels: Reclaiming the Sacred Feminine*, Bear & Co, Santa Fe, NM, 1998.
- 20 B. Thieringová, *Jesus the Man*, dodatek I, „Chronology”, ss. 177-8,196.
- 21 Další proroctví také v Zachariáš 12:10 a 13:6.
- 22 John Michell, *Dimensions of Paradise*, Thames and Hudson, Londýn, 1988,1. kap., s. 91.
- 23 John Michell, *The City of Revelation*, Garnstone, Londýn, 1971, s. 91.
- 24 M. Starbirdová, *The Goddess in the Gospels*, dodatek 2, ss. 157-8.
- 25 *Ibid.*, s. 177.
- 26 B. Thieringová, *Jesus the Man*, dodatek III, s. 367.
- 27 Matouš 26:6-7, Marek 14:3, Jan 12:1-3.
- 28 Ze skutečnosti, že Ježíš je uváděn v souvislosti s „dobou, kdy bude všechno nové” (Skutky 3:21), vyplývá, že se stal rodičem a měl povinnost dodržovat po předem stanovenou dobu celibát. Neříká se tu, že dítě byl syn, což znamená, že to byla dcera. O Damaris je zmínka ve Skutcích 17:34.
- 29 B. Thieringová, *Jesus the Man*, dodatek I, s. 297 a 299, a dodatek III, s. 363-4.
- 30 Sáleem - šalom, jako ve slově Jeruzalém (*Jerušalom*): Město míru.
- 31 G. Vermes, *The Complete Dead Sea Scrolls in English*, s. 85.
- 32 Lukáš 1:34-36.
- 33 Matouš 3, Marek 1, Lukáš 3, Jan 1:32, 3:26.
- 34 O kumránském konceptu dvou Mesiášů píše John Allegro, *The Dead Sea Scrolls*, Penguin, Londýn, 1964, 13. kap., ss. 167-72.
- 35 Tetrarcha: vládce čtvrtiny království, na rozdíl od etnarchy, což byl vládce národa nebo kmene v rámci království.
- 36 F. Josephus, *The Antiquities of the Jews*, kn. XVIII, kap. 5:4.
- 37 B. Thieringová, *Jesus of the Apocalypse*, 6. kap., ss. 53-4.
- 38 Evangelijní vyprávění bylo upraveno tak, aby bylo v souladu s proroctvím Micheáše 5:2, které pochází z roku 710 př. Kr.: „A ty, Betléme efratský [plodný], ačkoli jsi nejmenší mezi judskými rody, z tebe mi vzejde ten, jenž bude vládcem v Izraeli.” Viz též B. Thieringová, *Jesus the Man*, 9. kap., ss. 50-2.
- 39 B. Thieringová, *Jesus the Man*, 29. kap., s. 133.
- 40 Jan 3:30.

11. KAPITOLA: DÍTĚ GRÁLU

- 1 Šimon je uctíván jako první kněz-misionář na Kypru. Je mu zasvěcen hlavní kostel v Larnace, ovšem pod jiným jeho novozákonním jménem Lazar. Říká se o něm, že byl prvním larnackým biskupem.
- 2 Prosélyte byli pohané, kteří konvertovali k judaismu.
- 3 B. Thieringová, *Jesus the Man*, 1. kap., ss. 143-4.
- 4 J. W. Taylor, *The Corning of the Saints*, 6. kap., s. 103.
- 5 Christopher Witcombe, „The Chapel of the Courtesan and the Quarrel of the Magdalens” in *Art Bulletin*, New York, 1. července 2002, sv. 84, č. 2, ss. 273-92.
- 6 Viz odkazy na „ancient texts” in L. S. Lewis, *Joseph of Arimathea at Glastonbury*, ss. 58-80.
- 7 Křestní jméno Salome bylo Helena. Jako duchovní poradkyně princezny Salome, dcery Herodiady, se v souladu se zvyklostmi jmenovala také Salome. Helena-Salome byla matkou apoštola Jakuba a Jana Boanerga, synů Zebedeových (jenž byl znám rovněž pod jménem šimon - viz B. Thieringová, *Jesus the Man*, dodatek III, s. 333).
- 8 Ve středověké Británii se mořské panny (anglicky *mermaids*) nazývaly *merrimaids*, kdežto v Irsku *merrows*.
- 9 Původně *Gypcian* od *Egyptian* - *Oxford Concise English Dictionary*.
- 10 R. Graves, *The White Goddess*, 22. kap., s. 395.
- 11 *Ibid.*, 22. kap., s. 395.
- 12 Gladys Taylorová, *Our Neglected Heritage*, Covenant Books, Londýn, 1974, sv. 1, 8. 17.
- 13 B. Thieringová, *Jesus the Man*, 31. kap., s. 141.
- 14 Skutky 18:7. Viz též B. Thieringová, *Jesus the Man*, dodatek I, s. 268.
- 15 Černá barva, jak se používá u církevních rouch, souvisí s mnohem starší tradicí, než je křesťanství. Vysoká černá socha Isis v kostele sv. Germaina v Paříži byla až do 16. století označována za Pannu Marii Pařížskou. Původní opatství v tom místě bylo postaveno pro merovecké krále Franků. Viz E. C. M. Begg, *The Cult of the Black Virgin*, 2. kap., s. 66. Benediktinští mniši od St-Germain-des-Prés nosili černé sutany podle nazorejské tradice. V benediktinské kapli byla vztyčena socha sv. Geneviève. Byla chápána jako následnice Isis ve Francii a byla blízkou přítelkyní krále Clovise.
- 16 Bylo to roku 62 po Kr., když se stal veleknězem Ananus mladší, saducejský bratr Jónatana Annáše. Jako takový měl sklon podporovat opozici sanhedrinu vůči Jakobovi a jeho nazorejským ideálům.
- 17 Ke kamenování došlo podle Josepha Flavia v roce 62, *The Antiquities of Jews*, kn. XX, kap. 9:1.
- 18 Jediný případ, kdy poté znovu židovské síly pošramotily vojenskou pýchu Římanů, nastal v roce 132 po Kr., kdy se znovu vzbouřily pod vedením Šimona bar Kochby, knížete Izraele. Šimon shromážd-

díl velkou armádu sestávající z domorodých dobrovolníků i z cizích žoldnéřů. Jeho bitevní plán zahrnoval mnoho strategických operací, z nichž některé využívaly tunelů a podzemních prostor pod Jeruzalémem. Během jednoho roku byl Jeruzalém opět zbaven nadvlády Římanů. Byla ustavena židovská správa, která se udržela dva roky. Ale mimo město boj pokračoval a konečná strategie závisela na vojenské pomoci z Persie. Když však byly perské posily připraveny vydat se do Svaté země, byla Persie napadena. Její vojenské oddíly musely zůstat a bránit své vlastní území s tím důsledkem, že Šimon a jeho chrabří spolubojovníci nemohli vzdorovat náporu dvanácti římských legií, které se tam přesunuly ze Sýrie na příkaz císaře Hadriana. Šimonovi muži byli nakonec roku 135 přemoženi západně od Jeruzaléma, v Battinu.

- 19 Edessa, nyní Urfa v Turecku, na rozdíl od Edessy v Řecku.
- 20 Matouš 13:55, Marek 6:3.
- 21 Přesně řečeno, *paranymfos* byl člověk, který obřadně vedl nevěstu k jejímu ženichovi.
- 22 Profesor Fida Hassnain, *A Search for the Historical Jesus - from Apocryphal, Buddhist, Islamic & Sanscrit Sources*, Gateway Books, Bath, 1994.
- 23 B. Thieringová, *Jesus the Man*, 33. kap., s. 151.
- 24 B. Thieringová, *Jesus of the Apocalypse*, 3. kap., s. 31. Tato práce podrobně líčí události v souvislosti s historií mesiášské rodiny, jak je popsána v knize Zjevení.
- 25 Jan 21:7,21:20.
- 26 Viz 7. kapitola - Marta.
- 27 Zjevení 1:4.

12. KAPITOLA: KRÁLOVSTVÍ DESPOSYNI

- 1 *Dictionnaire étymologique des noms de lieux en France - Aix.*
- 2 G. Vermes, *The Complete Dead Sea Scrolls in English*, Community Rule VII, ss. 108-109. Viz též Michael Baigent a Richard Leigh, *The Dead Sea Scroll Deception*, 9. kap., ss. 140-1, a Robert H. Eisenman, *Macca-bees, Zadokites, Christians and Qumrân*, E. J. Brill, Leiden, 1983, s. 42.
- 3 B. Thieringová, *Jesus the Man*, Dodatek II, „Locations: The Systems for Boats”, ss. 325-31.
- 4 *Ibid.*, 18. kap., s. 91.
- 5 Tomuto symbolickému nasycení nebylo ve skutečnosti přítomno 5000 lidí. „Pět tisíc” byl název, který příslušel lidu, který žil v Palestině, ale nebyli to Židé. Nazývali se „Synové Cháma”, čímž se myslel zakladatel chamitských kmenů v oblasti. Styčným důstojníkem Pospolitosti, který jednal s Pěti tisíci, byl Ježíšův apoštol Jan Boanerges. Viz B. Thieringová, *Jesus the Man*, Dodatek III, s. 357.

- 6 Ani zde nešlo o 4000 účastníků. Těmito „Čtyřmi tisíci“ („Muži Šémovi“) byla další specifická pohanská skupina. Společně s proselyty (konvertity k judaismu), zvanými „Tři tisíce“, měli tvořit část zvláště kosmopolitního kmene Ašer.
- 7 *The High History of the Holy Grail (Perlesvaus)*, (překl. do angl. Sebastian Evans), Everyman, Londýn, 1912.
- 8 *Dictionnaire étymologique des noms de lieux en France - Dax*.
- 9 Watson E. Mills (éd.), *Lutterworth Dictionary of the Bible - Bethlehem*.
- 10 Egyptský chrám na vrcholu hory *Serâbtt el Khâdim*, Sinaj, objevený v roce 1904. Viz W. M. Flinders Pétrie, *Researches in Sinai*, John Murray, Londýn, 1906.
- 11 Reliéf, který je součástí pokladu faraóna Tuthmose III., cca 1450 př. Kr, v karnackém chrámu.
- 12 1. Samuelova 21:6.
- 13 Řecká bible *Septuaginta - Starý zákon*, 3. Královská 5:7.
- 14 *The Times Atlas of the Bible*, Times Books, Londýn, 1994, s. 147.
- 15 Trasu, kterou používali židovští obchodníci s kovy, popsal Diodóros Siculos za vlády císaře Augusta (63 př. Kr.-14 po Kr.) takto: „Cínová ruda se transportuje z Británie do Galie, kupci ji převážejí na oslech vnitrozemím Keltiky do Marseilles a do města znavého Narbo[nne].“ Poté se převezla na lodích po Středozezemním moři na konečná místa určení. Viz John W. Taylor, *The Coming of the Saints*, 8. kap., s. 143.
- 16 Matouš 27:57-60.
- 17 V novodobé západní monarchické struktuře by to odpovídalo titulu prince, Jeho královská Výsost.
- 18 B. Thieringová, *Jesus the Man*, Dodatek III, s. 353.
- 19 L. S. Lewis, *Joseph of Arimathea at Glastonbury*, s. 54.
- 20 „Lán“ (anglicky „hide“) byla taková plocha země, která měla zemědělsky uživit jednu rodinu po dobu jednoho roku s jedním pluhem - v Somersetu (v Glastonburském hrabství) se rovná 120 akrům (přibližně 48,5 hektaru).
- 21 Svatostánek je popsán v knize Exodus 26 a 36.
- 22 L. S. Lewis, *Joseph of Arimathea at Glastonbury*, ss. 15-16.
- 23 Sv. Augustin kolem roku 600 napsal: „V západních končinách Británie je jistý královský ostrov nazvaný v pradávném jazyce Glastonia. Na něm našli, vedeni Bohem, první nově přivedení na katolickou víru z řad Anglů kostel, který nepostavil žádný člověk, jak říkají, ale připravil ho sám Bůh pro spasení lidstva, a Sám jeho Nebeský stavitel ukázal (mnoha zázraky a tajemnými uzdraveními), že tento kostel zasvětil Sobě Samému a svaté Marii, Matce Boží.“ Viz William of Malmesbury, *The Antiquities of Glastonbury*, Talbot/JMF Books, Llanerch, 1980. s. 1.
- 24 Willis Barnstone (éd.), *The Other Bible*, HarperSanFrancisco, San Francisco, 1984, s. 368.

- 25 Gregory of Tours, *A History of the Franks* (překl. Lewis Thorpe), Penguin, Londýn, 1964, kn. 1:21, s. 82.
- 26 V Howardově sbírce v Naworth Castle v Cumbrii.
- 27 Cín je základní součástí bronzu a nejdůležitější cínové doly se nacházely v jihozápadní Anglii, v oblasti, kde byla rovněž bohatá naleziště mědi a olova, protože tam vládl za dob rozmachu Římské říše čilý obchodní ruch. Britské muzeum vlastní dva nádherné kusy olova pocházející z mendipských dolů u Glastonbury z období 49 po Kr. a 60 po Kr. Jeden nese v latině název „Britannicus, syn císaře Claudia“ a druhý nápis „Britské olovo: vlastnictví císaře Nerona“.
- 28 Genesis 4:22 a Exodus 25:30-32.
- 29 Matthaei Parisiensis, *Chronica Majora* (rep., Matthew Paris, *The Chronicles of Matthew Paris*, Palgrave MacMillan, Londýn, 1984).
- 30 Kamenování nebylo obvyklou metodou poprav. Častěji to byl způsob, jak vyhnat označenou oběť z určité části města nebo z města vůbec.
- 31 L. S. Lewis, *Joseph of Arimathea at Glastonbury*, s. 15. Po sjednocení Skotska a Anglie byl královský titul upraven na méně zbožný: Jeho britská Výsost.
- 32 Součástí cisterciáckého *Vulgátského cyklu* je *Estoire del Graal, Queste del Saint Graal* a *Livres de Lancelot*, stejně jako další příběhy o Artušovi a Merlinovi.
- 33 VI. století byla britská pevnina (Anglie, Wales a Skotsko) obecně známá pod názvem Albion. Irové ji nazývali Alba, což je pojmenování, které později zůstalo pouze skotskému severu poté, co se na Západní vrchovině Daldriady usadili irští Skotové. Do roku 900 se z Alby stala Albany a asi o sto let později vzniklo další jméno, Skotsko (či Scotia). Galský výraz Scotia (z něhož se odvozují Skotové a Skotsko) pochází od princezny Scoty, dcery egyptského faraóna Nechoniba (Nekau I., 610-555 př. Kr.). Dostala jméno Scota (skyt-sky: *Sco-ta* = Vládkyně lidu), když se provdala za Galamha Skytského (známého rovněž pod jménem Milidh). Poté se po Galamhově smrti ve Španělsku přestěhovala se svými syny do Irska. Jméno Scotia dal Albě ve 4. století po Kr. král Niai Noighiallach a Dal Riàta. Viz Geoffrey Keating, *The History of Ireland* (překl. do angl. David Comyn a Rev. P. S. Dinneen), 1640 reprint Irish Texts Society, Londýn, 1904-14, sv. I, s. 102; sv. II, ss. 44, 46, 58, 78, 372, 374.
- 34 To se v některých knihách chybně přepisuje jako „Ostrov skla“ („sklo“ se anglicky řekne *glass*).
- 35 Roger Sherman Loomis ve své práci *The Grail: From Celtic Myth to Christian Symbolism*, University of Wales Press, Cardiff, 1963, uvádí, že ve vlastních jménech v rukopisném přenosu někdy chybí počáteční písmeno - ačkoliv obměny počátečních písmen jsou rysem keltských jazyků. Na základě toho se stává, že z Morgaine je někdy

Orguein a v tomto konkrétním případě se z Galainse (Galaaina) stává Alain (Alaain).

- 36 V příběhu *The Grand Saint Grail (Estoire del Saint Graai)* se potvrzuje, že po Alainově smrti přešla pravomoc panování Grálu na Jozueho, i když ho označuje za Alainova bratra, a nikoli za bratrance.
- 37 Nejvýznamnější kroniky Glastonbury jsou: William z Malmesbury (1090-1143), *De Antiquitate Glastoniensis Ecclesiae*, a John z Glastonbury, *Cronica sive Antiquitates Glastoniensis Ecclesie* (ca 1400), Boydell & Brewer, Woodbridge, 1985.

13. KAPITOLA: SVATÝ BALZÁM

- 1 LlanoverMSBI,aCardiffMS16.
- 2 Výběr starých velšských rukopisů v próze a verši ze sbírky sestavené Edwardem Williamsem (známým pod jménem Iolo Morganwg - Iolo z Glamorganu), 1747-1826, a předložený jako materiál pro novou historii Walesu. Vydáno jako: Taliesin Williams, Iolo Morganwg, Thomas Price, Owen Jones a Society for the Publication of Ancient Welsh Manuscripts. Abergavenny, *Iolo Manuscripts*, W. Rees, Llandovery and Longman & Co., Londýn, 1848.
- 3 L. S. Lewis, *Joseph of Arimathea at Glastonbury*, ss. 68-69, 78-79.
- 4 5. kapitola - Svatý balzám.
- 5 *Genealogies of the Welsh Princes in Harleian MS 3859*.
- 6 Silurie patřila zčásti k západu Anglie a zčásti k Jižnímu Walesu.
- 7 G. Taylorová, *Our Neglected Heritage*, kn. I, s. 33.
- 8 Proto je Alain v rodokmenech někdy uváděn jako syn patriarchy Brána.
- 9 Saraz je nyní Gaza. Viz Professor S. Hewins, *The Royal Saints of Britain*, Chiswick Press, Londýn, 1929, s. 18.
- 10 F. Josephus, *The Antiquities of the Jews*, kn. XX, kap. 1:1.
- 11 R. S. Loomis, *The Grail: From Celtic Myth to Christian Symbolism*, 12. kap., s. 187.
- 12 *Ibid.*, 12. kap., s. 179.
- 13 *Z Corpus benedictum*.
- 14 Například - vydáno roku 1966: *The Good News Bible* a *The Jerusalem Bible* v angličtině.
- 15 *Codex Vaticanus MS 1209*.
- 16 M. Starbirdová, *The Woman with the Alabaster Jar*, 2. kap., ss. 40-41. (V Markově evangeliu 16:1 se uvádí, že cílem navštívení hrobky bylo pomazání.)
- 17 Jan 20:1.
- 18 James King Hewison, *The Isle of Bute in the Olden Time*, William Blackwood, Edinburgh, 1895, mapa XXIII.
- 19 *The Catholic Encyclopedia*, sv. VI - Symbolism of the Fish.

- 20 J. Allegro, *The Dead Sea Scrolls*, 7. kap., s. 110.
- 21 J. W. Taylor, *The Coming of the Saints*, dodatek K.
- 22 *The Anglo-Saxon Chronicle*, (překlad do angl. Michael Swanton), J. M. Dent, Londýn, 1997 - Winchester MS (A) & Peterborough MS (E), roku 167 po Kr.
- 23 Lucius zemřel 3. prosince 201 a byl pohřben v St Mary le Lode v Gloucesteru. Jeho ostatky byly později přeneseny do kostela sv. Petra v Cornhillu v Londýně. Informace v římské martyrologii o Ludově pohřbu ve švýcarském Churu jsou nepřesné ve dvou bodech. Ve skutečnosti se vztahují na krále Lucia Bavorského (a nikoli na britského Lucia Světlého). Kromě toho bavorský Lucius zemřel v Curii v Německu, a nikoli v Churu ve švýcarsku.

14. KAPITOLA: KRÁLOVĚ A BARVY

- 1 Úplná historie této rodiny a jejích různých odnoží je uvedena in Laurence Gardner, *Bloodline of the Holy Grail* (vydání nakladatelství HarperCollins z roku 2002), 13. kap., ss. 150-9.
- 2 Brán Požehnaný je často chybně uváděn jako otec Caractaka. Byli skutečně současníci žijící v 1. století, ale Caractakovým otcem byl Cymbeline z Camulodu. Jako arcidruid Británie byl Brán „duchovním“ otcem Pendragona Caractaka.
- 3 Lucius byl vnukem Bránovy dcery Penardun ze Silurie. Někdy se uvádí, že to byla dcera Beliho Mawra, nebo jindy, že to byla jeho sestra. Byla však sestrou pozdějšího Mawra, Bránova syna. Penardun byla chráněnkyní královny Boudicky.
- 4 Gabràn byl vnukem Ferguse mac Ere, který se narodil v galské skotské královské rodině jako potomek vznešeného krále Conaira Móra Irského. Fergus odjel z Irska koncem 5.století, protože chtěl osídlit Západní vysočinu, a vzal s sebou své bratry Loarna a Anguse. Loarnova rodina zabrala oblast severního Argyllu, později známého jako Loarna (nebo Lome), se základnou v Dunollie, Oban.
- 5 Jednotlivé anály uvádějí různé názvy tohoto konfliktu a jeho místa. K uvedeným místům patří Mount Badon, Mons Badonicus, Dun Baedàn a Cath Badwn (*mount* a *mons* v těchto názvech znamenají vrch, pahorek; *dun* znamená buď vrch, nebo pevnost na vyvýšenině, a *cath* představuje tvrz). Jako názvy bitvy se udávají *Bellum Badonis* a *Obsessio Badonica* (z prvního vyplývá válka, z druhého obléhání).
- 6 O bitvě se píše in *Bodleian Manuscript*, *Book of Leinster*, *Book of Ballymote* a *Chronicles of the Scots* a všechny uvádějí jako rok jejího konání rok 516. Viz William Forbes Skene, *Chronicles of the Picts and Scots*, H. M. General Register, Edinburgh, 1867.
- Jako velitel Skotů je někdy udáván Aedàn mac Gabràn z Daldriady, ale Aedàn tehdy ještě nebyl naživu. Vůdcem byl jeho otec, princ

Gabràn, který se stal králem Daldriady v roce 537. Aedàn a jeho nejstarší syn Artuš bojovali ve druhé bitvě u Dun Baedànu, která se konala roku 575.

Navzdory roku 516 definitivně uváděnému v kronikách byly velké spory ohledně první bitvy. Došlo k nim proto, že badatelé byli naměřováni ke Gildasovi, který je chybně ztotožňován jako autor spisu *De Excidio*. Ale žil v letech 425-512, a tak byl již po smrti, když se narodil Gildas II. roku 516, v roce bitvy, což ve vyprávění zdůraznil. Dalšími vybranými pracemi na téma Británie v době temna jsou Myles Dillon a Nora K. Chadwicková, *The Celtic Realms*, Weidenfeld & Nicolson, Londýn, 1967; Nora K. Chadwicková a Hector Munro Chadwick, *Studies in Early British History*, Cambridge University Press, Cambridge, 1954; Hector Munro Chadwick, *Early Scotland: The Picts, Scots and Welsh of Southern Scotland*, Cambridge University Press, Cambridge, 1949; William Forbes Skene, *Celtic Scotland*, David Douglas, Edinburgh, 1886-1890 R. Cunliffe Shaw, *Post-Roman Carlisle and the Kingdoms of the North-West*, Guardian Press, Preston, 1964; Eoin MacNeill, *Celtic Ireland* (Martin Lester, Dublin, 1921), Academy Press, Dublin, 1981; Peter Hunter Blair, *The Origins of Northumbria*, Northumberland Press, Gateshead, 1948.

- 7 Titul merlin („Zřec ke králi“) byl v druidské kultuře tradiční. Před Emrysem byl jmenovaným merlinem bard Taliesin, manžel Viviane I. del Acqs. Po jeho smrti v roce 540 přešel tento titul na Emryse z Powysu, který byl oním slavným Merlinem z artušovské tradice. Merlin Emrys byl starším bratrancem krále Aedàna, a mohl tedy požadovat, ať se něco podnikne proti vrahovi Gwenddolaua. Aedàn vyhověl a náležitě rozmetal Rhydderchův alcutský dvůr v Dumbartonu.
- 8 Někdy se uvádí, že jméno Artuš se odvozuje z latinského Artorius, ale to je naprosto nesprávné. Artušovo jméno je ryze keltské a pochází z irského Artur. Ve 3. století byli syny krále Arta Cormac a Artur. Irská jména nebyla ovlivněna Římany a kořen jména Artuš sahá až do 5. století př. Kr, kdy byl Artur me~Delmann králem Lagainu.
- 9 Jméno Uther Pendragon vymyslel romanopisec Geoffrey z Monmouthu (pozdější biskup od sv. Asafa) a galské slovo *uther* (či *uthir*) bylo prostě přídavné jméno s významem „strašný“.
- 10 Historii krále Artuše lze ve větší úplnosti nalézt in Laurence Gardner, *Bloodline of the Holy Grail* (vydání nakladatelství Harper & Collins z roku 2002), 14. kap., ss. 160-73.
- 11 Jako poznámka 6: W. F. Skene, *Chronicles of the Picts and Scots*.
- 12 Saint Adamnan, *A Life of Saint Columba* (překlad do angl. Wentworth Huyshe), George Routledge, Londýn 1908
- 13 Traktát nazvaný „Tributes Paid to Baedàn, King of Ulster“ in W. F. Skene, *Chronicles of the Picts and Scots*.
- 14 Tigernach hua Braein, *The Annals of Tigernach*, roku 595, Rawlinson 3. zlomek in *Revue Celtique* 17 v Bodleian Library, Oxford.

- 15 Keltské církevní sídlo králů Skotů.
- 16 To bylo v době před spojeným národem Anglie. Teprve roku 927 byl vnuk Alfréda Velikého Aethelstan uznán jako král všech většinou anglosaských uskupení.
- 17 JKV princ Michael z Albany, *The Forgotten Monarchy of Scotland*, Crystalis/Vega, Londýn, 2002, 2. kap., s. 18.
- 18 Whitley Stokes (éd.), *Félire Úengusso Céili Dé (The Martyrology of Oengus the Culdee)*, Dublin Institute for Advanced Studies, Dublin, 1984, heslo: leden, poznámka 27, s. 53.
- 19 *The Catholic Encyclopedia*, sv. V - Ecclesiastical Art.
- 20 S. Haskinsová, *Mary Magdalene, Myth and Metaphor*, Harcourt Brace, New York, 1994, 3. kap. ss. 58-9.
- 21 Vynikajícím dílem o pravidlech, zásadách, módě a tradicích mariánského umění je kniha Anny Jamesonové, *Legends of the Madonna*, Houghton Mifflin, Boston, 1895.
- 22 *Ibid.*, Úvod, ss. 40-41.
- 23 Margaret Starbirdová, *The Woman with the Alabaster Jar*, 6. kap., s. 123.
- 24 Anny Jamesonová, *Legends of the Madonna*, Úvod, s. 21.

15. KAPITOLA: LEONARDO DA VINCI

- 1 Serge Bramly, *Leonardo the Artist and Man*, Penguin, Londýn, 1994, s. 362.
- 2 Dan Brown, *The Da Vinci Code*, Bantam Press, Londýn, 2003, 26. kap., ss. 121-2.
- 3 Patrice Boussel, *Leonardo da Vinci*, Nouvelles Éditions Françaises, Paříž, 1986, s. 88.
- 4 Bülent Atalay, *Math and the Mona Lisa*, Smithsonian Books, Washington, DC, 2004, 9. kap., s. 177.
- 5 Je umístěna v National Gallery of Art, Washington, DC, a je to jediná Leonardova malba mimo Evropu. Ginevra byla dcerou florentského bankéře Ameriga de'Benci.
- 6 Cecilia byla milenkou vévody Ludovica Sforzy z Milána.
- 7 Don Pierce, *How to Decorate Mats*, Cameron, San Raphael, CA, 1985, s. 5.
- 8 Například:
<http://ccins.camosun.bc.ca/~jbritton/goldslide/jbgoldslide.htm>.
- 9 Na obou těchto malbách je Leonardův otisk prstu, stejně jako na *Madoně ve skalách* v Národní galerii v Londýně.
- 10 D. Brown, *Da Vinci Code*, 26. kap., ss. 118-21.
- 11 Vitruvius, *De Architecture*, Řím, kn. III, 1. kap.
- 12 P. Boussel, *Leonardo da Vinci*, s. 88.
- 13 B. Atalay, *Math and the Mona Lisa*, 8. kap., s. 152.

- 14 Včetně Berniniho, Artemisie Gentileschi, Nicolase Poussina, Simona Voueta, Pietra da Cortona, Anthonyho Van Dyck a Alessandra Turchiho.
- 15 S. Bramly, *Leonardo the Artist and Man*, s. 362.
- 16 Giulianova hrobka v kapli Medicejských v kostele San Lorenzo je ozdobena *Nocí a dnem* od Michelangela a sochou Giuliana, rovněž od Michelangela. Vzhledem k tomu, že měl stejné jméno jako jeho strýc (oba se jmenovali Giuliano de Medici), jehož hrobka se rovněž nachází v kapli Medicejských, obě hrobky se často pletou.
- 17 Giorgio Vasari, *Le Vite de' Più Eccelenti Architetti, Pittori, et Scultori Italiani*, Florencie. 1550, část III - Leonardo.
- 18 B. Atalay, *Math and the Mona Lisa*, 1. kap., ss. 1-2.
- 19 *Ibid.*, 3. kap., s. 37.
- 20 Helmut Ruhemann, „A Refutation of Gombrich's contention that Leonardo deliberately cuts down on information by his sfumato, which G. conceives as an all-over blurring" in *The British Journal of Aesthetics*, I., 1961, ss. 231-37.
- 21 Italský sochař z florentské školy (1427-1479).
- 22 B. Atalay, *Math and the Mona Lisa*, 9. kap., s. 176.
- 23 D. Brown, *Da Vinci Code*, 30. kap., s. 131.
- 24 Confraternité dell' Immacolata Concezione.
- 25 Neposkvrněné početí se stalo oficiálním dogmatem roku 1584.
- 26 Určitá forma zdobení na základě seškrabování vrchní vrstvy tak, aby se objevila jinak zbarvená spodní vrstva.
- 27 Martin Kemp, *Leonardo on Painting*, Yale University Press, New Haven, CT, 2001, díl VI, ss. 268, 270. Viz též S. Bramly, *Leonardo the Artist and Man*, s. 185, a B. Atalay, *Math and the Mona Lisa*, 9. kap., s. 165. *Spinnchristi* je květina představující Kristovo utrpení.
- 28 Ve Staatliche Museen, Berlín.
- 29 V Galleria degli Uffizi, Florencie.
- 30 Cenné mince ze zlata nebo stříbra ražené v několika evropských zemích. Původně se razily na panstvích vévodů a měly tržní hodnotu, ale nebyly vždy legálním platidlem.
- 31 Martin Kemp, *Leonardo on Painting*, díl VI, s. 253.
- 32 D. Brown, *Da Vinci Code*, 32. kap., s. 138.
- 33 Seznam foliantů a konkordance všech rukopisných pramenů *Codex Urbinas* a „Původních Leonardových rukopisů" jsou uvedeny in Martin Kemp, *Leonardo on Painting*, ss. 297-310.
- 34 P. Bousset, *Leonardo da Vinci*, s. 27.
- 35 Helmut Ruhemann, *The Cleaning of Paintings*, Hacker Art Books, New York, NY, 1982, 7. kap., s. 230.
- 36 Pochvalná recenze o luvreském čištění je uvedena in Guy Iznard, *Les Pirates de la Peinture*, Flammarion, Paříž, 1955, s. 48.
- 37 Helmut Ruhemann, *The Cleaning of Paintings*, 10. kap., ss. 231, 259.

- 38 Zvětšený detail je vidět na fotografii s katalogovým číslem 1093 v National Gallery.
- 39 D. Brown, *Da Vinci Code*, 32. kap., s. 139.
- 40 Například S. Bramly, *Leonardo the Artist and Man*, s. 189.
- 41 *The Oxford Concise English Dictionary - Spadix*.
- 42 *Oxford Concordance to the Bible - Tamar*.
- 43 *The Septuagint* (překl. do angl. L. C. L. Brenton).

16. KAPITOLA: POSLEDNÍ VEČERE

- 1 B. Atalay, *Math and the Mona Lisa*, 9. kap., s. 167.
- 2 Zevrubné informace o Poslední večeři (její historii a geometrii, včetně detailů kopií) se nacházejí in Leo Steinberg, *Leonardo's Incessant Last Supper*, Zone Books, New York, NY, 2001.
- 3 P. Bousset, *Leonardo da Vinci*, ss. 70-1.
- 4 *Ibid.*, s. 7\.
- 5 B. Atalay, *Math and the Mona Lisa*, 9. kap., s. 182.
- 6 D. Brown, *Da Vinci Code*, 40. kap., ss. 169-70.
- 7 Informace v této souvislosti lze vyhledat na stránkách abonentů ArtWatch International: <http://www.artwatchinternational.org>.
- 8 Úplný příběh této přelomové restaurace je uveden in: Pinin Brambilla Barcilon a Pietro C. Marani, *Leonardo, The Last Supper* - vydání anglického překladu (překlad Harlow Tighe), University of Chicago Press, Chicago, IL, 2001.
 Součástí této knihy jsou reprodukce detailů fresky ve skutečné velikosti, na nichž lze jasně vidět a rozeznat Leonardovu ruku od ruky restaurátora. Práce obsahuje téměř čtyři sta přepychových barevných reprodukcí a je to nejobsažnější technická dokumentace projektu Barcilonové; úvodní esej historika umění a spoluředitele Pietra C. Maraniho se soustředí na historii nástěnné malby. *Leonardo, The Last Supper* je neocenitelným historickým přehledem, mimořádně hezkou knihou a podstatnou prací, kterou musí mít každý, kdo dokáže ocenit krásu, technickou vyspělost a osudy renesančního umění.
- 9 Lynn Picknett a Clive Prince, *Turin Shroud: In Whose Image?*, Bloomsbury, Londýn, 1994, 5. kap., s. 105.
- 10 „The Invention and Composition of Narratives” in M. Kemp, *Leonardo on Painting*, část V, s. 226.
- 11 Jednou z prvních knih v populární oblasti, která pojednávala o intimním vztahu Marie Magdalény a Ježíše, byla publikace *Holy Blood and Holy Grail* z roku 1982. Dva ze tří jejích autorů byli Richard Leigh a Michael Baigent. Jméno Sir Leigh Teabing je Baigentův anagram.
- 12 D. Brown, *Da Vinci Code*, 58. kap., s. 248.

- 13 Matouš 26:18-30, Marek 14:12-26, Lukáš 22:1-39, Jan 13:1-8:1.
- 14 D. Brown, *Da Vinci Code*, 58. kap., s. 248.
- 15 *Má.*, 57. kap., s. 236.
- 16 Matouš 26:27, Marek 14:23-24, Lukáš 22:20.
- 17 D. Brown, *Da Vinci Code*, 58. kap., s. 243.
- 18 J. Allegro, *The Dead Sea Scrolls*, 7. kap., s. 131; 12. kap., s. 164; 13. kap., s. 168.
- 19 *Scroll of the Rule, Annex II, 17-22. Uvedené citace viz Messianic Rule within the Community Rule: in Geza Vermes, The Complete Dead Sea Scrolls in English (1Qsa=1Q,8a), ss. 159-60.*
- 20 L. Steinberg, *Leonardo's Incessant Last Supper, dodatek C, s. 217.*
- 21 Matouš 26:20, Marek 14:17, Lukáš 22:14.
- 22 Příležitostně se Poslední večeře a Mariino pomazání Ježíše spojují do jednoho výjevu. Viz S. Haskinsová, *Mary Magdalene, Myth and Metaphor*, 6. kap., s. 222.
- 23 7. kapitola - Magdalénský archiv, a 6. kapitola - Dcera Francie.
- 24 Ilustrace 24.

17. KAPITOLA: SVATÁ ALEGORIE

- 1 Maurice W. Brockwell, *The Pseudo-Arnolfini Portrait*, Chatto & Windus, Londýn, 1952, s. 10.
- 2 *Ibid.*, 2. kap., s. 5. V nápisu je uvedeno:
Pictor Hubertus e Eyck major quo nemo repertus
Incepit pondus: quod Johannes arte secundus
Suscepit letus, Judoci Vyd prece fretus Vers-V seXta Ma-I: Vos CoLLoCat a Cta tVerl.
 Chybnou latinou tento záhadný nápis sděluje: „Hubert van Eyck, největší malíř, jaký kdy žil, započal tuto práci [pondus], v níž Jan, jeho bratr, až druhý po něm, co se dovednosti týče, měl to štěstí pokračovat na žádost Jodoka (Josseho) Vydta. Na základě tohoto řádku, 6. května, poznáte, kdy bylo dílo dokončeno, tj. roku MCCCCXXXII.“ Text byl připsán na dvířka oltáře až po roce 1559 a připomíná se v něm památka Huberta jako významnějšího malíře, než byl Jan, a poslední řádkou je chronogram, v němž některá písmena, když se čtou jako římské číslice, dávají rok 1432. Nejstarší text, kde se o těchto řádcích mluví, je kniha autora C. van Mandera, *Het Schilder-boeck* (Haarlem, 1604). Když se roku 1823 restaurovaly v Berlíně rámy oltáře, některá slova již byla nečitelná.
- 3 *Ibid.*, 6. kap., s. 64.
- 4 V primitivním umění, zvláště pak v italském náboženském umění s mnoha postavami, má osoba, která je v dané činnosti hlavní, často zdviženou ruku.
- 5 MS 305, France s vx 3/4, fols 106, 106r-108v.

- 6 R. C. H. Davis, *A History of Medieval Europe*, Longmans, Londýn, 1957, 6. kap., ss. 120-36.
- 7 *Svatá alegorie Jana Provosta je v barevné reprodukci uvedena v revidovaném vydání knihy Laurence Gardnera Bloodline of the Holy Grail* (HarperCollins, 2002).
- 8 C. Witcombe, „The Chapel of the Courtesan and the Quarrel of the Magdalens” in *The Art Bulletin*, vol. 84, č. 2, ss. 273-92.
- 9 Henry Charles Lea, *History of Sacerdotal Celibacy in the Christian Church*, Watts & Co, Londýn, 1867, ss. 271-2.
- 10 Po Lucrezii měl papež Alexandr další děti s Vannozzou dei Cattanei: Giovanniho, narozeného v roce 1474, Cesareho, 1476, a Goffreda, 1481.

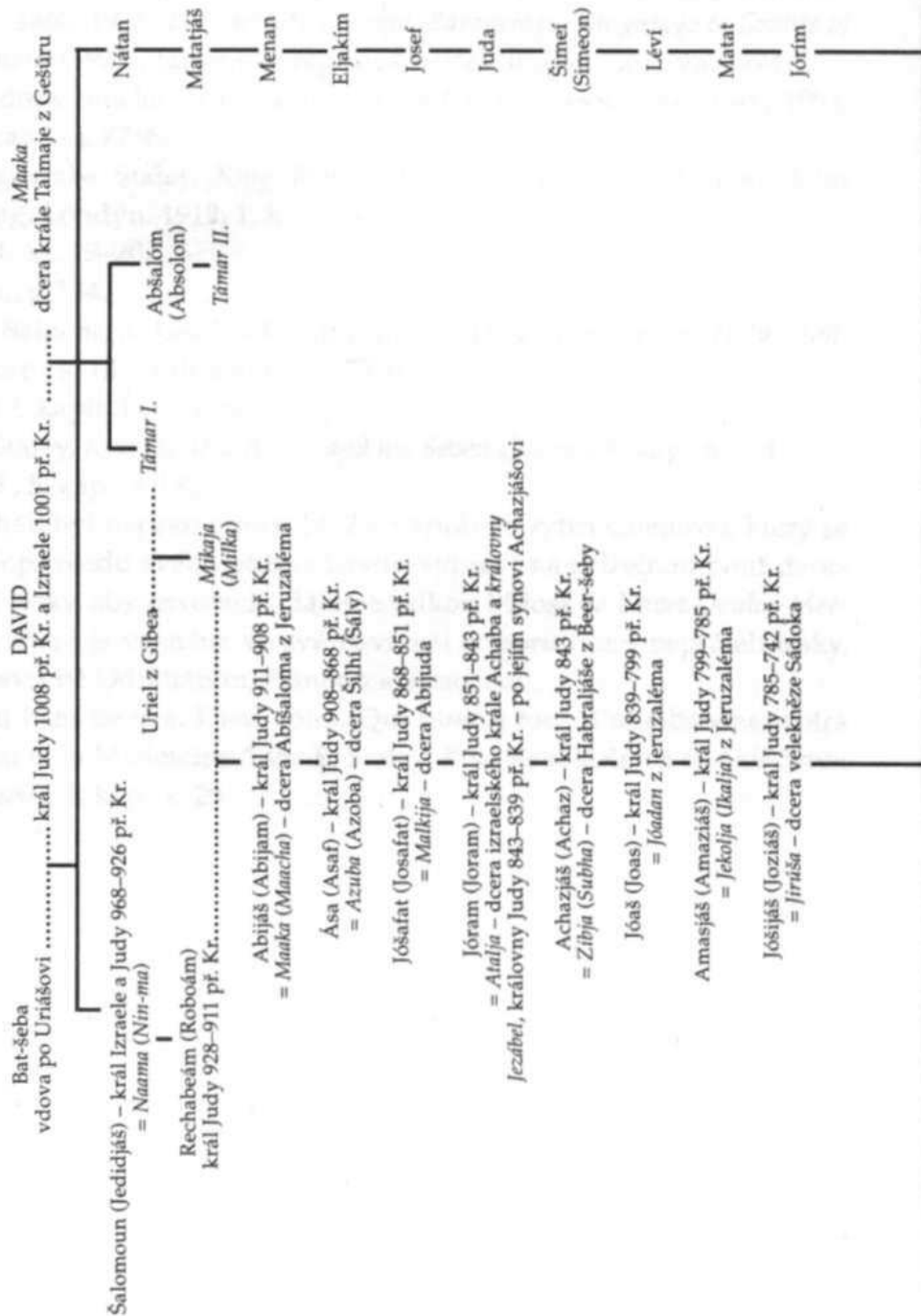
18. KAPITOLA: TATNÉ PŘEVORSTVÍ

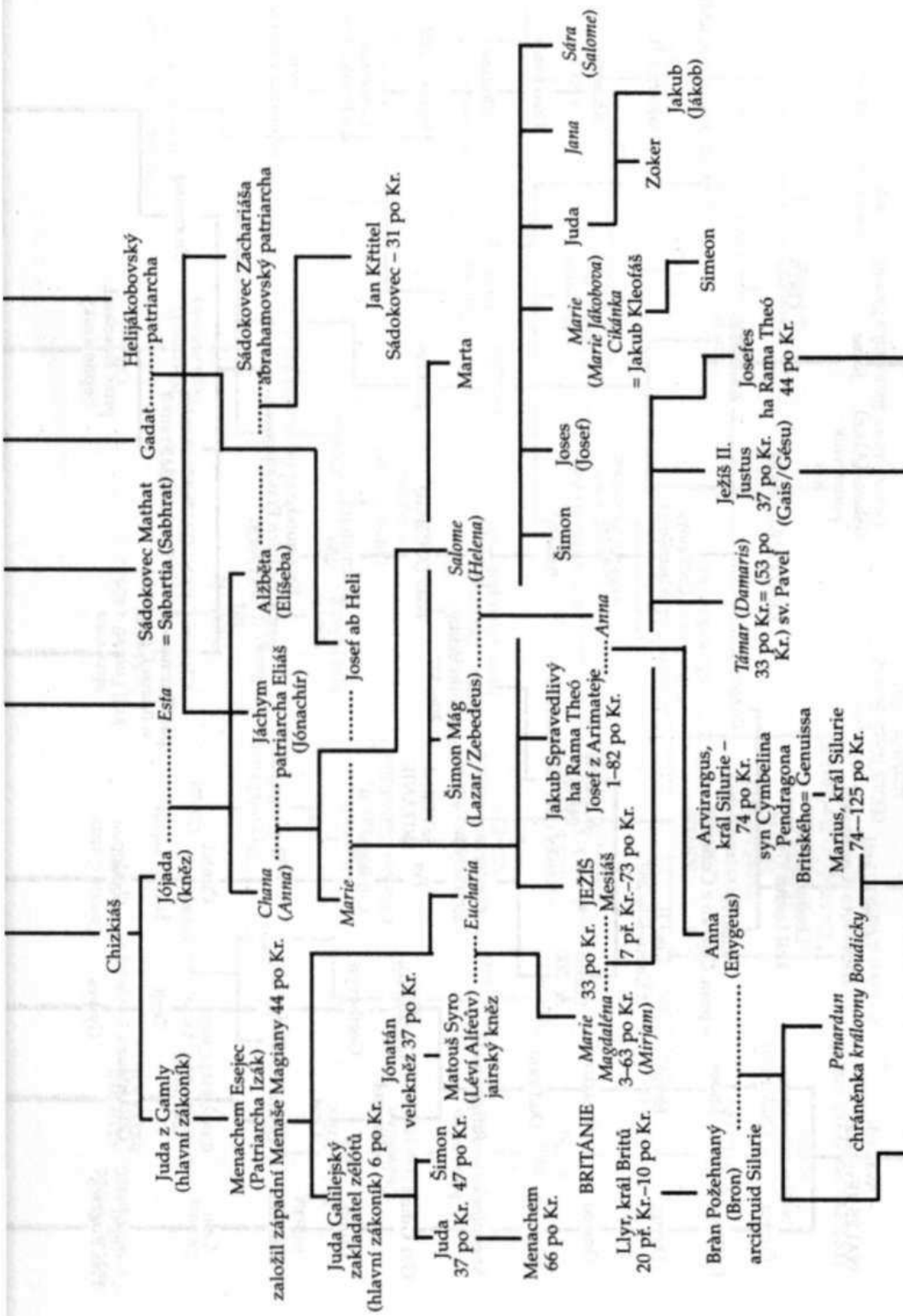
- 1 To se stalo prostřednictvím dopisu zaslaného Podprefektuře Saint-Julien-en-Genevoise.
- 2 Kopie *Circuit* v jeho původní podobě a v jeho pozdější změně podobě s Plantardovým zdůrazňováním pravého politického křídla se nacházejí v Bibliothèque Nationale de Paris.
- 3 Stanovy Prieuré de Sión byly uloženy v Podprefektuře Saint-Julien-en-Genevoise. Oficiální oznámení o vzniku 25. června 1956 se objevilo v *Journal Officiel de la République Française* 20. července 1956, s. 6731.
- 4 „Les Archives du Prieuré de Sion” od Jeana-Luka Chaumeila in *Le Charivari*, Č. 18, říjen-prosinec 1973.
- 5 Nejrozšířenější oblastní noviny v jihozápadní Francii.
- 6 Plantard byl 17. prosince 1953 odsouzen na šest měsíců do vězení soudem města St Julien-en-Genevoise za porušování zákona o *Abus de Confiance*.
- 7 Stanovy Alpha Galates zveřejnil a vytiskl Chaumeil in *Le Trésor des Templiers*, reprintu své práce z roku 1979 *Le Trésor du Triangle d'Or* s novým dodatkem týkajícím se Pierra Plantarda.
- 8 Na příběh Saunièrova nečekaného zlepšení finančních poměrů upozornila veřejnost kniha *Holy Blood and Holy Grail* (Svatá krev a Svatý grál) z roku 1982 autorů R. Leigha, M. Baigenta a H. Lincolna.
- 9 Podrobnosti z biskupova výslechu jsou uchovány v la Semaine Religieuse de Carcassonne. 3. února 1911 bylo formálně rozhodnuto, že Saunière již nesmí vysluhovat mše.
- 10 Záznamy Komandérie carcassonnského templu jsou uloženy ve sbírkách knihovny Grand Orient de France a v Les archives secrètes des francs-maçons v Paříži.
- 11 *Ibid.*, 1. kap., s. 5.
- 12 Pierre Fuegère, Louis Saint-Maxent a Gaston de Koker.

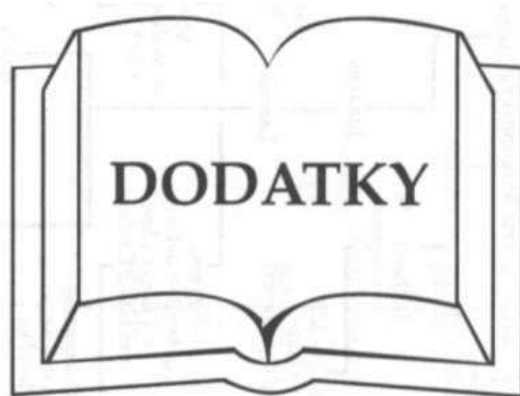
- 13 Tato souvislost byla poprvé uvedena in M. Baigent, R. Leigh a H. Lincoln, *Holy Blood and Holy Grail*, 4. kap., s. 72.
- 14 6. kapitola - Dech univerza.
- 15 Informace o zájmu Isaaka Newtona a Královské společnosti o alchymii jsou uvedeny in Michael White, *Issac Newton, the Last Sorcerer*, Fourth Estate, Londýn, 1998, 6. a 7. kap., ss. 104-62.
- 16 Některé užitečné informace týkající se Řádu království síónského lze nalézt in Melville Henry Massue, Marquis de Ruvigny & Raineval, 1868-1921, *The Jacobite Peerage, Baronetage, Knightage & Grants of Honour* (1921), faksimile, reprint Charles Skilton, Londýn, 1974.
- 17 Andrew Sinclair, *The Sword and the Grail*, Crown, New York, 1992, 7. kap., ss. 77-8.
- 18 Edgcumbe Staley, *King René d'Anjou and his Seven Queens*, John Long, Londýn, 1912, 1. kap., ss. 20-1.
- 19 *Ibid.*, ss. 19-20.
- 20 *IWd.*, s. 334.
- 21 M. Baigent, R. Leigh a H. Lincoln, *The Holy Blood and the Holy Grail*, 6. kap., s. 101, a dodatek ss. 375-6.
- 22 Viz 7. kapitola - Marta.
- 23 E. Staley, *King René d'Anjou and his Seven Queens*, 9. kap., s. 334.
- 24 *Ibid.*, 5. kap., s. 143.
- 25 Příběh byl napsán v roce 1457 a vypráví o rytíři Cueurovi, který se v doprovodu svého pážete Desira vypraví na svízelnou pout' dvorské lásky, aby osvobodil dámu Sladkou Milost (*la Dame Douce-Mercy*), která je vězněna ve své Pevnosti odporu třemi nepřáteli lásky, jmenovitě Odmítáním, Hanbou a Strachem.
- 26 „Qui bien beurra, Dieu voire. Qui buerra tout d'une baleine, voire Dieu et la Madeleine.” Viz E. Staley, *King René d'Anjou and his Seven Queens*, 1. kap., s. 29.

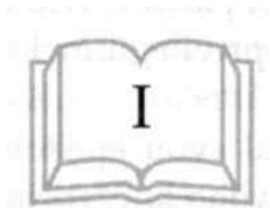
POKREVNÍ LINIE SVATÉHO GRÁLU

Předkové a potomci Ježíše od krále Davida po krále Artuše

Syn Boží - Syn člověka

Lze smrtelnou postavu Ježíše (syna Marie a Josefa) nějak usmířit s jeho křesťanským zobrazováním jako božského Syna Božího? Pouze evangelium Matouše a Lukáše pojednává o Mariině početí a narození Ježíše. Marek a Jan tyto události přecházejí mlčením.

Přestože se v Janově evangeliu o narození jako takovém nemluví, ve verši 7:42 je uvedena poznámka týkající se Ježíšových předků: „Neříká Písmo, že Mesiáš vzejde z potomstva Davidova a z Betléma, odkud byl David?“ Vedle toho se v epištole apoštola Pavla Římanům 1:3–4 mluví o „jeho Synu, který tělem pocházel z rodu Davidova, ale Duchem svatým byl ve svém zmrtvýchvstání uveden do moci Božího Syna“. Opět u Marka 10:47 a Matouše 22:42 je Ježíš označován jako „syn Davidův“. Ve Skutcích 2:30 Petr nazývá Ježíše (v souvislosti s králem Davidem) „jeho potomkem“.

Z těchto veršů, jakož i z rodokmenů uváděných po mužské linii, je víc než zřejmé, že Ježíš pocházel přímo z lidských potomků krále Davida. Nadto sv. Pavel napsal, že Ježíš byl „uveden do moci“ Syna Božího; zatímco v oddílu o zvěstování v Lukášově evangeliu 1:35 se podobně uvádí, že bude „nazván“ Synem Božím.

Skutečnost Ježíšova davidovského původu po otci je ještě zřetelnější v dopise Židům ve verši 7:14 v souvislosti s jeho pomazáním ve velekněžském Řádu Melchisedechově. Od dob Mojžíšových a Áronových měl pouze kmen Levitů automatické právo na izraelské kněžství.

Kmen Judův, k němuž patřil David a jeho dynastie až po Josefa a Ježíše, měl privilegium královské, nikoli však kněžské.

Když sv. Pavel psal svou epištolu Židům, objasňoval záležitost Ježíšova nového kněžského statusu následovně: „Je dobře známo, že náš Pán pocházel z Judy, a u Mojžíše není zmínky o kněžích z tohoto pokolení.“ (Židům 7:14) Bezprostředně předtím v Židům 7:12 je řečeno, že v souvislosti s odchýlením se od staré zvyklosti „nutně nastává změna zákona“. Nic se zde neříká o tom, že by Ježíš mohl být, čímkoli by chtěl, čistě proto, že byl Synem Božím - jenom že zákon je třeba pozměnit kvůli tomu, že se narodil v davidovské linii Judově.

S tím souvisí *Korunovační žalm*, který se týká davidovského trůnu - „Přednesu Hospodinovo rozhodnutí. On mi řekl: ‚Ty jsi můj syn, já jsem tě dnes zplodil/“ (Žalm 7:2) Tento žalm se připomíná v okamžiku, kdy Ježíše křtí Jan v Jordánu. V Matoušově evangeliu 3:17, v Markově 1:11 a Lukášově evangeliu 3:22 se shodně uvádí, že hlas z nebe řekl: „Toto je můj milovaný Syn, jehož jsem si zvolil.“

Když se Ježíše lidé ptali, zda je Synem Božím, obvykle se odpovědi vyhnul. V Matoušově evangeliu 26:63-64, když se ho velekněz ptá, zda je skutečně Synem Božím, Ježíš odpověděl: „Ty sám jsi to řekl.“ Z toho vyplývá, že to řekl kněz, nikoliv on. U Lukáše 22:70 čteme, že Ježíš odpověděl skutečně stejným způsobem: „Tu řekli všichni: ‚Jsi tedy Syn Boží?‘ On jim odpověděl: ‚Vy sami říkáte, že já jsem.‘“ Při jiných příležitostech Ježíš odpověděl, že je „Synem člověka“ (jako například u Matouše 26:63-64).

Kromě davidovských zmínek v žalmech vychází chápání Ježíše jako Syna Božího z toho, co o něm řekli druzí a co je uvedeno v textu. Například v Janovi 20:31 se říká: „Tato však zapsána jsou, abyste věřili, že Ježíš je Kristus, Syn Boží.“ Podobně ve Skutcích 9:20, když se o Pavlovi říkalo, že káže, že Kristus je Synem Božím. V Novém zákoně je čtyřicet pět takových míst, kde se uvádí, že Ježíš

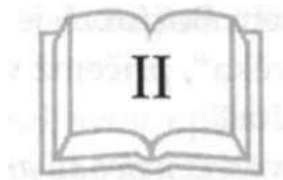
„prohlašoval, že je“, že se o Ježíši, „kázalo, že je“ či že Ježíš „byl nazván“ Synem Božím. A je tam devadesát zmínek, že je to „Syn člověka“, přičemž většina z nich pochází přímo z Ježíšových úst.

Řecky zní „syn člověka“ *hyios tú anthrópú*. Lingvistické ekvivalenty jsou následující: aramejský *bar naša*, hebrejský *hen adam*. Ve všech případech toto sousloví prostě znamená „člověk, lidská bytost“.¹

U Lukáše 3:38 se vysvětluje, že Adam byl první v řadě, koho bylo možné označit jako Syna Božího. Pro celkovější obraz je však důležitější, že v Bibli se uvádějí určití zasloužilí lidé jako „děti Boží“, počínaje v Novém zákoně vlastními Ježíšovými slovy uvedenými u Matouše 5:9: „Blahoslavení tvůrcové pokoje, neboť oni budou nazváni ‚Boží děti‘.“ A také tady, stejně jako v Ježíšově případě, je důležité slovo „nazváni“.

Uvážíme-li toto všechno, pojem „Syn Boží“, kterým byl Ježíš označován, byl obrazný a symbolický, kdežto jeho fyzický původ od krále Davida je uváděn při mnoha příležitostech jako lidská skutečnost jeho postavení. Tou nejdůležitější věcí zde je, že to byl královský rod Davidův, který byl obzvláště považován za Boží potomstvo, a nikoli Ježíš jako jednotlivec. Tato premisa je uvedena ve 2. Samuelově 7:13-14, kde je zapsáno, že Bůh oznámil v souvislosti s králem Davidem: „Vybuduje dům pro mé jméno a já upevním jeho královský trůn navěky. Já mu budu Otcem a on mi bude Synem.“

1 William Barclay, *The Mind of Jesus*, SCM Press, Londýn, 1971, 14. kap., ss. 148-9.

Soud a ukřižování

V *Análech imperiálního Říma*, které v 1. století sestavil senátor Cornelius Tacitus, se uvádí, že jistý člověk zvaný Kristus, původce „křesťanů, známých svou mravní zpustlostí“, byl ukřižován za vlády císaře Tiberia vládařem v Judeji Pontiem Pilátem.¹ Tato záležitost je oficiálně zaznamenána. Nejsou však uvedeny žádné podrobnosti o soudu a ani Josephus Flavius ve svých *Starožitnostech* a *Židovské válce* celý proces detailně nepopisuje. Nový zákon je v této souvislosti jediným známým pramenem informací.

Tak, jak je Ježíšův soud prezentován v evangeliích, jde sotva o nějaký soud a jeho scénář je plný dvojznačností. V Matoušově evangeliu 26:57-59 se uvádí: „Ti, kteří Ježíše zatkli, odvedli ho k veleknězi Kaifášovi, kde se shromáždili zákoníci a starší. Veleknězi a starší a celá rada hledali křivé svědectví proti Ježíšovi.“

I kdyby se všichni tito kněží, zákoníci a starší nějak bez obtíží shromáždili během prvních hodin poté, co došlo k zatčení, faktem zůstává, že bylo proti zákonu, aby židovská rada zasedala v noci. V Lukášovi 22:66 se uvádí, že přestože Ježíš byl předveden nejprve ke Kaifášovi, sanhedrin se nesešel, dokud nenastal den. Avšak schůze by i tak byla protizákonná, protože nebylo dovoleno, aby rada sanhedrinu zasedala během pesachu.²

V evangeliích stojí, že Petr šel za Ježíšem až k domu velekněze Josefa Kaifáše, kde třikrát svého mistra zapřel, jak bylo předpovězeno. Všechna vyprávění se shodují, že

Kaifáš poté předal Ježíše římskému vladaři Pontiovi Pilátovi, jehož přítomnost umožnila okamžitý výslech. To je potvrzeno u Jana 18:28-31, avšak jen aby se ukázala ještě další anomálie:

Od Kaifáše vedli Ježíše do místodržitelského paláce. Bylo časně zrána, Židé sami do paláce nevešli, aby se neposkvrnili a mohli jíst velikonočního beránka.

Pilát vyšel k nim ven a řekl: „Jakou obžalobu vznášíte proti tomu člověku?“ Odpověděli: „Kdyby nebyl zločinec, nebyli bychom ti ho vydali.“ Pilát jim řekl: „Vezměte si ho vy a suďte podle svého zákona!“ Židé mu odpověděli: „Nám není dovoleno nikoho popravit.“ To aby se naplnilo slovo Ježíšovo, kterým naznačil, jakou smrtí má zemřít.

Pravda je však taková, že sanhédrin měl plnou moc odsoudit zločince a v případě nutnosti i vynést rozsudek smrti. V evangeliích se rovněž tvrdí, že Pilát navrhl, že Ježíše propustí, neboť bylo zvykem, že během svátku pesach vladař propustí vězně. Ani to však není pravda. Takový zvyk nikdy neexistoval.

Přestože zélótszí apoštolově Šimon-Lazar a Jidáš Sikarijský (Iškariotský) figurují při událostech vedoucích k Ježíšově zatčení, zdálo by se, že o Tadeášovi (třetím z vůdců vzpoury proti Pilátovi)³ už po poslední večeři není žádná zmínka. Tadeáš byl zástupcem Alfeovy posloupnosti a oddaný syn Otce pospolitosti. V hebrejštině (zde se však jedná o aramejštinu; pozn. překl.) obsahuje výraz „syn otce“ prvky *bar* (syn) a *abba* (otec) - takže Tadeáš mohl být označen jako *Bar-abba* a člověk jménem Barabáš je úzce spojen s možností Ježíšova propuštění Pontiem Pilátem.

Barabáše popisuje Matoušovo evangelium, verš 27:16, jako „pověstného vězně“, Marek 15:7 jako jednoho ze „vzbouřenců, kteří se při vzpouře dopustili vraždy“, Lu-

káš 23:19 jako „člověka, kterého uvrhli do vězení pro jakousi vzpuru ve městě a vraždu" a Jan 18:40 jako „zloděje". Janova charakteristika je spíše neurčitá, protože běžní zloději se obvykle neodsuzovali k ukřižování. Anglický překlad však přesně neodráží původní řecký pojem, protože *lestés* neznamena ani tak „zloděj" jako „člověk mimo zákon, zbojník, bandita, vyhoštěnec, psanec". Markova slova poukazují mnohem konkrétněji k Barabášově vzbouřenecké roli v povstání.

Zdá se, že se stalo, že když byli před Piláta předvedeni tři vězni, Šimon, Tadeáš a Ježíš, obžaloby proti Šimonovi a Tadeášovi byly jednoznačné: šlo o známé zélótské vůdce a od povstání byli odsouzení. Na druhé straně shledával Pilát jako mimořádně obtížné najít důkazy proti Ježíšovi. Ve skutečnosti byl v Pilátově vazbě jedině proto, že mu ho židovská skupina předala k odsouzení společně s ostatními. Pilát žádal židovskou hierarchii, aby mu aspoň udala předstíraný důvod: „Jakou obžalobu vznášíte proti tomu člověku?" Ale uspokojivé odpovědi se mu nedostalo. Pilát poté navrhl, aby si ho starší vzali zase zpátky a „soudili ho podle svého zákona", načež starší uvedli nepravdivou výmluvu, že „nám není dovoleno nikoho popravit".

Takže se Pilát obrátil přímo na Ježíše. „Ty jsi král židovský?" zeptal se ho. Na to Ježíš odpověděl: „Říkáš to sám od sebe, nebo ti to o mně řekli jiní?" Piláta to zmátlo a pokračoval slovy: „Tvůj národ a tví veleknězi mi tě vydali. Čím ses provinil?" Výslech pokračoval dál a nakonec Pilát „vyšel opět k Židům a řekl jim: Já na něm žádnou vinu nenalézám." (Jan 18:38)

V tu chvíli se na scéně objevuje Herodes Antipas z Galileje (Lukáš 23:7-12). Nebyl to žádný přítel kněží a hodilo by se mu propustit Ježíše, aby tak provokoval svého synovce krále Heroda Agrippu. Antipas se proto dohodl s Pilátem, že zajistí propuštění Ježíše. Smlouva mezi Ježíšovým zrádcem Jidášem Sikarijským a kněžími tak byla nahrazena novou dohodou mezi herodovským tetrar-

chou a římským místodržitelem. Tím pádem Jidáš přišel o možnost, že mu bude prominuta jeho zélótská činnost, a jeho dny byly sečteny. V souladu s novým stavem věci řekl Pilát židovským starším:

Přivedli jste přede mne tohoto člověka, že pobuřuje lid; já jsem ho, jak vidíte, před vámi vyslechl a neshledal jsem na něm nic, z čeho jej obviňujete. Ani Herodes ne, vždyť nám ho poslal zpět. Je zřejmé, že nespáchal nic, zač by zasluhoval smrt. Dám ho na místě potrestat a pak ho propustím. (Lukáš 23:14-16)

Kdyby členové sanhedrinu počkali, až bude po pesachu, mohli by Ježíše soudit podle svého zákona. Ale strategicky přenesli odpovědnost na Piláta, protože věděli, že ve skutečnosti není předmět obžaloby nijak závažný. Nepočítali však určitě s Pilátovým smyslem pro spravedlnost ani se zásahem Heroda Antipy. Ale v průběhu toho se Pilátovi podařilo obhájit svou námitku. Snažil se usmířit své rozhodnutí osvobodit Ježíše na základě toho, že by se to mohlo chápat jako propuštění u příležitosti svátku pesach, a tak Židům otevřel dveře rozhodnutí: „Ježíš, nebo Barabáš?" Na to „všichni najednou křičeli: ‚Pryč s ním! Propusť nám Barabáše!‘" (Lukáš 23:18)

Pilát se snažil věci ovlivnit ve prospěch Ježíše, ale Židé křičeli: „Ukřižuj ho!" Přesto se Pilát znovu zeptal: „Čeho se vlastně dopustil? Neshledal jsem na něm nic, proč by měl zemřít." Ale nepřízeň osudu byla proti němu, a protože se chybně zavázal, že někoho osvobodí, musel Pilát nakonec propustit Barabáše (Tadeáše). Římští vojáci pak dali Ježíšovi na hlavu trnovou korunu a zahalili jej do purpurového roucha. Pilát jej poté předal zpět kněžím se slovy: „Hleďte, vedu vám ho ven, abyste věděli, že na něm nenalézám žádnou vinu." (Jan 19:4)

V této fázi to jeruzalémským kněžím vycházelo podle jejich představ, ovšem jejich plán ani tak neuspěl. Stár-

noucí Tadeáš mohl být propuštěn, ale Šimon Zélóta a Ježíš byli ve vazbě spolu s Jidášem Sikarijským.

•k ii -k

Na Místě Lebky (Golgota) byly vztyčeny tři kříže, které byly určeny pro Ježíše a dva guerillové vůdce, Šimona Zélóta a Jidáše Sikarijského. Ale po cestě na místo ukřižování došlo k významné události, kdy se tajemná postava jménem Šimon z Kyrény nabídla, že ponese Ježíšův kříž (Matouš 27:32). Bylo spřádáno mnoho teorií o tom, kdo to vlastně byl, ale jeho skutečná totožnost není až tak důležitá. Důležité však je, že tam vůbec byl. V jednom koptském traktátu nazvaném *Druhé pojednání o Velikém Setovi*, nalezeném mezi knihami z Nag Hammádí, je o něm zajímavá zmínka. Vysvětluje se tam, že byla nahrazena jedna ze tří obětí, a v této souvislosti je uveden právě Kyrénský. Nahrazení se zjevně podařilo, protože traktát ho cituje, jak po události říká: „Co se týče mé smrti, která byla pro ně dost skutečná - byla pro ně dost skutečná proto, že jsou nechápaví a slepí.“⁴

V muslimském Koránu (4. súra nazvaná „Ženy“) se rovněž říká, že Ježíš nezemřel na kříži: „Však nikoliv, oni jej nezabili ani neukřižovali, ale jen se jim to tak zdálo ... a nezabili jej určitě.“ Rovněž dějepisec ze 2. století Basiliédés z Alexandrie napsal, že ukřižování bylo fingované a Šimon z Kyrény sloužil jako náhradník.

Při této události by se však spíše jevilo pravděpodobnější, že Šimon z Kyrény byl náhradou za Šimona Zélóta, nikoli za Ježíše. Poprava dvou natolik prominentních mužů, jako byli Šimon a Ježíš, nemohla proběhnout bez problémů, a tak se zdá, že byla připravena určitá strategie, jak židovské autority přelstít. Je možné, že Pilátovi muži byli nápomocni při této lsti, která spočívala v použití jedu, který měl navodit koma a oklamat přihlížející.

Jestliže existoval někdo, kdo byl schopen zvládnout takovou iluzi, pak to byl Šimon Zélóta, hlava samařských

mágů a proslulý jako největší mág té doby. Ve *Skutcích Petrových* i v církevních *Apoštolských konstitucích* se vypráví příběh o tom, jak o několik let později Šimon levitoval nad římským Fórem.⁵ Avšak na Golgotě to bylo značně odlišné - Šimon byl hlídán a byl na cestě ke svému ukřižování.

Především bylo nutné dostat Šimona z nesnází - a tak se zorganizovalo jeho zastoupení v osobě Kyrénského, který byl ve spojení s propuštěným Tadeášem (Barabášem). Trik oklamání začal na cestě na Golgotu, kdy se Kyrénský tím, že na sebe vzal Ježíšovo břemeno, mohl včlenit do shluku lidí. Záměna se pak pravděpodobně udála na místě ukřižování ve zmatku celkových příprav. Během vztyčování křížů Kyrénský zdánlivě zmizel, ale ve skutečnosti nahradil Šimona.⁶ V evangeliích je následující průběh událostí pečlivě zastřen tím, že se udává jen málo podrobností o mužích, kteří byli ukřižováni spolu s Ježíšem, již jsou popisováni pouze jako „zloději“. A tak byla scéna připravena takto: Šimon Zélóta dosáhl svobody a mohl od té chvíle úspěšně řídit události.

* * *

Přestože ukřižování se obvykle líčí jako relativně veřejná záležitost, evangelia potvrzují (například Lukáš 23:49), že diváci mohli všemu přihlížet pouze „z povzdálí“. Západní tradice toto místo romanticky popisuje jako „zelený kopec opodál“ - což je téma, které malíři zobrazili v mnoha variantách. Přesto žádné z evangelií se o jakémkoli kopci nezmiňuje. Podle Jana 19:41 šlo o „zahradu“, ve které byla soukromá hrobka, již vlastnil Josef z Arimateje (Matouš 27:59-60). Když se podíváme na doklady v evangeliích místo na populární folklor, je zjevné, že ukřižování nebylo žádným představením na vyvýšeném místě s kříži čnicími proti obloze a epickým ansámblem pozorovatelů. Naopak, šlo o nevelkou záležitost na území, které bylo pod kontrolou - v exkluzivní zahradě, která

byla tak či onak „místem lebky" (Jan 19:17). Evangelia již o mnoho víc o daném předmětu neříkají, ale v epištole Židům 13:11-13 se nachází velice důležitý klíč, co se týče určení místa:

Vždyť těla zvířat, jejichž krev vnáší kněz do svatyně jako oběť, spalují se mimo tábor. Proto také Ježíš trpěl venku za branou, aby posvětil lid svou vlastní krví. Vyjděme tedy s ním za hradby, nesouce jeho potupu.

Z toho zjišťujeme, že Ježíš trpěl „za branou" a „mimo tábor". Je zde rovněž určitá souvislost s místem, kde se spalovala těla obětovaných zvířat. Tato zmínka je obzvláště důležitá, protože místa, kde se pálily zbytky zvířat, byla považována za nečistá. Podle Deutoronomia 23:10-14 se popis „mimo tábor" vztahuje na vyhrazené oblasti jako kalové jámy, smetiště a veřejné latríny, které byly jak fyzicky, tak rituálně nečisté. A podobně místa „za branou" byla další nečistá místa, včetně běžných hřbitovů.⁷ Dále, ve svitcích od Mrtvého moře, je jasně uvedeno, že vzhledem k tomu, že jít přes mrtvého znamenalo znečistit se, lidské hřbitovy byly označené znamením lebky. Z toho přirozeně plyne, že „místo lebky" (Golgota/Kalvárie) bylo vyznačenou hřbitovní zahradou, která obsahovala prázdnou hrobku, již měl v péči Josef z Arimateje.

Další náznak pochází z knihy Zjevení 11:8, kde se říká, že Ježíš byl ukřižován „ve velikém městě, které se obrazně nazývá Sodoma a Egypt". To pozitivně ukazuje ke hřbitovní lokalitě, jako je Kumrán, který thérapeute nazývali Egypt⁸ a který geograficky souvisel se starozákonním střediskem Sodomou.

Jak se podrobně uvádí v oddílu v 11. kapitole věnovaném „Božské Výsosti", byl Josef z Arimateje (patriarchální Josefu *ha Rama Theó*) Ježíšovým vlastním bratrem Jakubem. Není proto nijak překvapivé, že byl Ježíš pohřben v hrobce, jež patřila jeho vlastní královské rodině.

Od doby, kdy byly v roce 1947 objeveny první svitky od Mrtvého moře v Kumránu, pokračovaly vykopávky až do 50. let. Během této doby došlo v několika jeskyních k významným nálezům. Archeologové objevili, že jedna konkrétní jeskyně má dvě komory a dva zcela od sebe oddělené vchody. Přístup do hlavní komory byl dírou ve střeše, kdežto přilehlá vyhloubenina byla přístupná z boku.⁹ Ze střešního vchodu vedly dolů schody a před deštěm se tento vchod zabezpečoval tak, že se zavalil kamenem. Podle *Měděného svitku* se této hrobky užívalo jako pokladnice a jako taková se nazývala Boháčova jeskyně. Byla to hrobka davidovského korunního prince a nachází se přímo naproti jiné jeskyni zvané Náruč Abrahama.

* * *

Proroctví, že Spasitel přijede do Jeruzaléma na oslu, nebylo ve starozákonní knize Zachariáš jedinou předpovědí týkající se Mesiáše. Ve dvou dalších proroctvích (Zachariáš 12:10 a 13:6) se uvádí, že bude proboden a že po něm bude naříkat celý Jeruzalém a že bude zraněn na rukách kvůli svým přátelům. Ježíš věděl, že bude-li ukřižován, kvalifikuje se takto ve všech těchto ohledech. Jak se praví v Janově evangeliu 19:36: „Neboť se to stalo, aby se naplnilo Písmo.“

Ukřižování bylo trestem i popravou: smrt nastala po strašných mukách trvajících i několik dní. Nejprve byly rozepjaté ruce oběti přivázány za zápěstí k břevnu, které bylo horizontálně přitlučeno ke vzpřímenému kůlu. Někdy byly ruce ještě probodeny hřeby, ale jenom hřeby by nestačily. Kdyby celá váha člověka spočívala pouze na jeho pažích, stlačily by se plíce a on by poměrně rychle zemřel udušením. Aby se agonie prodloužila, ulehčilo se tlaku na hrudník připevněním chodidel oběti k vertikálnímu kůlu. Takto podepřen mohl člověk žít mnoho dní, snad týden a déle. Po nějaké době, aby se kříže uprázdnilly, zlámali někdy popravčí oběti nohy, aby se tak zvětšila váha a urychlila smrt.

V onen pátek, který by odpovídal 20. březnu roku 33 nebylo důvodu, proč by jediný z těchto tří ukřižovaných musel zemřít ještě téhož dne. Nicméně Ježíšovi byl podán ocet, a když ho požil, „odevzdal ducha“ (Jan 19:30). Krátce poté mu probodl jeden setník bok kopím a skutečnost, že krvácel (o čemž bylo řečeno, že vyšla krev a voda), se považovala za známku toho, že je mrtev (Jan 19:34). Ve skutečnosti cévní krvácení znamená, že tělo je živé, a ne mrtvé; krev neteče z bodné rány způsobené po smrti. V tomto stadiu byli Jidáš a Kyrénský ještě velice živí, a proto jim zlámali nohy.

V evangeliích se neuvádí, kdo podal Ježíšovi na kříži ocet, ale u Jana 19:29 se konkrétně říká, že nádoba byla připravená a čekala. O něco dříve se ve stejné sekvenci o tekutině říká, že to byl „ocet smíšený se žlučí“ (Matouš 27:34) - to znamená kyselé víno smíchané s hadím jadem. V závislosti na poměru ingrediencí mohla taková směs způsobit bezvědomí, nebo dokonce smrt. V tomto případě nebyl Ježíši podán jed z poháru, nýbrž z houby a v odměřené dávce z rákosu. Člověk, který mu ho podal, byl bezpochyby Šimon Zélóta, který měl být sám jedním z ukřižovaných.

Mezitím Josef z Arimateje dojednal s Pilátem, že sundá Ježíšovo tělo ještě před začátkem sabatu a položí ho do hrobky v souladu s pravidlem uvedeným v knize Deuteronomium 21:22-23 a potvrzeným kumránským *Chrámovým svitkem*: „Bude-li nad někým pro hřích vynesena rozsudek smrti, bude-li usmrcen a ty jej pověsíš na kůl, neponecháš jeho mrtvolu na kůlu přes noc, ale bezpodmínečně ho pohrbíš ještě týž den.“ (Místo slova „kůl“ se v anglickém textu uvádí „strom“; pozn. překl.)

Pilát proto schválil změnu postupu od pověšení (jež představovalo římské ukřižování) k židovskému zvyku pohřbení zaživa (naprosto neslýchaná praxe, pro kterou autor asi stěží najde nějaké validní argumenty; pozn. překl.). Poté se vrátil do Jeruzaléma a Josefa nechal, aby další průběh řídil sám. (Nejspíš nebude bez významu, že ve

Skutcích apoštolů 5:30, 10:39 a 13:29 se ve všech zmínkách o Ježíšově mučení říká, že byl „pověšen na strom“ [řecký výraz *to xylon* sice znamená rovněž „strom“, ale v tomto případě jde o nepřesný překlad biblického textu; jako vhodnější se jeví jiné jeho významy, například „dřevo“, „kláda“, „břevno“, „kříž“; pozn. překl.]).

Když Ježíš nejeví známky života a Jidáš a Kyrénský mají nohy čerstvě zlomené, jsou všechny tři oběti sňaty z kříže poté, co na něm visely necelý půlden. Ve vyprávění se neříká, že tito muži byli mrtví, nýbrž že byla sňata jejich „těla“ - to znamená živá těla, nikoli mrtvoly.

* * *

Druhého dne byl sabat, o kterém se v evangeliích mnoho nepíše. Pouze v Matoušově evangeliu 27:62-66 se vyskytuje zmínka o této sobotě, ale jen v souvislosti s rozhovorem Piláta a židovských starších v Jeruzalémě, po němž Pilát nařídil, ať Ježíšův hrob hlídají dva strážci. Kromě toho všechna čtyři evangelia pokračují v příběhu až od následujícího nedělního rána. Avšak pokud byl nějaký den v následujícím běhu událostí důležitý, byla to právě sobota - onen den sabatu, o kterém je nám řečeno tak málo. Tento uctívaný den odpočinku a bohoslužby byl klíčem ke všemu, co se stalo - byl posvátným dnem, během něhož bylo naprosto zakázáno pracovat.

Zdá se, že Kyrénský a Jidáš Sikarijský byli umístěni do druhé komory hrobky. Ježíšovo tělo bylo v hlavní komoře. V této dvojité dutině již čekal Šimon Zélóta a měl u sebe lampy a vše ostatní, co bylo třeba pro operaci. (Je zajímavé, že v 50. letech dvacátého století se mezi předměty v tomto hrobě našla i lampa.)

Potom přišel podle Janova evangelia 19:39 Nikodém a přinesl s sebou „asi sto liber směsi myrhy a aloe“.¹⁰ Myrhový výtažek byl jakousi formou sedativa, jehož se běžně používalo v tehdejší lékařské praxi. Šťáva z aloe, jak vysvětluje moderní farmacie, je silné a rychle působící

projímadlo - přesně to, co Šimon potřeboval, aby vypudil z Ježíšova těla jed.

Bylo velice důležité, že den po ukřižování byl dnem sabatu. Ve skutečnosti načasování celé operace „vzkříšení Ježíše z mrtvých“ (zbavit ho exkomunikace - „smrti na základě soudního rozhodnutí“) záviselo na rozhodujícím načasování přesné hodiny, kdy měl podle předpokladu začít sabat.

Tenkrát neexistovalo přesné pojetí času - toho, kolik trvá hodina nebo minuta. Zaznamenávání a měření času patřilo k oficiálním funkcím levitů, kteří programovali běh hodin podle stínů vrhaných na zem na měřicích plochách. Přibližně od roku 6 př. Kr. se začalo používat slunečních hodin. Avšak ani značky na zemi, ani sluneční hodiny nebyly k užitku, když žádný stín nebyl. Proto se stanovilo dvanáct „hodin dne“ (slunečního světla) a podobně i dvanáct „hodin noci“ (tmy). Hodiny noci se měřily podle modlitebních sezení levitů. (Podobají se kanonickým hodinkám v dnešní katolické církvi. Ve skutečnosti se modlitby zvané *Angelus*, které se modlí ráno, v poledne a večer, odvozují od praxe starých levitských andělů.) Problém však spočíval v tom, že dny a noci se prodlužovaly a zkracovaly, a proto bylo třeba úprav tam, kde se hodiny překrývaly.

V onen pátek, den ukřižování, bylo třeba posunout celé tři hodiny dopředu a vzhledem k tomu existuje značný rozpor mezi vyprávěním Marka a Jana ohledně určení času událostí toho dne. V Markově evangeliu 15:24 se říká, že Ježíš byl ukřižován o třetí hodině, kdežto v Janově evangeliu 19:14-16 se uvádí, že Ježíš byl předán k ukřižování kolem šesté hodiny. K této anomálii dochází proto, že Markovo evangelium se v čase řídí helénistickým (solárním) počítáním, zatímco Jan používá hebrejský (lunární) čas. Výsledek změny času byl ten (jak popisuje Marek 15:33), že „když bylo poledne, nastala tma po celé zemi až do deváté hodiny“. Tyto tři hodiny tmy byly pouze symbolické, došlo k nim ve zlomku sekundy (stejně jako

při dnešní změně času, když přecházíme z jednoho časového pásma do druhého nebo když posunujeme hodinky dopředu nebo dozadu při změně letního času). Takže tentokrát po skončení páté hodiny okamžitě následovala devátá hodina.

Klíč k příběhu o vzkříšení spočívá v oněch třech chybějících hodinách (denních hodinách, které se staly nočními hodinami), protože nově stanovený začátek sabatu začal tři hodiny před dvanáctou hodinou - to znamená o původní deváté hodině, která byla přejmenována na dvanáctou hodinu.

Naopak samařský mág Šimon pracoval v astronomickém časovém rámci a formálně nepočítal s tříhodinovou změnou až do původní dvanácté hodiny. To znamenalo, že bez porušení jediného zákazu pracovat o sabatu měl Šimon k dispozici celé tři hodiny, během kterých mohl udělat, co musel, i když ostatní již začali dodržovat posvátné období odpočinku. Bylo to dost času na podání léků Ježíšovi a péči o zlomeniny kostí Kyrénského. S Jidášem Sikarijským se nezacházelo tak milosrdně; byl svržen ze skály a poté zemřel (jak se popisuje ve Skutcích 1:16-18). Předchozí zmínka v Matoušově evangeliu 27:5, kde se naznačuje, že se Jidáš „oběsil“, se přesněji vztahuje ke skutečnosti, že v té fázi připravil scénu pro svůj vlastní pád.

- 1 Tacitus, *The Annals of Imperial Rome* (překl. do angl. Michael Grant), Penguin, Londýn, 1996, 14. kap. s. 365.
- 2 Michael Baigent, Richard Leigh a Henry Lincoln, *The Holy Blood and the Holy Grail*, Jonathan Cape, Londýn, 1982, 12. kap. s. 309.
- 3 Viz 7. kapitola - Odstranění důkazu.
- 4 J. M. Robinson a The Coptic Gnostic Project, *The Second Treatise of the Great Seth in The Nag Hammadi Library*, Institute for Antiquity and Christianity, E. J. Brill, Leiden, 1977, Codex VII, 2, s. 329.
- 5 Sv. Kléméns Alexandrijský, *Clementine Homilies and Apostolical Constitutions* (překl. do angl. William Whiston), Ante-Nicene Library, T & T Clark, Edinburgh, 1870, kn. VI:9.
- 6 Podle gnostických tradic byl Šimon z Kyrény ukřižován „na místě Ježíšově“. To neznamená namísto Ježíše, nýbrž na místě, kde měl

být Ježíš. V takovém pojetí, že Ježíš představoval královský davidovský rod, Šimon kněžskou linii, a tudíž Jidáš linii proroků, mělo by postavení tří křížů odpovídat jejich formální hodnosti. Podle tohoto schématu by měla být pozice krále na západě (vlevo), pozice kněze uprostřed a pozice proroka na východě (vpravo). Zdálo by se proto, že Kyrénský byl na západě („na místě Ježíše“), a protože Šimon ze hry vypadl, přesunul se Ježíš doprostřed. Z toho ještě nápadněji vyplývá, že na lsti spolupracovali rovněž římsí vojáci.

7 Barbara Thieringová, *Jesus the Man*, Transworld, Londýn, 1992, 24. kap., s. 113.

8 *Ibid.*, dodatek II, s. 312.

9 *Ibid.*, 26. kap., s. 122.

0 Překlad „libra“ v tomto případě znamená řeckou míru *litra* (variantu římské *libry*), váhovou jednotku odpovídající jedné devadesátině *talantonu* (talentu). Z dnešního hlediska se to rovná přibližně 330 gramům. Sto novozákonních „liber“ je tedy zhruba 33 dnešních kilogramů - dost na to, aby to Nikodém unesl sám.

Ježíš a Indie

Publikovaná vyprávění týkající se Ježíše v Indii se objevila v 19. století s ruským vědcem Nikolajem Notovičem. Říká se, že informace o tom čerpal z rukopisu, který objevil v tibetské lamaserii v Hemisu. Ale Notovič ve skutečnosti rukopis nečetl, ani s ním nepřišel do styku. Příběh mu v roce 1887 přečetl jeden lama a překladatel si při tom dělal poznámky v ruštině. Lama mu vysvětlil, že hemisský životopis proroka Isy (což se podobá jménu Ježíš) byl přeložen z původního rukopisu ve starém jazyce páli uloženého ve Lhase.

Ve Lhase, kde se v lamaserii učili lámové, prý mělo být asi 84 000 takových životopisných svitků. Existoval starý zvyk, že každý student musel opsat jeden životopis, který potom vzal s sebou do svého domovského kláštera. Právě takto se opis dokumentu o Isovi dostal do Hemisu. Problém byl v tom, že mnoho lhaských svitků bylo ve starodávných jazycích, které byly pro žáky nesrozumitelné, a bylo dobře známo, že většina spisů, které si přinesli domů, neodpovídala přesně originálu. Vzhledem k tomu, že Notovič neviděl původní pálijský svitek ve Lhase, zůstal hemisský překlad bez prokazatelného určení původu. Bylo známo, že apoštol Tomáš kázal v Sýrii, Persii a Indii a že byl nakonec proboden kopím v Mylapore nedaleko Madrasu. Existovala tedy skutečně prvotně křesťanská souvislost, která dodala jistou váhu možnosti, že Ježíš se vydal v jeho stopách.

Notovičův záznam vyšel na světlo, když profesor Fida Hassnain (původní ředitel Archivů, archeologie, výzkumu a muzeí v Kašmíru) našel diář misionářů Marxe a Franckého v nedaleké lamaserii v Lehu. Tento deník obsahuje zmínky o Hemisu, jakož i vyprávění o Isovi podle Notoviče. Kniha profesora Hassnaina o tomto tématu se jmenuje *A Search for the Historical Jesus - from Apocryphal, Buddhist, Islamic & Sanscrit Sources* (Pátrání po historickém Ježíši - na základě apokryfních, buddhistických, islámských a sanskrtských pramenů) a v roce 1994 ji v Bat-hu vydalo nakladatelství Gateway Books.

Také příběh Marxe a Franckého je sám o sobě zajímavý. Byli to křesťanští misionáři, kteří v roce 1884 navštívili Kašmír, aby studovali život národních proroků. Jejich misie však probíhala v době, kdy se většina Indie (s výjimkou knížectví) nacházela pod nadvládou viktoriánské Anglie v době jejího největšího imperiálního rozkvětu. Bylo vynaloženo všechno myslitelné úsilí, aby byli domorodí hinduisté a muslimové obráceni na křesťanskou víru, a imperiální politika se snažila podryvat původní náboženství přesvědčováním lidí, že Indie má dávnou křesťanskou minulost. Královna Viktorie (z německého hannoverského rodu) se do toho pustila s pomocí svých misionářských kolegů v Německu.

Marx a Francké poté našli Notovičovo vyprávění o proroku Isovi, buddhistovi z Tibetu, který byl v Kašmíru zhruba v Ježíšově době. Sdělili, že Notovičovi řekl o Isovi nejprve lama v Moulbecku, a to uspíšilo jeho následnou návštěvu hemisského kláštera, kde lama přečetl příběh o Isovi ze studentem pořízeného opisu.

Marx a Francké si domysleli, že Isa a Ježíš jsou dost podobná jména, a (vzhledem k tomu, že Notovič si je také spojil na základě hemisského příběhu) poslali na západ zprávu, že Isa a Ježíš je jedna a táž osoba. Ale proti tomu měl důrazné námitky dalajláma a královna Viktorie si ho nechtěla rozhněvat, takže se od souvislosti s Isou upustilo. Z praktického hlediska nebyl nepřilíš výrazný bud-

dhistický prorok pro imperiální strategii stejně nijak zvlášť užitečný. Co doopravdy potřebovali, by byl hrob (nejen jméno), na který by bylo možné pověsit křesťanskou cedulku.

Podivnou věcí na celé záležitosti bylo, že dotyčná strategie byla zcela v rozporu s konvenčním křesťanským učením o ukřižování a nanebevstoupení. Ale ve světě měla královna Viktorie ve své době mnohem větší moc než papež, a proto nikdo nic nenamítal.

Ve Šrínagaru poté Marx a Francké našli starou hrobku patřící proroku Yuzovi Asafovi. Toto jméno se rovněž považovalo za podobné jménu Ježíšovu, a jelikož Yuza byl muslim, a nikoli buddhista, dalajláma nyní nenamítal nic. V Turecku a Persii existují tradiční příběhy o svatém muži Yuzovi Asafovi, jehož zázraky a učení nebyly nepodobné těm Ježíšovým; misionáři pouze zapomněli vzít v úvahu, že v 1. století žádní muslimové ještě nebyli, a oznámili, že Ježíš a Yuza Asaf jsou jedna a tatáž osoba. Za dohledu britských imperiálních autorit se pak uvedlo ve známost, že šrínagarský hrob je Ježíšův, a začali k němu přicházet poutníci.

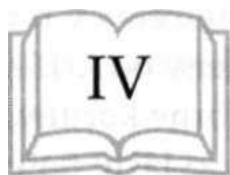
Poté našel jiný viktoriánský tým v kašmírských horách místo zvané *Muqam-i-Musa* a pohotově je označil za hrob Mojžíšův. Poté, v roce 1898, se odehrálo přesně totéž s názvem města Muree na kašmírských hranicích, který byl velice podobný jménu Marie, takže britská koloniální vláda si přivlastnila rovněž toto místo a oznámila, že zde byla pohřbena Ježíšova matka.

Od znovuoobnovení nezávislosti hinduistické Indie v roce 1947 a zřízení muslimského státu Pákistán je hraniční region Kašmíru neustále sužován hinduisticko-muslimskými nepokoji.

V dnešní době někteří lidé věří, že muslimská krypta Yuzy Asafa v budově Roza Bal (*rauza bal* = hrobka proroka) ve Šrínagaru možná obsahuje ještě jiné tělo, které bylo pohřbeno pod tělem Yuzy pocházejícím ze 6. století. Po objevení Marxova a Franckého deníku pokračoval profe-

sor Hassnain ve svém bádání a o tématu nyní píše knihu doplněnou o nejnovější informace.¹ V posledních letech zkoumá místa v severní Indii a Pákistánu americká badatelka Suzanne Olssonová, která má v úmyslu vydat výsledky svého zkoumání v blízké budoucnosti.

- 1** V současné době se dostupné výsledky bádání nacházejí v knize profesora Fidy Hassnaina, *A Search for the Historical Jesus - from Apocryphal, Buddhist, Islamic & Sanscrit Sources*, Gateway Books, Bath, 1994.

Svatá Helena

V roce 1662 zřídil papež Řehoř XV. *Congregatio propaganda fide*. Tato Kardinálská kongregace pro propagandu měla za úkol prosadit církevní dogma prostřednictvím svých učitelů a osvědčených historiků tam, kde se rozcházelo s tradičními nebo doloženými skutečnostmi. Před tímto datem pocházely informace týkající se dědického práva císařovny Heleny vždy z britských pramenů.

Co se Británie týče, teprve v roce 1776 upozornil anglický historik Edward Gibbon na římský román z roku 1662 o Helenině narození, když vydal svou práci *History of the Decline and Fall of the Roman Empire* (Dějiny úpadku a pádu Římské říše). V roce 1779 následovala rehabilitace poté, co akademici vystavili kritice jeho vymyšlené líčení počátečního vývoje křesťanství. Ale Gibbon v roce 1753 konvertoval ke katolictví a byl povinován představit Helenu v souladu s oficiálním učením.

Podle Gibbona se Helena narodila v rodině hostinského původem z malého městečka Naissus na Balkáně. Později musel přiznat, že je to jen domněnka, ale i navzdory tomu toto tvrzení od té doby otrocky opakují další autoři dějepisných knih a encyklopedií.

Všechny předgibbonovské záznamy v Británii vyprávějí, že princezna Elaine (řecko-římská Helen, římská Helena) se narodila a vyrůstala v Colchesteru a proslula svou vynikající znalostí politické správy. Její manžel Constantius byl prohlášen císařem v Yorku (Caer Evroc). V roce 290 rozšířil na Heleninu žádost yorské arcibiskup-

ství a později byl pohřben v Yorku. Jako výraz uznání Heleniny pouti do Svaté země v roce 326 byl v Colchesteru postaven kostel Heleny od kříže, kde se do erbu města dostal její kříž a tři stříbrné koruny.

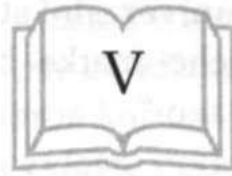
Od dob reformace a zvláště poté, co byla zřízena Kongregace pro propagandu, pustil se Řím do systematické dezinformační kampaně, co se týče mnohých aspektů církevní historie, a to pokračovalo se stále rostoucí intenzitou. Ve skutečnosti je však přetvořené římské podání Heleny mimořádně vágní a některé věci si v něm protirečí. Mnoho představitelů římské církve prosazovalo balkánskou teorii, jak ji zopakoval i Gibbon, a někteří uváděli, že se Helena narodila v Nikomédii, jiní, že v Římě.

Zcela nezávisle na britských záznamech potvrzovaly rovněž informace pocházející z Říma před rokem 1662 Helenin britský původ, stejně jako další písemnosti v Evropě. K nim patřila v 16. století *Epistola* německého autora Melanchtona, který napsal: „Helena byla nepochybně britskou princeznou.“ V jezuitských záznamech (dokonce i jezuitská kniha *Poutní procházky v Říme*) se v souvislosti s narozením samotného Konstantina v Británii říká: „Je to jedna z nejslavnějších věcí katolické Anglie, že může počítat ke svým dětem i sv. Helenu a Konstantina, protože sv. Helena byla jedinou dcerou krále Coila.“

Římským dokumentem nejčastěji citovaným na podporu protibritské verze je rukopis napsaný koncem 4. století (po Helenině smrti) Ammianem Marcellinem, z něhož se původní informace týkající se Heleny (cca 248-328) ztratily. Existuje nicméně padělaná dodaná poznámka ze 17. století, která udává nově vykonstruované, církví schválené podrobnosti, z nichž ve svých následných názorech vycházeli gibbonovci a další.

V tom všem je jedinou osobou, kterou se církev a její příčinliví učenci rozhodli ignorovat, římský kardinál Baronius, vatikánský knihovník, který v roce 1601 sestavil

Annales Ecclesiastici. V tomto díle výslovně uvádí: „Člověk, který tváří v tvář univerzální starobylosti odmítá věřit, že Konstantin a jeho matka byli Britové narození v Británii, musí být blázen.“

Tri stoly Grálu

Podle tradice „vznikl Grál na základě tří stolů: kulatého, čtvercového a obdélníkového. Všechny měly stejnou délku obvodu a jejich vzájemný poměr byl dvě ku jedné”.

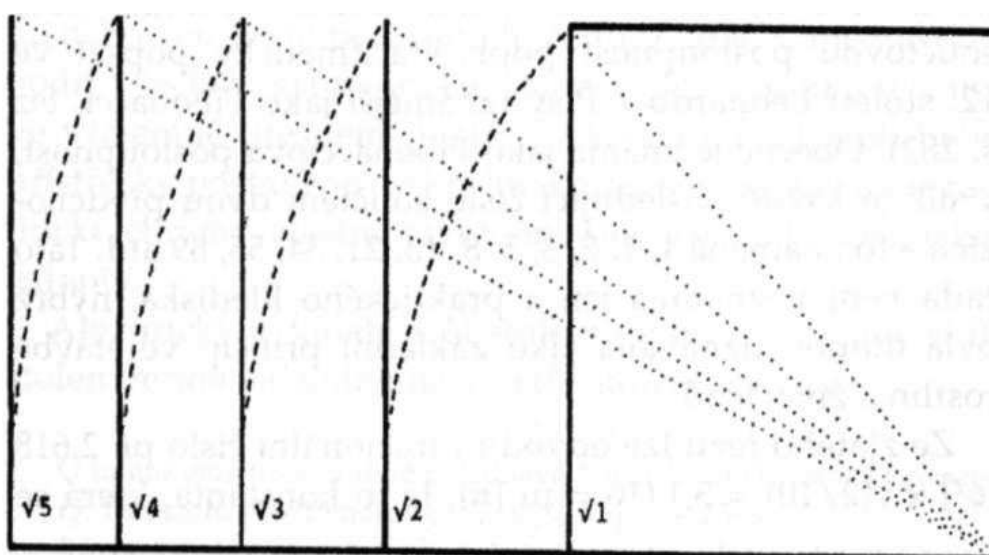
Tyto tři stoly byly přirovnávány ke králi Artušovi, hradu Grálu a poslední večeři. Avšak jejich poměr 2:1 je poměrem *zlatého řezu* a má sotva něco společného se stoly v praktickém slova smyslu.

Zlatý řez je geometrická řada, již používal řecký matematik Eukleidés v 1. století př. Kr. Ve skutečnosti se o něm vědělo již mnohem dříve, v dobách Platonových. *Zlatého řezu* se užívalo jako architektonického měřítko ke stanovení vzájemných poměrů a v dnešní době se používá v promyšlených uměleckých dílech, při používání mřížek a v projektantství. Zhruba řečeno, jde o poměr 5:8, ale přesný matematický koeficient je 0,618:1.¹

Zlatý řez vychází z rozdělení plochy podle odmocnin a není při tom třeba žádného měření. Obdélníky lze získat z druhé odmocniny čtverce pomocí pouhého kružidla. Čtverec je prostě "VI obdélníku. A/2 obdélníku se dostane ze čtverce tak, že se kružidlo nastaví na délku úhlopříčky čtverce a opíše se oblouk, který se protne s prodlouženou základnou, obdélníku se získá z úhlopříčky druhé a tak dále. obdélníku (dvojitý čtverec) má poměr Grálu 2:1.

Přestože se takové obdélníky neměří pomocí čísel, nejsou iracionální, protože je lze měřit prostřednictvím čtverců, které takto vzniknou. Základem starověké geo-

metrie byl právě výpočet vycházející z plochy, nikoli z přímky. Pythagorovu větu lze pochopit jedině pomocí čtverců. Například plocha VI čtverce se rovná přesně jedné pětině plochy čtverce na delší straně prodlouženého obdélníku $\sqrt{5}$. Takto je možné použít vztahu mezi koncem a stranou obdélníku $\sqrt{5}$ jako popisu plochy.

Obdélníky zlatého řezu.

Obdélníky s přesným číselným poměrem, jako například 3:2, 5:4 apod., lze definovat jako *statické*, avšak obdélníky z odmocnin jsou *dynamické*. Vzhledem k jejich vzájemnému poměru vytvářejí zvláštní soulad. *Statické* a *dynamické* vlastnosti jsou obsaženy ve čtverci ($1 = 1:1 = \sqrt{1}:1$) a v prodlouženém dvojitěm čtverci ($2 = 2:1 = \sqrt{4}:1$).

Úhlopříčka dvojitěho čtverce (která se rovná $\sqrt{5}$) měla široké užití při stavbě chrámů a posvátných uzavřených prostor. Vztahuje se přímo k poměru *zlatého řezu* $(\sqrt{5} + 1) - 2 = 1,618$.

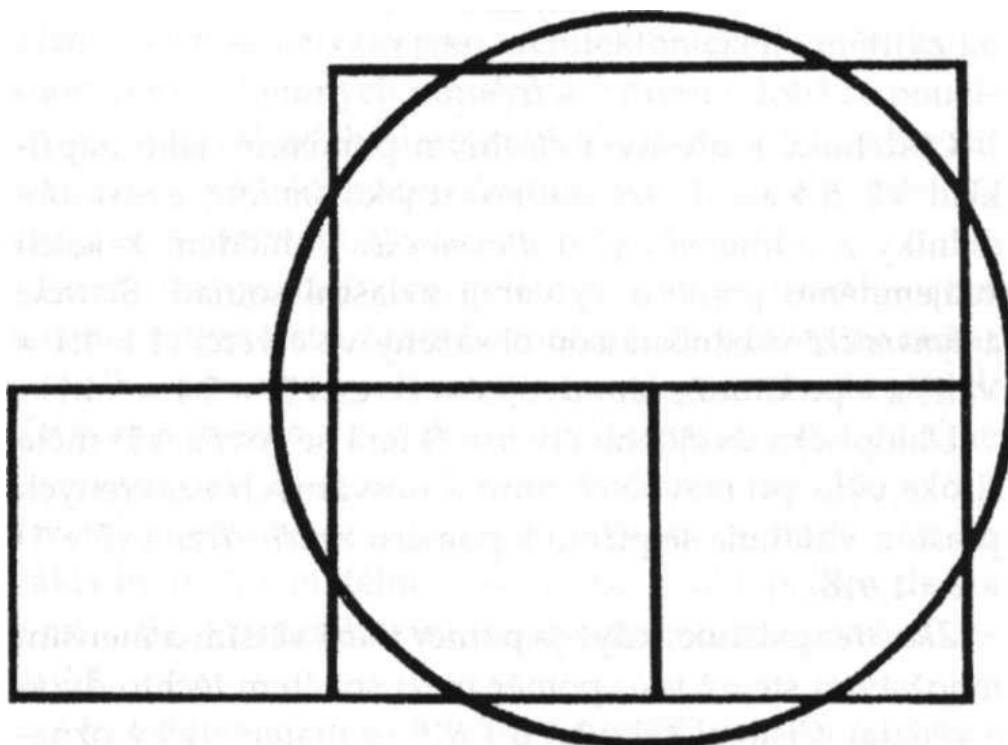
Zlatý řez existuje, když je poměr mezi větším a menším množstvím stejný jako poměr mezi součtem těchto dvou a většího. Číslo zlatého řezu 1,618 se matematicky označuje řeckým písmenem ϕ (*ft*). Z numerického hlediska se vyznačuje mimořádnými matematickými vlastnostmi:

$1,618 - f 0,618 = (1 + 1,618) = (1,618 \times 1,618) = 2,618$. Tedy $\phi^2 = 2,618$.

V jakékoli rostoucí řadě, kde je ϕ poměr mezi souslednými údaji, každý údaj se rovná součtu dvou předchozích. Tato jedinečnost umožňuje jednoduchý výpočet řady.

Z jakýchkoli dvou po sobě následujících členů lze definovat všechny ostatní na základě použití kružítka. Tuto součtovou posloupnost poprvé aritmeticky popsal ve 12. století Leonardo z Pisy (známější jako Fibonacci, viz s. 282). Obecně je známa jako Fibonacciova posloupnost, v níž je každé následující číslo součtem dvou předchozích - to znamená 1,1, 2, 3, 5, 8,13, 21, 34, 55, 89 atd. Tato řada není významná jen z praktického hlediska, nýbrž byla dlouho uznávána jako základní princip ve stavbě rostlin a živočichů.

Ze zlatého řezu lze odvodit i iracionální číslo π : $2,618 [\phi^2] \times (12/10) = 3,1416 = \pi$ [TI]. Je to konstanta, která se

Tři stoly Grálu.

používá při výpočtu obvodu kruhu ze známého průměru. Kulatý stůl Grálu lze tedy vypočítat z jeho čtverce a obdélníku, které jsou jeho protějškem a mají stejný obvod: polovina strany čtverce $\times \sqrt{2} =$ poloměr. Tedy $(\text{poloměr} \times 2) \times \pi = \text{obvod}$.²

Symbolický kulatý stůl Grálu má svůj původ v *kruhu* - pradávném symbolu celistvosti. Slavná postava *Vitruvia muže* vypadá tak, že v kruhu stojí muž, jenž tak tvoří do něho vepsanou pěticípou hvězdu. Z toho je možné odvodit všechny geometrické obrazce, které jsou všechny ve vzájemně přesném poměru. Od nejstarších dob byly přístřešky postavené do kruhu, kouzelné prsteny a megalitické chrámy vlastně takovými *kulatými stoly* kosmické jednoty.

Alegoricky je kulatý stůl stolem *intuice*, čtvercový stůl stolem *rozumu* a obdélníkový stůl stolem *mystiky*.

- 1 **O tomto tématu zevrubně pojednává Nigel Pennick, *Sacred Geometry*, Turnstone, Wellinborough, 1980, 2. kap., ss. 25-8.**
- 2 **Různé aspekty výpočtu rozměrů stolu jsou uvedeny v knize Louise Charpentiera, *The Mysteries of Chartres Cathedral*, Research into Lost Knowledge Organization, and Thorsons, Wellingborough, 1972, 12. kap., ss. 83-90; 13. kap., ss. 91-111; 15. kap., ss. 118-27, (česky *Mystérium katedrály v Chartres*, Půdorys, 1995).**

Pád Merovejců

Předtím, než byli Merovejci ve Francii připraveni o trůn, hlavním provinciím merovejského království (Austrasie, Neustrie, Akvitánie a Burgundsko) byl přidělen dohled pověřených majordomů, kteří byli v úzkém souručenství s katolickými biskupy. Majordomové austrasijského paláce pocházeli z rodiny Hernoula (Arnulfa) z Mét (*viz* 17. kapitola), z níž vzešla i karolínská dynastie Karla Velikého.

V roce 655 měla již římská církev takovou pozici, že mohla začít s odstraňováním merovejské posloupnosti, a v té době byli majordomové z austrasijského paláce (ve funkci podobné dnešním předsedům vlády) pevně pod papežovou kontrolou. Majordomem byl tenkrát Grimoald, švagr Hernoulova syna Ansegise, pána z Brabantu. Vládoucím merovejským králem Austrasie byl Sigebert II., syn Dagoberta I.

Když král Sigebert zemřel, jeho synu Dagobertovi bylo jen pět let a majordomus Grimoald udělal první krok podle plánu biskupů směřující k usurpaci vlády. Začal tím, že unesl Dagoberta a nechal ho převézt do Irska, kde potom žil v exilu mezi skotskými Galy. Poté, protože neočekával, že královna Immachilda ještě někdy svého syna spatří, jí Grimoald řekl, že Dagobert zemřel.

Princ Dagobert byl vychováván ve slaneském klášteře nedaleko Dublinu, a když mu bylo patnáct let, oženil se s galskou princeznou Matildou. Poté se přesunul pod

patronátem sv. Wilfreda do Yorku, ale Matilde zemřela a Dagobert se vrátil do Francie, kde se objevil k velkému úžasu své matky. Grimoald mezitím posadil na austrasijský trůn svého vlastního syna, ale Wilfred z Yorku a další rozšířili zprávu o majordomové zradě a dům Grimoaldův byl náležitě zdiskreditován.

Dagobert se oženil se svou druhou ženou Gizellou de Razès (neteří vizigótského krále) a na trůn byl uveden v roce 674, téměř po dvaceti letech své nepřítomnosti. Římské intriky tak byly zmařeny - ale ne nadlouho. Dva dny před Vánocemi roku 679 byl Dagobert na lovu neda-leko Stenay v Ardenách v lese přepaden a proboden a zemřel: byl naražen na strom pážetem svého vlastního mocného majordoma Pipina II. Tlustého z Herstalu (Her-noulova vnuka).

Vatikán pohotově tuto vraždu schválil a okamžitě svě-řil merovejskou správu v Austrasii ctižádostivému Pipi-novi. Časem jej vystřídal jeho levoboček Karel Martel, který podporoval římskou snahu tím, že získal kontrolu nad dalšími merovejskými teritorii. Když roku 741 Mar-tel zemřel, jediným Merovejcem, který se vyznačoval významnou autoritou, byl Dagobertův synovec Chil-derik III. Mezitím se Martelův syn Pipin III. Krátký stal majordomem v Neustrii.

Až do tohoto okamžiku (s výjimkou Grimoaldovy afé-ry) byla merovejská monarchie přísně dynastická a její dědičné právo se považovalo za automatické a svaté - za záležitost, do níž církev nemá co mluvit. Ale osud tomu chtěl, že tato tradice byla zrušena, když se Řím chopil příležitosti „stvořit“ krále cestou podvodné papežské au-tority, umožněné na základě *Konstantinovy donace* (viz 5. kapitola, s. 102).

V roce 751 si majordomus Pipin Krátký ve spojení s papežem Zachariášem zajistil církevní schválení své ko-runovace jako král Franků namísto Childerika. Církví dlouho očekávaný ideál přinesl plody a od té doby byli králové schvalováni a korunováni jedině na základě sa-

mozvané římské prerogativy. A tak se stalo, že se králem Franků stal cele s papežovým požehnáním Pipin a že Childerik byl zbaven trůnu. Biskupové ho veřejně potupili a nechali mu surově ostříhat vlasy (dlouhé podle starozákonní nazorejské tradice)¹ nakrátko. Byl uvězněn v klášteře, kde o čtyři roky později zemřel, a tak začala nová, karolínská dynastie francouzských králů, pojmenovaná po Pipinově otci Karlu Martelovi.

1 Nazorejci či nazírové byli asketi (jako například Samson) vázání po stanovenou dobu přísnými sliby, jak je stanoveno v zákoně nazírů v biblické knize Numeri 6:2-21.

Bibliografie

- Adamnan, St., *A Life of Saint Columba* (překlad do angl. Wentworth Huyshe), George Routledge, Londýn 1908
- Addison, Charles G., *The History of the Knights Templars, Adventures Unlimited*, Kempton, IL, 1997
- Albany, HRH Prince Michael of, *The Forgotten Monarchy of Scotland*, Crystalis/Vega, Londýn, 2002 (česky: *Skotsko. Zapomenutá monarchie*. Volvox Globator, Praha, 2000, překlad Eva Macourkova a Čeněk Sovák)
- Allegro, John, *The Dead Sea Scrolls*, Penguin, Londýn, 1964
- Alter, Robert, *Genesis*, WV Norton, New York, NY, 1996
- Alviella, Count Goblet, *Migration of Symbols* (faksimile z r. 1892), Aquarian Press, Wellingborough, 1979
- Anderson, Alan Orr, *Early Sources of Scottish History* (ed. Marjorie Anderson), Paul Watkins, Londýn, 1990
- Anderson, Flavia, *The Ancient Secret, Research into Lost Knowledge Organization, and Thorsons*, Wellingsborough, 1953
- Anderson, Joseph, *Scotland in Early Christian Times*, David Douglas, Edinburgh, 1881
- Andressohn, John C., *The Ancestry and Life of Godfrey of Bouillon*, University of Indiana Press, Bloomington, IN, 1947
- Anglo-Saxon Chronicle, The* (překlad do angl. Michael Swanton, J. M. Dent, Londýn, 1997)
- Aradi, Zsolt, *Shrines of Our Lady*, Farrar, Strauss Young, New York, NY, 1954
- Ashe, Geoffrey, *Avalonian Quest*, Methuen, Londýn, 1982
- Atalay, Bülent, *Math and the Mona Lisa*, Smithsonian Books, Washington, DC, 2004
- Baigent, Michael, a Richard Leigh a Henry Lincoln, *The Holy Blood and the Holy Grail*, Jonathan Cape, Londýn, 1982 (česky: *Svatá krev a Svatý grál*, Dobra, Praha, 2003, překlad Martina Sannollová)
- *The Messianic Legacy*, Jonathan Cape, Londýn 1986
- Baigent, Michael, a Richard Leigh, *The Dead Sea Scroll Deception*, Jonathan Cape, Londýn, 1991
- Barber, Richard, *The Knight and Chivalry*, Longman, Londýn, 1970
- Barcilon, Pinin Brambilla a Pietro C. Marani, *Leonardo, The Last Supper* - vydání anglického překladu (překlad Harlow Tighe), University of Chicago Press, Chicago, IL, 2001
- Barclay, William, *The Mind of Jesus*, SCM Press, Londýn, 1971
- Baring-Gould, S. a J. Fisher, *The Lives of the British Saints*, Cymmrodion Society, Londýn, 1907-1913

- Barnstone, Willis (éd.), *The Other Bible*, HarperSanFrancisco, San Francisco, 1984**
- Bartrum, Peter C., *Early Welsh Genealogical Tracts*, University of Wales Press, Cardiff, 1966**
- Bauckham, Richard, *Jude and the Relatives of Jesus in the Early Church*, T T Clark, Edinburgh, 1988**
- Bayley, Harold, *A New Light on the Renaissance*, John Dent, Londýn, 1909**
- *The Lost Language of Symbolism*, Williams Norgate, Londýn, 1912
- Becker, Udo, *The Element Encyclopedia of Symbols*, Element Books, Shaftesbury, 1996**
- Bede of Jarrow, The Venerable, *The Ecclesiastical History of the English Nation* (překlad J. A. Giles), Dent/Everyman, Londýn, 1970**
- Begg, Ean C. M., *The Cult of the Black Virgin*, Arkana, Londýn, 1985**
- Bernard de Clairvaux, *Patriologia Latina* (ed. J. P. Minge), Paříž, 1854**
- *On the Song of Songs* (překlad Kilián Walsh), Cistercian Publishers, Michigan, 1976
- Bible, *Písmo svaté Starého a Nového zákona*, Ekumenický překlad. Ekumenická rada církví v ČSR, 1984**
- Blair, Peter Hunter, *The Origins of Northumbria*, Northumberland Press, Gateshead, 1948**
- Bogdanow, Fanni, *The Romance of the Grail*, Manchester University Press, Manchester, 1966**
- Boussel, Patrice, *Leonardo da Vinci*, Nouvelles Éditions Franaises, Paris, 1986**
- Bowen, E. G., *The Settlements of the Celtic Saints in Wales*, University of Wales Press, Cardiff, 1956**
- Bramly, Serge, *Leonardo the Artist and Man*, Penguin, Londýn, 1994**
- Brandon, S. G. R., *The Fall of Jerusalem and the Christian Church*, SPCK, Londýn, 1951**
- *Jesus and the Zealots*, Charles Scribnerjs Sons, New York, NY, 1967
- Branner, Robert, *Chartres Cathedral*, WW Norton, Londýn, 1996**
- Brockwell, Maurice W., *The Pseudo-Arnolfini Portrait*, Chatto Windus, Londýn, 1952**
- Brooke, G., *Temple Scroll Studies*, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1989**
- Brown, Dan, *The Da Vinci Code*, Bantam Press, Londýn, 2003 (česky: *Šifra mistra Leonarda, Da Vinciho kód*)**
- Bryant, Nigel (překl.), *Perlesvaus*, DS Brewer, Cambridge, 1978**
- Bucher, Franois, *Architector: The Lodge Books and Sketchbooks of Medieval Architects*, Abaris Books, New York, NY, 1979**
- Bull, Norman J., *The Rise of the Church*, Heinemann, Londýn, 1967**
- Bultmann, Rudolf, *Primitive Christianity in its Contemporary Settings* (překl. do angl. R. H. Fuller), Fontana/Collins, Glasgow, 1960**
- Burckhardt, Titus, *Chartres and the Birth of a Cathedral*, Golhonooza Press, Ipswich, 1995**

- Burns, Jane E. (ed.), *The Vulgate Cycle*, Ohio State University Press, 1985
- Butterwirth, G. W. (překl.), *Clement of Alexandria*, Heinemann, Londýn, 1968
- Capellanus, Andreas, *The Art of Courtly Love* (překl. J. J. Parry), Columbia University Press, New York, NY, 1941
- Carpenter, Clive, *The Guinness Book of Kings, Rulers and Statesmen, Guinness Superlatives*, Enfield, 1978
- Castries, Dus de, *The Lives of the Kings and Queens of France* (překl. Anne Dobellová pro Académie Française), Weidenfeld Nicolson, Londýn, 1979
- Catholic Encyclopedia*, Robert Appleton, New York, NY, 1910
- Chadwick, Hector Munro, *Early Scotland: The Picts, Scots and Welsh of Southern Scotland*, Cambridge University Press, Cambridge, 1949
- *Studies in Early British History*, Cambridge University Press, Cambridge, 1954
- Chadwicková, Nora K., *The Age of Saints in the Celtic Church*, Oxford University Press, 1961
- *Early Brittany*, University of Wales Press, Cardiff, 1969
- Challine, Charles, *Recherches sur Chartres*, Société Archéologique d'Eure Loir, Chartres, reprint 1994
- Charles, R. H. (překl.), *The Book of Enoch* (revidované Dillmannovo vydání etiopského textu, 1893), Oxford University Press, Oxford, 1906 a 1912
- Charlsworth, M. P., *The Lost Province*, University of Wales Press, Cardiff, 1949
- Charpentier, Louis, *The Mysteries of Chartres Cathedral*, Research Info Lost Knowledge Organization and Thorsons, Wellingborough, 1992
- Chevalier, Jean, a Gheerbrant, *Dictionnaire des Symboles*, Robert Laffont, Paříž, 1997
- Chrétien de Troyes, *Le Conte del Graal*, (překl. Ruth Harwoodová Clineová), University of Georgia Press, Athens, G A, 1985
- Church, Rev. Leslie F. (ed.), *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, Marshall Pickering, Londýn, 1960
- Clébert, Jean-Paul, *The Gypsies*, Vista Books, Londýn, 1963
- Clement of Alexandria, St., *Clementine Homilies and Apostolical Constitutions* (překl. do angl. William Whiston), Ante-Nicene Library, T T Clark, Edinbuh, 1870
- Coghlan, Ronan, *The Illustrated Encyclopaedia of Arthurian Legends*, Element Books, Shaftesbury, 1993
- Cohnovi-Sherbokovi, Lavinia a Dan, *A Short Reader in Judaism*, One-world, Oxford, 1997
- Coleman, Christopher B., *The Treatise of Lorenzo Valla on the Donation of Constantine*, University of Toronto Press, Toronto, 1993

- Cruden, Alexander, *Complete Concordance to the Old and New Testament and the Apocrypha*, Frederick Warne, Londýn, 1891
- Cunich, Peter, společně s Davidem Hoylem, Eamonem Duffym a Ronaldem Hyamem, *A History of Magdalene College Cambridge 1428-1988*, Magdalene College Publications, Cambridge, 1994
- Danielou, Jean, *The Dead Sea Scrolls and Primitive Christianity* (překl. do angl. Salvátor Attansio), New American Library, New York, NY, 1962
- Davidson, Marshall B., *The Concise History of France*, American Heritage, New York, NY, 1971
- Davis, R. C. H., *A History of Medieval Europe*, Longmans, Londýn, 1957
- Deaneslyová, Margaret, *A History of Early Medieval Europe 476-911*, Methuen, Londýn, 1956
- Dill, Sir Samuel, *Roman Society in Gaul in the Merovingian Age*, Macmillan, Londýn, 1926
- Dillon, Myles, a Nora K. Chadwicková, *The Celtic Realms*, Weidenfeld Nicolson, Londýn, 1967
- Dobbová, Betty J. T., *The Foundations of Newton's Alchemy*, Cambridge University Press, Cambridge, 1975
- Doresse, Jean, *The Secret Books of the Egyptian Gnostics* (překl. do angl. Philip Mairet), Hollis Carter, Londýn, 1960
- Dupont-Sommer, André, *The Jewish Sect of Qumrân and the Essenes*, Valentine Mitchell, Londýn, 1954
- Ehler, Sidney Z., a John B. Morral (eds.), *Church and State through the Centuries*, Burns Oates, Londýn, 1954
- Eisenman, Robert H., *Maccabees, Zadokites, Christians and Qumrân*, E. J. Brill, Leiden, 1983
- *The Dead Sea Scroll and the First Christians*, Element Books, Shaftesbury, 1996
- Eislerová, Riane, *The Chalice and the Blade*, Harper Row, New York, NY, 1987 (česky: *Číše a meč*)
- Engnell, Ivan, *Studies in Divine Kingship in the Ancient Near East*, Basil Blackwell, Oxford, 1967
- Epifanius, *Panarion* (překl. do angl. F. Wilkins), E. J. Brill, Leiden, 1989-1993
- *Ancoratus* (překl. do angl. Karl Hoi), Walter de Gruyter, Berlin, 2002-2004
- Eusebius z Caesareie, *An Ecclesiastical History* (překl. do angl. Rev. C. F. Cruse), Samuel Bagster, Londým, 1838
- *The History of the Church from Christ to Constantine*, Penguin, Londýn, 1989
- Evans, Sebastian (překl.), *The High History of the Holy Grail*, Everyman, Londýn, 1912

- Farmer, David (éd.), *Oxford Dictionary of Saints*, Oxford University Press, Oxford, 1997
- Fideler, David (ed.), *Alexandria: The Journal for the Western Cosmological Traditions*, Phanes Press, 1995
- Filliettová, Edith, *Saint Mary Magdalene, Her Life and Times*, Society of St Mary Magdalene, Newton Lower Falls, MA, 1983
- Finigan, J., *Handbook of Biblical Chronology*, Princeton University Press, Princeton, NJ, 1964
- Fleetwood, Rev. John, *The Life of Our Lord and Saviour Jesus Christ*, William MacKenzie, Glasgow, 1900
- Frankfort, Henri, *Kingship and the Gods*, University of Chicago Press, Chicago, IL, 1948
- Frappier, Jean, *Chrétien de Troyes and his Work* (překl. do angl. Raymond Cormier), Ohio State University Press, 1982
- Freese, J. H. (překl. do angl.), *The Octavianus of Marcus Minucius Felix*, Macmillan, New York, NY, 1919
- Furnival, Frederick J. (ed.), *The History of the Holy Grail - podle Roman l'Estoire dou Saint Graal od Sira Roberta de Boron* (překl. do angl. Henry Lonelich Skynner), Early English Text Society/N. Turner, Londýn, 1861
- Gardner, Laurence, *Bloodline of the Holy Grail*, Thorsons-Element/HarperCollins, Londýn, 2002.
- *Realm of the Ring Lords*, Thorsons-Element/HarperCollins, Londýn, 2003.
- *Lost Secrets of the Sacred Ark*, Thorsons-Element/HarperCollins, Londýn, 2004.
- Gibson, Michael, *The Symbolists*, Harry N. Abrams, New York, NY, 1988
- Gibson, Shimon, a Jacobsen, David M., *Below the Temple Mount in Jerusalem*, Tempus Reparátum, Oxford, 1996
- Gildas, *De Excidio et Conquestu Britanniae* (překl. do angl. Michael Winterbottom), Phillimore, Chichester, 1978
- Gilson, Etienne, *The Mystical Theology of Saint Bernard* (překl. do angl. A. H. C. Downes), Sheed Ward, Londýn, 1940
- Gimpelová, Jean, *The Medieval Machine: The Industrial Revolution of the Middle Ages*, Pimlico, Londýn, 1976
- Godding, Robert SJ, *Grégoire le Grand et la Madeleine in Memoriam soctorum vénérantes - Miscellanea in onore di Mgr. Victor Saxer*, Vatikán, Rim, 1992
- Gougoud, Dom, Louis, *Christianity in Celtic Lands* (překl. do angl. Maud Joyntová), Four Court Press, Dublin, 1932
- Grant, M., *Herod the Great*, Weidenfeld Nicolson, Londýn, 1971
- *The Jews in the Roman World*, Weidenfeld Nicolson, Londýn, 1973
- Graves, Robert, *The White Goddess*, Faber Faber, Londýn, 1961

- Gregory of Tours, *A History of the Franks* (překl. Lewis Thorpe), Penguin, Londýn, 1964**
- Fustafson, Fres, *The Black Madonna*, Sigo Press, Boston, MA, 1991**
- Halsberghe, G. S., *The Cult of Sol Invictus*, E. J. Brill, Leiden, 1972**
- Haskinsová, Susan, *Mary Magdalene, Myth and Metaphor*, Harcourt Brace, New York, 1994**
- Hassnain, Professor Fida, *A Search for the Historical Jesus - from Apocryphal, Buddhist, Islamic Sanscrit Sources*, Gateway Books, Bath, 1994**
- Hastings, James, *Dictionary of the Bible*, T T Clark, Edinburgh, 1909**
- Henderson, Ernest F. (překl.), *Select Historical Documents of the Middle Ages*, G. Bell, Londýn, 1925**
- Herodotos, *The Histories* (překl. do angl. Robin Waterfield), Oxford University Press, Oxford, 1998**
- Hewins, Professor S., *The Royal Saints of Britain*, Chiwick Press, Londýn, 1929**
- Hewison, James King, *The Isle of Bute in the Olden Time*, William Blackwood, Edinburgh, 1895**
- Higham, N. J., *The Kingdom of Northumbria, AD 350-110*, Alan Sutton, Stroud, 1993**
- Hocart, A. M., *Kingship*, Oxford University Press, Oxford, 1927**
- Hodgkin, R. H., *A History of the Anglo-Saxons*, Oxford University Press, Oxford, 1952**
- Hulme, Edward F., *Symbolism in Christian Art*, Swann Sonnenschein, Londýn, 1891**
- Hunter, Michael, *Science and Society in Restoration England*, Cambridge University Press, Cambridge, 1981**
- Hutchinson Encyclopedia, The*, Hutchinson, Londýn, 1997**
- Iznard, Guy, *Les Pirates de la Peinture*, Flammarion, Paris, 1955**
- Jacapo di Voragine, *Legenda Aurea (Zlatá legenda)*, (překl. do češtiny H. Bahník a A. Vidmanová), Vyšehrad, Praha, 1984**
- Jackson, Samuel Macauley (éd.), *The Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, Baker Books House, Grand Rapids, MI, 1953**
- James, B. S., *Saint Bernard of Clairvaux*, Harper, New York, NY, 1957**
- James, John, *The Master Masons of Chartres*, West Grinstead Publishing, Leura, NSW, 1990**
- James, Montague R. (ed.), *The Apocryphal New Testament*, Clarendon Press, Oxford, 1924**
- Jamesonová, Anna, *Legends of the Madonna*, Houghton Mifflin, Boston, 1895**
- Jennings, Hargrave, *The Rosicrucians: Their Rites and Mysteries*, Routledge, Londýn, 1887**

- Jerusalem Bible, The*, Darton, Longman Todd, Londýn, 1996 (česky Jeruzalémská bible, Krystal OP, Praha)
- John of Glastonbury, *Cronica sive Antiquitates Glastoniensis Ecclesiae* (cca 1400), Boydell Brewer, Woodbridge, 1985
- Joinville, Sire Jean de, *Chronicles of the Crusades* (překl. do angl. Margaret Shawová), Penguin, Londýn, 1976
- Jonas, Hans, *The Gnostic Religion*, Routledge, Londýn, 1992
- Jones, A. H. M., *The Herods of Judea*, Clarendon Press, Oxford, 1938
- Josephus Flavius, *The Antiquities of the Jews a The Wars of the Jews in The Works of Flavius Josephus* (překl. do angl. William Whiston), Milner Sowerby, Londýn, 1870
- Jowett, George F, *The Drama of the Lost Disciples*, Coovenant Books, Londýn, 1961
- Jullian, Philippe, *The Symbolists*, Phaidon Press, Londýn, 1973
- Keating, Geoffrey, *The History of Ireland* (překl. do angl. David Comyn a Rev. P. S. Dinneen), 1640 reprint Irish Text Society, Londýn, 1902-1914
- Kemp, Martin, *Leonardo on Painting*, Yale University Press, New Haven, CT, 2001
- Kenney, James F., *The Sources for the Early History of Ireland*, Four Courts Press, Dublin, 1966
- Kingová, Karen L. (ed.), *Images of the Feminine in Gnosticism*, Fortres Press, Philadelphia, PA, 1988
- Kingsland, William, *The Gnosis or Ancient Wisdom in the Christian Scriptures*, Allen Unwin, Londýn, 1937
- Knightm Christoher, a Robert Lomas, *The Hiram Key*, Century, Londýn, 1996
- Kramer, Heinrich, a Sprenger, James, *The Malleus MaXeficarum* (překl. do angl. Rev. Montague Summers), Dover Publications, New York, NY, 1971
- Kramer Samuel Noel, *The Sacred Marriage Rites*, Indiana University Press, Boomington, AL, 1969
- Lacordaire, Pere, *St Mary Magdalene*, Thomas Richardson, Derby, 1880
- Lea, Henry Charles, *History of Sacerdotal Celibacy in the Christian Church*, Watts Co, Londýn, 1867
- Levinová, Sue A., *The Northern Foreportal Column Figures of Chartres Cathedral*, Verlag Peter Lang, Frankfurt, 1984
- Lewis, H. Spencer, *The Mystical Life of Jesus*, Ancient and Mystical Order Rosae Crucis, San Jose, CA, 1982
- Lewis, Rev. Lionel Smithett, *Joseph of Arimathea at Glastonbury*, A. R. Mobray, Londýn, 1927
- Livius, Titus (cca 59 př. Kr.-17 po Kr.), *Ab Urbe Condita*, Loeb Classical Harvard University Press, Cambridge, MA, 1919, a Bristol Classical Press, Bristol, 1998

- Loomis, Roger Sherman**, *The Grail: From Celtic Myth to Christian Symbolism*, University of Wales Press, Cardiff, 1963
- Lucie-Smith, Edward**, *Symbolist Art*, Thames Hudson, Londýn, 1972
- Lutterworth Dictionary of the Bible* (ed. Watson E. Mills), Lutterworth Press, Cambridge, 1994
- Macmillan Encyclopedia, The*, Macmillan, Londýn, 1996
- MacNeil, Eoin**, *Celtic Ireland* (Martin Lester, Dublin, 1921), Academy Press, Dublin, 1981
- Malory, Sir Thomas**, *Mort D'Arthur*, New York University Books, New York, NY, 1961
- Malvernová, Marjorie**, *Venus in Sackcloth*, Southern Illinois University Press, Carbondale, IL, 1975
- Martin, Malachi**, *The Decline and Fall of the Roman Church*, Seeker Warburg, Londýn, 1982
- Matarasso, P. M. (překl.)**, *Chronica Majora*, Longman, Londýn, 1874 - reprint Matthew Paris, *The Chronicles of Matthew Paris*, Palgrave Macmillan, Londýn, 1984
- Matthaei Parisiensis**, *Chronica Majora*, Longman, Londýn, 1874
- Mead G. R. S. (překl.)**, *Pistis Sophia: a Gnostic Miscellany*, reprint Kessinger, Kila, Mt, 1992
- Michell, John**, *The City of Revelation*, Garnstone, Londýn, 1971
- *Dimension of Paradise*, Thames Hudson, Londýn, 1988
- Milik, J. T.**, *Ten Years of Discovery in the Wilderness of Judaea* (překl. do angl. J. Strugnell), SCM Press, Londýn, 1959
- Nag Hammadi Library, The* (překl. do angl. James M. Robinson a Coptic Gnostic Project), Institute for Antiquity and Christianity, E. J. Brill, Leiden, 1977
- Nathan Bailey's Universal Etymological Dictionary*, T. Cox a The Lamb, Royal Exchange, Londýn, 1721
- Nennius**, *Historia Brittonum* (překl. do angl. John Morris), Phillimore Chichester, 1980
- Newsome, David**, *The Convert Cardinals*, John Murray, Londýn, 1993
- Oldenbourgová, Zoé**, *Masacre at Montségur* (překl. do angl. Peter Green), Pantheon, New York, 1961
- Osman, Ahmed**, *The House of the Messiah*, HarperCollins, Londýn, 1992
- Oxford Annotated Bible* (eds. Herbert G. May a Bruce M. Metzger), Oxford University Press, Oxford, 1962
- The Oxford Compact English Dictionary* (Oxford Word Library: OWL Micrographie), Oxford University Press, Oxford, 1971
- The Oxford Concise English Dictionary* (ed. Delia Thompsonová), Oxford University Press, Oxford, 1995

- Pagelsová, Elaine, *The Gnostic Gospels*, Weidenfels and Nicolson, Londýn, 1980
- Nigel Pennick, *Sacred Geometry*, Turnstone, Wellinborough, 1920
- Perowne, Stewart, *The Life and Times of Herod the Great*, Hodder Stoughton, Londýn, 1956
- *The Later Herods*, Hodder Stoughton, Londýn, 1958
- Pétrie, W. M. Flinders, *Researches in Sinai*, John Murray, Londýn, 1906
- Picknett, Lynn, a Clive Prince, *Turin Shroud: In Whose Image?*, Bloomsbury, Londýn, 1994
- Pierce, Don, *How to Decorate Mats*, Cameron, San Raphael, CA, 1985
- Pincus-Witten, R., *Occult Symbolism in France*, Garland, Londýn, 1976
- Pope, Marvin H., *Song of Songs*, Garden City/Doubleday, New York, NY, 1977
- Porter, J. R., *The Illustrated Guide to the Bible*, Duncan Baird, Londýn, 1995
- *Jesus Christ*, Duncan Baird, Londýn, 1999
- Quallsová-Corbettová, Nancy, *The Sacred Prostitute*, Inner City Books, Toronto, 1988
- Recht, Roland, *Les Bâtimeurs des Cathédrales Gothiques*, Éditions les Musées de la Ville de Strasbourg, Strasbourg, 1989
- Reesovi, Alwyn a Brinley, *Celtic Heritage*, Thames Hudson, Londýn, 1961
- Rees, Rev. W. J. Rice, *Lives of the Cambro-British Saints*, Welsh MSSS Society/Longman, Londýn, 1853
- Reichert, B. (ed.), *Acta capitulorum generalium ordinis praedicatorum*, Vatikán, Řím, 1898
- Ruhemann, Helmut, *The Cleaning of Paintings*, Hacker Art Books, New York, NY, 1982
- Ricciová, Caria, *Mary Magdalene and Many Others*, Fortress Press, Minneapolis, MN, 1994
- Richeyová, Margaret Fitzgeraldová, *Studies of Wolfram von Eschenbach*, Oliver Boyd, Londýn, 1957
- Ritmeyerovi, Leen a Kathleen, *Secrets of Jerusalem's Temple Mount*, Biblical Archaeological Society, Washington, DC, 1998
- Runciman, Steven, *A History of the Crusades*, Cambridge University Press, Cambridge, 1951
- Ruvigny Raineval, Melville Henry Massue, Marquis de, 1868-1921, *The Jacobite Peerage, Baronetage, Knightage Grants of Honour (1921)*, faksimile, reprint Charles Skilton, Londýn, 1974
- Sackville-West, V., *Saint Joan of Arc*, Michael Joseph, Londýn, 1936
- Schonfield, Professor Hugh J., *The Original New Testament*, Waterstone, Londýn 1985
- *The Passover Plot*, Element Books, Shaftesbury, 1985

- Scott, John**, *The Early History of Glastonbury*, Boydell Press, Londýn, 1981
- Septuagint with Apocrypha, The* (překl. do angl. Sir Lancelot C. L. Brenton), Samuel Bagster, Londýn, 1851
- Seward, Desmond**, *The Monks of War*, Paladin/Granada, St Albans, 1974
- Shaw, R. Cunliffe**, *Post-Roman Carlisle and the Kingdoms of the North-West*, Guardian Press, Preston, 1964
- Sinclair, William Forbes**, *Chronicles of the Picts and Scots*, H. M. General Register, Edinburgh, 1867
- *Celtic Scotland*, David Douglas, Edinburgh, 1886-1890
- Smallwood, E. M.**, *The Jew Under Roman Rule*, E. J., Brill, Leiden, 1976
- Smith, Dr. William**, *Smith's Bible Dictionary*, (1868 revidováno), Hendrickson, Peabody, MA, 1998
- Smith, Morton**, *The Secret Gospel*, Victor Gollancz, Londýn, 1974
- Skene, William Forbes**, *Chronicles of the Picts and Scots*, H. M. General Register, Edinburgh, 1867
- Spence, Keith**, *Brittany and Bretons*, Victor Gollancz, Londýn, 1978
- Spong, John Shelby**, *Born of a Woman*, HarperSanFrancisco, San Francisco, CA, 1992
- Staley, Edgcumbe**, *King René d'Anjou and his Seven Queens*, John Long, Londýn, 1912
- Starbirdová, Margaret**, *The Woman with the Alabaster Jar*, Bear, Santa Fe, 1993
- *The Goddess in the Gospels: Reclaiming the Sacred Feminine*, Bear Co, Santa Fe, NM, 1998
- Stein, Walter Johannes**, *The Ninth Century*, Temple Lodge, Londýn, 1991
- Steinberg, Leo**, *Leonardo's Incessant Last Supper*, Zone Books, New York, NY, 2001
- Stokes, Whitley (éd.)**, *F élire Óengusso Céili Dé (The Martyrology of Oengus the Culdee)*, Dublin Institute for Advanced Studies, Dublin, 1984
- Stoyanov, Yuri**, *The Hidden Tradition in Europe*, Arkana/Penguin, Londýn, 1994
- Strong, James (ed.)**, *The Exhaustive Concordance of the Bible*, Abingdon Press, New York, NY 1890
- Sumption, Jonathan**, *The Albigensian Crusade*, Faber & Faber, Londýn, 1978
- Tacitus**, *The Histories* (překl. do angl. Kenneth Wellesley), Penguin, Londýn, 1995
- *The Annals of Imperial Rome* (překl. do angl. Michael Grant), Penguin, Londýn, 1996
- Taylorová, Gladys**, *Our Neglected Heritage*, Covenant Books, Londýn, 1974
- Taylor, John W.**, *The Coming of the Saints*, Covenant Books, Londýn, 1969
- Thieringová, Barbara**, *Jesus the Man*, Transworld, Londýn, 1996

- *Jesus of the Apocalypse*, Transworld/Doubleday, Londýn, 1996
- Thompson, J. M., *The French Revolution*, Basil Blackwell, Oxford, 1964
- Thorpe, Lewis (překl.), *The Life of Charlemagne*, Penguin, Londýn, 1979
- Tolstoj, hrabě Nikolaj, *The Quest for Merlin*, Hamish Hamilton, Londýn, 1985
- Torjesenová, Karen Jo, *When Women Were Priests*, HarperSanFrancisco, San Francisco, CA, 1995
- Unterman, Alan, *Dictionary of Jewish Lore and Legend*, Thames Hudson, Londýn, 1997
- Vasari, Giorgio, *Životy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů* (překl. do češtiny Pavel Preiss), Odeon, Praha, 1977
- Vermes, Geza, *The Complete Dead Sea Scrolls in English*, Penguin, Londýn, 1995
- Von Eschenbach, Wolfram, *Parzival* (ed. Hugh D. Sacker), Cambridge University Press, Cambridge, 1963
- Wade-Evans, Arthur W., *Welsh Christian Origins*, Alden Press, Oxford, 1934
- Waite, Arthur Edward, *The Hidden Church of the Holy Grail*, Rebman, Londýn, 1909
- Walkerová, Barbara G., *The Woman's Encyclopedia of Myths and Secrets*, HarperSanFrancisco, San Francisco, CA, 1983
- Wallace-Hadrill, J. M., *The Long Haired Kings*, Methuen, Londýn, 1962
- Warren, F. E., *The Liturgy of the Celtic Church*, Oxford University Press, Oxford, 1881
- Watson, W. J., *The History of the Celtic Place Names of Scotland*, William Blackwood, Edinburgh, 1926
- White, Michael, *Issac Newton, the Last Sorcerer*, Fourth Estate, Londýn, 1998
- Wijngaards, John, *No Women in Holy Orders?*, Canterbury Press, Norwich, 2002
- Wilken, Robert L., *The Christians as the Romans Saw Them*, Yale University Press, New Haven, CT, 1984
- William of Malmesbury, *The Antiquities of Glastonbury*, Talbot/JMF Books, Llanerch, 1980
- Williams, Taliesin, s Iolem Morganwgem, Thomasem Pricem, Owenem Jonesem a Society for the Publications of Ancient Welsh Manuscripts. Abergavenny, *Iolo Manuscripts*, W. Reeds, Llandovery a Longman Co., Londýn, 1848
- Wilson, A. N., *Jesus*, Sinclair Stevenson, Londýn, 1992
- Wilson, R. McL., *The Gospel of Philip: Translated from the Coptic Text*, A. R. Mowbray, Londýn, 1962

- Wilson, Colin a John Grant, *The Directory of Possibilities*, Webb Bower, Exeter, 1981**
- Windeatt, Barry (ed.), *The Book of Margery Kempe*, Longman, Londýn, 1999**
- Wojcik, Jan W., *Robert Boyle and the Limits of Reason*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997**
- Wolters, Al, *The Copper Scroll*, Sheffield Academic Press, Sheffield, 1996**
- Yadin, Yigael, *The Temple Scroll*, Weidenfeld Nicolson, Londýn, 1985**
- Yates, Frances A., *The Rosicrucian Enlightenment*, Routledge, Londýn, 1972
(česky: *Rozenkruciánské osvícenství*, překl. do češtiny Martin Konvička, Pragma, Praha, 2000)**

Obrazové kredity

Je na místě poděkovat níže uvedeným za laskavé dovolení otisknout následující fotografické ilustrace a obrazy s copyrightem:

1, 7, 13, 15, 18, 20, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 41, 46, 47, 49, 50, Bridgeman Art Library, Londýn. 21, 12, Art Magick <http://www.artmagick.com/>. Entropic Fine Art <http://www.entropic-art.com/> Peter Robson Studio. 9, 11, Galleria degli Uffizzi, Florencie. 48, Colin Palmer www.buyimage.co.uk 01279 757917. 14, Ruský pravoslavný konvent s v. Marie Magdalény, Jeruzalém. 51, John G. Johnson Collection, Filadelfské umělecké muzeum. 10, gotická bazilika sv. Marie Magdalény, Tiefenbronn. 2, 8, 52, 53, soukromé sbírky.

5, 16, 17, 25, 37, 38, 39, 40, 44, 45, Brendon Arts Archive. 3, 4, 22, 23, 42, 43, Lorna Doone Studio, Deering Guild Series. 6, Congregation des Soeurs de Saint-Thomas de Villeneuve.

Přestože jsme vynaložili veškerou snahu, abychom si zajistili povolení, v případě, že došlo k nějakému pochybení nebo přehlédnutí, omlouváme se a v následujících reedcích této knihy provedeme náležitou opravu.

REJSTŘÍK

A

Abdiáš, biskup babylonský 45
Abišaga (Abigail) 49, 190, 191
Abraham 44, 85, 86, 138, 173, 193,
197, 216, 243, 397
Adam 44, 164, 313, 389
Adamnan z Iony 261, 262
Ado, sv. 98
Adonijáš 49, 190
Aedàn z Daldriady 260-266
Aethelfrith z Bernicie 264, 265
Anežka Římská, sv. 69
Aix-en-Pro věnce 221
Albertus Magnus (Albert Veliký)
122
Albi-gens 342
alchymie 71, 121-123, 334, 339
Alexandr VI., papež 326
alexandrijská knihovna 114, 169
alegorie 27, 48, 50, 59, 60-62, 64,
65, 67, 70, 71, 74, 85, 126, 196,
241, 272, 276, 311, 315, 319-323,
344, 413
Alžběta (matka Jana Křtitele) 80,
83, 87, 88, 198, 287, 290
Alžběta 1. 170
americká revoluce 335, 336, 339
Amínadab 251, 252
Anály imperiálního Říma 390
andělé 27, 63, 80-84, 86-89, 158,
179, 181, 196-198, 218, 220, 225,
226, 284-293, 325, 337, 400
Andrews, William Eusebius 153
Angelico, Fra 63, 272, 308, 342
- freska *Noli me tangere* 63, 342
- freska *Poslední večeře* 308
Anglové 258, 259, 263-265
anglikánská církev 105, 170
Anna, matka Matky Marie 91, 92,
270, 282
Anna, dcera Josefa z Arimateje 240

Anna Rakouská 115
Anna Bretaňská 115
Antiochos IV. Syrský 82
Afrodité 50, 64, 70, 208
Apocalypse de Saint Jean, V 74
apoštolské vyznání 90
Apoštolský církevní řád 166
Apoštolské konstituce 54, 95, 159,
163, 165, 175, 178, 395
Archa úmluvy 120, 123, 334
Aristobulos (Arwystli Hen) 97,
98, 239, 240
Arius
Arnolfini, Giovanni 311-315, 322
Artuš, král 190, 241, 243, 261-266,
410
artušovská romance 190, 223, 224,
241, 250, 252, 260-262, 267
ArtWatch International 300, 301
Askew, Anthony 116, 141
Astarté 70
atbaš 127
Athanasios z Alexandrie 160
Attila, Hun 100
Augustus 51, 100, 108, 151
Aurelius Ambrosius 259, 260, 263
avallachové 241, 242, 257
avallonská dynastie 265
B
Baedàn mac Cairill 263
Bakewellová, Joan 56
Bafomet 124, 125, 127, 128
Barcilonová, Pinin Brambilla 299,
301, 302, 306
Bayley, Harold 60
Beda z Jarrow, ctihodný 253, 260
Beli Mawr 257
Bellagambe, Jean 91
- *Neposkvrněné početí sv. Anny*
91

- Bellotti, Michelangelo** 297
- Benedikt XI., papež** 123
- Benjamin z Tudely** 107
- Berazzi, Stefano** 298
- Bernard z Clairvaux** 37, 49, 108, 109, 118, 120, 140, 191, 243, 244
- Bertram, pátý hrabě z Ashburnhamu** 340
- Bertrand de Blanchefort** 121
- Betlém (Dům chleba)** 99, 143, 225, 316, 387
- Betlém judsky** 200
- Bezu** 121-124, 227, 334, 336, 339
- Bible krále Jakuba** 170
- Bistea Neptunis* 250
- Bóaz a Jakín* 244
- Body in Question, The* 56
- bochníky, symbolika** 222, 223
- Bolland, Jean** 207
- Bonaparte, Lucien** 116
- Bonhomme, André** 329, 330
- Bonifác VIII., papež** 111, 113, 119, 123, 129
- Borras, Nicolas** 118
- *Sv. Marie Magdaléna se sv. Dominikem a sv. Bernardem* 118
- Bossi, Giuseppe** 307
- Botticelli, Sandro** 63, 64, 71, 209, 224, 344
- *Madona s knihou* 63
 - *Madona Magnificat* 71, 224
 - *Madonna s granátovým jablkem* 224
 - *Zrození Venuše* 64, 209, 344
- Boudet, Henri** 334
- Boudicca (Boadicea)** 257
- Boyle, Robert** 339
- Brán Požehnaný** 239, 240, 251, 252, 257
- Bretaň** 224, 257, 259, 266, 267
- Bruegel, Pieter starší** 316
- *Sčítání v Betléme* 316
- Brychan z Brecknocku** 259
- byzantská církev** 29, 99, 100, 178, 230
- byzantská říše** 100
- C**
- Cadwaldr z Walesu** 265
- Caesarius z Arles** 133
- Cairill z Antrimu** 259, 260, 263
- Camelyn, bitva u** 263, 264
- Camlanny, bitva u** 264, 265
- Caput mortuum* 122
- Caractacus Pendragon** 95, 231, 239, 240, 252, 257
- Caravaggio** 64, 269
- *Marie Magdaléna* 64
 - *Odpočinek na útěku do Egypta* 269
- Carlisle** 258, 260-262, 264, 266
- Carreno de Miranda, Juan** 321
- *La Messe de fondation de l'ordre des Trinitaires* 321
- Cassianus, Jan** 99, 113, 143, 144, 225
- cassianité** 99, 106, 109, 111, 142, 143, 207
- Castiglione, Baldassar** 273
- Catus Decianus** 98
- Cauchon, Pierre** 346
- Cavenaghi, Luigi** 298
- Caxton, William** 34
- Ceretic ze Strathclydu** 258, 259
- Césare Baronius** 97, 230, 233, 408
- Césare Minvielle** 123
- Cesi, Bartolomeo** 270
- *Cesta po moři* 270
 - *Vidění svaté Anny* 270
- církevní otcové** 62, 86, 177, 327
- církev/církev římská** 23, 26, 31, 35, 36, 41-43, 51, 55, 66, 72, 73, 95, 96, 99, 100, 102, 105, 106, 110, 143, 148, 159, 161, 164, 165, 169, 175, 244, 408, 414
- apoštolská posloupnost 95, 252
 - dilema Černé madony 49

- deformace křesťanství 72, 100, 162, 164, 177
 - *Desposyni*, problém s dogmatem 50, 51
 - duchovně-politický konflikt 73, 91, 105, 113, 114, 120, 126
 - evangelia, rozpor s nimi 134, 175, 318, 400
 - Jana z Arku, přístup k 346
 - kardinálové, jejich podněcování 37, 42, 407
 - kříž X jako hereze 62, 63
 - likvidace katarů 138-141
 - Marie Magdaléna
 - její tupení 28, 36, 192
 - oficiální obraz 48, 269
 - potlačování jejího odkazu/rodu 244
 - souvislost s portréty 65, 273
 - vnímání nebezpečnosti 28, 38, 205
 - vymyšlené pokání 327
 - Merovejci, sesazení z trůnu 102, 103, 207, 250, 319, 414, 415
 - nekanonická evangelia, jejich potlačování 24, 244, 169
 - odštěpení od východní byzantské církve 29, 67, 90, 91, 99, 100, 178, 230
 - papež Jan XXIII., jeho reformy 41, 42
 - papežská poslušnost 95
 - propaganda, použití 37, 47, 69, 177, 192, 407, 408
 - René d'Anjou, jeho diskreditace 241, 342-347
 - Velikonoce (*Easter*)/Eostre, debata o 66, 67, 101
 - založení 28, 72, 148, 159, 254
 - ženy, názory na ně 151, 175, 178
- Clarke, Kenneth 289
- Claudia Rufina Britannica 240
- Cleve, Joos van 317
- *Svatá rodina* 317
- Clotilde Burgundská 250
- Clovis, král 102, 133, 250
- Codex Sinaiticus* 134, 169
- Codex Vaticanus* 134, 169
- Coel Hen 258
- Coel II. z Colchesteru 251
- Colchester 252, 257, 260, 407, 408
- Coleman, Christopher B. 105
- Columba, sv. 260
- Congregatio propaganda fide* 37, 407
- Cousin, Jean 322
- *Eva prima Pandora* 322
- Cressy, Hugh 97, 114, 229
- Cunedda 258-260
- Cuspius Fadius 241
- Cymbeline 257
- č
- Černá madona 48, 49, 85, 99, 102
- D
- Dali, Salvador 74, 75
- *Život Marie Magdalény* 75, 248
- Damasus I., papež 169
- Daniel, kniha 80, 81
- David, král 44, 60, 84, 86, 102, 107, 179, 187, 188, 193, 195, 224-226, 228, 235, 243, 245, 323, 387-389
- Davidovci 45, 83, 84, 103, 108, 179, 213, 214, 228, 243, 387, 389
- David, Gerard 185
- *Odpočinek na útěku do Egypta* 272
- de Colbert Traill, Seignelay 340
- De sancto Joseph ah Arimathea* 207, 231, 232, 242
- del Acqs, rod 223, 224, 251, 266, 267
- Desposyni* 43-46, 50, 51, 53, 62, 74, 95, 97, 98, 102, 105-107, 139, 148, 159, 177, 192, 212, 221, 224, 230, 242, 248, 251
- Deuteronomium 126, 157, 164, 224, 398
- Dianothus, opat v Bangoru 101

- Diatessaron* 169
Dionysiův kalendář 153
disputace o Trojici 89, 90
dominikáni 19, 57, 65, 109, 111,
 113-115, 122, 138, 141-143, 295,
 308, 342
Domicián 46
Dondaine, Antoine 138
Dorotheus z Týru 97, 98
Dossiers Secrets, Les 336
Douai bible 170
druhá světová válka 246, 299, 342
Dun Baedàn, bitvy 260, 263
Dunstan, sv. 232
Durer, Albrecht 71, 91, 308, 318
 - *Apokalypsa sv. Jana Teologa* 71
 - *Setkání Anny se svatým*
Jáchymem 91
 - *Poslední večere* 294, 308
- E**
- Edouard de Bar** 343
Eduard I. 244
Eduard III. 345
Eleanor, královna 108
Eleazar ben Jair 211
Elfezer Annáš 153
Eleutherius 253-255
Eliáš 86
Eliot, John 170
Elphinstone, lord 340
Emrys z Powysu 260, 267
Eochaid Find 263
Eostre 66, 67
Epifanius 54
Erasmus, Desiderius 104
Erenaeus Philalethes 339
esejci 51, 77-80, 82, 84, 86, 87, 92,
 126, 127, 132, 152, 155, 166, 179,
 195, 201, 212, 226, 250, 306
 - **manželské zvyklosti** 83, 85
Eucharía (matka Marie
Magdalény) 34
eucharistie 60, 62, 70, 162, 247,
 248, 321
Eurgain, královna 239
Eurgen, královna 251, 252
Eusebius z Caesareie 50, 96, 230
Eva 48, 164, 313, 322
evangelia viz též jednotlivá
evangelia
 - **eschatologické znalosti** 126
 - **překladatelské zmatky** 80,
 171, 172
 - **rozdíly** 114, 136, 157, 169,
 179, 217, 400
 - **rozpory** 134, 175, 216, 318,
 400
 - **skryté informace** 127, 169,
 201, 268
evangelium Janovo 27, 29, 131,
 132, 181-184, 201, 214-218, 222,
 245, 303, 387, 397, 399
 - **autorství** 218
evangelium Lukášovo 27, 29, 30,
 32, 33, 44, 45, 53, 54, 77, 80, 83,
 84, 87, 131-137, 151, 152, 154,
 156, 158-160, 171-173, 177, 179,
 184, 188, 194, 199, 201, 206, 212,
 215, 222, 245, 269, 320, 387-390,
 392, 293, 395
evangelium Markovo 26, 30-34,
 54, 131, 132, 134-137, 141,
 158-162, 177, 188, 205, 214, 246,
 392, 400
 - **odání podvržených veršů**
 55, 134, 159
 - **Klementovy zásahy** 135, 161,
 169
Evangelium Marie Magdalény
 147
evangelium Matoušovo 32, 34, 44,
 45, 53, 54, 78-80, 83-85, 89, 131,
 132, 135, 136, 138, 151-154,
 157-160, 172, 179-181, 188, 193,
 195, 199, 200, 214, 215, 221, 226,
 245, 269, 387-391, 394, 395, 398,
 399, 401
Evangelium Nikodémovo 232
Evangelium Petrovo 145

- Evangelium Filipovo* 30, 54, 145,
159, 163, 214, 231
Evangelium Tomášovo 161
Exodus 59, 126, 188, 196, 226, 259
Ezechiel, kniha 59, 63, 173
- F**
Fagan a Dyfan 253, 154
Faramund, král 250
farizeové 33, 77, 78, 82, 131, 136,
138, 181
Felix, správce Jeruzaléma 210
Fibonacciova posloupnost 281,
412
Filioque, článek víry 90, 91
Filip, sv. 160, 162, 207, 208, 231,
232, 303, 307
Filip II. 139
Filip IV. 111, 120, 122-124, 334, 345
Filip Augustus 108
Flamel, Nicolas 120, 344
Flavius Josephus 32, 33, 47, 54,
77-79, 83, 85, 87, 131, 137, 179,
180, 197, 241
Flavius Titus 32, 211
fleur-de-lis 48, 102, 316, 317, 319
Foibé, Pavlova pomocnice 165,
177, 178
Foret, Joseph 74
Fotios, patriarcha
konstantinopolský 91
Francesco da San Gallo 270
- *Svatá Anna a Madona* 270
francouzská revoluce 37, 115, 116,
142, 283, 336
Franco, Veronica 326
Franklin, Benjamin 328, 334, 335,
339
František 1. 115, 283
Freculphus, biskup z Lisieux 207,
231
- G**
Gabràn, princ 259, 260, 262, 266
Gabriel/Ebjátar 86, 88, 181, 197
Gaddi, Taddeo 270
- *Vyhnání z chrámu* 270
Galahad du Lac 242, 244, 245
Galatským 54
Galilea 32, 33, 85, 131, 196
Gaston de la Pierre Phoebus 123
Genesis 48, 59, 126, 173, 195, 197,
226, 243
Gentilis de Foligno 123
Gerard de Roussillon 108
Gherardini, Lisa di Anton Maria
di Noldo 280
Ghirlandaio, Domenico 270
- *Klanění pastýřů* 270
Gilbert Holandský 243
Gildas I. Albanicus 207
Gildas II. Badonicus 96, 227, 230,
239, 253, 260
Gileád 242, 243
Giordano, Luca 26
Giotto di Bondone 209
- *Cesta do Marseilles* 209
Glastonbury 64, 65, 223, 231-236,
252-254
gnostici 20, 95, 101, 116, 125, 139,
221, 342, 401
Godefroi de Bouillon 338
Grál, tradice a legenda 60, 61, 235,
242-244, 251, 262, 323, 346, 410
Great Bible 170, 171
Guadermaris, Henri de 209
Guidon de Montanor 123
Guilhelm de Toulouse 107, 141
Guillaume de Tonneins 142
Gwenddolau, král 260, 372
Gwynedd, rod 258
Gwyr-Llew z Carlisle 262, 266
- H**
Halo viz svatozáře
Hamilton, Gavin 289
Harbison, Craig 314, 315
Harmagedon (Armagedon) 70, 73,
74
Hasmoneovci 82, 243

- hebrejská abeceda 127
 Hegešippus 45, 46, 207
 Helena, sv. 251, 252, 407, 408
 Helena-Salome, manželka
 šimona-Lazara 135, 205, 208,
 216
 Heliand 223
 Hengest 258
 Henri de Montfort 123
 Hernoul Franků 319
 Herodes I. Veliký 45, 82, 151-153
 Herodes Agrippa 46, 47, 98, 137,
 152, 176, 206
 Herodes Agrippa I. 47, 98, 153,
 206, 210
 Herodes Agrippa II. 47, 98, 153,
 206, 210
 Herodes Antipas 45, 47, 137, 138,
 152, 199, 392, 393
 Herodes Archelaos 47, 152
 Herodes z Chalkidy 98, 152, 205,
 206, 234
 Herodiada 98, 199, 200
 Herodotos 104
 Herodovci 47, 98
hieros gamos 174, 189, 190, 194
hierodulai 173, 174, 208, 271
 Hilarius z Poitiers, sv. 96, 230
 Hippolytus 68, 97, 141, 239
Historie tajemství (BBC) 332
 Hoel I. 266
 Holbein, Hans 304
 holubice, symbolika 70, 268, 293,
 321
 Horsa 258
 Howard, Jindřich, hrabě ze
 Suffolku 289
 hromnicový rituál 99
 Hugues de Payens 118, 124
 Hugues de Piraud 124
- CH**
 Champagne, Philippe de 307
 - *Poslední večere* 307
 Charles, vévoda lotrinský 339
- Chartres, katedrála 70, 191, 197
 chasidští Židé 81, 82
chasidim 82
 Chaumeil, Jean-Luc 332
 Chenamy, Jeanne de 312, 314
 Chérisey, Philippe de 331, 332,
 336
 Childeric III. 103, 415, 416
 Chíram Týrský 226
 chléb, symbolika 166, 197, 222,
 225, 226, 306
 Chonomore, pán Bretaně 266
 Chrám v Jeruzalémě 51, 87, 118,
 119, 153, 200, 211, 212, 224, 270,
 328
- Chrétien de Troyes 224, 244
- I**
 Ignatios z Antiochie 135
 Il Basissio (Giovanni Battista
 Gaulli) 272
 - *Tři Marie u prázdného hrobu*
 272
 Imbolc 99
 Inanna Veliká 173, 174, 189, 190
 Innocenc III., papež 139
 inkvizice 57, 61-63, 113, 121, 123,
 127, 128, 138, 140, 144, 271, 340,
 346
 Ireneus z Lyonu 161, 166
 irští Galové 259
 Ištar 70, 173
 Isidore ze Sevilly 231
 Izajáš 60, 86, 125, 126, 323
 Izrael 59, 60, 73, 92, 187, 193, 198,
 239, 306, 323
 Izraelité 66, 81, 85, 196, 226
- J**
 Jacapo di Voragine 33, 34, 37, 67,
 189
 Jacques de Molay 123
 Jáchym, otec Panny Marie 91, 270
 jairští kněží 34, 86
 Jákob-Izrael 85

- Jakub Boanerges 46, 205, 233, 234, 307
- Jakub Alfeův (Jakub Menší) 234, 307
- Jakub Spravedlivý (bratr Ježíšův) 210, 233, 234, 239, 251
- ztotožňován s Josefem z Arimateje 230
 - zvaný Ilid 239
- Jakub VII. (II.) Stuart 340
- Jan Boanerges Teolog 213-217, 301, 307
- Jan de Celia 35
- Jan Hyrkán 82
- Jan Křtitel 80, 124, 198-202, 213, 228, 284, 290, 291
- Jan Marek (sv. Marek) 214, 215
- Jan XXIII., papež 41, 42
- Jan, vévoda bavorský 312
- Jan Zlatoústý 178
- Jana, sestra Ježíšova 54
- Jana z Arku 341, 344-346
- Jeanne de Bar 343
- jednorožec 62
- Jefferson, Thomas 334
- Jehanne de Laval 343, 347
- Jeremjáš, kniha 79
- Jeroným, sv. 55, 103, 169
- Jeruzalém 34, 41, 44, 50, 54, 56, 63, 65, 77, 78, 82, 83, 85, 97, 99, 106, 120, 127, 153, 157, 193, 200, 202, 205, 206, 210-212 232, 233, 243, 306, 338, 339, 341, 397-399 viz též Chrám v Jeruzalémě
- Jeruzalém (William Blake) 236
- Ježíš
- a Indie 213, 403-405
 - bratři a sestry 54
 - davidovský původ 59, 221
 - disputace o Trojici 89, 90
 - jako „Boží slovo“ 202
 - jako Mesiáš 52, 89, 92, 181, 187, 188, 195, 199, 200, 397
 - jako „král-rybář“ 221, 223, 257
 - jako vinná réva 25, 60, 323
 - manželství a otcovství 23, 84, 126, 145, 161, 184, 191, 206, 210, 213, 216, 235, 322
 - Marie Magdaléna
 - manželství s ní 187-192
 - pomazání jí 187-190
 - přítomnost u hrobky 217, 218
 - vztah s ní 23, 84, 126, 145, 161, 184, 191, 206, 216, 322
 - nazorejské souvislosti 77
 - osária 55-57
 - Písňis *Sofia* 116, 117, 133, 141, 143, 144, 162
 - pokrevní linie viz *Desposyni*
 - pozdější život a smrt 390
 - soud 195, 206, 390-393, 400
 - spojitost s eseji 51, 77-80, 82, 84, 86, 87, 92, 126, 127, 132, 152, 155, 166, 179, 195, 201, 212, 226, 250, 306
 - svatba v Káni 20, 151, 181-184
 - symbolika vína 60, 62, 181-183, 197, 222, 304-306, 342
 - umělecké zobrazení 257
 - vzkříšení Lazara 137, 138, 191
 - zasvěcení do Rádu Melchisedechova 197 viz též nanebevstoupení; narození; pašije; poslední večeře; ukřižování; utrpení; vzkříšení
- Ježíš II. Justus 210, 213, 235
- Ježíš III. (Galains) 235, 236
- Jidáš Iškariotský 189, 295, 296, 304, 307, 391-394, 298, 399, 401, 402
- Jindřich II. 232
- Jindřich V. 345
- Jindřich VI. 341
- Jindřich VIII. 36, 113

Jiří II. 335
Jišaj 60, 320, 323
Jób, kniha 126
John Capgrave 232, 253
John z Glastonbury 223, 232
Joinville, pán z 109
Josef, Ježíšův otec 44, 53, 54, 56, 57, 80, 83-89, 157, 171, 179-181, 198, 212, 227, 269, 270, 272, 316, 323
 - a esejské manželství 85
 - davidovský původ 84, 87, 179, 388
 - jako „mistr umění“ 84
 - umělecké zobrazování 269, 270, 272
 - zvěstování 80, 83
Josef z Arimateje 227-230, 232, 234-236, 239-242, 244, 245, 248, 252, 262, 265, 395, 396, 398
 - totožný s Jakubem Spravedlivým 230
Josefes 210, 232, 235, 236, 241, 242, 244, 245, 251
Josef Kaifáš 131, 138, 318, 390, 391
Joses, Ježíšův bratr 50, 54, 157, 195
Jozue, kniha 32
Jozue, syn Josefese 236, 241
Juda, rod 179
Juda, Ježíšův bratr 45, 54, 56
Juda Makabejský 243
Julius II., papež 326
Julius Africanus 45, 46, 211
Julius Caesar 82
Jusepe de Ribera 69, 225
Jusitinián I., papež 327
Justinian II., papež 53

K
kabala 128, 145
kafarnaumská synagoga 33
kala 292, 293
kámen filozofů 120, 122, 339
kaple Rosslyn 64

Karel Eduard Stuart (*Bonnie Prince Charlie*) 335
Karel Martel 103, 415, 416
Karel Veliký 35, 103, 107, 153, 319, 414
Karel I. z Anjou 110
Karel II. Neapolský 109
Karel VI. 341, 345
Karel VIII. 115
Karlovcí 103
karpokraté 135
kataři 138-141
Kateřina Sienská 142
Kateřina z Valois 345
katolíci 29, 42, 90, 108, 140, 170
katolicismus 53, 62, 355, 407
katolická církev 23, 26, 31, 35, 36, 41-43, 51, 55, 66, 72, 73, 95, 96, 99, 100, 102, 105, 106, 110, 143, 148, 159, 161, 164, ;165, 169, 175, 244, 408, 414 viz též římská církev; římskokatolická církev
Katolická encyklopedie 27, 114, 212, 268
Keith, George 340
keltská církev 65, 96, 101, 224, 262
Kemp, Martin 314
Kenneth MacAlpin 265
klášterní učenci 82, 85, 99, 113, 272
Kléméns Alexandrijský 55, 131, 135, 136, 162, 163, 175, 177, 178, 216
Kleopatra VII. 33, 82
Kniha Enochova 81, 86
Kniha Margery Kempové 36
Knihy Spasitelovy 116
komandérství v Carcassonne 334, 335
koncil v Basileji 234
koncil v Efezu 90
koncil v Hippu 160
koncil v Kartágu 47, 143, 148, 160, 169
koncil v Konstantinopoli 90

- koncil v Nikaji 51, 52, 89, 96, 175, 178**
koncil v Pise 234
koncil v Toledu 90
koncil v Trentu 160
koncil v Troyes 37, 118
koncil v Trullu 53
Konstantinova donace 103-107, 118, 255, 319, 415
Konstantin Veliký 35, 41, 42, 45, 50-52, 72, 73, 89, 90, 94-96, 98, 101, 103-105, 143, 148, 156, 161, 162, 175, 202, 251, 252, 268, 408, 409
kopšтина 356
Korán 79, 394
Korintským 163, 178, 183
králové-rybáři 207, 221, 223, 224, 236, 242, 250-252, 257, 320
Královská, 1. a 2. kniha 187, 193, 224
Královská společnost 335, 336, 339
Kramer, Samuel Noah 190
křesťan, první použití označení 205
křesťanství
 - **diskuse o *Filioque* 90, 91**
 - **v Británii 96, 97, 231, 233, 239**
 - **vznik Mariina „panenství“ 53, 55 viz též pavlovské křesťanství****křesťané 46, 51, 52, 79, 89, 96, 98, 131, 138, 141, 146, 156, 162, 166, 173, 175, 211, 252, 253, 268, 390**
 - **nepodporování ortodoxními Židy 52**
 - **pronásledování Římany 46, 48, 67, 74, 175, 252, 253, 268**
 - **v římských katakombách 231, 267**
 - **zvaní nazara/nasrani 79****křesťanští otcové 62, 86, 177, 327**
kříž, symbolika 26, 27, 41, 54, 63, 64, 132, 269, 273, 290, 291, 316
křížové výpravy 93, 108, 109, 118, 141, 174, 329
křty, masové 222
Kumrán 72, 78, 81, 82, 85, 126, 135, 164, 179, 200, 201, 211, 226, 227, 250, 396, 397
kurtizány 325-237
- L**
- La Leggenda di Sant Anna Madre della Gloriosa Vergine Maria, e di San Gioacchino 91*
- labyrinty 119, 121, 122**
- Lacordaire, Jean-Baptiste-Henri Dominique 37, 114, 142**
- Lancelot 190, 225, 241, 242, 244, 248**
- Lanfranci, Giovanni 48**
- Lazar viz Šimon Zélóta**
- Le Conte de Graal - Roman de Perceval 244*
- Legenda aurea 34*
- Lev I., papež 100**
- Lev IX., papež 106**
- Léon d'Acqs 224, 266, 267**
- Leonardo da Vinci 25, 65, 270, 275-308, 312, 322, 324, 339, 344**
 - *Hlava dívky 287*
 - *Klaném mágů 299*
 - *Madona s dítětem a svatou Annou 270*
 - *Madona ve skalách 285, 288, 289*
 - *Mona Lisa 25, 275, 276, 277*
 - *Panna ve skalách 288*
 - *Poslední večeře 65*
 - *Svatá rodina 317*
 - *třetí verze Panny ve skalách 292, 293*
 - *Vitruviův muž 274*
- Leviticus 66, 154-156**
- Lewis, Lionel 233**
- Linus, princ 95, 240**
- Lippi, Fra Filippo 286, 291, 342**
- Loretánská litanie 62*

- Lluan z Brecknocku 262
 Llund, král 257
 Llyr (Lear), král 257
 Lomazzo, Paolo 296
Lost Secrets of the Sacred Ark
 (Gardner) 44,120, 226
 Lotrinský, Maxmilián 339, 341
 Louis de Bar 344
 Ludvík VII. 120, 338
 Ludvík IX. 108
 Ludvík XI. 37,102,115, 347
 Ludvík XII. 288
 Ludvík XIII. 283
 Lucius, král 252-258
 Luther, Martin 170
- M
- Maelgwyn z Gwyneddu 260
 Maeluma mac Baedàn 264
 Magdala (Magdal Nunayia) 31-33
 magdalénská akademie,
 Oxford 36
 magdalénská akademie,
 Cambridge 36
 Makabejci 34, 82
 Malory, Thomas 225,241,247, 247
 Manning, Henry Edward 105
 Marcantonio, Franceschini 24
 Marcus Aurelius 253, 259, 260,263
 Marek viz evangelium Markovo
 Marie, Ježíšova matka
 - a esejské manželské zvyklosti 77, 83, 85, 88,145,169,179, 180,181
 - neposkrvněné početí 89
 - podvržené panenství 55
 - umělecké znázornění 271-273
- o — i zvěstování 83
 Marie Jákoeba Kleofáše (Marie Cikánka) 208
 Marie, Ježíšova sestra 54
 Marie Magdaléna
 - a alabastron („alabastrová nádobka“) 27, 29,188, 245-247, 307,321, 347
 - a akademie 36
 - a vzkříšení Lazara 131-134, 151,188, 216
 - autorství Janova evangelia 218
 - církev 23, 50,114,172-174
 - očerňování 28, 36
 - oficiální pohled 48, 269
 - potlačování odkazu a rodu 244
 - souvislost mezi jejími portréty a církví 65, 273
 - vnímaná hrozba 28, 38, 205
 - výmysl pokání 327
 - dominikáni a 142, 308
 - falešné označení jako „děvky“ 23, 50,114,172-174
 - hajo Naše Paní Siónská 344
 - charakteristika Sofie 47,116, 118,128
 - jako *hierodulé* 173,174
 - jako „hříšnice“ 23, 26-30,48, 171, 206, 324
 - jako Paní vod 106, 221
 - jako Svatý balzám 95, 239, 245
 - Ježíš
 - jeho pomazání 187-190
 - manželství s ním 187-192
 - u jeho hrobky 217, 218
 - vztah s ním 23, 84,126, 145,161,184,191, 206, 216, 322
 - lebka 122
 - nazorejské souvislosti 77
 - ostatky 98,106-116,119,120, 129
 - původ v Galileji 32, 85,196, 197
 - René d'Anjou a 341-344
 - rodičovství 187
 - role v *desposynské* kampani
 - *Siónské převorství*, údajná spojitost 329, 332, 344-347
 - smrt a pohřbení 95

- souvislost s Abišagou 190,191
 - souvislosti s *del Acqs* 223, 224, 242, 251,262, 266, 267
 - souvislosti s Grálem 205
 - status Černé Madony 48, 49, 85,99,102
 - symboly 271-273
 - těhotenství a porody 187
 - umělecké znázornění 65, 267
 - dohady o *Poslední večeři* 295
 - *Kající se Magdaléna* 24, 25, 65, 325
 - odlišení od Matky Marie 271-273
 - *Panna ve skalách* 288
 - portréty *Extáze* 225
 - útěk do Provence 74,114
 - v apokryfech 237
 - v *Pistis Sofía* 116,117,133, 141,143,144,162
 - zasvěcení glastonburské kaple 237
 - Marie z Betanie, ztotožněná s Marií Magdalénou 27-30
 - Marie Tudorovna 170
 - Marie, význam jména 173
 - Mariette, Pierre-Jean 325
 - Markéta Rakouská 314, 319
 - Marseilles 47, 99,106,138,143, 207, 209, 225, 230, 242, 344
 - Marta z Betanie 27,117,118, 131-137,165,166,177, 206, 207, 216, 320,325
 - Martin, Malachi 41-44, 50
 - Martini, Simone 142
 - Massue, Melville Henri 340
 - Matka Bohyně 62, 210
 - Matouš Annáš 228
 - Maurové (Saraceni) 106,107,110, 223,241
 - Maxmilián Lotrinský 339, 341
 - Mazza, Giuseppe 297
 - Medicejští 280, 286, 344
 - Medici, Giuliano Lorenzo 280
 - Medici, Lorenzo 280
 - Melchisedech viz Michael-Sádok
 - Melchisedechův řád 197, 198, 221, 223, 387
 - Memling, Hans 270
 - *Klanění mágů* 270
 - Merovejci 103,103, 207, 250, 319, 414, 415
 - Meroveus 250, 251
 - Mesiášové 51, 52, 89, 92,181,187, 188,195,199, 200, 221, 306,397
 - Mesiášský rod 225, 387
 - Miathové 263-265
 - Micheáš, kniha 33
 - Michael Cerularis, patriarcha konstantinopolský 106
 - Micheal-Sádok (Melchisedech) 197,198,226
 - Michaelis z Provence 141
 - Michelangelo 269, 297, 324
 - *Doni Tondo* 269
 - Mikuláš I., papež 91
 - Mikuláš V., papež 104
 - Mikuláš Kusánský 104,105
 - Modred 264
 - Mojžíš 86,196,198, 226, 231, 388, 405
 - Montfort, Simon de 139
 - Moretto, Alessandro 270
 - *Narození Páně* 270
 - Morgaine (Morgan le Fay) 224, 266
 - Morte d'Arthur* 225,241
 - Mortier, Fra 142
 - Moser, Lukas 69, 209
 - Murator 105
 - Myrroforé* 268
- N
- Nag Hammádí, knihovna 125, 143,147, 231
 - nanebevstoupení 25, 45, 68, 271, 405
 - narození 25, 53, 65, 72, 85, 87, 89, 89, 90,132,151-156,171,172, 180,181,198, 202, 205,210,212, 269, 270, 317, 387

Nascien z Medasu 249-251
Nasyčení pěti tisíc 222
nazorejci 77, 79, 80, 83, 85, 96-98,
101,102,148,159,162-166,176,
177,205,208,210,211,231,239,
252,416
Nebúkadnesar 81,119
Nennius 261, 263
Nero 46, 95,131, 210, 211
Nestorius 90
Newton, Isaac 339
Nikéforos 97
Nikodém 232, 235, 399, 402
Notre Dame, gotické katedrály
114,191, 337
Nový zákon 24,26, 30,45,47, 52,
53, 55, 67, 72, 79, 80, 97,104,
116,127,132,134,143,145,149,
154,155,160,165,169,170,175,
177,179,181,184,196, 200, 209,
212, 214, 225, 228-230, 234, 303,
388-390, viz též evangelia;
jednotlivé knihy
Numeri 102

O
obřízka 54,155,156
Odoacer 100
Olympias z Konstantinopole 178
Ondřej 63,147, 221,304,307
O původu světa 49
Or de Rennes, V 331
Ordre de Notre Dame de Sion 338
Órigenés z Alexandrie 49, 161,
178
ORMEs (orbitálně přeskupené
monoatomární prvky) 121
Ormus 121,122,227, 339
osária 55-57
Otto III. 103

P
Pages, Aimée 281
Pallas (Pelles) 250
Pandora 321, 322
papežská neomylnost 92
papír, výroba 60
Paralipomenon 243
Paris, Matouš 35, 233
Paschal II., papež 108
pašije 318
Pavel, sv. (apoštol) 36,46, 47, 52,
54, 72, 79, 80, 86, 95-98,131,
160,162-167,171, 175-177, 205,
210-213, 231, 240, 387, 388
- a duchovenská služba žen
175,178
Pavel VI., papež 41, 42, 92,165
pavlovské křesťanství 162,166,
211
Pelliccioni, Mauro 298,305
Pendragonové 257-262, 265
Penni, Gianfrancesco 324
Perceval 241, 244
Peruggia, Vincenzo 283
Perugino, Pietro 270, 283
- Rodina Panny Marie 270
Petr, sv. (apoštol) 24, 38, 46, 47, 51,
63, 72, 95, 96,117,131,145-148,
158-162,165,175, 205,211, 214,
215, 217, 231, 254, 303-307, 387,
390, 395
pesach 66,153-157, 306, 390-393
Pierre de Lamanon 142
Pierre Yorick de Rivault 123
Piktové 258, 263, 265
Pipin II., král 415
Pipin III. 107, 319, 356, 415, 416
Píseň Inanny 173,174
Píseň písní 49,106,145,174,
189-191, 224, 243, 293
Pisfis *Sofia (Askew codex* či *Akewův*
***codex)* 116,117,133,141,143,**
144,162
Píseň Šalomounova viz Píseň písní
Pius IX., papež 92
Pius XII., papež 42, 92
Piviot, Jacques 314
Plantard, Pierre 329, 330, 332, 336,
338

- Platon 194, 410**
Plinius mladší 178
Pontano, Teobaldo 142
Pontius Pilatus 54, 137, 157, 198,
206, 228, 229, 232, 390-394, 398,
399, viz též Pilát
Pozzo, Cassiano dal 280
Pravidla církevní kázně 162
Prédis, Ambrogio de 285
Prédis, Evangelista de 285-290
preraffaelité 248
Prieuré Notre Dame de Sion 338,
340
Priscilla, mučednice 165
Priscus z Thrácie 50
protestante 29, 170
Protoevangelium Jakubovo 54
Provost, Jan 85, 321-323
 - *Svatá alegorie 85, 320*
Pythagoras 78, 411
pohané 51, 66, 67, 73, 97, 99, 147,
156, 162, 175, 177, 182, 183, 199,
209, 222, 242, 249, 251, 271
poslední večeře 62, 65, 92, 166,
174, 215, 216, 248, 254, 303, 306,
307, 391, 410
 - **umělecká ztvárnění 65, 270,**
295, 296, 298, 301-308, 343
- Q**
„Q“ 145
Quested, Digby 278
Quirinius, správce Sýrie 151, 152
- R**
Rabanus Maurus 34, 35, 37, 47, 67,
114, 189, 206, 207, 227
Radclyffe, Charles 339
Rainier de Larchant 124
Rafael (andělský titul) 81, 86
Rafael (Raffaello Sanzio) 272, 273,
281, 324, 325, 327
 - *Sen rytíře 272*
 - *Sposalizio 272*
Rapunzel 69
- Reinhardt, Carl 147**
Remy, s v. 102
renesance 25, 67, 68, 85, 103-106,
122, 247, 272, 276, 280, 295, 307,
312, 315-318, 321, 324, 327, 342
René d'Anjou 241, 342-347
 - *Marie Magdaléna káže králi*
a královně marseillským 342
Rennes-le-Château 331-336
Rhydderch ze Strathclydu 264
Richard II. 91
richardie viz kala
Richard Lví srdce 108
Robert de Boron 232, 244
Robin Hood, legendy 208
Romano, Giulio 324
Romulus Augustulus 100
rosikrucíáni 293, 335
Rossellino, Antonio 282
 - *Madona 282*
Rossetti, Dante Gabriel 67
 - *Marie Magdaléna u dveří*
farizeje Simona 238, 248, 249
 - *Marie Nazorejská 248*
 - *Símě Davidovo, oltář 248*
 - *Svatý grál 70*
Rosslyn-Hayský rukopis 342
Rozhovor Spasitelův 144
Rufus, Pudens 240
Ruhemann, Helmut 289
ryba a rybář, symbolika 221-223,
249, 250, 268
rytíři špitálníci 118
rytíři templáři 37, 38, 118-124,
127-129, 138, 139, 191, 227, 243,
244, 293, 334-340, 343-345
- řt**
Rád Sangréalu 340
Rád království siónského 340
řečtina 33, 62, 81, 84, 104, 117,
125-128, 132, 147, 155, 169, 195,
209
Řehoř I., papež 27, 30
Řehoř XIII., papež 91

- Řehoř XV., papež 37
 Řehoř z Tours 232
 Řím 15, 41, 50, 63, 67, 72-75, 90,
 91, 95, 96, 98, 100, 103, 104, 107,
 115, 119, 122, 131, 137-139, 144,
 153, 162, 164, 170, 175, 177, 199,
 205, 207, 210, 211, 239, 240, 253,
 268, 324, 334, 390, 408, 415
 - pád říše 100, 105, 407
 Římané 45, 47, 50, 73, 79, 98, 126,
 176, 210, 258
 - konflikty se zélóty 137, 211
 - pronásledování křesťanů 252,
 253
 - rozdrčení Izraelců 45
 - stažení se z Británie 258
 Římanům, epištola 83, 98, 165,
 177, 387
 římská církev 23, 26, 31, 35, 36,
 41[^]3, 51, 55, 66, 72, 73, 95, 96,
 99, 100, 102, 105, 106, 110, 143,
 148, 159, 161, 164, 165, 169, 175,
 244, 408, 414 viz též katolická
 církev; římskokatolická církev
 římskokatolická církev 31, 73
 viz též katolická církev; římská
 církev
- S
- Sádok, kněz 86, 179, 187, 197, 198
 Sádokovci 198, 199, 228
 saduceové 77, 78, 210, 213
 Saint Sulpice, kostel 336-338
 Saint-Clairs (Sinclairs) 64, 330,
 342, 344
 Salimberi, Ventura 321
 - *Pozdvihování eucharistie* 321
 Salome, dcera Herodiady 98, 199,
 200
 Sandys, Frederick 67, 248
 Sangréal 62, 139, 173, 190, 220, 223,
 247, 251, 340, 347
 Santiago de Compostela 233, 234
 Sára-Salome (Černá Sára), sestra
 Ježíšova 54, 135, 208, 228
- Sašové 232, 258, 265
 Saul, král 187
 Saunière, Bérenger 331-334
 Saunière, Jacques 337
 Scanatoria, Lucrezia 327
 Septimánie (septimánské Midi)
 107, 139, 141, 224, 242, 266
 Septimius Severus 98
Septuaginta, Bible 226
 Seracini, Maurizio 300
Serpent Rouge, Le 336, 337
 Sforza, Lodovico 295
 Schonfeld, Johann Heinrich 321
 - *L'Adoration de la Sainte Trinité*
 321
 Schonfield, Hugh 127, 128
 Schwartzová, Lillian 277
 Sicambriánci 250
 Silvestr II., papež 104
 Silvestři, Oreste 298
 Sinaj, hora 196, 226
 Sinclair, William 342
 Siónské převorství (*Prieuré de*
Sión) 329-332, 336-340, 344
 Skotsko 65, 63, 103, 123, 235, 255,
 265, 267, 342, 345
 Skotové 103, 235, 255, 259-265,
 335, 340
 Skutky apoštolů 71, 80, 97, 160,
 399
 Smith, Morton 134, 135
 Sofia 46, 49, 50, 127, 128
Sol invictus 51, 60
 Souchet, Jean-Baptiste 122
 Souéges, Thomas 141
 Spong, biskup 183, 184
 soudci 110, 331
 Soudný den 73
 St Maximus la Sainte-Baume 108,
 109, 115, 141, 142, 343
 Stafford, Henry 36
 Stampa, Gaspara 326
 Starý zákon 49, 80, 81, 127, 154,
 166, 189, viz též jednotlivé
 knihy

- Steinberg, Leo 296
 Stendhal, Henri 297
 Stewartovci/Stuartovci 250, 335, 339, 340
 Strange, Robert 340
 středověk 35, 48, 49, 60, 61, 64, 69, 99, 104, 111, 118, 121, 122, 128, 138, 141, 152, 170, 208, 221, 234, 237, 242, 243, 248, 251, 317, 319, 331, 336
 Sumer 173, 190
 Svatá říše římská 50, 54, 100, 102, 107, 121, 160, 407
 svatozáře 48, 268, 273, 286, 291, 292
 svatý Duch 49, 52, 70, 86, 89, 90, 91, 140, 181, 251, 321, 387
 Svatý grál (Gardner) 19, 38, 195
 Svatý grál (Tennyson) 248
 Světlo a Tma 72, 73
 svitky od Mrtvého moře 63, 72, 74, 78, 81, 92, 125-127, 132, 136, 143, 152, 155, 187, 197, 201, 242, 306, 396
 - *Chrámový svitek* 157, 398
 - *Mesiášské pravidlo* 187
 - *Měděný svitek* 82, 125, 200, 397
 - *PešerAbakuk* 125, 126
 - *Rád pospolitosti (Kázeňský manuál)* 125, 221, 306
 - *Válečný svitek* 73, 86, 125
 synod ve Whitby 65, 66, 101
 synoptická evangelia 131, 132, 145, 159, 216, 217
 Syro Jairský 34
- Šalomoun, král 49, 102, 119, 187-193, 224, 226, 243
 Šifra mistra Leonarda (Brown) 20, 38, 59, 65, 195, 243, 275, 278, 281, 284, 286, 287, 291, 295, 300-308, 329, 338-340
 Šimon, Ježíšův bratr 54
 Šimon Zélóta (malomocný, farizeus, šimon-Lazar) 26, 27, 29, 47, 97, 98, 133, 135-138, 162, 195, 196, 198, 205-207, 216, 238, 246, 248, 307, 325, 391-395, 398-402
 - učedník, kterého Ježíš miloval 212-217
 - vzkříšení 137, 138, 191
 - ztotožňován s Lazarem 27
 Štěpán, papež 107
 šulamítka 49, 190
- T
 Tatian 169
 Tadeáš 47, 144, 162, 205, 307, 391-395
Talmud 32, 79, 164
 Tamar 195, 198, 213, 292
 Tennyson, Alfred Lord 248
 Tertullián 162-164, 175, 177
 Theobald z Cambridge 107, 265
 Theodosius I. 90, 114, 232, 327
 Theodosius II. 100
 Theofilos, biskup 114
 thérapeute 82, 83, 164, 179, 226, 227, 396
 Thieringová, Barbara 201
 Thomas, lord Audley 36
 Tomáš Akvinský 122, 142
 Tomáš, apoštol 161, 162, 213, 307, 403
 Thukydidés 104
 Tiberius 65, 67, 97, 199, 239, 390
 Timoteovi, epištola 163-165, 177
 Titus 46, 177
 Tolleme le Feintes 241, 242
 Tourangeau, Sancelrien 120
 Trofimos z Arles 207
 trubadúři 62, 140, 251, 293
 Tullia d'Aragona 326
 Tyndale, William 170
- U
 ukřižování 23, 25, 26, 32, 38, 45, 55, 63, 66, 74, 96-98, 117, 131, 146, 157, 188, 193, 195, 212, 214,

- 216, 229-234, 268, 269, 271, 318,
318, 390-405
- Ucello, Paolo** 342
- Urban VI., papež** 91
- utrpení Páně** 233, 234, 318
- V**
- Vaga, Peřino del** 325
- Valla, Lorenzo** 104
- Valentinus** 62
- Van Dyck** 270
- *Odpočinek v Egypte* 270
- van Eyck, Hubert** 376
- van Eyck, Jan** 311, 312, 314, 315,
317, 319, 320, 322, 342
- *Ghentský oltář* 312, 313, 315,
319
 - **Giovanni Arnolfini** 312, 314,
315
 - *Manželé Arnolfiniovi* 311, 312,
314, 315, 322
 - *Tři Marie u Ježíšova hrobu* 319
 - *Ukřižování* 319
- van Eyck, Margaretta** 313, 315
- *Madona a Marie Magdaléna
s dárcem* 313
- Vandalové** 100
- Vannozza dei Cattanei** 326
- Vasari, Giorgio** 280, 281, 296, 299,
324, 327
- Vatikán** 41-43, 91, 99, 102, 143,
170, 333, 415
- vatikánský archiv** 42, 91, 92
- vatikánské koncily** 42, 91, 92
- vejce, symbolika** 65, 67, 143, 308
- Velikonoce** 66, 67, 101
- Vermes, Geza** 84
- Verrocchio, Andrea del** 344
- Vespasian** 45, 46, 103
- vézelayský podvod** 108, 110,
120
- Vilars Dehoncort z Pikardie** 121
- Vincent z Beauvais** 223
- vinná réva, symbolika** 25, 59, 60,
248, 268, 293, 323
- víno, symbolika** 60, 62, 181-183,
197, 222, 304-306, 342
- Vizigóti** 100, 415
- Vita emeritica beatae Mariae
Magdalene* 207
- Vitruvius** 278, 413
- Viviane I. z Avallonu** 262
- Viviane II. del Acqs** 225, 267
- vodní značky (vodoznaky)** 60, 61
- Vortigern z Powysu** 258, 259
- „vroubkování“** 64
- Vulgáta, bible** 103, 104, 169-171
- Vulgátský cyklus* 244, 248
- východní (byzantská)**
- pravoslavná církev** 29, 67, 90,
91, 99, 100, 178, 230
- vzkříšení** 23, 25, 27, 30, 34, 38, 45,
55-57, 66, 67, 72, 110, 117,
132-137, 146, 147, 151, 157, 159,
181, 188, 195, 197, 215, 216, 318,
400, 401
- Vznešená historie Svatého grálu
(Perlesvaus)* 240, 261
- Vznešený řád Gardy
sv. Germaina** 16, 340
- W**
- Waleran, poustevník** 223, 244
- Wales** 15, 101, 257-259, 265
- Warren, Charles** 119
- Weale, W. H. James** 311, 314, 315
- Weiden, Rogier van der** 316, 317
- *Čtoucí Marie Magdaléna* 317
 - *Svatý Lukáš maluje Madonu*
316
- Welchová, Evelyn** 314
- Whistler, James A. H.** 25
- *Whistlerova matka* 25
- William, hrabě z Arundelu** 35
- William de Nogaret** 123, 124
- William z Malmesbury** 233
- William z Waynfletu** 35
- Witcombe, Christopher** 324
- Wolfram von Eschenbach** 60, 244
- Wy cliff e, John** 170

- X**
X, symbol 62, 63
- Y**
Ygerna del Acqs (Igraine) 262, 266
Yolande D'Aragon 345
Ywain (Eógain) 266, 267
- Z**
Zachariáš 80, 83, 86-88,198
Zachariáš, kniha 87, 106, 193, 397
zázraky 131,135,138,181,182, 192,405
zélóti 47,137, 206, 211, 391-393
Zjevení (Apokalypsa) 46-48, 67, 71-74,174,193, 213, 214, 217, 248, 313, 318, 342, 396
zlato monoatomární 227, 339
zlatý řez 276, 277, 279, 410¹²
- Ž**
žalmy 59, 62, 126, 189, 388
Ženevská bible 170
- ženy**
 - **duchovenská služba žen 175, 178**
 - **pohled církev na 151, 164**
 - **rytířské uctívání 221, 253, 340**
Židé 33, 45, 51, 77, 80, 81, 85, 86, 103,107,127,131,139,176,199, 211,222, 228, 243,391-393
 - **společná sebevražda 211**
 - **vyhnání z Anglie 244**
Židé v Narbonne 107,108
Židovská válka 88,179, 390
židovské povstání 45, 79, 82,131, 137, 258, 392
židovské sekty 51, 77, 80, 83, 85, 92,176,179,181,205, 211
Židovské starožitnosti 54, 78,137, 151,199,241, 390
židovský Nový rok 154
židovské zvyky 66, 72, 83, 87,152, 154,183,198, 210,214, 222
Židům, epištola 86,179,182,197, 198, 387, 388, 396
Život sv. Columby 261, 262
Život sv. Marie Magdalény 33, 35, 75, 206